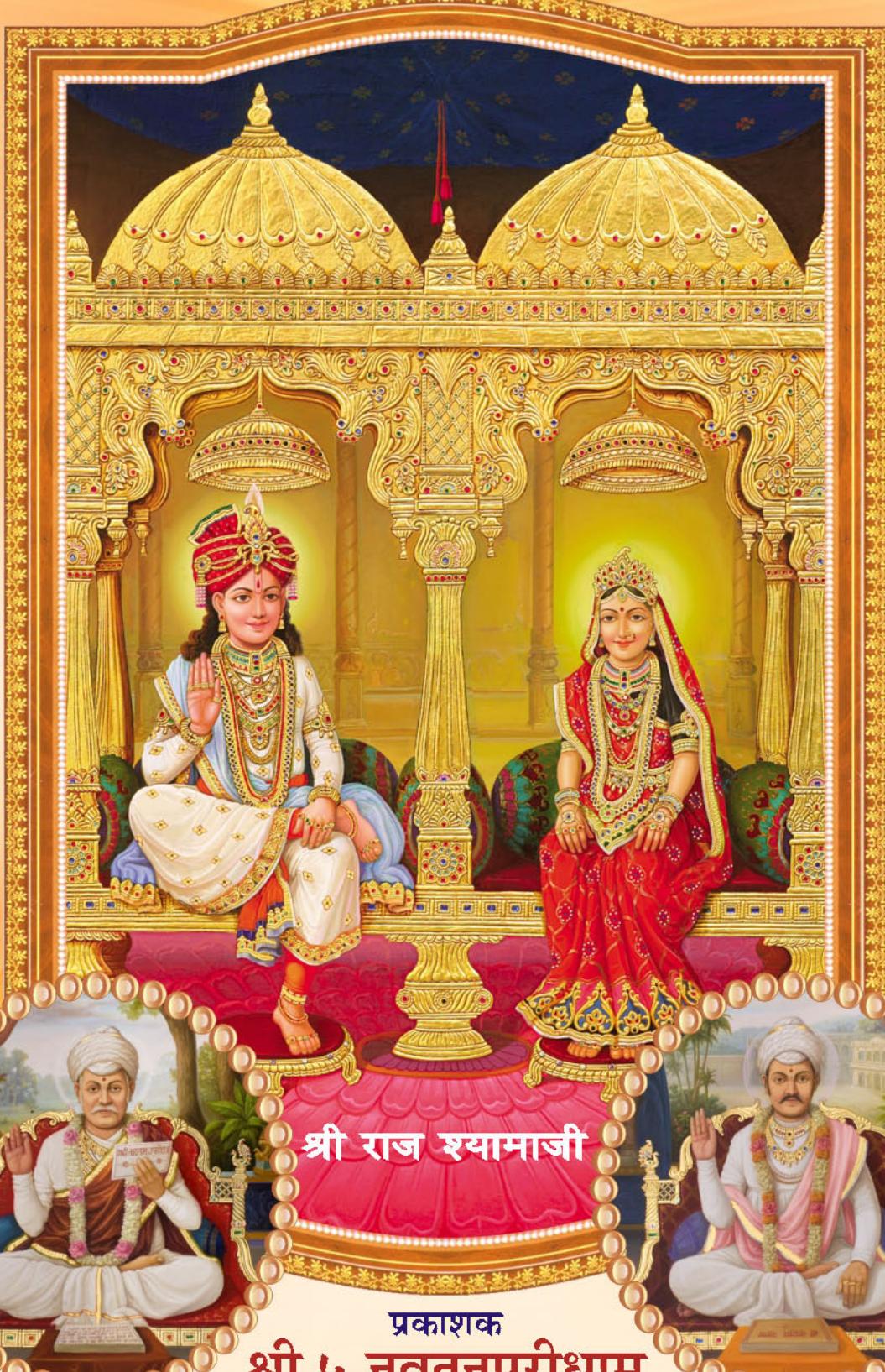

महामति श्री प्राणनाथजी प्रणीत

श्री खुलासा

श्री राज श्यामाजी

प्रकाशक

श्री ५ नवतनपुरीधाम
जामनगर

निजानन्दाचार्य श्री देवचन्द्रजी महाराज

महामति श्री प्राणनाथजी महाराज

શ્રી તારતમ સાગર

“નિજનામ શ્રીકૃષ્ણાજુ, અનાદિ અક્ષરાતીત” ॥
સો તો અબ જાહેર ભયે, સબ વિધ વતન સહીત ॥

શ્રી ખુલાસા ગ્રંથ પ્રારંભ

બાની હકી સૂરત ફ્જરકી, રૂહેં અરસ કી દિલ દે દેખિયો

શ્રી ખુલાસાગ્રંથનું અવતરણ વિ.સં. ૧૭૩૮ અને ૧૭૪૭ની મધ્યમાં (રામનગરથી આરંભ કરીને શ્રીપદ્માવતીપુરી પદ્મામાં) સંપત્ત થયું જેમાં વેદ-કટેબમાં છુપાયેલાં ગૂઢ રહસ્યોનું સમદાચિથી મૂલ્યાંકન કરીને સર્વધર્મ સમભાવની પૃષ્ઠભૂમિ તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ ગ્રંથમાં કુલ ૧૮ પ્રકરણ અને ૧૦૨૦ ચોપાઈઓ છે, તથા ભાષા હિન્દી છે.

ખુલાસા કુરમાનકા (કુરાનનું સ્પષ્ટીકરણ)

એ હોત કુરમાયા હક કા, જો કિયા ખુલાસા એ ।
કિએ હાદીને જાહેર, યાહી મગજ મુસાફ કે ॥ ૧ ॥

મહામતિ કહે છે, સદ્ગુરુ (હાદી) શ્રી દેવચંદ્રજી મારા હૃદયમાં બિરાજમાન થઈને મારા દ્વારા, આ ખુલાસા ગ્રંથના માયમથી, પરમાત્માના આદેશને કુરાનમાં જે કહેવામાં આવ્યો છે તેનું રહસ્ય સ્પષ્ટ કરે છે.

એ દેખો ખુલાસા કુરમાન કા, મોમિન કરેં બિચાર ।
રૂહેં હક સૂરત દિલ મેં લઈ, છોડી દુનિયાં કર મુરદાર ॥ ૨ ॥

હે સજજનો ! કુરાનમાં દર્શાવેલ સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટીકરણ જુઓ. ફક્ત બ્રહ્મસૂષ્ટિ જ આ અંગે વિચાર કરી શકે કારણ કે તેઓએ પરમાત્માના સ્વરૂપને પોતાના હૃદયમાં ધારણ કરીને મિથ્યા જગતને તુચ્છ માન્યું છે.

ચૌદે તબક હોસી કાયમ, ઈન નુક્તે ઈલમ હુકમ ।
હક અરસ વાહેદત મેં, હુઆ રોસન દિન ખસમ ॥ ૩ ॥

દિવ્ય તારતમ જ્ઞાન અને પરમાત્માના આદેશથી આ ચૌદે લોકયુક્ત બ્રહ્માંડ અખંડ થઈ જશે. પરબ્રહ્મ પરમાત્મા અખંડ અવિનાશી, અદ્વૈત ધામમાં રહે છે. તેઓના દિવ્ય તારતમ જ્ઞાનના

પ્રકાશથી હવે, આત્મજાગૃતિનો દિવસ પ્રગટ થઈ ગયો છે.

બડાઈ નુક્તે ઈલમ કી, કહું જાહેર ન એતે દિન ।
ખોલે દ્વાર ભિલવત કે, એહી કુંળ બકા વતન ॥ ૪ ॥

આ દિવ્ય તારતમ જ્ઞાનનો મહિમા, આજ સુધી ક્યાંય પણ પ્રગટ થયો નથી. હવે તેના દ્વારા અદ્વિતનું રહસ્ય (માર્ગ) સ્પષ્ટ કરી દીધું છે. વસ્તુતઃ આ અખંડ પરમધામની ચાવી છે.

ખુલે દ્વાર સબ અરસો કે, એહી રૂહ અલ્લા ઈલમ ।
એહી લુદંની ખુદાઈ, એ કૌલ હક હુકમ ॥ ૫ ॥

નિજાનંદ સ્વામી શ્રી દેવચંદ્રજીએ આપેલ આ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા (વૈકુંઠથી લઈને પરમધામ સુધી) બધાં ધામોનાં દ્વાર ખુલ્લી ગયાં છે. આ તારતમ જ્ઞાન, પરમાત્માનું જ્ઞાન છે. તેનાં વચન સાક્ષાત્ પરમાત્માનાં વચન છે અને તેઓની જ આજ્ઞાથી પ્રગટ થયાં છે.

એ કલામ આએ હક્સે, એ નુક્તા કહ્યા જે ।
એ જાને બિચારે મોમિન, જિન વાસ્તે હુઅા એ ॥ ૬ ॥

આ વચન પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ જ અવતરિત કર્યા છે. તારતમનાં બીજ વચનોને કુરાનમાં નુક્તા (બીજ) કહેવામાં આવે છે. જે બ્રહ્મમુનિઓ માટે આ જ્ઞાન અવતરિત થયું છે, તેઓ જ તેના પર વિચાર કરશે.

કિયા બેવરા ઈન વાસ્તે ઉતરે અરસસે રૂહેં ફિરસ્તે ।
મોમિન મુતકી એ સુન કે, રેહે ના સકે જુદે ॥ ૭ ॥

પરમધામથી બ્રહ્મસૂષ્ટિ અને અક્ષરધામથી ઈશ્વરીસૂષ્ટિ આ સંસારમાં અવતરિત થઈ છે. તેઓ માટે જ અહીં કુરાન અને પુરાણા જ્ઞાનનું સ્પષ્ટીકરણ થયું છે. આ વચનો સાંભળીને બ્રહ્મસૂષ્ટિ અને ઈશ્વરસૂષ્ટિ પોતાના ધામથી અલગ રહી શકતી નથી.

જાહેર હુઅા કુરમાન સે, ક્યો આરફ કરેં ના સહૂર ।
રૂહેં ફિરસ્તે ઔર દુનિયાં, એ લિખ્યા તીનોં કા મજૂર ॥ ૮ ॥

આ વાત કુરાનથી જ સ્પષ્ટ થઈ છે, તે છતાં પણ વિદ્વાન (આરફ) આ અંગે વિચાર કેમ કરતા નથી? કુરાનમાં બ્રહ્મસૂષ્ટિ, ઈશ્વરસૂષ્ટિ તથા જીવસૂષ્ટિ આ ગ્રાણેયનું વૃત્તાંત લખવામાં આવ્યું છે.

દેખો દોઉં પલડે, એકદુની ઔર અરસ અરવાએ ।
રૂહેં ફિરસ્તે પૂજેં બકા સૂરત, ઔર લિખ્યા દુનિયાં ખુદા હવાએ ॥ ૯ ॥

આ બંસેને ગ્રાજવે તોળીને જુઓ. એક તરફ સંસારના જીવ છે તો બીજ તરફ અખંડ ધામના આત્માઓ છે, જેમાં બ્રહ્માત્માઓ અને ઈશ્વરી સૂષ્ટિ પરમાત્માના સ્વરૂપનું ધ્યાન કરે છે તથા સંસારના જીવ શૂન્ય-નિરાકારને જ પરમાત્મા માને છે.

એ જો ગિરો અરસ અજીમ કી, તિનપેં હકીકત મારફત ।
બડી બડાઈ રૂહન કી, બીચ લાઢૂત બકા વાહેદત ॥ ૧૦ ॥

પરમધામના આ બ્રહ્માત્માઓને યથાર્થ જ્ઞાન અને પૂર્ણ જાણકારી છે. બ્રહ્માત્માઓનો આજ સૌથી

મોટો મહિમા (પ્રશંસા) છે, કે તેઓ અંદર અવિનાશી પરમધામમાં અદ્વિતી રૂપે રહેનારા છે.

નૂર મકાન સે પૈદા હુઈ, એ જો ગિરો ફિરસ્તન ।
કાયમ વતન સે ઉતરે, સો પોહોંચે ન હકીકત બિન ॥ ૧૧ ॥

અક્ષરધામથી પ્રગટ થયેલા આત્માઓ ઈશ્વરીસૂષ્ટિનો સમૂહ કહેવાય છે. તે સર્વે અક્ષરધામથી અવતરિત થયેલ છે, તેથી યથાર્થ જ્ઞાન વિના ત્યાં પહોંચી શકાય નહીં.

એ બેવરા સિપારે આમ મેં, ઈન્દ્રા ઈન્જુલના સૂરત ।
રૂહેં ફિરસ્તે ટે સલામતી, કરેં હુકમ ફજર બખત ॥ ૧૨ ॥

કુરાનના આમ સિપારા (અધ્યાય)ના ઈન્દ્રા ઈન્જુલના નામના (પ્રકરણ)માં એવો ઉલ્લેખ છે કે બ્રહ્માત્માઓ અને ઈશ્વરીસૂષ્ટિ દરેક જીવોને સુરક્ષા પ્રદાન કરી અંદર મુક્તિ આપશે તથા અંતિમ (આત્મ જાગૃતિ અર્થાત્ ક્યામતના) સમયે તેઓનો જ આદેશ ચાલશે.

એ પૈદા બની આદમ કી, એ જો સકલ જહાન ।
સો ક્યોં કર આવે અરસ મેં, બિના અપને મકાન ॥ ૧૩ ॥

સંસારના દરેક જીવ મનુ (આદમ)નાં સંતાન કહેવાય છે, તેથી તેઓ પોતાનું (ક્ષર બ્રહ્માંડ) ઘર છોડીને પરમધામના માર્ગ પર કેવી રીતે આવી શકે ?

જાહેર સિપારે આઠ મેં, લિંગા પૈદા આદમ હવાએ ।
ઈબલીસ લિંગા દુની નસલેં, ઔર દિલ પર એ પાતસાહ ॥ ૧૪ ॥

કુરાનના આઠમા અધ્યાય(સિપારા)માં સ્પષ્ટ લખેલું છે કે સંસારનાં પ્રાણીઓ આદમ અને હવાથી ઉત્પત્ત થયાં છે, તથા તેઓને ઈબલીસ (મન)ની સૂષ્ટિ પણ કહેવાય છે. આ મન તેઓ સર્વના હદ્યનો સમાટ (શાસક) બનીને તેઓ પર શાસન કરે છે.

ભયા નિકાહ આદમ હવા, દુની નિકાહ ઈબલીસ ।
એ જાહેર લિંગા કુરમાન મેં, પૂજે હવા અપની ખાહિસ ॥ ૧૫ ॥

જેવી રીતે આદમનો પરિણય (નિકાહ) હવા સાથે થયો, તેવી રીતે સંસારનાં પ્રાણી મનની સાથે બંધાયેલા છે. કુરાનમાં એ સ્પષ્ટ રીતે લખેલું છે કે સંસારના લોકો પોતાની ઈચ્છા અનુસાર હવા અથવા માયાની પૂજા કરે છે.

તિન હવા હિરસસે પૈદા હુઈ, અપની ખાહિસે જે ।
સો ફેલ કર જુદે પડે, એ જો ફિરેં દુનિયાં કે ફિરકે ॥ ૧૬ ॥

આ માયાથી ઉત્પત્ત થયેલા સંસારના જીવો પોતાની ઈચ્છા અનુસાર આચરણ (વ્યવહાર) કરીને એક-બીજાથી અલગ થયા અને વિભિન્ન સંપ્રદાયોમાં વહેંચાઈ ગયા.

પૈદાસ બીચ ઈબલીસ કહ્યા, એ જો આદમ કી નસલ ।
પૂજે હવા કો ખુદા કર, દુનિયાં એહ અકલ ॥ ૧૭ ॥

આ આદમનાં સંતાન પણ ખરેખર મન (ઈબલીસ)ની જ સૂષ્ટિ કહેવાય છે. તેથી તે સર્વે માયાને જ પરમાત્મા માનીને પૂજે છે તથા તેઓની બુદ્ધિ પણ એવી જ છે.

કહ્યા કુલદી આડે ઈમાન કે, હવાઈ કા દેખ ।
દુની કા લિખ્યા બેવરા, સોએ કહું વિવેક ॥ ૧૮ ॥

સંસારના જીવોની શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ પર માયાનું આવરણ (તાલા) છવાયેલું છે. કુરાનમાં આ જીવોનું વર્ણન પણ આ પ્રકારે લખેલું છે, જેને હું અહીં વિવેકપૂર્વક કહી રહ્યો છું.

રાહ પકડે તૌહીદ કી, ધરે મહંમદ કદમો કદમ ।
સો જીનો દિલ મોમિન, જિન દિલ અરસ ઈલમ ॥ ૧૯ ॥

જે જીવાત્માઓ અદ્વૈતનો માર્ગ ગ્રહણ કરીને અંતિમ મહંમદ (મારા)નાં પદચિહ્નનો પર ચાલે છે તથા જેઓનાં હદ્ય પરમધામના જ્ઞાનથી પ્રકાશિત છે, તેવા બ્રહ્માત્માઓના હદ્યને પરમધામ કહેવાયું છે.

કહ્યા સેજદા આદમ પર, અજાજીલેં ફેરચા કુરમાન ।
સો લિખી લાનત સબન કો, જો ઔલાદ આદમ જહાન ॥ ૨૦ ॥

કુરાનમાં એવો ઉલ્લેખ છે : પરમાત્માએ અજાજીલને કહું કે તું આદમને નમન (સેજદા) કર. પરંતુ અજાજીલે તે આદેશનું ઉલ્લંઘન કર્યું. આ અવજ્ઞાથી આદમને જે શાપ મળ્યો, તેનાથી આજે સંસારના દરેક જીવ (આદમના સંતાનો) પ્રભાવિત છે.

અસલ દુની કી એ ભઈ, જો લિખી માહેં કુરમાન ।
પાતસાહી ઈબલીસ દિલ પર, જો કરત હૈ સૈતાન ॥ ૨૧ ॥

કુરાનના કથનાનુસાર સંસારના જીવોની વાસ્તવિકતા (સર્ચ્યાઈ) આ જ છે. કારણ આ દરેક જીવના હદ્ય પર દુષ્ટ મન (ઈબલીસ) શાસન કરે છે.

ગુનાહ કિયા અજાજીલેં, દુની દિલ લગી લાનત ।
દૂંહેં દજાલકો બાહેર, પાવેં ન લિખી ઈસારત ॥ ૨૨ ॥

અપરાધ તો અજાજીલે કર્યો પરંતુ સંસારના જીવોના હદ્યમાં દુષ્ટ મન (ઈબલીસ)ના બેસી જવાથી તે દરેકને ધિક્કાર મળ્યો. તેથી સંસારના લોકો મન પર બેઠેલા આ શત્રુ (દજાલ)ને ઓળખ્યા વિના તેને બહાર શોધે છે. આ રીતે કટેબમાં લખેલા સંકેતો સમજ શકતા નથી.

ઈબલીસ લિખ્યા દુની નસલેં, પાતસાહી કરે દિલોં પર ।
ઐસા લિખ્યા તો ભી ના સમજે, એ દેખેં ના રૂહ કી નજર ॥ ૨૩ ॥

કુરાનમાં લખેલું છે કે આદમના સંતાનના હદ્ય પર મન (ઈબલીસ) શાસન કરે છે. આટલું સ્પષ્ટ લખ્યા પછી પણ લોકો સમજતા નથી કારણ તેઓ આત્મ-દસ્તી જોઈ શકતા નથી.

ચૌદે તખ્ક કે તખ્ત, બૈઠા મલકૂત અજાજીલ ।
રાહ મારત સબ દુની દિલોં, ઈબલીસ ઈનોં વકીલ ॥ ૨૪ ॥

કુરાન અનુસાર ચૌદ લોકના સિંહાસન સ્વરૂપ વૈકુંઠ (મલકૂત)માં અજાજીલ ફિરસ્તા બેસે છે. સંસારના લોકોના હદ્યમાં બેસીને તેમનો વકીલ મન (ઈબલીસ) પરબ્રહ્મ પ્રામિના માર્ગમાં અંતરાય ઊભા કરે છે.

બુરકા હવા કા સિર પર, લે બેઠા બુજરક ।
દે કુલફ આડે ઈમાન કે, કિએ સબ હવા કે તાલુક ॥ ૨૫ ॥

આ અજાળલ પોતાના શિરે નિરાકારનો પડદો નાંખીને પોતે મહાન બની બેઠો છે. તેણે સંસારના જીવોના વિશ્વાસ પર તાળું લગાવી દીધું છે, અને દરેકને શૂન્ય-નિરાકારને આધીન કર્યા છે.

તોડ હવા કુલફ લે ઈમાન, સોઈ કહ્યા સિરદાર ।
હવા તરફ કર લેવેં તૌહીદ, એ બલ પૈગંમરી હુસિયાર ॥ ૨૬ ॥

જે આત્મા પોતાના દદ્ધ વિશ્વાસથી શૂન્ય નિરાકાર (હવા) રૂપી તાળાને તોડીને આગળ ધ્યે છે તે જ શ્રેષ્ઠ શિરોમણિ કહેવાય છે. તે શૂન્ય-નિરાકારનો ત્યાગ કરીને અદ્વૈતનો માર્ગ ગ્રહણ કરે છે, તેઓની આ શક્તિ તથા વિલક્ષણતા જ તેઓને શ્રેષ્ઠ સિદ્ધ કરે છે.

પૂજે હવા કૌલ તોડ કે, એ ઝૈજ સબે ઈબલીસ ।
લેને બુજરકી જુદે પડે, કર એક દૂજે કી રીસ ॥ ૨૭ ॥

રસૂલ મહભૂમદની આજાનું ઉલ્લંઘન કરીને, શૂન્ય-નિરાકારની પૂજા કરવાવાળાને કુરાનમાં ઈબલીસની સેના કહેવાઈ છે. આ લોકો રસૂલ મહભૂમદના પશ્ચાત્ત્ય પોતાની પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરવા માટે એક-બીજાનો વિરોધ કરી અલગ-અલગ (ફિરકા) સંપ્રદાયમાં વહેંચાઈ ગયા.

સિપારે આઠમેં મિને, જહૂદ નસારે જુદે પડે ।
ત્યો કૌલ તોડ મહંમદ કે, એક દીન પર રહે ના ખડે ॥ ૨૮ ॥

કુરાનના આઠમા સિપારામાં લઘું છે કે યહૂદી અને પ્રિસ્તી (નસારે) અલગ-અલગ થઈ ગયા. તે પ્રકારે મહંમદના અનુયાયી પણ તેઓનાં વચ્ચેનોનું ઉલ્લંઘન કરી એક ધર્મમાં રહી શક્યા નહીં.

કહ્યા અરસ દિલ મહંમદ કા, એ પૂજત સબ પથર ।
માઓને મુસાફ સબ બાતૂન, ઔર એ લેત સબ ઊપર ॥ ૨૯ ॥

રસૂલ મહંમદે કહ્યું હતું કે આ હદ્ય જ પરમાત્માનું ઘર છે. પરંતુ તેઓના અનુયાયી પથરને ખુદા માનીને પૂજવા લાગ્યા. કુરાનના અર્થ રહસ્યમય છે પરંતુ આ લોકો બાબુ દાણીથી તેના શાબ્દાર્થ માત્રને જ ગ્રહણ કરે છે.

લોક લાનત જાને ઈબલીસ કો, સો તો સબ દિલોં પાતસાહ ।
લોક ઢૂંઢેં બાહેર દજાલ કો, ઈન કિએ તાબેં અપની રાહ ॥ ૩૦ ॥

આ લોકો એટલું જ જાણે છે કે ઈબલીસને જ ધિક્કાર મળ્યો હતો, પરંતુ તે તો દરેકના હદ્ય પર શાસન કરે છે. તેઓ આ દુષ્ટને બહાર શોધે છે, પરંતુ તે તો દરેકને પોતાને આધીન કરી કુટીલ માર્ગ પર ચલાવી રહ્યો છે (દરેકને પથભાસ કરી રહ્યો છે).

યકીન ન રહે ઊપર કા, જો હોએ જરા સમયા સખત ।
તો યકીન ઉઠા સબન સે, જો આએ પોહોચી સરત ॥ ૩૧ ॥

ક્યારેક જ્યારે આપત્તિ આવે છે ત્યારે પ્રવાહમાં જેંચાતા લોકોનો વિશ્વાસ વિચલિત થઈ જાય છે. તેથી જ્યારે આત્મ-જાગૃતિનો સમય નક્કી આવી ગયો ત્યારે દરેકના હદ્યમાંથી વિશ્વાસ ઊઠી ગયો.

તો જોરા કિયા દજાલ ને, દેખો આએ નામે વસિયત ।
લિખાએ મહંમદ મેહેદિઓં, તો ભી દેખે ના પોહોંચી કયામત ॥ ૩૨ ॥

આ પ્રકારે જ્યારે દુષ્ટ કળિયુગનો અત્યાચાર વધવા લાગ્યો ત્યારે મકાથી ચાર વસિયતનામા (અધિકાર પત્ર) આવ્યા. જે ખરેખર અંતિમ સમયના ધર્મગુરુ (મહંમદ મહારી) નિજાનંદ સ્વામીની પ્રેરણાથી જ લખવામાં આવ્યા હતા, તે છતાં પણ કયામત (આત્મ-જાગૃતિ)ના આ નિશ્ચિત સમયને બાબ્ય દસ્તિવાળા (ઔરંગજેબ બાદશાહ જેવા) લોકો ન સમજી શક્યા.

દિલ મોમિન અરસ કહ્યા, કહ્યા દુની દિલ સૈતાન ।
એ જાહેર ઈન વિધ લિખ્યા, આરફ ક્યોં ન કરેં બયાન ॥ ૩૩ ॥

બ્રહ્માત્માઓના હૃદયને પરમધામ કહ્યું છે અને સાંસારિક લોકોના હૃદયને શેતાનનું ઘર કહ્યું છે. કુરાનમાં આ સ્પષ્ટ લખેલું છે. તે છતાં પણ વિદ્વાન (આરિફ) તેનું આવું વર્ણન કેમ કરતા નથી ?

જો કોઈ દુનિયાં કુંન સે, આએ ના સકે માહેં અરસ ।
જો રૂહેં ફિરસ્તે ઉતરે, સોઈ અરસોં કે વારસ ॥ ૩૪ ॥

પરમાત્મા દ્વારા “હો જા” (કુંન) આ પ્રકારે કહેવાથી જે સાંસારિક જીવોની ઉત્પત્તિ થઈ છે તે પરમધામમાં પહોંચી શકે નહીં. જે પરમધામથી બ્રહ્માત્માઓ અને અક્ષરધામથી ઈશ્વરી સૂચિ અવતરિત થઈ છે તે જ કમશા: પરમધામ તથા અક્ષરધામના અધિકારી છે.

રૂહેં આઈયાં જુદે ઠૌર સે, ઔર જુદાઈ ચલન ।
દુનિયાં રાહ ક્યોં લે સકે, જિન રાહ મહ હોવેં મોમન ॥ ૩૫ ॥

આત્મા તો આ નશર સંસારમાં જુદા-જુદા ધામથી આવેલ છે, અને તેઓના વ્યવહાર પણ સંસારના જીવોથી ભિન્ન છે. તેથી સંસારના જીવ તે માર્ગને કેવી રીતે ગ્રહણ કરી શકે કે જેના પર બ્રહ્માત્માઓ સહજ રીતે સમર્પિત થાય છે ?

મોમિન રૂહેં કરેં કુરબાનિયાં, ઔર મતા વજૂદ સમેત ।
છોડ દુની ઈસક લેવહીં, દિલ અરસ હુઆ ઈન હેત ॥ ૩૬ ॥

બ્રહ્માત્માઓ પરમાત્માના નામ પર પોતાના તન, મન, ધન સહિત સમર્પિત થઈ જાય છે. તેઓ આ માયાને છોડીને પરમાત્માના પ્રેમને ગ્રહણ કરે છે, જેના કારણે તેઓનાં હૃદય પરમાત્માનું ધામ બની ગયાં છે.

અરસ કહ્યા દિલ મોમિન, કોઈ એતા ન કરે સહૂર ।
આએ વજૂદ બીચ આદમ, ઈનોં દિલ ક્યોં હુઆ રોસન નૂર ॥ ૩૭ ॥

બ્રહ્માત્માઓના હૃદયને પરમધામ કહ્યું છે. સંસારના લોકો એટલો વિચાર કરતા નથી કે જે બ્રહ્માત્માઓ સંસારમાં આવીને નશર માનવ તન ધારણ કરે છે, તેઓનું હૃદય કેવી રીતે આટલું પ્રકાશિત થયું ?

દુની દિલ પર ઈબલીસ, દિલ મોમિન અરસ હક ।
કુરાન કૌલ તો ના બિચારહીં, જો ઈનોં અક્લ નહીં રંચક ॥ ૩૮ ॥

સાંસારિક લોકોના હદ્ય પર શેતાન બેઠેલો છે અને બ્રહ્મમુનિઓના હદ્યમાં પરમાત્માની બેઠક છે. તેથી આ લોકો કુરાનમાં લાખેલાં આ વચનો પર વિચાર કરતા નથી, કારણ તેઓમાં લેશમાત્ર પણ આધ્યાત્મિક જ્ઞાન નથી.

એ હેખેં દિલ અરસ મોમિન, અરસ હક બિના હોએ ક્યોં કર ।
એહ બિચાર તો ના કરેં, જો કુલફ કહે દિલોં પર ॥ ૩૮ ॥

કુરાનના જાણકાર વિદ્વાન પણ કુરાનના આ પ્રસંગને નિરખે છે કે બ્રહ્માત્માઓના હદ્ય પરમધામ છે. અર્થાત્ પરમાત્માના આવ્યા વિના બ્રહ્માત્માઓએ ધારણ કરેલા આ નશ્વર દેહનું હદ્ય કેવી રીતે પરમધામ થઈ શકે છે? આ લોકો કુરાનનાં વચનો પર વિચાર કરતા નથી કારણ કે તેઓના હદ્ય પર તાળાં લાગેલાં છે.

બીચ કુરાન રૂહોં કા લિખ્યા, ઈનોં અસલ અરસ મેં તન ।
યોં હક કલામ કહે જાહેર, મૈં બીચ અરસ દિલ મોમન ॥ ૪૦ ॥

કુરાનમાં એ પણ લાખેલું છે કે બ્રહ્મમુનિઓનાં ચિન્મય શરીર (પરાત્મા) પરમધામમાં છે. આ પ્રકારે પરમાત્માએ પોતાનાં વચનોમાં કહ્યું છે કે, હું બ્રહ્માત્માઓના હદ્યને પોતાનું ધામ બનાવીને બેઠો છું.

પથર પાની આગ પૂજત, કિન જાની ના હક તરફ ।
કહ્યા દરિયા હૈવાન કા, સમજ ના કરે એક હરફ ॥ ૪૧ ॥

સાંસારિક લોકો પથ્થર, પાણી, અઞ્જિ (વગેરે જડ પદાર્થો)ને પૂજે છે, તેમાંથી કોઈએ પણ પરમાત્માની દિશાને જાણી નથી, તેથી કુરાનમાં સંસારને પશુ વૃત્તિવાળાનો સમુદ્ર કહેવામાં આવ્યો છે. કારણ સંસારના જીવો કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોના એક શબ્દને પણ સમજવાનો પ્રયત્ન કરતા નથી.

હોએ ભોમ બકા કી કંકરી, તાએ પૂજે ચૌદે તબક ।
કુરાન બતાવે બકા મોમિન, પર દુનિયાં અપની મત માફક ॥ ૪૨ ॥

જો અખંડ પરમધામનો એક કણ પણ આ નશ્વર જગતમાં આવે તો ચૌદ લોકમાં એની પૂજા થાય. કુરાન સ્પષ્ટ કહે છે કે બ્રહ્માત્માઓ અખંડ પરમધામથી અવતારિત થયા છે, પરંતુ સાંસારિક લોકો તેઓને ઓળખ્યા વિના જ પોતાની બુદ્ધિ અનુસાર ચાલે છે.

ઈત સહૂર દુની કા ના ચલે, સુરૈયા છોડે ના ઈનોં અકલ ।
સરભર કરે મોમિન કી, જિનકી અરસ અસલ ॥ ૪૩ ॥

આ વિષયમાં સંસારના જીવોની સમજ કામ કરતી નથી, કારણ કે તેઓની બુદ્ધિ જ્યોતિ સ્વરૂપને છોડીને આગળ જઈ શકતી નથી. તેથી આ લોકો આ બ્રહ્માત્માઓને પણ પોતાની સમાન માને છે, જેઓનું મૂળ ધર પરમધામ છે.

કહેલાવેં મહુંમદ કે, ચલેં ના મહુંમદ સાથ ।
ડારેં જુદાગી દીન મેં, કહેં હમ સુનત જમાત ॥ ૪૪ ॥

આ લોકો રસૂલ મહિમદના અનુયાયી તો કહેવાય છે પરંતુ તેઓના સિદ્ધાંતાનુસાર નથી ચાલતા અને ધર્મમાં વાંધા ઊભા કરીને દાવો કરે છે કે તેઓ જ સુન્ની સમુદ્દરયના છે.

પેહેચાન નહીં મોમિન કી, જિનમે અહંમદ સિરદાર ।
જો રૂહેં કહી દરગાહ કી, બીચ બકા બારે હજાર ॥ ૪૫ ॥

આ લોકોને આ બ્રહ્મમુનિઓની ઓળખ નથી. જેમણે શ્રી કૃષ્ણજીને હદ્યમાં ધારણા કર્યા છે, તેવા સદગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી (શ્રી શ્યામાજીના અવતારરૂપ) શિરોમણિ છે. અર્થાત્ આ બાર હજાર બ્રહ્મસૂચિ અખંડ પરમધામની કહેવાય છે.

હુંઠ પાએ ના પકડે મોમિન કે, પર હુઆ હક હાથ સહૂર ।
જો મેહેર કરે મેહેબૂબ, તથ એ હોએ જહૂર ॥ ૪૬ ॥

સંસારના લોકો પણ પોતાની બુદ્ધિ અનુસાર શોધ તો કરે છે, પરંતુ હજુ સુધી તેઓ બ્રહ્માત્માઓનાં ચરણોને પકડી શક્યા નથી. કારણ આ સમજ પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માને આધીન છે. જ્યારે પરમાત્મા તેઓ પર કૃપા કરશે ત્યારે તેઓના હદ્યમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાશે.

દિલ મોમન અરસ કહ્યા, બડા બેવરા કિયા ઈત ।
હુની દિલ પર ઈબલીસ, યો કહે કુરાન હજરત ॥ ૪૭ ॥

બ્રહ્મપ્રિયાઓના હદ્યને પરમધામ કહ્યું છે. કુરાનમાં તેઓના મહિમાનું વર્ણન વિસ્તારપૂર્વક કરેલું છે. આ પ્રકારે હજરત મહિમદે કુરાનમાં એ પણ કહ્યું છે કે, સંસારના લોકોના હદ્યમાં દુષ્ટ ઈબલીસની બેઠક છે.

હુની ન છોડે તિન કો, જો મોમિનોં મુરદાર કરી ।
હુની હવા કો હક જાનહીં, રૂહોં હક સૂરત દિલ ધરી ॥ ૪૮ ॥

કારણકે સાંસારિક જીવ આ માયાનો ત્યાગ કરી શકતા નથી, જેને બ્રહ્માત્માઓએ અસત્ય ગણીને છોડી દીધી છે. દુનિયા નિરાકાર (હવા)ને જ બ્રહ્મ માને છે, પરંતુ બ્રહ્મમુનિઓએ તો પરબ્રહ્મના સ્વરૂપને હદ્યમાં ધારણ કરેલ છે.

રાહ દોઉ જુદી પરી, દોઉ એક હોવે ક્યોં કર ।
તરક કરી જો મોમિનોં, સો હુઆ હુની કા ઘર ॥ ૪૯ ॥

આ રીતે સંસારિક જીવ અને બ્રહ્માત્માઓના માર્ગ અલગ-અલગ થઈ ગયા. આ બંને એક કેવી રીતે થાય ? જે માયાનો બ્રહ્માત્માઓએ અસત્ય માનીને ત્યાગ કર્યો છે તેને જ સાંસારિક જીવોએ પોતાનું ઘર માની લીધું છે.

મોમિન ઉતરે અરસ સે, સો અરસ બિલંદી નૂર ।
એ જો રૂહેં કહીં દરગાહ કી, હક વાહેદત જિનોં અંકૂર ॥ ૫૦ ॥

બ્રહ્માત્માઓ પરમધામથી અવતરિત થયા છે તે સર્વોચ્ચ પરમધામ પ્રકાશમય છે. આ પરમધામના આત્માઓનો અદ્વૈત સંબંધ (અંકુર) પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની સાથે છે.

રૂહેં અરસ અજીમ કી, જાકી હક હાદીસોં નિસબત ।
એ હંમેસા બીચ અરસ કે, હક જાત વાહેદત ॥ ૫૧ ॥

અખંડ પરમધામના આત્માઓનો સંબંધ શ્રીરાજજી તથા શ્યામાજીની સાથે છે. આ આત્માઓ સર્વદા પરમધામમાં રહે છે, તેથી પરમાત્માની અંગસ્વરૂપા હોવા છતાં પણ અદ્વૈત છે.

રૂહોં તીન બેલ દેખિયા, બીચ બૈઠે અપને વતન ।
બડી દરગાહ અરસ અજીમ કી, જિત અસલ રૂહોં કે તન ॥ ૫૨ ॥

આ બ્રહ્માત્માઓએ પોતાના ઘરમાં જ બેસીને માયાનો બેલ ગ્રણ વાર નીરખ્યો. ખરેખર સર્વોત્તમ પરમધામ જ તેઓનું ઘર છે, જ્યાં તેઓના મૂળ ચિન્મય સ્વરૂપ (પરાત્મા) વિદ્યમાન છે.

એ હુકમે કળ કરી, અવલ સે આખર ।
હક અરસ મતા મોમિન કા, લિયા સબ ફિરકોં દાવા કર ॥ ૫૩ ॥

પરમાત્માના આદેશથી જ આ નિર્ણય કરવામાં આવ્યો છે કે બ્રહ્માત્માઓ પરમધામથી અવતારિત થયા છે અને અંતે પરમધામમાં જ જાગૃત થશે. ખરેખર બ્રહ્માત્માઓની સંપત્તિ જ પરમધામ છે. તે છતાં પણ વિભિન્ન સમુદ્ધાયો (ફિરકોં)ના અનુયાયીઓએ તેના પર પોતાનો અધિકાર જમાવવાનું ઈચ્છયું.

કરની કો દેખે નહીં, જો હમ ચલત ભાંત કિન ।
વહ દુનિયાં કો છોડે નહીં, જો મુરદાર કરી મોમિન ॥ ૫૪ ॥

સાંસારિક જીવ એ પણ નથી જોતા કે તેઓનું પોતાનું આચરણ કેવા પ્રકારનું છે. તેઓ માયાને છોડી શકતા નથી, જેને બ્રહ્માત્માઓએ તુચ્છ માની છે.

મોમિનોં કે માલ કા, દાવા કિયા સબન ।
તથ હો ગયે બેલ કબૂતર, હુએ જાહેર બકા અરસ દિન ॥ ૫૫ ॥

સંસારના બધા લોકોએ બ્રહ્માત્માઓના ધન ‘પરમધામ’નો દાવો કર્યો, પરંતુ અખંડ પરમધામના દિવ્ય પ્રકાશ સ્વરૂપ તારતમ જ્ઞાનનો ઉદ્ય થવાથી આ બધા જાહુગરના બેલના કબૂતરની જેમ ઊરી ગયા.

ગુનાહ એહી સબન પર, એ જો જૂઠી સકલ જહાન ।
દાવા કિયા વાહેદત કા, પછ્યતાસી હુએ પેહેચાન ॥ ૫૬ ॥

આ જૂઠા સંસારના દરેક જીવોને આજ દોષ લાગ્યો (તેઓ અપરાધી બન્યા) કે તેઓએ અખંડ પરમધામનો દાવો કર્યો, વાસ્તવિકતાની ઓળખ થયા પછી તેઓને અવશ્ય પશ્ચાત્તાપ થશે.

અબ એ સુધ કિનકો નહીં, પર રોસી હુએ રોસન ।
એ સબ હોસી જાહેર, ઊરો કાયમ સૂરજ દિન ॥ ૫૭ ॥

આમાંથી કોઈને પણ હજુ સુધી આ તથયનું જ્ઞાન થયું નથી. પરંતુ આ જ્ઞાન પ્રકાશિત થયા પછી બધા લોકો રડશે. અખંડ તારતમ જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના પ્રગટ થયા પછી આ બધી વાતો સ્પષ્ટ થઈ જશે.

રૂહેં જો દરગાહ કી, હક જાત વાહેદત ।
એ જાને અરસ અરવાહેં, જિન મોમિનોં નિસબ્ધત ॥ ૫૮ ॥

પરમધામના આત્માઓ પૂર્ણબ્રહ્મની અંગસ્વરૂપા હોવાથી અદ્વૈત છે. આ રહસ્યને બ્રહ્માત્માઓ જ જાણે છે જેઓનો સંબંધ શ્રીરાજજી સાથે છે.

ઓર ગિરો ફિરસ્તન કી, જિન કા કાયમ વતન ।
દુનિયાં કાયમ હોએસી, સો બરકત ગિરોહ ઈન ॥ ૫૮ ॥

બીજો સમુદ્દર ઈશ્વરી સૃષ્ટિનો છે, જેમનું ઘર અક્ષરધામ છે. આ બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરી સૃષ્ટિના પ્રતાપથી સાંસારિક જીવોને પણ અખંડ મુક્તિ મળશે.

ઓર જો ઉપજે કુંન સે, જો આદમ કી નસલ ।
તો દાવા કિયા મોમિનોં કા, જો દુસમન ઈબલીસ અસલ ॥ ૬૦ ॥

સંસારના અન્ય જીવ ‘કુંન’ (હો જા) કહેવાથી ઉત્પત્ત થયા છે તેઓને આદમના વંશજ માનવામાં આવ્યા છે. આવા જીવોએ બ્રહ્માત્માઓની સંપત્તિ પર પોતાનો અધિકાર એટલે જમાવ્યો છે કે તેઓએ તેમના શત્રુ ઈબલીસને પોતાના હૃદય પર બેસાડ્યો છે.

એ લિખ્યા સિપારે ચૌદ મેં, ગિરો ભાંત હૈ તીન ।
મહંમદ સમજાઓ તિનોં ત્યોં કર, જિનોં જૈસા યકીન ॥ ૬૧ ॥

આ પ્રકારે કુરાનના ચૌદમા પ્રકરણ (સિપારે)માં ગ્રાણ પ્રકારના આત્માઓનું વર્ણન છે. અંતિમ મહંમદ(મને)ને સદ્ગુરુએ એવો આદેશ આવ્યો છે કે આ ગ્રાણેય સમુદ્દરયને જેવા પ્રકારનો વિશ્વાસ તેઓને હોય એવી રીતે સમજાવો.

કિયા તીનોં ગિરોં કા બેવરા, સરીયત તરીકત હકીકત ।
હુકમ હુઆ મહંમદ કો, કર તીનોં કી હિદાયત ॥ ૬૨ ॥

આ પ્રકારે કુરાનમાં ગ્રાણેય સમુદ્દરયનું વિવરણ કરીને તેઓને કર્મ, ઉપાસના તથા જ્ઞાનમાર્ગના આધારે ઉપદેશ આપવા માટે અંતિમ મહંમદને આદેશ આપેલ છે.

હકીકતસોં સમજાવના, સમજે ઈસારતસોં મોમન ।
હક સૂરત દ્રઢ કર દઈ, તથ દિલ અરસ હુઆ વતન ॥ ૬૩ ॥

એમ પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે બ્રહ્માત્માઓને યર્થાર્થ જ્ઞાન દ્વારા સમજાવજો, તેઓ સંકેત માત્રથી જ સમજુ જશે. જ્યારે એ બ્રહ્માત્માઓએ પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સ્વરૂપને પોતાના હૃદયમાં આરૂઢ કર્યું ત્યારે તેઓનાં હૃદય પરમધામ કહેવાયાં.

ઓર રાહ જો તરીકત, ગિરો ફિરસ્તોં બંદગી કહી ।
સો સમજેંગે મીઠી જુબાંન સોં, સમજ પોહોંચે જબરૂત સહી ॥ ૬૪ ॥

ત્યાં જે બીજો ઉપાસના (તરીકત)નો માર્ગ કહેવામાં આવ્યો છે તે ઈશ્વરી સૃષ્ટિ (ફિરસ્તાઓ)ની ઉપાસના (બંદગી)નો માર્ગ છે. તેઓ મધુરવાણીથી સમજશે અને સમજયા પછી અક્ષરધામ પહોંચી જશે.

તીસરી ગિરો સરીયત સે, જો કરસી જેહેલ જિદાલ ।
સો સમજેંગે જિદૈસોં, કયા કરેં પડે બંધ દજાલ ॥ ૬૫ ॥

ત્રીજો સમુદ્દર સાંસારિક જીવોનો છે, જેઓ કર્મકંડનું અનુસરણ કરીને નિરર્થક હઠ કરે છે. આવા લોકો હઠ(આગ્રહ) પૂર્વક કહેવાથી જ સમજશે કારણ કે આ લોકો દજાલ (સેતાન)ના બંધનમાં ફસાયેલા છે.

એ પઢે સબ જાનત હેં, દિલ પર દુસમન પાતસાહ ।
લે લાનત બૈઠા દિલ પર, એ ઈબલીસ મારત રાહ ॥ ૬૬ ॥

કુરાન વાંચવાવાળા આ લોકો પણ આ બધું સારી રીતે જાણે છે, પરંતુ તેઓના હદ્યમાં પણ દુષ્ટ ઈબલીસ બેસીને રાજ કરી રહ્યો છે. આ દુષ્ટ વિક્કારને પાત્ર થઈને પણ તેઓના હદ્યમાં બૈઠો છે અને દરેકના માર્ગમાં અવરોધ કરી રહ્યો છે.

કુરાન પઢેં ચલેં સરિયત, કરેં દાવા મોમિનોં રાહ ।
પર કયા કરેં કુંજ બિના, પાવેં ના ખુલાસા ॥ ૬૭ ॥

તેથી કુરાન વાંચ્યા પણ આ લોકો કર્મકંડનો માર્ગ ગ્રહણ કરે છે અને બ્રહ્મસૂષ્ટિના માર્ગનો દાવો કરે છે. પરંતુ શું થાય, તારતમ જ્ઞાનરૂપી ચાવી વિના આ લોકો ગૂઢ રહસ્યનું સ્પષ્ટીકરણ કરી શકતા નથી.

મોમિન દુની એ તફાવત, જ્યોં ખેલ ઔર દેખનહાર ।
મોમિન મતા હક વાહેદત, દુનિયાં મતા મુરદાર ॥ ૬૮ ॥

બ્રહ્મસૂષ્ટિ અને સાંસારિક જીવોમાં ફક્ત આ જ અંતર છે, જેવું રમતના ખેલાડીઓ અને દર્શકો વચ્ચે હોય છે. બ્રહ્મમુનિઓનું ધન અદ્વૈત પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા છે જ્યારે સાંસારિક જીવોનું ધન નશર સંસાર છે.

સબોં દાવા કિયા અરસ કા, હિંદૂ યા મુસલમાન ।
વેદ કટેબ દોડી પઢે, પડી ન કાઢું પેહેચાન ॥ ૬૯ ॥

હિન્દુ અથવા મુસલમાન દરેકે પરમધામનો દાવો કર્યો છે. બંનેય વેદ તથા કટેબનું અધ્યયન કરે છે પરંતુ કોઈનેય વાસ્તવિક રહસ્ય (પરમધામ)ની પિછાણ થઈ નથી.

કહ્યા દાવા સબ કા તોડ્યા, દિયા મતા મોમિનોં કોં ।
લિએ અરસ વાહેદત મેં, ઔર કોઈ આએ ન સકે ઈનમોં ॥ ૭૦ ॥

સદ્ગુરુએ મારા હદ્યમાં બેસીને તારતમ જ્ઞાન દ્વારા દરેકના દાવાને નકામો બનાવીને બ્રહ્માત્માઓને અખંડ ધન આપ્યું અને તેઓને અદ્વૈત પરમધામમાં લઈ ગયા. તેમના સિવાય પરમધામમાં કોઈ પણ પ્રવેશ કરી શકશે નહીં.

સિપારે સત્તાઈસ મેં, લિખે દુની કે સુકન ।
એ કર્યોએ પાક ન હોવહીં, ઓક તૌહીદ આબ બિન ॥ ૭૧ ॥

કુરાનના સત્તાવીસમા સિપારે (અધ્યાય)માં સાંસારિક જીવોની વાતો લખવામાં આવી છે. એક અદ્વૈત પરમાત્માના પ્રેમરૂપી જળ વિના આ લોકો કોઈ પણ પ્રકારે પવિત્ર નહીં થઈ શકે.

મોકોં પાક હોએ સો છૂઈયો, યોં કેહેવે કુરમાન ।
કરે ગુસલ તૌહીદ આબ મેં, ઈન પાડી પકડો કુરાન ॥ ૭૨ ॥

કુરાનમાં એ પણ કહ્યું છે, “પવિત્ર થયા વિના મને સ્પર્શ કરશો નહીં. અદ્વૈત (બ્રહ્મજ્ઞાન રૂપી) જળમાં સ્નાન કરી પવિત્ર થઈને જ મને સ્પર્શ કરજો.”

સો પાક કહે રૂહ મોમિન, જિનકો તૌહીદ મદત ।
સો પીઠ દેવે દુનીય કો, જિનપેં મુસાફ મારફત ॥ ૭૩ ॥

બ્રહ્માત્માઓને જ આવા પવિત્ર આત્માઓ કહેવામાં આવ્યા છે, તેઓને જ અદ્વૈત પરબ્રહ્મ પરમાત્માની સહાયતા પ્રાપ્ત છે. આ પવિત્ર આત્માઓ જ સંસારને પીઠ દઈ શકશે, જેઓની પાસે કુરાનની પૂર્ણ ઓળખ છે.

સો સરિયત કો હે નહીં, એ તો ખડે જાહેરી ઉપર ।
એક હાદી કે લડ જુદે હુએ, એ જો નારી ફિરકે બહતર ॥ ૭૪ ॥

આ ઓળખ કર્મકાંડના માર્ગ ચાલવાવાળા લોકો પાસે નથી કારણ કે આ લોકો તો બાધ્ય અર્થને લઈને જ ઉભા છે. એક જ ગુરુ (મહંમદ)ના અનુયાયી હોવા છતાં પણ આ લોકો પરસ્પર વાદ-વિવાદ કરીને અલગ થયા છે તથા તેઓ જ નરકની આગમાં શેકાય તેવા બોંતેર ફિરકા કહેવાય છે.

લિખ્યા કુરાન કા માજજા, ઔર નબીકી નબુવત ।
એક દીન જબ હોવહીં, દોઊ તબ હોવે સાખિત ॥ ૭૫ ॥

કુરાનમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે કે કુરાનના રહસ્ય પૂર્ણ ચમત્કાર અને પેગંબરની પેગંબરી આ બંને ત્યારે જ સત્ય સિદ્ધ થશે જ્યારે સંસારમાં એક સત્ય ધર્મ સ્થાપિત થશે.

મહંમદ ચાહે સબો મિલાવને, એ સબ જુદાગી ડારત ।
એ સબ ગુમાને જુદે કિએ, દુસમન રાહ મારત ॥ ૭૬ ॥

રસૂલ મહંમદ તો દરેકને એક સૂત્રમાં પરોવવા ઈચ્છતા હતા, પરંતુ તેઓના અનુયાયી પરસ્પર મદભેદ ઉભા કરીને અલગ-અલગ થઈ રહ્યા છે. તેઓ બધા અભિમાનને કારણે અલગ થયા છે, કારણ શત્રુ બનીને તેઓના હદ્યમાં બેઠેલો ઈબલીસ તેમના માર્ગમાં અંતરાય ઉભા કરે છે.

એક ફિરકા નાજી કર્યા, જિત લિખી હક હિદાયત ।
એક દીન કિયા ચાહે, એહી મોમિનોં વાહેદત ॥ ૭૭ ॥

આ સિવાય નિષાવાન લોકોનો એક સમુદ્ધાય નાજી ફિરકા કહેવાયો, જેઓને પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માનો નિર્દેશ પ્રાપ્ત છે. તેઓ જ અદ્વૈત ધારની બ્રહ્મસૃષ્ટિ છે જે એક સત્ય ધર્મનું સ્થાપન કરવા ઈચ્છે છે.

બસરી મલકી ઔર હકી, લિખી મહંમદ તીન સૂરત ।
હોસી હક દીદાર સબન કો, કરસી મહંમદ સિફાયત ॥ ૭૮ ॥

બશરી (માનવી), મલકી (તારતમ જ્ઞાન રૂપી સંપત્તિવાળા), તથા હકી (પરમાત્માનો આદેશ ધારણ કરેલા) આ ગ્રણેય પરમાત્મા દ્વારા પ્રશંસિત (મહંમદ) શ્યામાજીના સ્વરૂપ છે. તેઓ જેઓની ભલામણ (સિફારિશ) કરશે તે બધા બ્રહ્માત્માઓને પરમાત્માનાં દર્શન થશે.

ઈનોં હક બકા દેખાએ કે, કરસી સબોં એક દીન ।
હક સૂરત દ્રઢ કર દઈ, દેસી સબોં યકીન ॥ ૭૯ ॥

આ સ્વરૂપ દુનિયાને અખંડ પરમધારણનાં દર્શન કરાવીને એક ધર્મની સ્થાપના કરશે. દરેકના હદ્યમાં પૂર્ણબ્રહ્મના સ્વરૂપને આરૂઢ (દ્રઢ) કરાવીને સર્વને એક પરમાત્મા પ્રતિ વિશ્વાસ અપાવરે.

મોમિન ગુસલ હોજ કૌસર, માહેં ઈસા મેહેદી મહંમદ ।
પકડેં એક વાહેદત કો, ઔર કરેં સબ રદ ॥ ૮૦ ॥

બ્રહ્મભુનિ હોજ કૌસરમાં સ્નાન કરે છે, તેઓની સાથે ઈસુ, મહેદી તથા મહંમદ છે.
તેઓએ એક જ અદ્વૈત બ્રહ્મને પોતાના હદ્યમાં ધારણ કરી બીજા બધાને નકામા બનાવી દીધા છે.

હક બતાવત જાહેર, મેરે ખૂબો મેં મહંમદ ખૂબ ।
સો મોમિન છોડેં ક્યોં કદમ, જાકો હકેં કહ્યા મેહેબૂબ ॥ ૮૧ ॥

કુરાન અંતર્ગત પરમાત્માએ સ્પષ્ટ કહ્યું છે કે, મારા પ્રિય આત્માઓમાં પ્રશંસિત (મહંમદ)
શ્યામાજી અતિ પ્રિય છે. તે શ્યામાજીના ચરણકુમળોને બ્રહ્માત્માઓ કેવી રીતે છોડે જેઓને સ્વયં
પરબ્રહ્મે પોતાના પ્રિયતમ કહ્યાં છે.

માસૂક આસિક દોડિ જાને દુની, હક મોમિન માહેં ખિલવત ।
ઉતરી અરવાહેં અરસ સે, તો ભી પઢે ન પાવેં વાહેદત ॥ ૮૨ ॥

સાંસારિક જીવ, પ્રેમી આત્માઓ (આશિક) અને પ્રિયતમ પરમાત્મા (માસૂક) બજેને અલગ-
અલગ સમજે છે, પરંતુ પરમધામમાં બ્રહ્મપ્રિયાઓ તથા શ્રીરાજજી અદ્વૈત સ્વરૂપમાં છે. બ્રહ્માત્માઓ
પરમધામથી આ જગતમાં અવતરિત થયા છે, તે છતાં પણ કુરાનનું અધ્યયન કરવાવાળા આ
અદ્વૈત ભાવને સમજી શકતા નથી.

મહંમદ બતાવેં હક સૂરત, તિનકા અરસ દિલ મોમન ।
સો અરસ દિલ દુની છોડ કે, પૂજે હવા ઉજાડ જો સુન ॥ ૮૩ ॥

રસૂલ મહંમદે પરમાત્માના સ્વરૂપને દર્શાવ્યું છે અને તેઓનું ધામ બ્રહ્મ આત્માઓનું હદ્ય બતાવ્યું છે. આવા
(ધામ-હદ્યા) બ્રહ્મ-આત્માઓને છોડીને સંસારી જીવ ઉજ્જવલ, શૂન્ય-નિરાકારની
પૂજા કરે છે.

ઈબલીસ કહ્યા દુની દુસમન, તો કિયા મોમિનોં મતા કા દાવા ।
સો સમજે ના ઈસારતેં, જિન તાલે ઈબલીસ હવા ॥ ૮૪ ॥

સાંસારિક જીવોના હદ્યમાં શત્રુ બનીને ઈબલીસ બેઠો છે. તેથી તેઓ બ્રહ્માત્માઓની અખંડ
સંપત્તિ પર પોતાનો અધિકાર જમાવે છે. તેઓ કુરાનની સાંકેતિક વાતો પણ સમજતા નથી
કારણ કે તેઓના ભાગ્યમાં જ ઈબલીસ અને હવા છે.

જોસ ગિરો મોમિનોં પર, હકેં ભેજ્યા જબરાઈલ ।
રહેં સાફ રહેં આડોં જામ, ઔર ઈબલીસ દુની દિલ ॥ ૮૫ ॥

શ્રી રાજજીએ જોશરૂપ જિબ્રીલ ફિરસ્તાને પોતાના બ્રહ્માત્માઓ માટે મોકલ્યો છે,
કારણ કે બ્રહ્માત્માઓ આઠેય પહોર પવિત્ર રહે છે. સાંસારિક લોકોના હદ્ય પર તો તમોગુણી
ઈબલીસની બેઠક છે.

અરસ સે આયા અસરાફીલ, દિયા કે વિધ સૂર બજાએ ।

સો સોર પડ્યા બ્રહ્માંડ મેં, પાક કિએ કાજ કજાએ ॥ ૮૬ ॥

ઈન્દ્રાઙ્ગિલ ફિરસ્તો અખંડ ધામથી અવતરિત થયો અને તેણે વિવિધ રૂપે અખંડ જ્ઞાનના સૂરેલાભા, જેનો ધ્વનિ બ્રહ્માંડમાં ચારેય બાજુ ફેલાઈ ગયો. આ રીતે પરમાત્માએ ન્યાયમૂર્તિ (કાજ)ના રૂપમાં પ્રગટ થઈને બધા જીવોને પવિત્ર કરીને ન્યાય આપ્યો.

તો અરસ કહ્યા દિલ મોમિન, પાયા અરસ જિતાબ ।
ઈતહીં ગિરો પૈગંમરો, કાજ કજા ઈત કિતાબ ॥ ૮૭ ॥

બ્રહ્મસૂષ્ઠિના હૃદયને પરમધામ કહ્યું છે કરવા કે તેઓને જ પરમધામના હોવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે. તેઓની મધ્યમાં પેગંબરનો સમુદ્ધાય સમાયેલો છે અને કુરાન અનુસાર પરમાત્માએ પણ તેઓની સાથે આવીને ન્યાય આપ્યો છે.

કુરમાન આયા ઈમામ પર, કુંજ રૂહ અલ્લા ઈલમ ।
ખુલી હકીકત હુકમે, ઈસારતેં રમૂજેં ખસમ ॥ ૮૮ ॥

કુરાનના રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરવાનો આદેશ અંતિમ ધર્મગુરુ (ઈમામ)ને પ્રાપ્ત થયો, તેઓને માટે સદ્ગુરુ શ્રી દેવયંત્રજી તારતમ જ્ઞાનરૂપી ચાવી લઈને આવ્યા છે. હવે પરમાત્માની આજ્ઞાથી જ કુરાન તથા પુરાણની સાંકેતિક વાત તથા પરમધામની પ્રેમવાર્તાનું રહસ્ય સ્પષ્ટ થશે.

જો લિખ્યા જિન તાલે મિને, માણે હક કુરમાન ।
રૂહેં ફિરસ્તે ઔર કુંન સે, તીનોં કી નસલ કહી નિદાન ॥ ૮૯ ॥

પરમાત્માના આદેશ અનુસાર જેના ભાગ્યમાં જેવું લઘ્યું હતું તેવું તેણે પ્રાપ્ત કર્યું. બ્રહ્મસૂષ્ઠિ, ઈશ્વરીસૂષ્ઠિ અને જીવસૂષ્ઠિ આ ત્રણેયની ઉત્પત્તિ સ્પષ્ટ થઈ ગઈ.

બેવરા હુઆ મુસાફ કા, એક દુનિયાં ઔર અરસ હક ।
હક અરસ મેં સબ કહ્યા, દુનિયાં નહીં રંચક ॥ ૯૦ ॥

કુરાનની પૂર્વોક્ત વાતોનું નિરૂપણ થઈ જવાથી નશર સંસાર તથા પરબ્રહ્મનું અખંડ ધામ સ્પષ્ટ થઈ ગયું છે. અખંડ ધામની બધી જ સંપત્તિઓ અલૌકિક છે, જ્યારે સંસાર નાશવંત હોવાથી તેની સરખામજીએ આસ્તિત્વહીન (નહિવત્ત) છે.

ઔર બેવરા કહ્યા જાહેર, દુનિયાં ઔર મોમન ।
દુની પૈદા જુલમત સે, મોમિન અસલ અરસ તન ॥ ૯૧ ॥

સાંસારિક જીવ તથા બ્રહ્માત્માઓનું વિવરણ વધારે સ્પષ્ટ થઈ ગયું છે. સંસારના જીવોની ઉત્પત્તિ શૂન્ય-નિરાકારમાંથી છે તથા બ્રહ્માત્માઓનું મૂળ તન (પર-આત્મા) પરમધામમાં છે.

એ જો દુનિયાં ચૌદે તબક, હક કે ખેલોને ।
એસે કે પૈદા હોત હૈં, કોઈ કાયમ ન ઈનોં મેં ॥ ૯૨ ॥

ચૌદ લોકના જીવ પરમાત્માનાં રમકડાં જેવા છે. આવાં બ્રહ્માંડ અનેકવાર ઉત્પત્ત થાય છે, પરંતુ તેમાં કોઈ અખંડ નથી.

સાંચ ઓર ઝૂઠ કો, દોડિ જુદે કિએ બતાએ ।
હક મોમિન બિના દુનિયાં, બૈઠી કુફર ખેલ બનાએ ॥ ૮૩ ॥

સત્ય પરમધામ અને મિથ્યા સંસાર બતેની ભિન્નતા સ્પષ્ટ કરી દીધી છે. શ્રીરાજજી અને બ્રહ્માત્માઓની ઓળખ વિના સંસારના જીવ આ સ્વખની રમત રમી રહ્યા છે.

જબ ખુલી મુસાફ મારફત, તથ હુઅા બેવરા રોસન ।
ખેલ ભી હુઅા જાહેર, હુએ જાહેર બકા મોમન ॥ ૮૪ ॥

કુરાનનું રહસ્ય સ્પષ્ટ થવાથી સર્વ વાતોનું સ્પષ્ટીકરણ થઈ ગયું. અક્ષર દ્વારા રચાયેલા આ બ્રહ્માંડની નશ્ચરતા અને અખંડ પરમધામથી બ્રહ્મમુનિઓના પ્રાગટ્યનું રહસ્ય પણ સ્પષ્ટ થઈ ગયું.

દુનિયાં દિલ પર ઈબલીસ, તો રાહ પુલ સરાત કહી ।
વજૂદ ન છોડે જાહેરી, તો દસ ભાંત દોજખ ભર્ય ॥ ૮૫ ॥

સાંસારિક જીવોના હંદ્યમાં તમોગુણી ઈબલીસ બેઠેલ છે તેથી તેઓનું ધર્મ માર્ગ પર ચાલવું તલવારની ધાર (પુલસિરાત) પર ચાલવા સમાન કહેવામાં આવ્યું છે. આવી બાબ્ય દસ્તિવાળા લોકો નશ્ચર પદાર્થ (તન)નો મોહ છોડતા નથી તેથી તેઓ માટે દસ પ્રકારના નરક (દોજખ) બતાવવામાં આવ્યાં છે. [કુરાનમાં વર્ણવેલ દસ પ્રકારના નરક (દોજખ) - (૧) અવિશ્વાસુ લોકો વાંદરાના મુખવાળા બનશે, (૨) હરામખોર સુવ્વર બનશે, (૩) ખરાબ કર્મ કરવાવાળા ગઘેડા બનશે, (૪) વ્યાજ ખાવાવાળા આંધળા થશે, (૫) પોકાર ન સાંભળનારા બહેરા થશે, (૬) અત્યાચારનો આદેશ કરવાવાળા ગુંગાં થશે, (૭) મિથ્યાને સત્ય કહેવાવાળા ભણેલાની જ્ઞાન ફાટી જશે અને તેમાંથી રક્ત અને પરુ વહેશે, (૮) બીજાને દુઃખ પહોંચાડનારને શૂળી પર ચઢાવાશે, (૯) ચાડી-યુગલી કરવાવાળાના હાથ-પગ કપાશે, (૧૦) કઠોર હંદ્યવાળાઓને આધાત પહોંચાડવામાં આવશે.]

ભિસ્ત દઈ તિન કો, જો હુતે દુસમન ।
સબોં લઈ થી હુજત, હમ વારસી લે મોમન ॥ ૮૬ ॥

બ્રહ્માત્માઓએ એ જીવોને પણ મુક્તિસ્થાનનું (બહિશ્ટ) સુખ આપ્યું, જેઓ તેઓની સાથે શરૂતા રાખતા હતા. આ બધા જીવોએ એવો દાવો કર્યો હતો કે તેઓ જ બ્રહ્મમુનિ છે અને પરમધામની સંપત્તિના અધિકારી પણ તેઓ છે.

મેહેર હુઈ દુનિયાં પર, પાઈ તિનોં આઠોં ભિસ્ત ।
બીજ બુતા કથૂ ના હુતા, કરી હુકમે કિસમત ॥ ૮૭ ॥

હવે તો સંસારના જીવો ઉપર અતિ ફૂપા થઈ ગઈ કારણ કે તેઓને આદેય મુક્તિસ્થાનોનું સુખ પ્રાપ્ત થયું છે. તેઓની પાસે અંકુર (બીજ) અથવા ક્ષમતા કશું પણ નહોતું તે છતાં પણ પરમાત્માના આદેશો તેઓનું ભાગ્ય ખોલી દીયું.

મેહેર કરી બડી મહંમદે, આઠોં ભિસ્તોં પર ।
દોડિ ગિરો દોડિ અરસોં, પોહોંચે રૂહેં ફિરસ્તે યોં કર ॥ ૮૮ ॥

જીવોને આઠેય મુક્તિ સ્થાનોનું સુખ પ્રદાન કરી, અંતિમ મહંમદે તેઓ પર મોટો અનુગ્રહ કર્યો. આ પ્રકારે બ્રહ્મસૂષ્ટિ તથા ઈશ્વરી સૂષ્ટિ (બંને સમુદ્દરાય) અનુક્રમે પરમધામ તથા અક્ષરધામ (બંને ધામ) પહોંચી ગયા.

કોઈ આએ ન સકે અરસ મેં, જાકી નસલ આદમ નિદાન ।
હે હૈયાતી સબન કો, મેહેર કર સુભાન ॥ ૮૮ ॥

નિશ્ચિત રૂપે આદમના સંતાનોમાંથી કોઈપણ અખંડ સ્થાનમાં પ્રવેશ કરી શકતું નથી. ધામધાણીએ જ કૃપા કરીને (મારા વડે) તેઓ સર્વને અખંડ મુક્તિ પ્રદાન કરાવી.

કરેં હિંદૂ લડાઈ મુજસે, દૂજે સરિયત મુસલમાન ।
પાયા અહંમદ માસૂક હક કા, અબ છોડો નહીં ઝુરકાન ॥ ૧૦૦ ॥

કેટલાય કર્મકાંડી હિન્દુ તથા શરીયત પર ચાલવાવાળા મુસલમાન મારી સાથે જઘડે છે. પરંતુ મેં પરમાત્માના પ્રિયતમ શ્યામા સ્વરૂપ સદ્ગુરુ શ્રીદેવચંદ્રજીના તારતમ બળને પ્રાપ્ત કર્યું તેથી હવે હું કુરાનના ગૂઢ રહસ્યને સ્પષ્ટ કરવાનું છોડીશ નહીં.

ઇતે આગા લિયા ઈન સમેં, જબ દોડિ સે લાગી જંગ ।
હુકમ લિયા સિર ધકીન, છોડ દુની કા સંગ ॥ ૧૦૧ ॥

આવા સમયમાં મહારાજ ઇત્તસાલ અગ્રેસર થયા જ્યારે બંને (હિન્દુ અને મુસલમાનો)થી સંઘર્ષ છેડવામાં આવ્યો હતો. તેઓએ સાંસારિક આસક્તિને છોડીને મારો આદેશ વિશ્વાસપૂર્વક શિરોધાર્ય કર્યો.

કિયા ખુલાસા જાહેર, લે બેસક હક ઈલમ ।
દિયા મહંમદ મેહેદીને, ગિરો મોમિનો હાથ હુકમ ॥ ૧૦૨ ॥

બધા સંદેહોને દૂર કરવાવાળા બ્રહ્મજ્ઞાન-તારતમજ્ઞાન દ્વારા આ પ્રકારે સદ્ગુરુએ (મારા હદ્યમાં બિરાજને) કુરાનનાં રહસ્યોનું સ્પષ્ટીકરણ કરાવ્યું તથા બ્રહ્માત્માઓની જાગૃતિની સંપૂર્ણ જવાબદારી મને સૌંપવામાં આવી.

પ્રકરણ ૧ ચોપાઈ ૧૦૨

ખુલાસા - ગિરો દીનકા (ધર્મનિષ્ઠ સમુદાયનું સ્પષ્ટીકરણ)

એ દેખો ખુલાસા ગિરો દીન કા, કહું ઝુરમાયા ઝુરમાન ।
હક હાદી ગિરોહ અરસ કી, સક ભાંન કરાઉં પેહેચાન ॥ ૧ ॥

હે સુન્દરસાથજી ! કુરાન અંતર્ગત જે બ્રહ્માત્માઓ તથા સત્યધર્મનું વિવરણ કરેલું છે, તેનું સ્પષ્ટીકરણ હું અહીં કરી રહ્યો છું. હવે હું બધા સંશોને દૂર કરી શ્રીરાજજી, શ્યામાજી તથા બ્રહ્મસૂષ્ટિની ઓળખ કરાવું છું.

હક સૂરત હાદી સાહેદ, મસહૂદ હૈ ઉમત ।
સો હક બિલવત સબ જાનહીં, ઔર એ જાને ખેલ રોજ કયામત ॥ ૨ ॥

સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ પરમાત્માના સ્વરૂપના સાક્ષી છે અને બ્રહ્માત્માઓ તેઓને ગ્રહજા

કરવાવાળા છે. બ્રહ્માત્માઓ જ બ્રહ્મધામ (મૂલ મિલાવા) ને જાણે છે અને આત્મ-જાગૃતિ (ક્યામત)ના દિવસની લીલા પણ જાણે છે.

હક બકામેં જેતા મતા, સો છિપે ના મોમિનોં સે ।
ખેલ મેં આએ તો ભી અરસ દિલ, એ લિખ્યા કુરમાન મેં ॥ ૩ ॥

શાશ્વત પરમધામનો વૈભવ બ્રહ્માત્માઓથી છૂપો નથી. માયાની જુઢી રમતમાં આવવા છતાં પણ તેઓના હદ્દયને કુરાનમાં પરમધામ કહીને ઉલ્લેખ કરેલો છે.

લિખ્યા નામેં ભ્યારાજ મેં, હરફ નબે હજાર ।
તીસ તીસ તીનોં સરૂપોં પર, દિએ જુદે જુદે અખત્યાર ॥ ૪ ॥

ભ્યારાજનામા પુસ્તકમાં નેવું હજાર શબ્દોનું વર્ણન મળે છે. તેમાંથી ત્રીસ-ત્રીસ હજાર શબ્દ ત્રણેય સ્વરૂપો (બશરી, મલકી અને હકી) પર વહેંચી દીધા તથા તેને ખોલવાના અલગ-અલગ અધિકાર પણ આપ્યા છે.

એક જાહેર કિએ બસરિએં, દૂજે રખે મલકી પર ।
તીસરે સૂરત હકીય પેં, સો ગુજ ખોલ કરસી ફજર ॥ ૫ ॥

એક બશરી સ્વરૂપે (રસૂલ મહંમદે) ત્રીસ હજાર શબ્દોથી શરીયતનો માર્ગ પ્રગટ કર્યો. બીજા મલકી સ્વરૂપ (શ્રી દેવચંદ્રજી) ને યથાર્થ જ્ઞાન પ્રગટ કરવાનું દાયિત્વ સોંપવામાં આવ્યું. ત્રીજા હકી સ્વરૂપને (મને) એવું દાયિત્વ સોંપવામાં આવ્યું છે કે તેઓ આ યથાર્થ જ્ઞાનથી બધા ધર્મગ્રંથોના ગૂઢ રહસ્ય સ્પષ્ટ કરી જ્ઞાનનું પ્રભાત કરશે.

કહી સૂરત તીન રસૂલ કી, હુઈ તીનોં પર ઈનાયત હક ।
કિયા તીનોં કા બેવરા, હરફ નબે હજાર બેસક ॥ ૬ ॥

રસૂલ મહંમદે પરમાત્માના આદેશ (હુકમ)નાં આ ત્રણેય સ્વરૂપોનું વિવરણ આપીને કહ્યું કે આ ત્રણેય પર પરમાત્મા શ્રીરાજજીની કૃપા દર્શિ થઈ છે. આ પ્રકારે ત્રણેયનું સ્પષ્ટીકરણ નિઃશંકપણે નેવું હજાર શબ્દો દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.

રાહ ચલાઈ બસરિએં કુરમાને, દઈ કુંજુ મલકી હકીકત ।
હકી હક સૂરત, કિયા જાહેર દિન મારફત ॥ ૭ ॥

કુરાન અનુસાર રસૂલ મહંમદે શરીયતનો માર્ગ ચલાવ્યો. બીજા મલકી સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીને પરમધામના દ્વાર ખોલવાની ચાવી રૂપ તારતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. હકી સ્વરૂપે (મે) તારતમ જ્ઞાનના પ્રકાશથી પરબ્રહ્મના સ્વરૂપની પૂર્ણ પિણાણ કરાવી દીધી.

એ અવલ કહ્યા રસૂલેં, હોસી જાહેર બખત ક્યામત ।
મતા સબ ભ્યારાજ કા, કરી જાહેર ગુજ ખિલવત ॥ ૮ ॥

રસૂલ મહંમદે કુરાનમાં પહેલાં પણ આ વાત કહી છે કે પરબ્રહ્મની ઓળખ આત્મ-જાગૃતિ (ક્યામત)ના સમયે થશે. આ પ્રકારે દર્શન રાત્રિ (શબેભ્યારાજ)ની વાતો અને મૂલ મિલાવાની ગૂઢ વાતો પણ અત્યારે પ્રગટ કરી દીધી છે.

એ જો કાગદ વેદ કટેબ કે, તામે જરા ન હુકમ બિન ।
દુનિયાં સબ તિન પર ખડી, એ જો અઠારે વરન ॥ ૯ ॥

આ વેદ અને કટેબ ગ્રંથમાં પરમાત્માના આદેશ સિવાય બીજું કશું જ નથી. સંસારના દરેક જીવ, જેઓના અંતર્ગત અઢાર વર્ણ સમાપેલા છે, તે સર્વે આ (વેદ-કટેબ) ગ્રંથોના આધારે ટકી રહ્યા છે. (ચૌદ વિદ્યા અને ચાર વર્ણ એમ અઢાર વર્ણ માનવામાં આવ્યા છે.)

કલામ અલ્લા જો કુરમાન, સો ઈન સબસે ન્યારા જાન ।
લ્યાયા પૈગંભર આખરી, હક કે કૌલ પરવાન ॥ ૧૦ ॥

કુરાને “પરમાત્માની વાણી” કહેવામાં આવે છે, તેથી તે આ સંસારની વાણીથી ભિન્ન છે. પરમાત્માને લગતાં આ ખરાં વચ્ચનોને અંતિમ પૈગંભર રસૂલ મહંમદ લઈને આવ્યા છે.

કહ્યા મહંમદ કા સબ હુઅા, જો કાફર કરતે થે રદ ।
ફિરવલે સબન પર, મહંમદ કે સબદ ॥ ૧૧ ॥

હવે રસૂલ મહંમદની ભવિષ્યવાણી સત્ય સિદ્ધ થઈ, જેને અધમી લોકો અસ્વીકાર કરતા હતા. આ રીતે રસૂલ મહંમદના શર્ષ સર્વત્ર ફેલાઈ ગયા.

ઈત મુનાફક ખતરા લ્યાવતે, જો કુરાને કહી ક્યામત ।
સો ખાસ રૂહેં મોમિન આએ, જાકે દિલ અરસ ન્યામત ॥ ૧૨ ॥

અવિશ્વાસ ધરાવતા લોકો કુરાનમાં લખેલી આત્મ-જગૃતિ (ક્યામત)ના સમય વિશે શંકા કરતા હતા. હવે તો બ્રહ્માત્માઓ અવતરિત થયા છે જેઓના હદ્યમાં પરમધામની સંપત્તિ ભરેલી છે. (તેઓ આ બાબતે શંકા કેમ કરશે ?)

એ દેખો તુમ બેવરા, કહાવેં બંદે મહંમદ ।
સહ્દર ના કરે બાતૂન, કોઈ ન દેખે છોડ હદ ॥ ૧૩ ॥

હે સુન્દરસાથજ ! રસૂલ મહંમદના અનુયાયી (બંદા) કહેવાય છે તેઓનું વિવરણ તો જુઓ. તેઓ કુરાનના ગૂઢ રહસ્ય પર વિચાર પણ કરતા નથી તથા ક્ષર બ્રહ્માંડ (હદ)ને છોડીને આગળ જોતા પણ નથી.

એ દુનિયાં કિન પૈદા કરી, કૌન લ્યાયા હૂદ તોફાન ।
કિન રાખી ગિરોહ કોહતૂર તલે, કિન દુબાઈ સબ જહાન ॥ ૧૪ ॥

આ સંસારના જીવોને કોણે ઉત્પન્ન કર્યા અને વ્રજનો ઈન્દ્ર કોપ (હૂદ તોફાન) કોણે કરાવ્યો, કોણે ગોવર્ધન પર્વત (કોહતૂર)ને ઉપાડીને વ્રજવાસીઓની રક્ષા કરી ? અને બીજી સૂચિને દૂબાડી દીધી ?

કિન ફેર દુની પૈદા કરી, ફેર કૌન લ્યાયા નૂહ તોફાન ।
કિન ઐસી કિસ્તી કર તારી ગિરો, કિન દુબાઈ સબ કુફરાન ॥ ૧૫ ॥

તદ્દુ (ઉપરાંત ફરીથી સંસારની સૂચિ કોણે કરી, નૂહ તૂફાન (વ્રજથી રાસ જવાના સમયનો પ્રલય) કોણે કરાવ્યું, યોગમાયા રૂપી હોડીમાં બેસાડીને વ્રજની ગોપીઓને (ખાસી ગિરોહને) કોણે પાર ઉતારી, અને અન્ય અવિશ્વાસુજનોને કોણે દૂબાડ્યા ?

તીન બેટે નૂહ નબીય કે, બેર તીસરી દુની ઈનસે ।

હક કુરમાન ગિરો ઉપર, મહંમદ લ્યાએ ઈનમે ॥ ૧૬ ॥

કુરાન અનુસાર વસુદેવજી (નૂહ નબી) ના ત્રણ પુત્રો કહેવામાં આવ્યા છે. તેઓના દ્વારા જ (રાસ પછી) ત્રીજી વાર સંસારની આ સૃષ્ટિ થઈ છે. આ સૃષ્ટિમાં રસૂલ મહંમદ બ્રહ્મપ્રિયાઓ માટે પરમાત્માનો સંદેશ લઈને આવ્યા છે.

કહ્યા શ્યામ બાપ ઉન લોગોં કા, રૂમ ફારસ આરબન ।

સબ તુરકોં બાપ યાફિસ, હામ બાપ હિન્દુસ્તાન સબન ॥ ૧૭ ॥

રોમ (રૂમ), ઈરાન (ફારસ), આરબ (અરબ), વગેરે દેશોના સંરક્ષક (પિતા)ને કુરાનમાં શ્યામ અર્થાત્ સામ કહ્યા છે. આ પ્રકારે તુર્કસ્તાનના સંરક્ષક (પિતા)ને યાફિસ તથા ભારતીયોના સંરક્ષકને હામ કહ્યા છે.

કુરાન હકીકત ન ખુલી, ના શ્યામ રસૂલ પેહેચાન ।

ના પાવે મહંમદ ગિરોહ કો, જો સૌ સાલ પછે કુરાન ॥ ૧૮ ॥

આજ સુધી કુરાનનો ગૂઢાર્થ સ્પષ્ટ થયો નથી. શ્યામ (કૃષ્ણ) અને રસૂલ સ્વરૂપની ઓળખ પણ કોઈનેય થઈ નથી. પરમાત્મા દ્વારા પ્રશંસિત (મહંમદ), શ્યામાજ તથા તેઓના સમુદ્દરાયની ઓળખ પણ કોઈનેય થઈ શકી નહીં, પછી ભલે તેઓ સો વર્ષ સુધી કુરાન વાંચતા રહ્યા.

એ સબ મુખથેં કહેં મહંમદ કો, એ અવલ એ આખર ।

બડે કામ નજીકી હક કે, એ કિન કિએ મહંમદ બિગર ॥ ૧૯ ॥

સંસારના લોકો મુખથી તો મહંમદનું નામ લે છે અને તે રસૂલને પ્રારંભિક (અવ્યલ) તથા અંતિમ (આખર) પેગંબર માને છે. પરંતુ પરબ્રહ્મ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરીને બ્રહ્માંડનાં રહેસ્યોને સ્પષ્ટ કરવાનું કાર્ય પણ મહંમદ સિવાય કોણે કર્યું છે ?

એક ખુદા હક મહંમદ, હર જાતેં પૂજેં ધર નાંંિ ।

સો દુનિયાં મેં યા બિના, કોઈ નહીં કિત કાણું ॥ ૨૦ ॥

રસૂલ મહંમદે કહ્યું કે એક જ પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા છે પરંતુ વિભિન્ન જાતિ તથા સંપ્રદાયવાળા તેઓને બિન-બિન નામથી પૂજે છે. હકીકતે એક પરમાત્મા સિવાય બીજું કોઈ આ સંસારમાં ક્યાંય નથી.

ઓ ખાસી ગિરો ઔર મહંમદ, આએ દો બેર માહેં જહૂદન ।

ગિરો બચાઈ કાફર દુબાએ, એ કામ હોએ ના મહંમદ બિન ॥ ૨૧ ॥

બ્રહ્મસૂષ્ટિ તથા શ્યામસ્વરૂપ મહંમદ હિન્દુઓની મધ્યે બે વાર (વ્રજ અને રાસમાં) આવ્યા. તેઓએ બ્રહ્માત્માઓને પોતાના રક્ષણમાં લીધા અને નાસ્તિકોને દુબાડ્યા. શ્રી કૃષ્ણ (મહંમદ) સિવાય બીજા કોઈથી આ કાર્ય થઈ શકે નહીં.

સબ જાતેં નામ જુદે ધરે, ઔર સબકા ખાવંદ એક ।

સબકો બંદગી યાહી કી, પીછે લડે બિન પાએ વિવેક ॥ ૨૨ ॥

બધી જાતિના લોકો એકજ પરમાત્માને અલગ-અલગ નામથી પોકારે છે. પરંતુ પરમાત્મા (સ્વામી) તો સર્વના એકજ છે. અર્થાત્ પૂજા તો દરેકને તેઓની જ કરવાની છે. પરંતુ વિવેકના અભાવે સર્વે પરસ્પર કલેશ કરે છે.

રૂહેં અરસસે લૈલત કદરમે, હક હુકમે ઉતરે બેર તીન ।
સુધ ખાસ ગિરો ન મહેમદ, કહે હમ મહેમદ દીન ॥ ૨૩ ॥

શ્રી રાજજીના આટેશથી આ મહિમામયી બ્રહ્મરાત્રિ (લૈલતુલક્કડ)માં પરમધામથી બ્રહ્માત્માઓ નાણ વાર અવતરિત થયા. જેઓને વિશેષ સમુદ્દર બ્રહ્મસૂષ્પિ તથા શ્યામ સ્વરૂપ મહેમદની ઓળખ છે જ નહીં તે લોકો પોતાને મહેમદ દ્વારા સ્થાપિત ધર્મમાં હોવાનો દાવો કરે છે.

એક બેર ગિરો હૂંદ ઘર, બેર દૂજી કિસ્તી પર ।
તીસરી બેર માસ હજાર લોં, સદી અગ્યારહીં હિસાબ ફજર ॥ ૨૪ ॥

પહેલીવાર બ્રહ્મસૂષ્પિનો સમુદ્રાય નંદભાબા (હૂંદ)ને ઘેર વ્રજમાં આવ્યો. બીજીવાર યોગમાયારૂપી હોડી દ્વારા વ્રજથી રાસમાં ગયો. ત્રીજીવાર હજાર માસ (વિ.સં. ૧૬૩૮ થી ૧૭૨૧) સુધી આ જગતમાં ઉતર્યો. જેને મહેમદની અગિયારમી શતાબ્દી કહેવામાં આવી. એ સમયે તારતમ જ્ઞાનનો પ્રકાશ થયો. (શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજના જન્મથી લઈને મહામત્તિં શ્રી પ્રાણનાથજીના દીવ પ્રસ્થાન સુધી ૮૩ વર્ષ અર્થાત् ૧૦૦૦ મહિના થાય છે.)

જાહેર પેહેચાન કહી રસૂલેં, ગિરો ખાસી ઔર કયામત ।
સહૂર કરેં દિલ અકલેં, તો દોડી પાવેં હકીકત ॥ ૨૫ ॥

રસૂલ મહેમદે બ્રહ્માત્માઓ તથા આત્મજગૃતિ (ક્યામત)ના દિવસની ઓળખ સ્પષ્ટ કહી છે.
વિવેક બુદ્ધિથી વિચાર કરવાથી પણ ઉપરોક્ત બંને રહસ્યો સ્પષ્ટ થશે.

હજાર સાલ કહે હુની કે, સો ખુદાએ કા દિન એક ।
લૈલત કદર કા ટૂક તીસરા, કહ્યા હજાર મહીને સે વિસેક ॥ ૨૬ ॥

કુરાનમાં કહું છે કે સંસારનાં એક હજાર વર્ષ વીતી જાય ત્યારે પરમાત્માનો એક દિવસ થાય છે. આ પ્રકારે મહિમામયી બ્રહ્મ રાત્રિ (લૈલતુલક્કડ) ના ત્રીજી ચરણ (જાગણી લીલા)ને હજાર મહિનાથી પણ વધારે કહ્યા છે.

સૌ સાલ રાત અગ્યારહીં લગ, એક દિન કે સાલ હજાર ।
અગ્યારેં સદી અંત ફજર, એહી ગિરો હૈ સિરદાર ॥ ૨૭ ॥

(હદીસોમાં ક્યામતના સંદર્ભમાં કહેવામાં આવ્યું છે, તે ‘ફર્દી-એ-રોજ’ કાલે થશે તે જ વાત અહીં સ્પષ્ટ કરી રહ્યા છે.) રસૂલ મહેમદની અગિયારમી શતાબ્દી પછી સો વર્ષની રાત્રિ અને હજાર વર્ષનો દિવસ વીતી ગયો (આ રીતે કાલ એટલે એક દિવસ અને એક રાત વીતી ગયા પછી) અગિયારમી શતાબ્દીના અંતમાં બ્રહ્મજ્ઞાનનું પ્રભાત થવાની વાત કહી છે. આ સમયે પરમધામથી અવતરિત આત્માઓ જ શિરોમણિ બ્રહ્માત્માઓ કહેવાશે.

રૂહેં ગિરો તથ ઈત આઈ નહીં, તો યોં કરી સરત ।
કહ્યા ખુદા હમ ઈત આવસી, ફરદા રોજ કયામત ॥ ૨૮ ॥

રસૂલ મહેમદના સમયમાં બ્રહ્માત્માઓ સંસારમાં આવ્યા નહોતા, તેથી તેઓએ વચ્ચન આપ્યું હતું કે કાલના દિવસે (કાલે) ક્યામત થશે અને આ દિવસે પરમાત્માએ પોતે અહીં આવવાનું કહું છે.

જબ એક રાત એક દિન હુંઆ, સો એહી ફરદા ક્યામત ।
એહેલ કિતાબ મોમિન કહે, હાઈ કુરાન સૂરત ॥ ૨૮ ॥

અત્યારે એક રાત (સો વર્ષ) અને એક દિવસ (એક હજાર વર્ષ) વહી ગયાં છે. તેથી આ (અગિયારમી શતાબ્દી)ને કાલનો દિવસ (ફર્દા એ રોજ) ક્યામત કહ્યો છે. કુરાન ગ્રંથના ઉત્તરાવિકારી બ્રહ્માત્માઓ જ છે અને તેઓ જ સદ્ગુરુનું સ્વરૂપ તથા કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યને સમજ શક્યો.

આએ વસીયતનામે મકે સે, ઉઠ્યા કુરાન હુની સે બરકત ।
સો અગ્યારેં સદી અંત ઉઠસી, રૂહેં હાઈ કુરાન સોહોબત ॥ ૩૦ ॥

મુસલમાનોના પવિત્ર સ્થાન મક્કાથી (ઔરંગઝેબના નામ પર) ચાર અધિકાર પત્ર (વસીયતનામાં) આવ્યા. જેમાં આ રીતે લખવામાં આવ્યું છે - કુરાનમાં આપવામાં આવેલ સંકેતો અનુસાર અરબથી હવે ધર્મનો અભ્યુદય અને કુરાનની આધ્યાત્મિકતા ઊરી ગયાં છે. અર્થાત્ કુરાનની ભવિષ્યવાણી અનુસાર અગિયારમી શતાબ્દીના અંતમાં બ્રહ્માત્માઓ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોને સમજ્યા.

જંડા ઈસે મેહેદીયને, ખડા કિયા હે જિત ।
સો આઈ ઈત ન્યામતેં, હક હકીકત મારફત ॥ ૩૧ ॥

જે ભારતવર્ષમાં સદ્ગુરુ (મહારી) શ્રી દેવચંદ્રજી (ઈસા) એ સત્યધર્મનો જંડો સ્થાપિત કર્યો છે, ત્યાં હવે પરમાત્માનું યથાર્થ જ્ઞાન (હકીકત) તથા તેમની પૂરી પિછાણ (મારફત)ની સાથોસાથ પરમધામની સંપત્તિ પણ આવી ગઈ.

કહી થી બરકત હુની મેં, સો દુનિયાં માફક ઈમાન ।
સો ભી જાહેર હૌર સબે ઉઠે, હિંદૂ યા મુસલમાન ॥ ૩૨ ॥

કુરાનમાં એમ પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે કુરાન દ્વારા ધર્મનો અભ્યુદય (બરકત) થશે તથા તેનું ફળ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસને અનુરૂપ લોકોને મળશે. હવે તારતમ જ્ઞાનનો અભ્યુદય થવાથી હિન્દુ અથવા મુસલમાન દરેકને ઉપાસનાનું બાધ્ય સ્થાન (આગ, પાણી, પથ્થર વગેરે) અસ્તિત્વહીન થઈ ગયાં, અર્થાત્ સર્વે લોકો એક જ પરમાત્માની ઉપાસનામાં લાગી ગયા.

જબ મુસાફ હાઈ ગિરો ચલી, પીછે હુની રહે કર્યો કર ।
ખેલ કિયા જિન વાસ્તે, સો જાગો અપની સરત પર ॥ ૩૩ ॥

જ્યારે વેદ-કટેબના ગૂઢ અર્થોને સ્પષ્ટ કરીને બ્રહ્માત્માઓને જાગૃત કરીને સદ્ગુરુ (હાઈ) તેઓને પરમધામ લઈ જશે ત્યારે સંસારના લોકો કેવી રીતે રહી શકશે ? જે બ્રહ્માત્માઓ માટે આ નશ્વર ખેલ બનાવ્યો છે તેઓ બધા પોતાના નિર્ધારિત સમયે જાગૃત થઈ રહ્યા છે.

દેખો તીન બેર ગિરો વાસ્તે, હક હુંએ મેહેરબાન ।
રાખ લઈ ગિરો પનાહ મેં, દુખાએ દઈ સબ જહાન ॥ ૩૪ ॥

જીઓ, પોતાની અંગનાઓ માટે ધામધણીએ ત્રણવાર (હુદુ તોફાન, નૂહ તોફાન, ક્યામતનો દિવસ અથવા વ્રજ, રાસ અને જાગણીમાં પોતે પધારીને) વિશેષ કૃપા કરી છે. તેઓએ બ્રહ્માત્માઓને પોતાના રક્ષણામાં રાખ્યા અને સંસારનો લય કર્યો.

રસૂલ આએ જિન બખત, કંગૂરા ગિરા બુતખાને કા ।
તથ લોગોં કહ્યા રસૂલ કા, જાહેર હોને કા માજજા ॥ ૩૫ ॥

જ્યારે રસૂલ મહંમદ આ સંસારમાં આવ્યા ત્યારે દેવસ્થાનનો કાંગરો (નાનું શિખર) બરી પડ્યો.
ત્યારે લોકોએ કહ્યું કે આ પેગંબરના અવતરણનો સંકેત (ચમત્કાર) છે. (તાત્પર્ય એ છે કે રસૂલે
આવીને મૂર્તિપૂજાના સ્થાને એક પરમાત્માની વાત કહી).

અબ દેખો માજજા રબ આખરી, સબ ઉઠાએ સેજદે ઠૌર ।
રોસન હુઆ હિન અરસ બકા, કોઈ ઠૌર રહી ના સેજદે ઔર ॥ ૩૬ ॥

હવે આ અંતિમ સમયના પરમાત્માના પ્રાગટ્યનો ચમત્કાર જુઓ. તેઓએ તો બાધ્ય પૂજા (કર્મ
કાંડ)ના સ્થાનનું અસ્તિત્વ જ મિટાવી દીધું. જ્યારે અખંડ પરમધામના દિવ્ય જ્ઞાનના પ્રકાશનું
પ્રભાત થઈ ગયું ત્યારે પરમધામને છોડીને નમન કરવા માટે બીજું કોઈ સ્થાન રહ્યું નહીં
(તાત્પર્ય એ છે કે તારતમ જ્ઞાનના પ્રકાશમાં પરમધામનું સ્પષ્ટીકરણ થવાથી તેના સિવાય નમન
કરવા યોગ્ય અન્ય કોઈ સ્થાન રહ્યું નહીં.)

સિપારે ઓગનતીસમેં, ઈન વિધ લિખે કલામ ।
અરસ બકા પર સેજદા, કરાવસી ઈમામ ॥ ૩૭ ॥

કુરાનના ઓગણતીસમા સિપારા (અધ્યાય)માં આ પ્રકારે વચન લખેલાં છે કે અંતિમ સમયના
ધર્મગુરુ (ઈમામ) સર્વ પ્રાણીઓને અખંડ પરમધામ પર નમન કરાવશે.

ઔર આગે બુત બોલે હુતે, સાંચા આખરી પેગંબર ।
કુરમાન લ્યાયા હક કા, તુમ જૂઠે હો કાફર ॥ ૩૮ ॥

પહેલાં પણ રસૂલ મહંમદના સમયમાં મૂર્તિઓમાંથી અવાજ આવ્યો હતો કે અંતિમ પેગંબરનાં
કથનો સત્ય છે તેઓ પરમાત્માનો સંદેશ લઈને આવ્યા છે, જેના પર અવિશ્વાસ કરવાવાળા
તમે નાસ્તિક છો.

અબ બેત અલ્લા પુકારત, બેજુ સાહેદી નામે વસીયત ।
તો ભી હુની ના દેખાઈં, જો એસે સૌં ખાએ લિખે સખત ॥ ૩૯ ॥

હવે આ સમયે પણ મક્કા (ખુદાના ઘેર)થી ફરીથી આકાશવાણી થઈ. ત્યારે ઈમામ મહદીના
અવતરણની સાક્ષી માટે ઔરંગઝેબના નામ પર ચાર વસિયતનામા મોકલાવ્યા. આ વસિયતનામામાં
બહુ કંડક શબ્દોમાં શપથપૂર્વક કહેવામાં આવ્યું છે છતાં સંસારના લોકો તે તરફ જોતા નથી.

મકે મદીને દીન કા, ખડા થા નિસાન ।
સો હુઆ કુરમાયા હક કા, કરસી દજાલ કુર્બાન ॥ ૪૦ ॥

મક્કા અને મદીનામાં ઈસ્લામ ધર્મના ચિહ્ન સ્વરૂપ જંડો ફરકાવ્યો હતો. તે સમયે રસૂલે કહ્યું
હતું કે ભવિષ્યમાં અહીં દજાલ ઉપદ્રવ કરશે. ખરેખર આજે કુરાનનું કથન સત્ય થઈ રહ્યું છે.

તો જોરા કિયા દજાલને, લોગોં છુડાએ દિયા યકીન ।
અન્યારેં સદી કે આખર, રહ્યા ન કિન કા દીન ॥ ૪૧ ॥

ખરેખર અત્યારે સેતાનોએ પોતાનું વર્યસ્વ જમાવી દીધું છે. કારણ કે લોકોમાં કુરાન (વચનો) પ્રત્યે વિશ્વાસ નથી રહ્યો. રસૂલ મહંમદ પછી અગિયારમી સદીના અંતે કોઈનો પણ ધર્મ બચ્યો નહિએ.

ગજબ હુઆ દુનિયાં પર, બેંચ લિયા કુરમાન ।
હાદી ભેજે નામે વસીયત, ઈત રહ્યા ન કિનો ઈમાન ॥ ૪૨ ॥

દુનિયામાં બહુ જ આશ્ર્યની ઘટના બની કે મક્કામાંથી કુરાનની શક્તિ બેંચી લેવાઈ. ત્યારે ત્યાંના ધર્મગુરુઓએ (ઔરંગઝેબના નામ પર) વસિયતનામું મોકલાયું. તેમાં લાયું હતું કે હવે અહીં (મક્કામાં) ધર્મ પ્રત્યે કોઈને પણ શ્રદ્ધા રહી નથી. [વસિયતનામામાં ચાર વસ્તુઓ રજૂ કરાઈ હતી : બરકત (શક્તિ), સફક્ત (હુઆ), કુરાન અને ઈમાન].

આએ દેવ કુરમાએ હક કે, બીચ હિંદુસ્તાન ।
કરો સબોં પર અદલ, માર દૂર કરો સૈતાન ॥ ૪૩ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્માનાં આદેશથી દેવોના દેવ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ભારત ભૂમિ (હિન્દુસ્તાન)માં પ્રગટ થયા. તેમણે તેમના ઉત્તરાધિકારીને (મને) કહ્યું, હવે બધાને ન્યાય આપો અને દુષ્ટ કળિયુગરૂપી નાસ્તિકતાને દૂર હટાવો.

આયા બીચ હિંદુઅન કે, મુસાફ હક હુકમ ।
સો ખલક રાની ગઈ, જિન છોડે હક હાદી કદમ ॥ ૪૪ ॥

હકીકતે પરમાત્માનો આદેશ અને કુરાનની આધ્યાત્મિક શક્તિ હિન્દુઓમાં આવી ગયાં. હવે જેઓ સાચા સદ્ગુરુના ચરણ-શરણને છોડી દેશે તેમને વિકાર મળશે.

કુરમાન દૂજા લ્યાયા સુકદેવ, સો ઢાંચા થા એતે દિન ।
સો પ્રગટ્યા અપને સમે પર, હુઆ હિંદુઓ મેં રોસન ॥ ૪૫ ॥

પરમાત્માનો બીજો સંદેશ શ્રીમદ્ ભાગવત લઈને શુકદેવ મુનિ પહેલેથી જ આવ્યા છે. આનું ગૂઢ રહસ્ય આજ સુધી છુપાયેલ હતું. તે પણ નિર્ધારિત સમયે પ્રગટ થઈ ગયું અને હિન્દુઓમાં તેનો પ્રકાશ ફેલાઈ ગયો.

પરમહંસ જાહેર ભાએ, જાહેર ધામ ધની અખંડ ।
કુલી કાલિંગા મારિયા, મુક્તિ દઈ બ્રહ્માંડ ॥ ૪૬ ॥

પરમહંસ બ્રહ્મમુનિ અને અખંડ ધામધણી પ્રગટ થઈ ગયા. આ બ્રહ્માત્માઓએ કળિયુગરૂપી નાસ્તિકતાનો નાશ કર્યો અને બ્રહ્માંડના જીવોને અખંડ મુક્તિ પ્રદાન કરી.

જૂઠ અમલ સબે ઉઠે, આએ સાહેબ બીચ હિંદુઅન ।
દાભા જાહેર હુઈ મકે સે, આએ હિંદ મેહેદી મોમન ॥ ૪૭ ॥

હિંદુઓમાં પરમાત્મા પ્રગટ થવાથી ધર્મની જૂઠી માન્યતાઓ (કર્મકાંડ) નિરર્થક થઈ ગઈ. ઈમામ મહાદી (છેલ્લા સમયના ધર્મગુરુ) બ્રહ્માત્માની સાથે ભારતવર્ષમાં પ્રગટ થઈ ગયા છે અને મક્કામાં દાભાતલઅર્જ ઉત્પન્ન થયો. (મક્કાના લોકોમાં પાશવી વર્તન વધવા લાગ્યું, જેથી ત્યાં ઉપદ્રવ થવા લાગ્યો, રસૂલ મહંમદ પહેલાંથી જ આ પ્રકારની ભવિષ્યવાણી કરી હતી.)

દો બેર ડુબાઈ જહાન કો, ગિરો દો બેર બચાઈ તોફાન ।
તીસરી બેર દુની નઈ કર, આખર ગિરો પર લ્યાએ કુરમાન ॥ ૪૮ ॥

પરમાત્માએ દુનિયાના જીવોને બેવાર (હૂદ અને નૂહ તોફાનમાં) ડુબાડી દીધા અને બ્રહ્માત્માઓને બે વખત એ ઉપદ્રવથી બચાવ્યા. ફરીથી ત્રીજીવાર નવી સૂષ્ટિ કરી. છેલ્લા સમયે બ્રહ્માત્માઓ માટે પોતાનો આદેશ પત્ર મોકલ્યો.

યોં અરસ ગિરો જાહેર કરી, માહેં કુરાન પુરાન ।
કિન પાઈ ના સુધ રૂહેં અરસ કી, આપ અપની આએ કરી પેહેચાન ॥ ૪૯ ॥

આ પ્રકારે કુરાન તથા પુરાણા માધ્યમથી પરમધામના બ્રહ્માત્માઓને (તેમના લક્ષણ સહિત) પ્રગટ કર્યા. તેમ છતાં પરમધામની બ્રહ્મસૂષ્ટિઓ અંગે કોઈ જીવોને ભાન થયું નહિ, આથી પરમાત્માએ સ્વયં પ્રગટ થઈને તેમની અંગનાઓની ઓળખાણ કરાવી છે.

એહી ખાસી ગિરો હાદી સંગ, એહી ફરદા ક્યામત ।
જાહેર દેખાવે નામે વસીયત, કંદૂ છિપી ના રહી હકીકત ॥ ૫૦ ॥

સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી (હાદી)ની સાથે આવેલ બ્રહ્માત્માઓ જ કુરાનમાં વર્ણન કરેલ ખાસી ગિરોહ છે અને અગિયારમી શતાબ્દી જ ફરદા રોજ ક્યામત અર્થાત્ આત્મ-જીવિતની ઘડી છે. મકાથી આવેલ વસીયતનામું પણ આ વાત સ્પષ્ટ કરે છે. હવે આ વાસ્તવિકતા કોઈનાથી છૂપી રહી નથી.

સો પેહેચાન ક્યોં કર સકે, જો પકડે પુલ સરાત ।
છોડે ના વજૂદ નાસૂતી, જાન બુઝકે કટાત ॥ ૫૧ ॥

જે લોકો કર્મકંડને જ ધર્મમાર્ગ સમજીને તેનું અનુસરણ કરે છે અને શરીરનું ખોદું અભિમાન (નાસૂતી વજૂદ)ને છોડી નથી શકતા, તેઓ બ્રહ્માત્માઓ અને પરબ્રહ્મ પરમાત્માને કેવી રીતે ઓળખી શકશે? આથી તે જાણીજોઈને તલવારની ધાર (પૂલેસિરાત)થી કપાઈને નરકમાં જતા હોય છે.

નાસૂત ઉપર લોક જાનત, આસમાન સાતમે મલકૂત ।
તિન પર હવા જુલમત, તિન પર નૂર બકા જબરૂત ॥ ૫૨ ॥

દુનિયાનાં લોકો એ જાણો છે કે મૃત્યુલોક (નાસૂત)થી પણ ઉપર સાતમા આકાશ પર વૈકુંઠ (મલકૂત) છે. તેથી તેની ઉપર શૂન્ય નિરાકાર (લા-હવા) કે અંધકાર (જુલમત)નું આવરણ છે. તથા તેનાથી પણ પાર તેજોમય અખંડ અક્ષરધામ છે.

બુજરકી પૈગંબરોં, પાઈ જબરાઈલ સે ।
હુએ નજીકી હક કે, સો સબ ન્યામત દઈ ઈનને ॥ ૫૩ ॥

અવતારી પુરુષો (પૈગંબરો)એ અક્ષરબ્રહ્મના આવેશ (જિબ્રિલ ફિરસ્તા) દ્વારા દુનિયામાં મહત્ત્વ પ્રાપ્ત કરી છે. જિબ્રિલ ફિરસ્તાની મદદથી જ્ઞાનરૂપી સંપત્તિ પ્રાપ્ત કરવાથી જ અવતારો (પૈગંબરો)એ અવિનાશી પરમાત્માની નજીકની વાતો કરી છે.

સો જબરાઈલ જબરૂત સે, આગે લાહૂત મેં ન જવાએ ।

નૂર તજલ્લા કી તજલ્લી, પર જલાવત તાએ ॥ ૫૪ ॥

એ ચિન્મય દૂત (નૂરી ફિરસ્તા) જિબ્લીલ પણ અક્ષરધામ (જબરુત)થી આગળ પરમધામ (લાહૂત)માં નથી જઈ શકતો. અક્ષરાતીત બ્રહ્મ (નૂરતજલ્લા)નાં દિવ્ય તેજ (તજલ્લી)થી એનાં અંગ બળવા લાગે છે.

**જબરુત ઊપર અરસ લાહૂત, ઈત મહંમદ પોહોંચે હજૂર ।
રદ્ભદ્ધ બંદગી વાસ્તે, કરી હક્કોં આપ મજફૂર ॥ ૫૫ ॥**

અક્ષરધામથી પર પરમધામમાં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા સમક્ષ એમના આદેશ સ્વરૂપ મહંમદ પહોંચી ગયા. એમણે પરમાત્માની સાથે ઉપાસનાની બાબતમાં (ઉપાસનામાં છૂટ આપવા માટે) ચર્ચા કરી. આ પ્રમાણે રસૂલે સ્વયં પરમાત્મા જોડે ચર્ચા કરી.

**લ્યાએ કુરમાન ઈસારતે ઈત થેં, સો નાસૂતી ક્યોં સમજાએ ।
મારફત અરસ અજીમમેં, એ પુલ સરાતે અટકાએ ॥ ૫૬ ॥**

રસૂલ મહંમદ આ જ પરમધામથી સંકેતરૂપે પરમાત્માનો આદેશ (કુરાનના માધ્યમથી) લઈને આવ્યા, પરંતુ દુનિયાના જીવો એ સંકેતોને કેવી રીતે સમજી શકે ? પરમાત્માની પૂરી ઓળખ હોય તો જ પરમધામમાં પહોંચી શકાય છે. નહિતર પૂલેસિરાતમાં જ કપાવું પડે છે.

**જાહેર લિખી આદમ કી, સબ ઔલાદ પૂજે હવાએ ।
એક મહંમદ કહે મૈં પોહોંચિયા, નૂર પાર સૂરત ખુદાએ ॥ ૫૭ ॥**

કુરાનમાં સ્પષ્ટ લખ્યું છે કે આદમનું સંતાન (સંસારના જીવ) શૂન્ય નિરાકારને જ પરમાત્મા માનીને તેની પૂજા કરે છે. માત્ર મહંમદે જ કહ્યું છે કે હું અક્ષરથી પણ પર ચિન્મય સ્વરૂપ પરમાત્મા પાસે જઈને આવ્યો છું.

**દુનિયાં ચૌદે તબક મેં, કિન સુરૈયા ઉલંઘી ના જાએ ।
ફના તલે લા મકાન કે, એ તિનમેં ગોતે ખાએ ॥ ૫૮ ॥**

આ ચૌદે લોકોના જીવોમાંથી કોઈએ પણ જ્યોતિ સ્વરૂપ તથા શૂન્યનિરાકારને પાર નથી કર્યો. આ નશર બ્રહ્માંડની અંતર્ગત શૂન્ય નિરાકારમાં જ તે ગોથાં ખાતા રહ્યા.

**હક સૂરત કિન દેખી નહીં, હૈ તેસી સુની ન કિન ।
તરફ ન જાની ચૌદે તબકમેં, મહંમદ પોહોંચે ઠૌર તિન ॥ ૫૯ ॥**

આ જીવોમાંથી કોઈએ પણ પરમાત્માના સ્વરૂપને ન તો પોતાની આંખોથી જોયું છે અને ન તેમના કાનોથી સાંભળ્યું. આ ચૌદે લોકમાં પરમાત્માની દિશા પણ કોઈને મળી નહિ, એવા અગમ્ય સ્થાન ઉપર રસૂલ મહંમદ પહોંચી શક્યા.

**કરી મહંમદે મજફૂર તિનસોં, સુને હરફ નબે હજાર ।
જહૂદ તિન સાહેબ કો, કહે સુંન નિરાકાર ॥ ૬૦ ॥**

રસૂલ મહંમદે ભ્યારાજના સમયમાં તે પરબ્રહ્મ પરમાત્માની સાથે વાતો કરી અને તેમના નેવું હજાર શબ્દો સાંભળ્યા. પરંતુ યહૂદી લોકો આવા પરમાત્માને શૂન્ય નિરાકાર કહે છે.

એ ભી કહે હક કી સૂરત નહીં, જો કહાવેં મહંમદ કે ।

સોઈ સબદ સુન પકડયા, આગું કાફર કેહેતે થે જે ॥ ૬૧ ॥

પરંતુ પોતે રસૂલ મહિમદના અનુયાયી કહેવાવાળા લોકો પણ કહે છે કે પરમાત્માની કોઈ આકૃતિ નથી. તેમણે પણ પરમાત્માને નિરાકાર કહેવાનું શરૂ કર્યું. જેમકે અજ્ઞાની જીવ (નાસ્તિક લોકો) પહેલેથી જ કહ્યા કરતા હતા.

તો કાહે કો કહાવેં મહિમદ કે, જો ઈતના ન કરેં સહૂર ।

કૌલ મહિમદ કા રદ હોત હૈ, જો હક્કોં કિયા મજફૂર ॥ ૬૨ ॥

જો આ લોકો આટલો પણ વિચાર નથી કરી શકતા, તો પોતાને રસૂલ મહિમદના અનુયાયી કેમ કહે છે ? પરમાત્માને નિરાકાર માની લેવાથી રસૂલ મહિમદનાં આ વાક્યો અસત્ય સાબિત થાય છે કે એમણે ખ્યારાજ (દર્શન)ના સમયે પરમાત્મા જોડે વાતો કરી છે.

જાસોં પાઈ બુજર્ગની મહિમદેં, હક મિલેકે સુકન ।

સો સુકન દૂટત હૈ, કર દેખો દિલ રોસન ॥ ૬૩ ॥

પરમાત્માને મળીને વાતો કરવાને કારણે જ તો રસૂલ મહિમદ બીજા પેગમ્બરોથી શ્રેષ્ઠ કહેવાયા (એમને મહાનતા મળી). એ જ પરમાત્માને નિરાકાર માની લેવાથી રસૂલ મહિમદનાં આ વચ્ચન અસત્ય સાબિત થઈ જાય છે. જરા હદ્યમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ ભરીને તો જુઓ.

કાફર ન માને હક સૂરત, તાકો કંધૂ અચરજ નાંહેં ।

કહેલાવેં મહિમદ કે પૂજેં હવા, એ બડા જુલમ દીન માંહેં ॥ ૬૪ ॥

જો અજ્ઞાની લોકો પરમાત્માની આકૃતિને ન સ્વીકારે તો એમાં કોઈ આશ્રય નથી. પરંતુ પોતાને રસૂલ મહિમદના અનુયાયી કહેવાવાળા જેમ શુન્ય નિરાકારની આરાધના કરવા લાગે તો રસૂલ દ્વારા ચલાવેલ ધર્મ ઉપર આ મોઢું અન્યાયવાળું કાર્ય છે.

કહે મહિમદ કરું મૈં એક દીન, જિન કોઈ જુદે પડત ।

કુરાન માજજા મેરી નબુવત, હુએ એક દીન હોએ સાબિત ॥ ૬૫ ॥

રસૂલ તો કહે છે કે હું બધાને એક જ છત્ર-છાયામાં લાવીશ, જેથી કોઈ એકબીજાથી અલગ થઈ ન જાય. એમણે એમ પણ કહ્યું, કુરાનનું ચમત્કાર પૂર્ણ રહસ્ય અને મારું પેગમ્બરી (ઈશ્વરીય દૂત) થવું તો એક ધર્મ થવાથી જ સાબિત થશે.

તુમ કરત મુજસે દુસમની, મૈં કિયા ચાહોં એક રાહ ।

તો જુદે પડત કે દીન સે, જો દિલોં ઈબલીસ પાતસાહ ॥ ૬૬ ॥

રસૂલે એમ પણ કહ્યું, તમે મારી વાત ન માનીને મારાથી શત્રુતા રાખી રહ્યા છો. હું તો બધાને માટે એક જ રસ્તો પસંદ કરવા માંગુ છું. તમારામાંથી કેટલાક આથી ધર્મથી અલગ થઈ રહ્યા છે. કારણ કે એમના હદ્યમાં દુષ્ટ ઈબલીસ(સેતાન) સમ્રાટ બનીને બેઠો છે.

કુરાન માજજા નબી નબુવત, સાબિત હુઆ ન ચાહેં ।

લડ ફિરકે જુદે હુએ, જો બુજર્ગ કહાવેં દીન માહેં ॥ ૬૭ ॥

આ રીતે કુરાનને માનવાવાળા લોકો પણ કુરાનના ચમત્કારપૂર્ણ રહસ્ય અને પેગમ્બરની પેગમ્બરી સત્ય સાબિત થવા દેતા નથી. આથી ધર્મમાં પોતાને મહાન જ્ઞાની કહેવાવાળા લોકો પરસ્પર લડી-જઘડિને કેટલાય ફાંટાઓ (સંપ્રદાયો)માં વહેંચાઈ ગયા.

આએ રસૂલે હક જાહેર કિયા, કિયા અરસોં કા બયાન ।
હૌજ જોએ બાગ કે બૈઠકેં, સબ હકીકત લ્યાયા કુરમાન ॥ ૬૮ ॥

રસૂલ સાહેબે તો સંસારમાં આવીને પરમાત્માના સ્વરૂપની વિસ્તૃત ચર્ચા કરી તથા અખંડ ધામનું વર્ણન કર્યું. એટલું જ નહીં પરમધામનાં હૌજકૌસરતાલ, યમુનાજી, વિવિધ વન ઉપવન તથા ત્યાંના વિશ્રામની બેઠકો વળેનું વિવરણ પણ તેમણે કુરાનના માધ્યમથી જ પ્રસ્તુત કર્યું.

કહાવેં ફિરકે બુજરક, હુંએ આપમેં દુસમન ।
મહંમદ મતા અરસ બકા, લિયા જાએ ન હવા કે જન ॥ ૬૯ ॥

આ રીતે રસૂલ મહંમદના અનુયાયી કહેવડાવવાળા લોકો પણ પોત-પોતાના સંપ્રદાયોને શ્રેષ્ઠ કહેવડાવવાના ચક્કરમાં અંદરોઅંદર શત્રુતા વધારી રહ્યા છે. કારણ કે નિરાકારવાટી લોકોથી રસૂલ મહંમદ દ્વારા બતાવાયેલ પરમધામની અખંડ સંપદા ગ્રહણ કરી શકતી નથી.

જો લોં હક સૂરત પાવેં નહીં, તો લોં મહંમદ ઔરોં બરાબર ।
દઈ કે બુજરકિયાં, લિખે લાખોં પૈગંમર ॥ ૭૦ ॥

પરમાત્માની આકૃતિની વાત ના કરી હોત તો રસૂલ મહંમદ પણ બીજા પેગભરોની જેમ સમાન જ મનાયા હોત. આમ તો બીજા પેગભરો, જે લાખોની સંખ્યામાં માનવામાં આવ્યા, તેમને પણ કેટલીય મહાનતા પ્રદાન કરવામાં આવી છે.

તબ પાવેં રસૂલ કી બુજરકી, જબ પેહેચાન હોવે હક ।
હકેં માસૂક કહ્યા તો ભી ના સમજેં, ક્યા કરે આમ ખલક ॥ ૭૧ ॥

એ બધા પેગભરોમાં રસૂલની મહાનતા ત્યારે જ જણાશે જ્યારે પરમાત્માની ઓળખ થઈ જશે. બુદ્ધ પરમાત્માએ એમના સંદેશવાહક મહંમદને પોતાના પ્રેમપાત્ર કહ્યા છે તેમ છીતાં આ માયાના જીવો (આમખલક) રસૂલની મહત્ત્વા સમજતા નથી.

જાહેર રાહ મારે દુસમન, ઈબલીસ દિલોં પર ।
જાહેરી ઈલમેં નફા ના લે સકે, પેહેચાન હોએ ક્યોં કર ॥ ૭૨ ॥

એ સ્પષ્ટ છે કે એમના હદ્યમાં બેઠેલા શત્રુ (ઇબલીસ)એ જ એમને માર્ગથી ચલિત કરી દિધાં છે. કારણ કે માત્ર બાધ્યજ્ઞાન લેનાર બ્રહ્મજ્ઞાનનો લાભ નથી લઈ શકતી તો પણી તેને પરમાત્માની ઓળખ કેવી રીતે થશે ?

બકા પોહોંચ્યા એક મહંમદ, કહી જિનકી તીન સૂરત ।
તિત ઔર કોઈ ન પોહોંચિયા, જો લઈ ઈનોં બકા બિલવત ॥ ૭૩ ॥

અખંડ પરમધામમાં તો માત્ર મહંમદ જ જઈ શક્યા છે. એમનાં ત્રણ સ્વરૂપ (બશરી, મલકી અને હકી) કહેવાયાં છે. જ્યાં બીજા કોઈ પહોંચ્યી શક્યા નથી, એવા પરમધામની અંતરંગ બેઠક (મૂલમિલાવા)નો અનુભવ આ ત્રણેથે પ્રાપ્ત કર્યો.

દેસી હકીકત સબ અરસોં કી, નૂર જમાલ સૂરત ।
કેહેસી નિસબત વાહેદત, રખે ન ખતરા બીચ બિલવત ॥ ૭૪ ॥

આવા જ સ્વરૂપનાં વિવિધ ધામોનું ખરું જ્ઞાન આપીને અક્ષરાતીત પરમાત્માના તજોમય સ્વરૂપનું વર્ણન કરીશું અને આવા પરમબ્રહ્મની સાથે બ્રહ્માત્માઓના અદ્વૈત સંબંધની વાત સ્પષ્ટ કરીશું, જેનાથી પરમધામનાં ગૂઢ રહસ્યોના વિષયમાં કોઈનેય શંકા રહેશે નહીં.

સરત કરી જો રસૂલેં, સો પોહોંચ્યા આએ બખત ।
તિન ઈમામકો ના સમજે, જિનપેં કુંજી ક્યામત ॥ ૭૫ ॥

રસૂલ મહંમદે જે નિશ્ચિત સમય કહ્યો હતો તે અવસર હવે આવી ગયો છે. પરંતુ બાબુ દસ્તિવાળા સાંસારિક જીવો એવા સદ્ગુરુ (ઈમામ)ને નથી ઓળખતા જેમની પાસે ક્યામતનું રહસ્ય સ્પષ્ટ કરનારી તારતમ જ્ઞાનરૂપી ચાવી છે.

બ્રકા સો આએ રૂહ અલ્લા, ઔર મહંમદ મેહેદી ઈમામ ।
મૈં જો કરી મજકૂર, સો દેસી સાહેદી તમામ ॥ ૭૬ ॥

રસૂલ મહંમદે કહ્યું છે કે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી (રૂહઅલ્લા) અને ઈમામ મહદી પરમધામથી આ ભૂતળ પર આવશે અને પરમાત્મા સાથે થયેલી મારી ચર્ચાની સાક્ષી આપશે.

કુરાન માજા નબી નબુવત, દોડી સાબિત હોવેં તબ ।
દજાલ મારકે એક દીન, આએ રૂહઅલ્લા કરસી જબ ॥ ૭૭ ॥

ત્યારે કુરાનનાં ચમત્કારપૂર્ણ રહસ્યો તથા પેગમબરની પેગમબરી સત્ય સાબિત થશે. તે સમયે સદ્ગુરુશ્રી દેવચન્દ્રજી (રૂહઅલ્લા) દુષ્ટ કળિયુગ(નાસ્તિકતા)ને નિર્મળ કરી એક સત્ય ધર્મની સ્થાપના કરશે.

મસી ઔર ઈમામ, જબ દેસી મેરી સાહેદી ।
મૈં ગુજ કરી નૂર જમાલસોં, સો હોસી જાહેર બુજરકી ॥ ૭૮ ॥

સદ્ગુરુ (મસી) અને ઈમામ મહદી જ્યારે મારી સાક્ષી આપશે, ત્યારે મેં જે પરમાત્મા સાથે વાત કરી છે, એની મહત્વા સ્પષ્ટ થઈ જશે.

મૈં દુનિયાં લ્યાયા જો દીન મેં, સો મૈં દેખત હોં અબ ।
ફિરકે હોસી મેરે તિહતર, આખર હોઅંગી તબ ॥ ૭૯ ॥

સંસારના જે લોકોને હું કર્મકંડ (શરાઅ)માં બાંધીને ઈસ્લામ ધર્મમાં લઈ આવ્યો છું, હવે એમનું ભવિષ્ય જોઈ રહ્યો છું. મારા આ અનુયાયી તોંતેર સંપ્રદાયો (ફિરકાઓ)માં વહેંચાઈ જશે, ત્યારે અંતિમ દિવસે, ક્યામતની ઘરી આવી જશે.

તબ એ બુજરક આવસી, સાહેબ જમાને કે ।
હક કરસી હિદાયત તિનકો, ઈનોં સંગ નાજી ફિરકા જે ॥ ૮૦ ॥

તે સમયે એ મહાન સ્વરૂપ (ઈમામ મહદી) પ્રગટ થશે, જે અંત સમય (ક્યામતની ઘરી)ના સ્વામી કહેવાશે. પોતે જ પરમાત્મા પ્રત્યક્ષ પ્રગટ થઈને એમને આત્મ-જાગૃતિનું માર્ગદર્શન આપશે. એમની સાથે નાજી સમુદ્દર રહેશે.

હરફ ગુજ જો હુકમે, મૈં રખે છિપાએ ।

સો અરસ મતા હક ભિલવત, જાહેર કરસી આએ ॥ ૮૧ ॥

પરમાત્માની આજ્ઞાથી જ મેં તેમની સાથે થયેલી વાતના થોડાક રહસ્યમય શબ્દો (પ્રસંગ) ગુપ્ત રાખ્યા છે. પરમધામનો અખંડ વૈભવ અને ત્યાંની અંતરગત લીલાઓનું રહસ્ય તે મહાન સ્વરૂપ (ઈમામ) પ્રગટ થઈને પ્રકાશિત કરશે.

મતા સબ ભ્યારાજ કા, કિયા અરસમે હકે મજકૂર ।

જો મેહેર હમેસા મુઝપર, સોએ સબ કરસી જહૂર ॥ ૮૨ ॥

સાક્ષાત્કાર સમયે મેં પરમધામમાં જે પણ જોયું અને જે વાર્તાલાપ થયો તથા મારા પર હમેશાં પરમાત્માની જેવી કૃપા થઈ રહી છે એ બધા પ્રસંગોને ઈમામ મહદી પ્રકાશિત કરશે.

ઔર ફિરકે સબ આવસી, ઔર સબ પૈગંમર ।

હોસી હિસાબ સબન કા, હાથ હકી સૂરત ફજર ॥ ૮૩ ॥

ત્યારે બધા સમુદ્દરાય (ફિરકા)માં વહેંચાયેલા લોકો અને બધા પેગંમરો એકી સાથે એકત્રિત થશે. જ્ઞાનના તે પ્રભાતના સમયે બ્રહ્મસ્વરૂપ ઈમામ મહદીના હાથે બધાંનો ન્યાય થશે.

એ જાહેર લિખ્યા કુરમાન મેં, પર ખુલે ના બિના બિતાબ ।

ગુજ બાતૂન હોસી જાહેર, જબ હક લેસી હાથ કિતાબ ॥ ૮૪ ॥

ઉપર્યુક્ત બધી વાતો કુરાનમાં સ્પષ્ટ લખી છે. પરંતુ પરમાત્માની પદવી લઈને આવવાવાળા ઈમામ મહદી વગર આ રહસ્ય સ્પષ્ટ થયું નથી. જ્યારે ઈમામ મહદી રૂપે આવેલા પરમાત્મા પોતાના હાથમાં આ ગ્રંથ (કુરાન) લેશે ત્યારે બધાં જ ગૂઢ રહસ્ય જાતે જ સ્પષ્ટ થઈ જશે.

હક જાહેર હુએ બિના, મેરી બુજરકી જાહેર ક્યોં હોએ ।

કાયમ સૂર ઊરો બિના, ક્યોં ચીન્હે રાત મેં કોએ ॥ ૮૫ ॥

રસૂલે એમ પણ કહ્યું છે કે ખુદ પરમાત્મા પ્રગટ થયા વિના મારી મહત્ત્વા કેવી રીતે પ્રગટ થશે ? અખંડ સૂર્ય (દિવ્ય બ્રહ્મજ્ઞાન)નો ઉદ્ય થયા વગર અજ્ઞાનની રાત્રિમાં કોણ પિદ્ધાણી શકે છે ?

અરસ કહ્યા દિલ મોમિન, સબ અરસ મેં ન્યામત ।

કહ્યા ઔર દિલોં પર ઈબલીસ, અબ દેખો તફાવત ॥ ૮૬ ॥

બ્રહ્માત્માઓના હૃદયને પરમાત્માનું ધામ કહેવાયું છે. એ જ હૃદયમાં પરમધામની બધી સંપદા સમાયેલી છે. સંસારના બીજા લોકોના હૃદય પર તો ઈબલીસનું સાપ્રાજ્ય કહેવાયું છે. જુઓ, બ્રહ્માત્માઓ અને સંસારના સામાન્ય જીવોમાં આ જ અંતર છે.

મોમિન હક બિના કથ્યૂ ના રખેં, કરી મુરદાર ચૌંદે તથક ।

મહંમદેં મોમિનોં રાહ એ દઈ, એ રાહ ક્યોં લેવેં હવાઈ ખલક ॥ ૮૭ ॥

બ્રહ્માત્માઓ પોતાના હૃદયમાં પરમાત્મા સિવાય કશું જ રાખતા નથી. તેમણે તો ચૌંદ લોકની સંપદાઓને તુચ્છ ગણી છે. સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજે બ્રહ્માત્માઓને આ જ માર્ગ પર

ચાલવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે. નિરાકારની ઉપાસના કરવાવાળા જીવ આ શ્રેષ્ઠતમ માર્ગને કેવી રીતે ગ્રહણ કરી શકે છે ?

મહામત કહેં એ મોમિનો, રાહ બકા લ્યોગે તુમ ।
જિન કા દિલ અરસ કહ્યા, ઔરોં ના નિકસે મુખ દમ ॥ ૮૮ ॥

મહામતિ કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! ઉક્ત અખંડ માર્ગ ઉપર તમે જ ચાલી શકશો, તમારા હદ્યને જ પરમાત્માનું ધામ કહ્યું છે. બીજા લોકો તો આ માર્ગની વાત પણ મોંથી નથી કહી શકતા. (પછી ચાલવાની વાત તો દૂર જ રહી.)

પ્રકરણ ૨ ચોપાઈ ૧૬૦

ભ્યારાજનો ખુલાસો (સાક્ષાત્કારનું સ્પષ્ટીકરણ)

હક હાઢી રૂહનસોં, જો કિયા કૌલ અવલ ।
એ ખુલાસા ભ્યારાજકા, જો રૂહોં હુઈ રદ બદલ ॥ ૧ ॥

પરમધામમાં પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ શ્યામાજ અને બ્રહ્માત્માઓની સાથે વાતાવાપ કરી સૌ પ્રથમ જે વચન આપ્યું અને બ્રહ્માત્માઓમાં પણ પરસ્પર જે ચર્ચાઓ થઈ એનું વિવરણ આ પ્રકરણ (ભ્યારાજનો ખુલાસો-સાક્ષાત્કારનું સ્પષ્ટીકરણ)માં આપવામાં આવ્યું છે.

કૌલ અલસ્તો બે રબ કા, કિયા રૂહોસોં જબ ।
હક ઈલમ લે દેખિએ, સોઈ સાઈત હૈ અબ ॥ ૨ ॥

કુરાન પ્રમાણે, પરબ્રહ્મે પોતાની અંગનાઓને “શું હું તમારો સ્વામી નથી (અલસ્તુ બિરબ્બિ કુમ)” આ પ્રમાણે કહીને પોતાનું સ્વામિત્વ દર્શાવ્યું, હજુ પણ તે ઘડી છે, સહેજ તારતમ શાન (બ્રહ્મજ્ઞાન-હક ઈલમ)ની દાસ્તિ તો જુઓ.

તબ બલે કહ્યા અરવાહોને, અરસ સે ઉતરતે ।
કિયા જવાબ હકને, રૂહોં યાદ કિયા ચાહિએ એ ॥ ૩ ॥

ત્યારે બ્રહ્માત્માઓએ પ્રત્યુત્તરમાં “નિઃસંદેહ (તમે અમારો સ્વામી છો.)” આ પ્રમાણે કહ્યું. આના જવાબમાં પરમધામથી સંસારમાં અવતરિત આત્માઓને ધામધાણીએ ફરીથી કહ્યું, “હે આત્માઓ ! આ વાત તમને હંમેશ યાદ રહેવી જોઈએ.”

તુમ માહોં માહેં રહિયો સાહેદ, મૈં કેહેતા હોં તુમ કો ।
યાદ રાખિયો આપમે, ઈત મૈં ભી સાહેદ હોં ॥ ૪ ॥

શ્રી રાજજીએ એમ પણ કહ્યું, ખેલમાં જઈને તમે એકબીજાના સાક્ષી બનજો. આ બધી વાતો હું તમને એટલા માટે કહું છું કે તમે આને યાદ રાખજો. હું પણ અહીં તમારો સાક્ષી રહીશ.

ઔર સાહેદ કિએ ફિરસ્તે, જિન જાઓ તુમ ભૂલ ।
કુરમાન ભેજુંગા તુમ પર, હાથ માસૂક રસૂલ ॥ ૫ ॥

જુદા જુદા દેવી-દેવતાઓ (ફરિસ્તા) તમારી સાક્ષી માટે એટલા માટે છે કે તમે ભૂલી ન જાઓ. હું મારા પ્રિય રસૂલના હાથે તમારે માટે સંદેશાનો પત્ર (કુરમાન) મોકલીશ.

મ્યારાજ હુઅા મહંમદ પર, તોલોં હલતા હૈ ઉજૂ જલ ।
બેઠક ગરમી ના ટરી, બેર ના ભઈ એક પલ ॥ ૬ ॥

જ્યારે રસૂલ મહંમદને સાક્ષાત્કાર થયો ત્યારે વજૂ કરેલ પાણી પણ હાલી રહ્યું હતું અને બેઠક (આસન)ની ગરમી પણ મટી નહોતી. એમને સાક્ષાત્કારમાં પળમાત્રનો પણ સમય લાગ્યો નથી. (રસૂલ મહંમદ નમાજને માટે આસન પરથી ઊઠીને હાથ ધોઈ પાછા આવી રહ્યા હતા. ત્યારે એટલામાં જ તેમને સાક્ષાત્કાર થયો. સાક્ષાત્કાર પછી એમને ખબર પડી કે વજૂ કરેલ હૌજનું પાણી પણ હજુ સુધી હાલી રહ્યું છે અને આસનની ગરમી મટી નથી. એટલે કે પળમાત્રમાં જ દર્શન થયાં છે. આ ઉદાહરણ એટલા માટે આપવામાં આવે છે કે પરમધામમાં બ્રહ્માત્માઓ શ્રીરાજજી સાથે વાર્તાલાપ કરી રહ્યા છે. એજ સમયે જ્યારે શ્રી રાજજીએ કહ્યું, “શું હું તમારો સ્વામી નથી. ?” ત્યારે જવાબમાં બ્રહ્માત્માઓએ કહ્યું, નિઃસંદેહ (તમે અમારા ધણી છો) બસ આ જ શબ્દોનો અવાજ ગૂંજ રહ્યો છે એટલામાં જ બ્રહ્માત્માઓએ વ્રજ, રાસ અને જાગરી આ ત્રણેય લીલાઓ જોઈ અને તેઓ જાગ્રત પણ થયા એટલે કે બ્રહ્માત્માઓને દુનિયાનો ખેલ જોવામાં પળ માત્રનો જ સમય લાગ્યો છે.)

દિયા નિમૂના અસ્વાહોં કો, એક પલક બેર જાન ।
બલે જવાબ રૂહોં કહ્યા, અજૂં સોઈ અવાજ બીચ કાન ॥ ૭ ॥

આ સાક્ષાત્કાર (મ્યારાજ)નું ઉદાહરણ એટલા માટે આપવામાં આવ્યું છે કે બ્રહ્માત્માઓને ખેલમાં આવીને પુનઃ પરમધામમાં જાગ્રત થવામાં પળભરનો જ સમય લાગ્યો. કારણ કે બ્રહ્માત્માઓએ જવાબમાં કીધેલા શબ્દો “નિઃસંદેહ (કાલ્બલા)” નો અવાજ હજુ પણ કાનમાં ગૂંજ રહ્યો છે.

ઉત્તર આએ નાસૂતમેં, ભૂલ ગાએ અરસ કી ।
ઈત પૈદા ફના કે બીચમેં, જાને હમ હમેસણી ॥ ૮ ॥

આટલા થોડા સમય માટે બ્રહ્માત્માઓ નશ્વર સંસારમાં અવતરિત થયા અને શાશ્વત પરમધામને જ ભૂલી ગયા. પળભરમાં જ ઉત્પન્ન થઈને લય થવાવાળા આ સંસારમાં એમને એવું પ્રતીત થાય છે કે જાણે અમે હંમેશાથી અહીં જ છીએ.

અરસ રૂહેં ભૂલી નાસૂતમેં, ઈનસોં હક હાદી નિસબત ।
તાએ લિખ લેજ્યા ઝુરમાનમેં, અજૂં સોઈ હૈ સાઈત ॥ ૯ ॥

પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ આ દુનિયામાં આવીને ભૂલી ગયા છે. એમના સંબંધો તો પૂર્ણબ્રિહ્ન પરમાત્મા શ્રી રાજજી અને શ્યામાજીની સાથે છે. એમના માટે જ સંદેશપત્ર(કુરાન)માં લખી મોકલ્યું કે હજુ પણ તે જ પળ છે.

હાએ હાએ એ સમયા ક્યોં ના રહ્યા, એ કેસા ભોમકા બલ ।
તો કહ્યા સિખરા સીંગ પર, રેહે ના સકે એક પલ ॥ ૧૦ ॥

હાય ! હાય ! એ પ્રસંગ હવે પળભર માટે પણ યાદ નથી આવતો, આ માયામયી ભૂમિનું આકર્ષણ કેટલું પ્રબળ છે ! આના માટે તો કહ્યું છે કે જેમ કોઈ પણ પશુના શીંગડા પર રાઈનો ઢાણો પળભર પણ ટકી શકતો નથી, તેમ આ બ્રહ્માંનું અસ્તિત્વ પણ પળભરનું નથી.

આએ પડે તિન ફરેબમેં, ચૌદે તબકોં ન બકા તરફ ।
ફના બીચ સબ ખેલત, કોઈ બોલ્યા ન બકા હરફ ॥ ૧૧ ॥

આવા ક્ષણિક બ્રહ્માંડના નશર ખેલમાં બ્રહ્માત્માઓ આવ્યા છે. અહીં ચૌદ લોકના પ્રાણીઓને અખંડ ધામનો બોધ નથી. બધા જ આ નશર ખેલમાં ખેલી રહ્યા છે. આમાં કોઈએ પણ અખંડ જ્ઞાનનો એક શરૂ પણ ઉચ્ચાર્યો નથી.

ખેલ જૂઠા જૂઠી રસમેં, રૂહેં ગૈયાં તિનમેં મિલ ।
અબ સીધા ક્યોંએ ના હોવહીં, જો હુકમેં ફિરાયા દિલ ॥ ૧૨ ॥

આ સંસારનો ખેલ પણ મિથ્યા છે, અને અહીંની રીતિ-નીતિ પણ જુઢી છે, પરંતુ બ્રહ્માત્માઓ પણ આ અનિત્યમાં ભળી ગયા. હવે સરળતાથી એમની સુરતા પરમધામ તરફ પાછી આવી શકતી નથી. કારણ કે શ્રીરાજજીના આદેશો (હુકમે) જ તેમના હદ્યને આવી રીતે પરિવર્તિત કરી દીધું છે.

કૌલ કિયા હકે ઈનસોં, બીચ બિલવત રૂહેં મજફૂર ।
દિયા ઈલમ લુદ્દની ઈનકો, એ બીચ દરગાહ બિલંદી નૂર ॥ ૧૩ ॥

પરમધામ મૂલ મિલાવાની એકાન્ત બેઠકના પરિસંવાદમાં ધામધણીએ આ આત્માઓને (તે પરિસ્થિતિમાં પણ) જાગ્રત કરવાનું વચ્ચન આપ્યું હતું. આથી તેમણે જાતે આવીને વિશાળ અને તેજોમય પરમધામના આ આત્માઓને અખંડ તારતમ જ્ઞાન આપ્યું.

દેખો બડી બડાઈ ઈનકી, હકે માસૂક ભેજ્યા ઈન પર ।
ભેજુ હાથ કુંજ રૂહ અપની, ઔર દઈ અપની આમર ॥ ૧૪ ॥

જુઓ ! તેઓનો મહિમા ઘણો છે. ધામધણીએ તેઓને માટે પોતાની પ્રિયતમા (માશૂકા) શ્રીશ્યામાજીને સદ્ગુરુના રૂપમાં મોકલ્યાં. ધામધણીએ શ્રી શ્યામાજીના હાથે તારતમ જ્ઞાન રૂપી ચાવી મોકલાવી અને તેઓને પોતાની આજારૂપી શક્તિ પણ પ્રદાન કરી.

હુકમ દિયા દિલ અરસ કિયા, હકે કહ્યા મહેમદ માસૂક ।
એ કૌલ સુન રૂહ મોમિન, હાએ હાએ નહીં ટૂક ટૂક ॥ ૧૫ ॥

ધામધણી પોતાનો આદેશ આપીને શ્રી શ્યામાજીના (સદ્ગુરુના) હદ્યમાં પોતે બિરાજમાન થયા અને તેઓના હદ્યને પરમધામ બનાવી દીધું. ધામધણીએ શ્યામાજીને અત્યંત પ્રિય કહીને તેઓની પ્રશંસા કરી. હાય ! આવા વચ્ચન સાંભર્ય બાદ પણ બ્રહ્માત્માઓના હદ્યના ટુકડે-ટુકડા ન થયા.

જો કૌલ કિએ બીચ બિલવત, હક હાઠી રૂહોં મિલ ।
સો ક્યોં તુમે યાદ ન આવહીં, અરસમેં તન તુમ અસલ ॥ ૧૬ ॥

પરમધામની અંતરંગ બેઠક મૂલમિલાવામાં શ્રીરાજજી, શ્યામાજી અને બ્રહ્માત્માઓએ સાથે મળીને પરસ્પર જે વચ્ચન આપ્યાં હતાં, હે સુન્દરસાથજ ! તે તમોને કેમ યાદ આવતાં નથી ? તમારું ચિન્મય શરીર (પરાત્મા) તો પરમધામમાં જ છે.

લિખે પહાડ કર ઈસા મહંમદ, એ નિસાન આખર કે ।
હક બકા અરસ દેખાવહીં, દિન જાહેર કરસી એ ॥ ૧૭ ॥

કુરાનમાં ઈસા અને મહંમદને પર્વત સમાન મહાન (ઉચ્ચ) માન્યા છે અને એમ પણ કદ્યું છે કે તેઓ અંતિમ (આત્મ-જગૃતિ-ક્યામતના) સમયે પ્રગટ થશે. (તેઓનું પ્રગટ થવું એજ ક્યામત સમયનો સંકેત છે). તેઓ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા તથા અખંડ પરમધામની ઓળખ કરાવશે તથા આત્મજગૃતિ(ક્યામત)ના દિવસની ઘોષણા કરશે. [આ પ્રસંગનું તાત્પર્ય એ છે કે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી (ઈસા) અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી (મહંમદ) જેવી ઉચ્ચ વિભૂતિઓનું અવતરણ થયું છે તેથી ક્યામતનો સમય આવી ગયો છે, તેઓએ જ પૂર્ણબ્રહ્મ તથા પરમધામની ઓળખાણ કરાવીને ક્યામતના દિવસની ઘોષણા કરી છે.]

લિખ્યા સૂરજ મારફત કા, હોસી જાહેર મહંમદ સે ।
આઈ અરસ રૂહેં ગિરો અહંમદી, કિએ જાહેર જબરાઈલે ॥ ૧૮ ॥

કુરાનમાં એ પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અંતિમ સમયના મહંમદથી મારફતના સૂર્યનો ઉદ્દ્ય થશે અર્થાત્ પૂર્ણ ઓળખ કરાવનાર તારતમ જ્ઞાન (મારફત) પ્રકાશિત થશે. કારણ, તેવા સમયે શ્રી શ્યામાજીના અવતાર સ્વરૂપ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજની સાથે પરમધામના આત્માઓ (શ્યામાજીની અંગનાઓ) પ્રગટ થઈ છે. આ તથની ઉદ્ધોષણા (શ્રી ધંડીજીના જોશ સાથે મારામાં અવતીર્ણ) જિબ્રિલ ફિરસ્તાએ કરી છે.

કરસી બકા અરસ જાહેર, તાકે નિસાન પહાડ બિલંદ ।
આખર અપને કૌલ પર, આએ જમાને ખાવંદ ॥ ૧૯ ॥

તેઓ મહાન સ્વરૂપ અખંડ પરમધામની ઓળખ પ્રગટ કરશે. તેઓની ઓળખ એવી હશે કે તેઓ ઉચ્ચ પર્વત જેવી મહત્વાવળા હશે. આ રીતે પોતાનાં વચન અનુસાર અંતિમ યુગના પરમાત્મા પ્રગટ થઈ ગયા છે.

હક બકા કા કિબલા, કહ્યા જાહેર હોસી આખર ।
પાવેં ના માએના જાહેરી, મુસાફ માએને ઈસારત ॥ ૨૦ ॥

કુરાનમાં એ પણ જણાવવામાં આવેલ છે કે અંતિમ સમયમાં પૂર્ણ બ્રહ્મ પરમાત્માનું અખંડ પરમધામ જ સર્વ માટે પૂજ્ય ધામ (કિબલા) રૂપે ઘોષિત થશે. કુરાનના આ પ્રકારના રહસ્યને બાધાદિષ્ટ (શબ્દાર્થ કરવા)વાળા લોકો પ્રાપ્ત કરી શકે નહીં.

હકેં બુજરકી વાસ્તે, લિખી ઈસારતેં પહાડ કર ।
સો દુની પૂજે પહાડ જાહેરી, ઈનોં નાહીં રૂહકી નજર ॥ ૨૧ ॥

આવી વિભૂતિઓની મહત્ત્વા દર્શાવવા માટે જ કુરાનમાં તેઓને પર્વતની ઉપમા આપી છે. પરંતુ સંસારના લોકો પ્રત્યક્ષ પહાડ (સફા અને મરવા)ને પૂજવા લાગ્યા. કારણ કે તેઓમાં આત્મ-દિષ્ટ નથી (અર્થાત્ તેઓ બ્રહ્મ અને બ્રહ્મધામથી વંચિત રહી ગયા).

કહે કુરાન ઈન જિમીસે, તરફ ન પાઈ અરસ હક ।
એ તેહેકીક કિન ના કિયા, કે હુંઠ થકે બુજરક ॥ ૨૨ ॥

કુરાન સ્પષ્ટ કહે છે કે સંસારના જીવોને પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા તથા અખંડ પરમધામનો માર્ગ મળ્યો નથી. અહીં ઘણા જ્ઞાનીજન શોધતાં થાક્યા, પરંતુ તેઓ આ વિષયમાં નિશ્ચય કરી શક્યા નહીં.

જો બચી ગિરોહ કોહતૂર તલે, ઔર તોફાન કિસ્તી પર ।
બેર તીસરી લૈલત કદરમે, જિન રોજ ક્યામત કરી ફજર ॥ ૨૩ ॥

સોઈ ગિરોહ ઈસલામ કી, બેલ લૈલ દેખા દો બેર ।
તીસરી બેર ફજર કી, જાકે ઈલમે ટાલી અંધેર ॥ ૨૪ ॥

આત્માઓના જે સમુદ્દરયને ઈન્દ્ર કોપના સમયે પ્રજમાં ગોવર્ધન પર્વત નીચે રાખીને બચાવવામાં આવ્યા તથા જેઓને યોગમાયાની હોડી પર બેસાડીને વૃદ્ધાવનમાં પહોંચાડ્યા અને જેઓને મહિમામયી બ્રહ્મરાત્રિ (લૈલતુલક્રદ)ના ત્રીજા ચરણમાં (જાગણી લીલાના સમયે) સંસારમાં આવીને તારતમ જ્ઞાન દ્વારા અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરી આત્મ-જાગૃતિનો પ્રકાશ ફેલાવ્યો, સત્ય (ધર્મ) માર્ગ પર ચાલવાવાળો આ સમુદ્દરય બ્રહ્માત્માઓનો છે. તેમણે જ મહામયી બ્રહ્મરાત્રિ (લૈલતુલક્રદ)ના પ્રથમ તથા બીજા ચરણમાં પ્રજ અને રાસની લીલાઓનો અનુભવ કર્યો છે અને આ ત્રીજા ચરણ-આત્મ-જાગૃતિ (જાગણી લીલા)ના પ્રભાતમાં પણ તેઓએ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કર્યો છે.

સિર બદલે જો પાઈએ, મહંમદ દીન ઈસલામ ।
ઔર ક્યા ચાહિએ રૂહન કો, જો મિલે આખર ગિરોહ સ્થામ ॥ ૨૫ ॥

પોતાનું મસ્તક આપીને પણ (માથા સાટે) જો સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદજી દ્વારા નિર્દ્દિષ્ટ સત્ય (ધર્મ) માર્ગ અને પોતાના ધામધણી શ્યામ (શ્રી કૃષ્ણજી) પ્રાપ્ત થતા હોય તો આ આત્માઓને બીજું શું જોઈએ ?

એ જો પૈદા જુલમત સે, સો કુંન કેહેતે ઉપજે ।
મગજ મુસાફ ન પાવત, લેત માઅને ઊપર કે ॥ ૨૬ ॥

માયાના અંધકાર (નિરાકાર)થી ઉત્પન્ન થયેલા આ સંસારના જીવ પરમાત્મા દ્વારા ‘થઈ જા’ (કુંન) કહેવાથી ઉત્પન્ન થયા છે. તેથી કુરાનના ગૂઢ રહસ્યને સમજ્યા વિના તેઓ માત્ર બાધ્ય અર્થ જ ગ્રહણ કરે છે.

કૌલ હમારે નૂર પાર કે, સો ક્યો સમઝે જુલમત કે ।
કુંન કેહેતે પૈદા હુએ, લા મકાન કે જે ॥ ૨૭ ॥

અક્ષરથી પણ પર અક્ષરાતીતનાં અમારાં વચનો (તારતમ જ્ઞાન)ને આ અજ્ઞાની જીવ કેવી રીતે સમજ શકે ? આ તો ફક્ત થઈ જા (કુંન) કહેવાથી ઉત્પન્ન થયેલા શૂન્ય-નિરાકારના જીવ છે.

લૈલત કદરમે રૂણે ફિરસ્તે, જો અરસસે ઉતરે ।
કૌલ કિયા હકે જિનસોં, સો નૂર બાની સે સમજેંગે ॥ ૨૮ ॥

આ મહિમામયી બ્રહ્મરાત્રિમાં બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરીય સૂચિ અનુક્રમે પરમધામ તથા અક્ષરધામથી અવતરિત થયા છે. જે બ્રહ્માત્માઓને પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ પોતાનું વચન આપ્યું છે ફક્ત તેઓ જ તારતમ જ્ઞાનને સમજ શકશે.

ફના જિમીકે બીયમે, જાહેરી પહાડ પૂજત ।
દુનિયાં નજર ફના મિને, અરસ બકા ન કાણું સૂજત ॥ ૨૮ ॥

આ નશર ભૂમિકાના જીવ બહારથી દેખાતા પહાડ (સફા-મરવા)ની પૂજા કરે છે, કારણ કે આ બધાની દષ્ટિ અનિત્ય વસ્તુઓ પર જ લાગી રહે છે, તેથી તેઓને અખંડ પરમધામ દેખાતું નથી.

ઔર દિલ હકીકી અરસ મોમિન, કહેચા તિન દિલકી ભી તરફ નાહેં ।

વાકી ઈત તરફ ક્યોં પાઈએ, દિલ રહત અરસ તન માહેં ॥ ૩૦ ॥

પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ સત્ય હદ્યવાળા કહેવાય છે. તેથી તેઓના હદ્યના મર્મની કોઈને બબર નથી. હકીકતે તેઓના હદ્ય તે દિશામાં શા માટે જાય, તેઓના હદ્ય તો ફક્ત પોતાના પર-આત્મ-સ્વરૂપમાં જ રહે છે.

દિલ અરસ મોમિન કહેચા, જામેં અમરદ સૂરત ।

છિન ના છૂટે મોમિનસે, મેહેબૂબ કી મૂરત ॥ ૩૧ ॥

બ્રહ્માત્માઓના હદ્યને જ પરમધામ કહેવાયું છે. કારણ તેમાં કિશોર સ્વરૂપ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા બિરાજમાન છે. તેથી બ્રહ્માત્માઓના હદ્યમાંથી પરમાત્માનું સ્વરૂપ ક્ષાશભર પણ દૂર થતું નથી.

એ જો ફજર સૂર અસરાઝીલ, નુકતા હુકમ બજાવત ।

લે કુઝર બેઠે પહાડસે, સો જરે જ્યોં ઊડાવત ॥ ૩૨ ॥

કુરાનમાં કહ્યું છે કે, પ્રભાતના સમયે ઈસ્ત્રાઝીલ ફિરસ્તા પરમાત્માની આજાથી નુકતા-ઈલમના સૂર રેલાવશે, અર્થાત્ અક્ષરની બુદ્ધિ તારતમ જ્ઞાનનો શંખનાદ ફૂકશે. પર્વત સમાન મિથ્યા જ્ઞાનનો અહંકાર લઈને બેઠેલા લોકોના અહંકારને તેઓ (ફિરસ્તા) ધૂળના કણની જેમ ઊડાવી દેશે, અર્થાત્ તારતમ જ્ઞાન સર્વેની ભાંતિને દૂર કરશે.

ઔર કુઝર હુની જો પહાડ સી, સૂર દૂજે કાયમ કરત ।

હકેં મેહેર કર મોમિનોં પર, બાતૂન માએને લિખત ॥ ૩૩ ॥

વધુમાં પર્વત સમાન મિથ્યાબિમાન લઈને બેઠેલા નશર જીવોને પણ તે ફિરસ્તા બીજા શંખનાદથી અખંડ કરશે. આ રીતે પરમાત્માએ કૃપા કરીને પોતાના બ્રહ્માત્માઓ માટે કુરાનમાં આ પ્રકારનાં ગૂઢ રહસ્ય લખ્યાં છે.

ફિરસ્તા નજીકી બુજરક, કિયા સબ જિમી સેજદા જિન ।

દઈ લાનત ન કિયા સેજદા, રદ કિયા વાસ્તે મોમિન ॥ ૩૪ ॥

કુરાન અનુસાર પરમાત્માની નજીદીક રહેવાવાળા મહાન ફિરસ્તા અજાજીલે અખંડ ભૂમિકામાં સર્વત્ર નમન કર્યું. એવા અજાજીલને પણ (માત્ર આદમને નમન ન કરવાને લીધે) ઘિક્કાર મળ્યો અને તેના નમનને નિરસ્ત (રદ) કરીને તેને નશર જગતમાં મોકલી દીધો. આ પણ બ્રહ્માત્માઓ માટે જ કરવામાં આવ્યું છે, (બ્રહ્માત્માઓ માટે નશર સંસારની સૂચિના કારણે તેને ઘિક્કાર આપીને સંસારમાં મોકલ્યો છે.)

દિલ મોમિન અરસ કહ્યા, એ જો અસલ અરસમેં તન ।
એ લિખ્યા કુરમાનમેં જાહેર, પર કિયા ન બેવરા કિન ॥ ૩૫ ॥

બ્રહ્માત્માઓના હદ્યને પરમધામ કહ્યું છે. તેઓનું ચિન્મય શરીર પર-આત્મા પરમધામમાં છે. આ રીતે કુરાનમાં સ્પષ્ટ કહ્યું છે, પરંતુ કોઈએ પણ તેઓનું વર્ણન કર્યું નથી કે આ બ્રહ્માત્માઓ કોણ છે ?

ઔલિયા લિલલા રૂહેં મોમિન, બોહોત નામ ધરે ઉમત ।
એ સબ બડાઈ ગિરો એક કી, જો અરસ રૂહેં હક નિસબ્ધત ॥ ૩૬ ॥

આ બ્રહ્માત્માઓના સમૂહને ધર્મગ્રંથોમાં પરમાત્માના મિત્ર, સખીઓ વગેરે અનેક નામોથી પોકારવામાં આવ્યા છે જેઓનો સંબંધ જ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા સાથે છે એવા બ્રહ્માત્માઓનો જ આ સઘળો મહિમા છે.

હકેં કલામ લિખે અપને, કહે મૈં ભેજે મોમિનોં પર ।
સો ફિરકા ખોલે ઈસારતેં રમૂજેં, બિન મોમિન ન કોઈ કાદર ॥ ૩૭ ॥

પરમાત્માએ સંદેશપત્ર (કુરાન) દ્વારા પોતાનાં વચન લખીને બ્રહ્માત્માઓ માટે મોકલ્યાં છે. તેથી તે સમુદ્દર કુરાનના ગૂઢ સંકેતોના રહસ્યને સ્પષ્ટ કરશે. બ્રહ્માત્માઓ સિવાય અન્ય કોઈ પણ આ કાર્ય માટે સક્ષમ નથી.

હકેં લિખ્યા મૈં કરું હિદાયત, એક નાજી ફિરકે કોં ।
સો હુઆ હજૂર લે હક ઈલમ, જલે બહતર દોજખમોં ॥ ૩૮ ॥

પરમાત્માએ કુરાન દ્વારા એવું કહેવડાવું હતું કે હું બ્રહ્મમુનિઓના સમુદ્દર (નાજી ફિરકા)ને જ પોતાનું નિર્દેશન લખીને મોકલાવીશ. તે જ બ્રાહ્મી સમૂહ બ્રહ્મજ્ઞાન (તારતમ જ્ઞાન) દ્વારા પરમાત્માની નજીદીક પહોંચ્યો. બાકીના ૭૨ સમુદ્દર (ફિરકા)ના સર્વ લોકો નરકાણિમાં શેકાવા લાગ્યા.

લિખિયાં સબ બડાઈયાં, તિન સબ સિર હક હુકમ ।
સો સબ આમર દઈ હાથ રૂહન, ઈનોં દિલ અરસ કર બૈઠે ખસમ ॥ ૩૯ ॥

દરેક ધર્મગ્રંથોમાં બ્રહ્માત્માઓનો મહિમા વર્ણવવામાં આવ્યો છે. મોટાભાગ તેના પર જ પરમાત્માનો આદેશ છે. તે બ્રહ્માત્માઓના હાથમાં પરમાત્માએ પોતાનો (જીવોને મુક્તિ આપવા માટેનો) આદેશ આપ્યો અને તેઓના હદ્યને પરમધામ બનાવીને સ્વયં તેના ઉપર બિરાજ્યા.

ઔર દિલ હકીકી અરસ મોમિન, હકેં દિલ અરસ કહ્યા ઈન ।
દિલ મજાજી ગોસ્ત દુકડા, ઔર ઊપર કહ્યા દુસમન ॥ ૪૦ ॥

પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ જ સત્ય હદ્યા છે. તેઓના જ હદ્યને પરમાત્માએ પોતાનું ધામ કહ્યું છે. સંસારના જીવોનાં હદ્ય તો માત્ર માંસપિંડ છે અને તેમાં પણ દુષ્ટ શત્રુ (ઇબલીસ) બેઠેલો છે.

હુનિયાં દિલ મજાજી ઇબલીસ, દિલ હકીકી પર હક ।
એક ગિરો દિલ અરસ કહી, સોઈ અરસ રૂહેં બુજરક ॥ ૪૧ ॥

નશર જીવોના જૂઠાં હદ્ય ઉપર દુષ્ટ ઈબલીસ બેઠેલો છે અને સત્ય હદ્ય પર પરમાત્માની બેઠક છે.
જે એક સમુદ્દરના હદ્યને પરમધામ કહ્યું છે તે પરમધામના શ્રેષ્ઠ આત્માઓનો જ સમુદ્દર છે.

રૂહકી નજરોં પાઈએ, જો હક કે નજીકી ।
સો બૈઠે અપને મરાતબે, દેવે હક કલામ સાહેદી ॥ ૪૨ ॥

પરબ્રહ્મના સાનિધ્યમાં રહેવાવાળા આત્માઓને આત્મ-દાસ્તિથી જ ઓળખવામાં આવે છે. તે
આત્માઓ પોતાના સર્વોચ્ચ પદ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત છે. કુરાનના વચન આ તથયની સાક્ષી આપે છે.

બડા ફિરસ્તા મલકૂત કા, જીએ સકે ના જબરૂત જિત ।
સુનને હકીકત કુરાન કી, રખતા નહીં તાકત ॥ ૪૩ ॥

વૈકુંઠધામ (મલકૂત)ના મોટા દેવ (ફિરસ્તા) ભગવાન વિષ્ણુની પણ અક્ષરધામ (જબરૂત) સુધીની
ગતિ (પહોંચ) નથી. તેઓ સ્વયં કુરાનની યથાર્થતા સમજવામાં અસમર્થ છે. (તો પછી તેમના
દ્વારા ઉત્પન્ન થયેલા માયાના જીવ કેવી રીતે સમર્થ બનશે ?)

મલકૂત જબરૂત લાઘૂત, એ અરસ કર તીનોં લિખે ।
મલકૂત ફના બીચમે, જબરૂત લાઘૂત બકા એ ॥ ૪૪ ॥

વૈકુંઠ ધામ (મલકૂત), અક્ષરધામ (જબરૂત) અને પરમધામ (લાઘૂત) આ ગ્રાણેયને કુરાનમાં શ્રેષ્ઠ
ધામ કહેવામાં આવ્યાં છે. આ ગ્રાણેયમાં વૈકુંઠધામ નશર ચૌદ લોકની અંતર્ગત આવે છે, પરંતુ
અક્ષરધામ અને પરમધામ બને આખંડ છે.

નૂર મકાન જબરૂત જો, પોહોંચ્યા જબરાઈલ જિત ।
અરસ અજીમ જો લાઘૂત, હક હાદી રૂહેં બસત ॥ ૪૫ ॥

અક્ષરધામને પ્રકાશમય ધામ કહ્યું છે, જ્યાં જિશ્રીલ ફિરસ્તા પહોંચ્યા. જેનાથી પર સર્વોચ્ચ ધામ
પરમધામમાં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા, શ્યામાજ તથા તેઓના અંગસ્વરૂપ બ્રહ્માત્માઓ રહે છે.

આગું જબરાઈલ જાએ ના સક્યા, વાકી હદ જબરૂત ।
પોહોંચ્યા ન ઠોર રૂહન કે, જિત નૂર બિલંદ લાઘૂત ॥ ૪૬ ॥

ખ્યારાજ (સાક્ષાત્કાર)ના સમયે જિશ્રીલ ફિરસ્તા અક્ષરધામથી આગળ જઈ શક્યા નહીં. તેઓની
સીમા ફક્ત અક્ષરધામ છે, તેથી તેઓ બ્રહ્માત્માઓના સર્વોચ્ચ સ્થાન ચિન્મય પરમધામ પહોંચ્યી
શક્યા નહીં.

હક હાદી રૂહેં રૂહઅલ્લા, એ બીચ અરસ વાહેદત ।
કરે ઈલમ લુદ્દની બેવરા, ઈત ઔર ન કોઈ પોહોંચત ॥ ૪૭ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રી રાજજી, શ્યામાજ તથા બ્રહ્માત્માઓ અદ્વૈત પરમધામમાં છે. તારતમ જ્ઞાન
(ઈલમ લુદ્દની) જ આ પરમધામનું વર્ણન આપે છે. આ અદ્વૈત ભૂમિકામાં અન્ય કોઈની પણ પહોંચ
નથી.

વાહેદત નિસબ્ધત અરસ કી, જબ જાહેર હુઈ બિલવત ।
એ સુકન સુન મોમિન, દિલ લેસી અરસ લજત ॥ ૪૮ ॥

પરમધામનો અદ્વૈત સંબંધ તથા મૂલમિલાવાનું અન્તરંગ રહસ્ય જ્યારે તારતમ જ્ઞાન દ્વારા સ્પષ્ટ થઈ ગયું છે તો આ વચ્ચેને સાંભળીને બ્રહ્માત્માઓ પોતાના હૃદયમાં પરમધામના આનંદનો અનુભવ કરશે.

એ બીચ હમેસા બિલવત કે, ઈનકો હક મારફત ।
વાહેન્ત એહી કેહેલાવહીં, બીચ અરસ અજીમ ઉમત ॥ ૪૯ ॥

આ આત્માઓ સદાય મૂલમિલાવામાં જ બિરાજમાન છે. તેઓને જ પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની પૂર્ણ પિદ્ધાશ છે. આ બ્રહ્માત્માઓના સમૂહને પરમધામમાં અદ્વૈત સ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે.

બીચ ભ્યારાજ ઈસારતેં, માસૂક લિખ ભેજત ।
હાંસી કરને રૂહન પર, એ જો ફરેખ દેખાયા ઈત ॥ ૫૦ ॥

રસૂલ મહંમદને દર્શનના સમયે પરમાત્માએ પોતાનો જે સંદેશ સંકેત દ્વારા સમજાવ્યો તે જ કુરાનમાં લખવામાં આવ્યો છે. કારણ આ અદ્વૈત સ્વરૂપ બ્રહ્માત્માઓની સાથે મજાક (મનોવિનોદ) કરવા માટે ધામધારીએ તેઓને માયાનો આ ખોટો બેલ બતાવ્યો છે.

હક અરસ નજીક સેહેરગસે, દોડિ હાદી ખોલે દ્વાર ।
બૈઠાએ અરસ અજીમમેં, જો કહ્યા ભ્યારાજેં નૂર પાર ॥ ૫૧ ॥

ખરેખર પરબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રી રાજજ તથા અખંડ પરમધામ બ્રહ્માત્માઓ માટે શાસનણી (સેહેરગા)થી પણ અત્યંત નજીક છે. આ (બંને) વાતો ત્યારે જાણવા મળી જ્યારે નિજાનંદ સ્વામી સદ્ગુરુશ્રી દેવચંદજીએ મારા હૃદયમાં બેસીને તારતમ જ્ઞાન દ્વારા પારનાં દ્વાર ખોલ્યાં અને અમે બ્રહ્માત્માઓ સ્વયં પરમધામમાં જ બિરાજમાન છીએ તેવો અનુભવ કરાવ્યો. આ પરમધામને સાક્ષાત્કારના (ભ્યારાજના) સમયે રસૂલ મહંમદે અક્ષર (નૂર)થી પણ પર બતાવ્યું છે.

કિન તરફ ન પાઈ અરસ હક કી, માહેં ચૌદે તથક ।
સો ખોલ દિઓ પટ હાદિઓ, ઈલમ ઈસા કે બેસક ॥ ૫૨ ॥

ચૌદ લોકના જીવોમાંથી કોઈને પણ પરમધામનો માર્ગ મળ્યો નથી. નિજાનંદ સ્વામી શ્રી દેવચંદજીએ બ્રાંતિ નિવારક તારતમ જ્ઞાન દ્વારા અજ્ઞાનનું આવરણ દૂર કરીને પરમધામનો માર્ગ પ્રશસ્ત કર્યો.

દેખો મરાતબા મોમિનોં, બોલેં ન ભ્યારાજ બિન ।
જો હકેં હરફ છિપે રહે, વાસ્તે અરસ રૂહન ॥ ૫૩ ॥

બ્રહ્માત્માઓની મહત્ત્વાને તો જુઓ. તેઓ પરમધામ તથા સાક્ષાત્કાર સિવાય બીજ કોઈ ચર્ચા કરતા જ નથી. પરમાત્માએ કુરાનમાં પરમધામનાં જે રહસ્ય ગુપ્ત રાખ્યાં હતાં તે આ બ્રહ્માત્માઓ માટે છે.

ભ્યારાજ મેં જો ઈસારતેં, હક ઈલમેં ખોલેં મોમિન ।
કહેં ગુજ છિપા દિલ હક કા, કોઈ ના કાદર યા બિન ॥ ૫૪ ॥

સાક્ષાત્કારના સમયે રસૂલ મહંમદને ગ્રાપ્ત થયેલ સંકેતોને બ્રહ્માત્માઓ જ બ્રહ્મજ્ઞાન (તારતમ

જ્ઞાન) દ્વારા સ્પષ્ટ કરે છે. અર્થાતું પરબ્રહ્મના હંદ્યની ગૂઢ વાતો બ્રહ્માત્માઓ જ કરી શકે છે, તેઓ સિવાય કોઈપણ તે માટે સમર્થ નથી.

કે જોરા કિયા જબરાઈલેં, આયા એક કદમ મહંમદ ખાતર ।
તો ભી આગું આએ ના સક્યા, કહે જલેં મેરે પર ॥ ૫૫ ॥

જિબ્રીલ ફિરસ્તાએ પરમધામમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે રસૂલ મહંમદના નિર્દેશન પર અનેક પ્રયત્નો કર્યા, તેના માટે એક ડગલું પણ આગળ વધ્યા તે છતાં પણ તેઓ આગળ જઈ શક્યા નહીં, અને કહેવા લાગ્યા કે મારી પાંખો બળે છે.

ચઢ ઉત્તર કે દેખાઈયા, વાસ્તે રાહ મોમન ।
જો રૂહેં ઉત્તરી લૈલત કદરમેં, સો ચઢ જાઓંગે અરસ વતન ॥ ૫૬ ॥

રસૂલ મહંમદે ધ્યાન દ્વારા પરમધામ પહોંચ્યો (ચઢી)ને તથા પાછા ફરીને પણ બતાવ્યું. બ્રહ્મમુનિઓને માર્ગ બતાવવાને માટે જ તેઓએ આમ કર્યું છે. કારણ, બ્રહ્માત્માઓ મહિમામયી બ્રહ્મરાત્રિ (લૈલતુલ કદ્ર)માં પ્રજ, રાસ અને જાગણી લીલાને માટે પોતાની સુરતા દ્વારા અવતરિત થયા છે. તેઓ આ પ્રકારે ફરીથી પરમધામ પાછા ફરશે.

ઈસારતેં ભ્યારાજ મેં, જો લિખ ભેજિયાં હક ।
સો ખોલેં હમ ઈસારતેં, પઢાએલ રૂહ અલ્લા કે બેસક ॥ ૫૭ ॥

સાક્ષાત્કાર (ભ્યારાજ)ના સમયે પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ રસૂલ મહંમદને સાંકેતિક શબ્દોમાં પોતાનો જે સંદેશ મોકલાવ્યો તે સંકેતોનાં રહસ્ય સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજ મહારાજે આપેલા સંશય નિવારક તારતમ જ્ઞાન દ્વારા અમે સ્પષ્ટ કર્યું.

કહ્યા મીઠા દરિયા ઉજલા, જો દેખ્યા નબી નજર ।
તિન કિનારેં દરખત, જિત બૈઠા જાનવર ॥ ૫૮ ॥

રસૂલ મહંમદે સાક્ષાત્કાર (ભ્યારાજ)ના વર્ણનમાં મીઠા પાણીના એક ઉજજવળ સમુદ્રનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. જેના કિનારે આવેલ એક વૃક્ષ પર એક પક્ષી (મુર્ગી) બેંકું છે. (શ્રી પ્રાણનાથજી અનુસાર પરબ્રહ્મ પરમાત્માની કૃપા જ આ મધુર જળનો સમુદ્ર છે. જેના તટ પર આશારૂપી વૃક્ષ પર શ્યામાજીના આત્મારૂપી પક્ષી બિરાજમાન છે. તેની ચાંચમાં ચપટી ભર ચણ છે. અર્થાતું માયા જન્ય ખેલ જોવા માટેની તુચ્છ ઈચ્છા લઈને શ્યામાજી, શ્રીરાજજીના આદેશને આધીન બેઠાં છે. રસૂલે કહ્યું છે - આ પક્ષી એ કહેતું હતું કે જો હું મારી ચાંચમાંથી ચણ છોડી દઉં તો આ ઉજજવળ સાગરમાં અંધારપટ છવાઈ જશે. તાત્પર્ય એ છે કે શ્યામાજી જો ખેલ જોવાની ઈચ્છા મૂકી દે તો તેઓના અંગરૂપ આત્માઓ પણ પોતાની ઈચ્છા છોડી દે પછી સંસારના નશ્વર સુખ-દુઃખ નિરખ્યા વિના તેઓને ધામધણીની કૃપાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ નહીં થાય. જેને સાગરમાં અંધારપટ છવાઈ જવાનું કહ્યું છે.)

અંદર મુરગ જો કહ્યા, બૈઠા હુકમ કે દરખત ।
ઈત ના પોહોંચ્યા જબરાઈલ, સો મોમિન ખોલેં મારફત ॥ ૫૯ ॥

રસૂલે પરમધામમાં જે પક્ષી (મુર્ગી)ની વાત કહી છે તે પરમાત્માના આદેશ (હુકમ) રૂપ વૃક્ષ પર બેહું છે. ત્યાં આવા મહાન જિબ્રીલ ફિરસ્તા પણ પહોંચી શકતા નથી. આ પ્રસંગની યથાર્થતા બ્રહ્માત્માઓ જ સ્પષ્ટ કરી શકે છે.

ચુટકી ખાક લે ચોંચ મેં, મુરગ બૈઠા દરખત પર ।
પર ના જલેં ઈન મુરગ કે, સો કોઈ દેવેં એહ ખબર ॥ ૬૦ ॥

તે પક્ષી પોતાની ચાંચમાં ચપટીભર ચણ લઈને વૃક્ષ પર બેહું છે. આ પક્ષીની પાંખ અહીં દાજતી નથી ? (જ્યારે જિબ્રીલ ફિરસ્તાની પાંખ દાજવા લાગી હતી અને તે આગળ વધી શક્યો નહોતો) કોઈ વિવેકી માણસ આને સ્પષ્ટ કરે.

હાદિએ પૂછ્યા હક સે, ક્યો ખાક ધરી ચોંચ મેં ।
ખેલ ઉમતેં માંગિયા, ગુનાહ વજૂદ હુઆ તિનસે ॥ ૬૧ ॥

સાક્ષાત્કારના સમયે (આ દશ્ય જોઈને) રસૂલ મહંમદે પરમાત્માને પૂછ્યું કે આ પક્ષીએ પોતાની ચાંચમાં ચણ કેમ રાખી છે ? ત્યારે પરમાત્માએ તેઓને કહું કે તેઓની અંગનાઓએ ખેલ જોવાની માંગણી કરી છે. આજ દોષ (અપરાધ) તેઓને પણ લાગ્યો જે કારણે આ સંસારમાં પંચભૌતિક શરીર ધારણ કરવું પડ્યું.

દિલ્લ્યા દરિયા નીંદ ઈસારતેં, જો દેખાઈ કર મેહેરભાનગી ।
મોહે રૂહ અલ્લા પટ ખોલિયા, દર્દ મહંમદેં ભ્યારાજ મેં સાહેદી ॥ ૬૨ ॥

કુરાનમાં આ પ્રકારનો પણ સંકેત છે કે આ મોહસાગર ઊંઘનો સમુદ્ર છે, જેને ધામધણીએ, અમને બ્રહ્માત્માઓને કૃપાપૂર્વક બતાવ્યો છે. આમાં પણ સદ્ગુરુશ્રી દેવચંદ્રજિ મહારાજે આવીને (તારતમ જ્ઞાન દ્વારા) મારા હૃદયમાંથી મોહનું આવરણ દૂર કરી દીધું છે. આ પ્રકારનો પુરાવો પણ રસૂલ મહંમદે ભ્યારાજના પ્રસંગમાં આપ્યો છે.

એ જો મુરગ ભ્યારાજમેં અંદર, હર સાઈત યોં કેહેતા થા ।
જો છોડું ખાક ચોંચસે, તો દરિયા હોએ જાએ અંધેરા ॥ ૬૩ ॥

સાક્ષાત્કાર (ભ્યારાજ) સમયે રસૂલે જોયું કે પરમધામની અંદર આ પક્ષી દરેક પળે એમ કહેતું હતું કે જો હું મારી ચાંચમાંથી ચણ છોડી દઈશ તો આ સમુદ્ર પર અંધારપટ છવાઈ જશે.

દરિયા ઉજલા દૂધ સા, મેહેર મીઠા મિસરી ।
એ દરિયા કબું ન હોએ અંધેરા, એ હકેં રૂહોં પર મેહેર કરી ॥ ૬૪ ॥

આ પ્રસંગથી આ સંકેત આપ્યો છે કે આ ઊંઘનો મોહસાગર પણ શ્રીરાજજની કૃપાથી બન્યો હોવાને લીધે (તારતમ જ્ઞાન દ્વારા) દૂધની જેમ ઉજજવળ અને સાકરની જેમ મીઠો છે. તેથી આ સાગર પર અંધારપટ કોઈ દિવસ છવાશે નહીં. કારણ ધામધણીએ પોતાના આત્માઓ પર કૃપા કરીને તેની રચના કરાવી છે.

કહ્યા ખાક વજૂદ નાસૂતી, હાદી બૈઠા વજૂદ ધર ।
દુની દરિયા અંધેરી, હાદી ચલેં ના હોએ ક્યો કર ॥ ૬૫ ॥

‘પક્ષીની ચાંચમાં ચાગ છે’ કહીને એ સંકેત કરવામાં આવ્યો છે કે શ્યામાજી પણ સંસારમાં નશર શરીર ધારણ કરીને સદ્ગુરુ રૂપે આવ્યા છે. આ અંધકારમય સાગર એજ સંસાર છે (બ્રહ્માત્માઓનો ખેલ જોવાની ઈચ્છા પૂર્ણ થયા વિના બ્રહ્માત્માઓને છોડીને) આ મોહસાગરથી શ્યામાજી (સદ્ગુરુ)નું જવાનું (ચાલવાનું) કેવી રીતે શક્ય બનશે ?

હકેં દેખાયા દરિયા મેહેર કા, સો અંધેરા ક્યોંએ ના હોએ ।
કરસી કાયમ ચૌદે તબક, બરકત હાદી રૂહોં સોએ ॥ ૬૬ ॥

પરમાત્માએ પોતાના આત્માઓને કૃપાપૂર્વક આ મોહ સંસાર બતાવ્યો છે. તે અંધકારમય કેવી રીતે થઈ શકે ? (તે તો તારતમ જ્ઞાનથી પ્રકાશિત થઈ જશે). શ્યામાજી સ્વરૂપ સદ્ગુરુ અને બ્રહ્માત્માઓમાં એટલી ક્ષમતા છે કે તેઓ ચૌદ લોકને પણ અખંડ કરી દેશે.

નૂર તજલ્લા બીચમેં, હક હાદી રૂહોં ભિલવત ।
હક સે હાદી રૂહેં નૂરમેં, અરસ અસલ વાહેદત ॥ ૬૭ ॥

ખરેખર, તેજોમય અદ્વૈત પરમધામમાં ધામધાળી, શ્યામાજી તથા બ્રહ્માત્માઓ મૂલભિલાવામાં બિરાજમાન છે. પરમધામમાં સ્વયં પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માનાં અંગરૂપ શ્યામાજી તથા શ્યામાજીનાં અંગરૂપ બ્રહ્માત્માઓ (વ્યક્ત થઈને લીલા કરે) છે, તેમ છતાં પરમધામ સહિત એ બધું અદ્વૈત સ્વરૂપ છે.

નૂર તજલ્લા બીચમેં, લિખ્યા ગુનાહ પોહોંચ્યા રૂહન ।
જિત આએ ન સક્યા જબરાઈલ, ઈત અસલ મોમિનોં તન ॥ ૬૮ ॥

સાક્ષાત્કાર (ભ્યારાજ)ના પ્રસંગે એ પણ લખવામાં આવ્યું છે કે તેજોમય પરમધામમાં બ્રહ્માત્માઓ સુધી દોષ પહોંચ્યો. જ્યાં સુધી જિશ્રીલ ફિરસ્તા પણ પહોંચી શક્યા નથી ત્યાં તો બ્રહ્માત્માઓનું ચિન્મય શરીર છે. (તો પછી દોષ ત્યાં પહોંચ્યો કેવી રીતે ? ખરેખર તે કોઈ અપરાધ નહોતો, પરંતુ નશર ખેલ જોવાની માત્ર માંગણી હતી).

લિયા હાથ હિસાબ યાહી વાસ્તે, હક રૂહોં પર હાંસી કરત ।
હક હાદી રૂહેં રૂહ અલ્લા, હોસી હાંસી ઈન ભિલવત ॥ ૬૯ ॥

તેથી ધણીજીએ સર્વે બ્રહ્માત્માઓનો ચોપડો (હિસાબ) પોતાના હાથમાં રાખ્યો છે કારણ કે તેઓ પોતાના આત્માઓ સાથે મજાક કરી રહ્યા છે. પરમધામ મૂલભિલાવામાં ધામધાળી સમક્ષ શ્યામાજી તથા બ્રહ્માત્માઓની હાંસી થશે.

મોતિન કે મુંહ ઊપર, કુલઙ્ક લિખ્યા માહેં કુરમાન ।
ઈન ગુન્હેગારોં કે દિલકો, અપના અરસ કર બૈઠે મેહેરબાન ॥ ૭૦ ॥

કુરાનમાં એ પણ લખ્યું છે કે ભ્યારાજના સમયે રસૂલે મોતીઓના મુખ પર તાળાં (કુલ્ક) લાગેલાં જોયાં અર્થાત્ બ્રહ્માત્માઓ મૌન (બેસુધ) બેઠા હતા. (અખંડ પરમધામમાં રહીને પણ નશર ખેલ જોવાની ઈચ્છા કરવાવાળા) આ દોષી આત્માઓના હૃદયને (આ સંસારમાં પણ) ધામધાળી પોતાનું આસન બનાવીને બેસી ગયા (બ્રહ્માત્માઓના નશર શરીરને પણ એટલું મહત્વ આપું).

સો કુલફ કહ્યા ફરામોસ કા, કહ્યા ગુનાહ રૂહોં કા દિલ ।
ખેલ માંગ્યા ફરામોસ કા, કર એક દિલ સબ મિલ ॥ ૭૧ ॥

ખરેખર તે તાજાં અજ્ઞાન અથવા માયાનાં હતાં. બધા બ્રહ્માત્માઓએ મળીને એક સાથે માયાનો ખેલ જોવાની ઈચ્છા કરી હતી. તે જ ઈચ્છા બ્રહ્માત્માઓ માટે અપરાધ સાબિત થઈ.

ફરામોસ ગુનાહ દિલ મોમિનોં, સોઈ કુલફ ગુનાહ ઈનોં દિલ ।
યાકી કુંજ દિલ મહંમદ, સો ટાલે ફરામોસી દે અકલ ॥ ૭૨ ॥

માયા (અજ્ઞાન)ના વેનમાં ભૂલી જવું તે બ્રહ્માત્માઓના હદ્ય પરનો દોષ (અપરાધ) સાબિત થયો. તે દોષ (ભૂલ) તેઓના હદ્ય પર તાજાની જેમ (કઠોર આવરણ રૂપ) બની ગયો. આ ભૂલ (વિસ્મૃતિ) રૂપી તાજાની ચાવી શ્યામાજી(મહંમદ)ના હદ્યનું તારતમ જ્ઞાન છે. શ્યામાજી સ્વરૂપ સદ્ગુરુ બ્રહ્માત્માઓને આ તારતમ જ્ઞાન (જગ્તબુદ્ધિ) પ્રદાન કરીને તેઓની અજ્ઞાનતા (વિસ્મૃતિ-ભૂલ)ની નિદ્રાને દૂર કરી રહ્યા છે.

કહે મહંમદ સુનો મોમિનોં, એ ઉમી મેરે યાર ।
છોડ દુની લ્યો અરસ કો, જો અપના વતન નૂર પાર ॥ ૭૩ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! સાંભળો, શ્યામાજી(સદ્ગુરુ)એ પણ આમ કહ્યું છે કે આ અભાણ (ઉભી-ચાતુર્ય પૂર્ણ લૌકિક જ્ઞાનથી અજ્ઞાણ) આત્માઓ જ મારા શ્રેષ્ઠ મિત્ર છે. તેથી નશ્ચર સંસાર છોડીને અખંડ ધામનો માર્ગ ચ્રહણ કરો, અક્ષરથી પણ પર આપણું અક્ષરાતીત પરમધામ છે.

હમ બંદે રૂહેં ઈન દરગાહ કે, કહ્યા દિલ અરસ મોમન ।
યારોં ખુલાવેં મહંમદ, કરો સેજદા હજૂર અરસ તન ॥ ૭૪ ॥

અમે આત્માઓ આ પરમધામના વાસી છીએ અને અમને બ્રહ્માત્માઓને ધામ હદ્યા પણ કહેવામાં આવ્યા છે. શ્યામાજી પોતાના આત્માઓને બોલાવીને કહી રહ્યાં છે કે પરમધામના પોતાના ચિન્મય શરીર દ્વારા ધામધણીનાં ચરણોમાં પ્રણામ કરો.

પ્રકરણ ઉ ચોપાઈ ૨૬૪

ઈસલામનો ખુલાસો (ધર્મનું સ્પષ્ટીકરણ)

અસલ ખુલાસા ઈસલામ કા, સબ રાહ કરત રોસન ।
જૂઠ સે સાંચ જુદા કર, દેસી આખર સુખ સબન ॥ ૧ ॥

સાચા ધર્મ (ઈસલામ)નું સ્પષ્ટીકરણ તારતમ જ્ઞાનથી જ થાય છે. આ જ્ઞાન બધા (ધર્મવલંબીઓ)નો માર્ગ પ્રકાશિત કરી દે છે. (તારતમ જ્ઞાનમાં આ સામર્થ્ય છે કે) આ જ્ઞાન અખંડ પરમધામને આ નશ્ચર દુનિયાથી જુદું બતાવીને સત્ય અને અસત્યનું નિરૂપણ કરી અંતે બધાને સુખ આપે છે.

મગજ મુસાફ ઔર હઠીસેં, હાઢી હિદાયત દેખેં મોમન ।
એ ખુલાસા બિને ઈસલામ કા, સબોં દેખાવે બકા વતન ॥ ૨ ॥

તારતમ જ્ઞાનને કારણે બ્રહ્માત્માઓ કુરાન અને હદીસોનાં ગૂઢ રહસ્યોમાં પણ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા આપેલ નિર્દેશન જ જોઈ રહ્યા છે. આ પ્રમાણે તારતમ જ્ઞાન દ્વારા પ્રાપ્ત સાચા ધર્મ (ઈશ્વરાત્મક)ના નિયમોનું સ્પષ્ટીકરણ બધાંને અખંડ પરમધામનો માર્ગ ચીધે છે.

બકા ફના કા બેવરા, પાયા મગજ સબ કા એ ।
હાદી રૂહેં અરસ સે ઈજને, વૈલત કદરમેં ઉતરે ॥ ૩ ॥

તારતમ જ્ઞાન દ્વારા અખંડ પરમધામ તથા નશ્વર સંસારનું વિવરણ અને સમસ્ત ધર્મગ્રંથોનું રહસ્ય સ્પષ્ટ થઈ ગયું. વળી એ પણ જ્ઞાન થયું કે શ્રીરાજજીની આજ્ઞાથી શ્યામાજી અને તેમના અંગરૂપ આત્માઓ અખંડ પરમધામથી મહિમામયી રાત્રિ (બ્રહ્મરાત્રિ)માં ઉતારી આવ્યા છે.

હકેં કહ્યા અલસ્તો બે રબ કુંમ, કાલૂ બલે કહ્યા રૂહન ।
ખેલ દેખ મુંહ ફેરોગે, ન માનોગે રસૂલ સુકન ॥ ૪ ॥

કુરાનમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે જેલની રચના પૂર્વે પરમધામ મૂલભિલાવામાં પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ પોતાના આત્માઓને કહ્યું “શું હું તમારો સ્વામી (ધણી) નથી ?” ત્યારે આત્માઓએ કહ્યું, “નિઃસંદેહ આપ જ અમારા સ્વામી છો.” ત્યારે પરમાત્માએ કહ્યું. તમે માયાનો ખેલ જોઈને મારાથી જુદા થઈ જશો અને મારા સંદેશવાહક(રસૂલ)નાં વચ્ચો પણ માનશો નહિ.

ભી કુરમાયા તુમ ભૂલોગે, સાહેદ કિએ રૂહેં ફિરસ્તે ।
મૈં તુમમેં સાહેદ તુમ દીજિયો, આપ અપની ઉમત કે ॥ ૫ ॥

ધામધણીએ શ્યામાજીને એમ પણ કહ્યું કે તમે માયામાં બિલકુલ ભૂતી જશો. જિબ્રીલ, ઈસ્લાફીલ વગેરે ફિરસ્તા તથા બ્રહ્માત્માઓ આ વાતનાં સાક્ષી હશે. તે સમયે હું પણ તમારી સાથે રહીશ. ત્યારે તમે જાતે જાગ્રત થઈને પોતાના સમુદાય (બ્રહ્માત્માઓ)નાં સાક્ષી બની જાઓ.

ચૌથે આસમાન લાહૂતમેં, રૂહેં બૈઠી બારે હજાર ।
ઈન તસબી સે પૈદા હોત હેં, ફિરસ્તોં કા સિરદાર ॥ ૬ ॥

કુરાનમાં કહ્યું છે, ચોથા આસમાન પરમધામમાં બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓ બિરાજમાન છે. એમને વારંવાર ખેલ જોવાના રટણથી અક્ષરબ્રહ્મની બુદ્ધિ (ઈસ્લાફીલ ફિરસ્તા)નું અવતરણ આ દુનિયામાં થયું. (કંતેબ ગ્રંથો અનુસાર અક્ષરબ્રહ્મની બુદ્ધિથી ઈસ્લાફીલ, જિબ્રીલ તથા અજાજીલ વગેરે ફિરસ્તાઓ પ્રગટ થાય છે. એમાં શિરોમણિ ઈસ્લાફીલ કહેવાય છે.)

રૂહેં રહેં દરગાહ બીચમેં, ઘારી પરવરદિગાર ।
ખાસલખાસ કહી ઈનકો, સિરંત ન આવે માહેં સુમાર ॥ ૭ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્માને વહાલા બ્રહ્માત્માઓ સર્વોચ્ચ ધામ પરમધામમાં રહે છે. એમને જ સર્વ શ્રેષ્ઠ (ખાસલખાસ) કહ્યા છે. આની પ્રશંસાનો કોઈ પાર નથી.

ઉમત મેલા મહંમદ કા, ઈનકી કાણું ના પેહેચાન ।
ના હોએ ખુલે બાતૂન કિયા, મારફત હક કુરમાન ॥ ૮ ॥

શ્યામાજી સ્વરૂપ સદ્ગુરુને આ દુનિયામાં જે બ્રહ્માત્માઓ મળ્યા, એમની ઓળખ કોઈને પણ

નથી. તારતમ જ્ઞાન દ્વારા કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્ય સ્પષ્ટ થયા વિના પરબ્રહ્મ પરમાત્મા અને એમના અંગ રૂપી આ આત્માઓની ઓળખ નથી થઈ શકતી.

એ બાત નહીં અટકલકી, હોએ સાબિત ખુલેં હકીકત ।
બૂજે દીન મહંમદ કા, હક હાદી રૂહેં નિસબત ॥ ૮ ॥

આ કોઈ અનુમાનિત કથન (વાક્ય) નથી. ગૂઢ રહસ્ય યોગ્ય રૂપે સ્પષ્ટ થતાં જ આ વાક્ય સાચું સાબિત થશે. અંત સમયના સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી નિર્દિષ્ટ સત્ય ધર્મ દ્વારા જ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા, શ્યામાજી અને બ્રહ્માત્માઓના અદૈત સંબંધોને સમજી શકશો.

ઈન મહંમદ કે દીન મેં, સક સુભે જરા નાહેં ।
સો હકેં દિયા ઈલમ અપના, એ સિફત હોએ ન ઈન જુબાંએ ॥ ૧૦ ॥

આ સદ્ગુરુ (શ્રી દેવચન્દ્રજી) દ્વારા નિર્દિષ્ટ ધર્મ (નિજાનંદ સમ્પ્રદાય)માં સંદેહને લેશમાત્ર પણ સ્થાન નથી. ખુદ પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ પ્રગટ થઈને એમને તારતમ જ્ઞાન આચ્યું છે, જેમની પ્રશંસા આ જીબ વડે નથી થઈ શકતી.

માસૂક મહંમદ તો કહ્યા, બહસ હુઆ વાસ્તે ઈસક ।
ઔર કલામ અલ્લાહ મેં કહ્યા, આસક નામ હૈ હક ॥ ૧૧ ॥

ધામધાણીએ આ જેલમાં શ્રી શ્યામાજી(શ્રી દેવચન્દ્રજી-રહિઅલ્લા-મહંમદ)ને એટલા માટે પોતાની પ્રિયતમા (માશૂકા) કહ્યાં છે કે પરમધામમાં એમની સાથે પ્રેમના વિષયમાં જ સંવાદ થયો હતો. કુરાનમાં કહેવાયું છે કે આથી જેલમાં પરમાત્મા પોતે જ આશિક બન્યા છે.

મૂલ મેલા મહંમદ રૂહોં કા, સો કોઈ જાનત નાહેં ।
એ જાને હક હાદી રૂહેં, અરસ બકા કે માહે ॥ ૧૨ ॥

દિવ્ય પરમધામની બેઠક મૂલમિલાવામાં શ્રીરાજજી સાથે શ્યામાજી અને બ્રહ્માત્માઓની થયેલી આ વાર્તાનું રહસ્ય બીજી કોઈ પણ વ્યક્તિ જાણી શકતી નથી. આ રહસ્યોને પરમધામમાં રહેનારા પરમાત્મા પોતે શ્રીરાજજી, શ્યામાજી અને બ્રહ્માત્માઓ જ જાણી શકે છે.

સુંતત જમાત યાકો કહે, ઔર કહ્યા દીન ઉમત ।
મહંમદ કી ગિરો મિને, સક ન સુભે ઈત ॥ ૧૩ ॥

પરમધામથી અવતરિત આ આત્માઓના સમુદ્ધાયને સાંભળીને જ વિશ્વાસ કરનારા સંયમી અને સત્ય ધર્મ પર ચાલવાવાળો સમુદ્ધાય કહે છે. શ્યામાસ્વરૂપ નિજાનંદ સ્વામીના આ બ્રાહ્મી સમુદ્ધાય (બ્રહ્મ સૂચિઓ)માં લેશમાત્ર પણ શંકાને સ્થાન રહેતું નથી.

સક સુભે સબ સરિયતોં, યોં કહે હદીસ કુરમાન ।
કોઈ જાને ના હક તરફકો, એ અરસ રૂહેં પેહેચાન ॥ ૧૪ ॥

બધાં જ કર્મકાંડી (બાધજ્ઞાન-શરાઅના જ્ઞાતા) લોકોના મનમાં જ શંકા બની રહે છે. કુરાન અથવા હદીસોમાં આ પ્રમાણે કહેવાયું છે કે આવા લોકો પરમાત્માનો માર્ગ નથી જાણતા. વસ્તુતઃ આધ્યાત્મિક માર્ગને તો પરમધામના આત્માઓ જ જાણે છે.

દૂજા ઠિગ વાહેદત કે, આએ ન સકે કોએ ।
આગે હી જલ જાત હૈ, બકા ન દેખે સોએ ॥ ૧૫ ॥

બ્રહ્માત્માઓ સિવાય બીજું કોઈ પણ અદ્વૈતધામની નજીક નથી આવી શકતું. જ્યારે જિબ્રીલ જેવા મહાન દૂત (ફિરસ્તા)ની પાંખો પણ બળવા લાગે છે તો સામાન્ય જીવ એ અખંડ ભૂમિકાનાં દર્શન (અનુભવ) કેવી રીતે કરી શકશે ?

જો દેખ ન સક્યા જબરાઈલ, તો કયો કહું ઔરન ।
એ હક બિલવત મહંમદ રૂહેં, સો જાને બકા બાતન ॥ ૧૬ ॥

જે પરમધામનાં દર્શન પોતે જોશનો ફિરસ્તો જિબ્રીલ પણ નથી કરી શક્યો તો બીજા લોકોની તો વાત જ શું કરવી ? વસ્તુતા: પરમધામ મૂલભિલાવાનું રહસ્ય જાતે શ્રી રાજજી, શ્યામાજ તથા બ્રહ્માત્માઓ જ જાણે છે.

એ ખેલ હુઆ વાસ્તે મહંમદ, મહંમદ આયા વાસ્તે રૂહન ।
રૂહ અલ્લાઈલમ લ્યાએ ઈનોં પર, એ સબ હુઆ વાસ્તે મોમન ॥ ૧૭ ॥

આ ખેલની રચના શ્યામાજ અને એમના અંગભૂત બ્રહ્માત્માઓ માટે થઈ છે અને ખુદ શ્યામાજ બ્રહ્માત્માઓને માટે જ દુનિયામાં આવ્યાં છે. એ જાતે જ સદ્ગુરુ બનીને બ્રહ્માત્માઓને માટે તારતમ જ્ઞાન લઈને આવ્યાં. વસ્તુતા: આ સંપૂર્ણ કાર્ય બ્રહ્માત્માઓને માટે જ થયું છે.

ઈનોં તન અસલ અરસ મેં, તીન બેર ઉત્તરે માહેં લૈલ ।
એ જાહેર લિખ્યા કુરમાનમેં, એ હકેં દેખાયા ખેલ ॥ ૧૮ ॥

આ બ્રહ્માત્માઓનું ચિન્મય શરીર (પર-આત્મા) પરમધામમાં છે. આ આત્માઓ આ મહિમામયી રાત્રિના ત્રણ ખંડો (પ્રજ, રાજ અને જાગણી)માં ત્રણવાર ખેલ નિરખવા માટે સુરતા રૂપે અવતરિત થયા છે. કુરાનમાં સ્પષ્ટ લઘ્યું છે કે ખુદ પરમાત્માએ આ આત્માઓને આ પ્રમાણે (સુરતા દ્વારા) આ ખેલ બતાવ્યો છે.

રૂહેં આઈયાં ખેલ દેખને, આએ મહંમદ મેહેદી દેખાવન ।
તીનોં હાદી ખેલ દેખાએ કે, દોડી ગિરો લે આવેં વતન ॥ ૧૯ ॥

બ્રહ્માત્માઓ ખેલ નિરખવા માટે આવ્યા છે અને શ્યામાજ એમને ખેલ બતાવવા માટે સદ્ગુરુ (મહાઈ) રૂપે અવતરિત થયા છે. આ પ્રમાણે શ્રી શ્યામાજ ત્રણ પ્રકારનો ખેલ (પ્રજ, રાસ અને જાગણી) બતાવીને આત્માઓ અને ઈશ્વરીસુષ્ટિઓને અખંડધામ (પોત-પોતાના ધામ) લઈ જશે. (અહીં ત્રણ હાદી માનવા પાછળ બશરી, મલકી અને હકી સ્વરૂપ અભિપ્રેત છે.)

રૂહેં ખેલ દેખે વાસ્તે, ભિસ્ત દઈ સબન ।
દ્વાર ખોલ મારફત કે, કરસી જાહેર હક બકા દિન ॥ ૨૦ ॥

પરમધામના બ્રહ્માત્માઓએ નશ્વર દુનિયાના ખેલ જોયા છે. આથી તેમના પ્રતાપથી બધા જીવોને પણ અખંડ મુક્તિસ્થળ (બહિશ્તો)માં સ્થાન પ્રાપ્ત થયું. આ જ બ્રહ્માત્માઓ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા અખંડ પરમધામનાં દ્વાર ખોલી સ્પષ્ટ કરશે કે અખંડ પરમધામ અને પરબ્રહ્મની ઓળખ કરાવવાવાળા તારતમ જ્ઞાનનો સૂર્યોદય (દિવસ) થઈ ગયો.

રૂહેં ઉતરી નૂર બિલંદસે, ખલક પૈદા જુલમત ।
દુની દિલ ઈબલીસ કહ્યા, દિલ મોમિન હક વાહેદત ॥ ૨૧ ॥

બ્રહ્માત્માઓ સર્વોચ્ચ દિવ્ય પરમધામથી અવતરિત થયા છે અને દુનિયાના બીજા જીવ નિરાકાર (અંધકાર)થી ઉત્પન્ન થયા છે. આથી સંસારના જીવોથી હૃદયમાં દુષ્ટ સેતાન (ઈબલીસ, દ્વૈતભાવ)નો વાસ અને બ્રહ્માત્માઓના હૃદયને પરબ્રહ્મનું અદ્વૈતધામ કહેવાયું છે.

દિલ મજાજ દુનીકા, મોમિન હકીકી દિલ ।
હક હાદી રૂહેં નિસબ્દત, કહી ઈબલીસ દુની નસલ ॥ ૨૨ ॥

દુનિયાના જીવોનાં હૃદય મોહગ્રસ્ત અને બ્રહ્માત્માઓનું હૃદય બ્રહ્મમય (પરમધામમાં લીન) કહેવાયું છે. કારણ કે બ્રહ્માત્માઓ શ્યામાજી અને ધામધશીથી અભિન્ન છે. પરંતુ દુનિયાના જીવ અજાજીલ ફિરસ્તાના મનરૂપી ઈબલીસનાં સંતાનો છે.

તીન જિનસેં પૈદા કહી, તાકે જુદે કહે ઠૌર તીન ।
કરે તીનોં કી હિંદાયત, યાકો બૂજસી મહેંમદ દીન ॥ ૨૩ ॥

આ દુનિયામાં ગ્રાણ પ્રકારની સૂચિ કહી છે અને તેમનાં મૂળ સ્થાન પણ અલગ-અલગ (ગ્રાણ પ્રકારનાં) કહેવાયાં છે. શ્રી શ્યામાજીએ સદ્ગુરુના રૂપમાં પ્રગટ થઈને ગ્રાણેયનું નિર્દેશન કર્યું છે, પરંતુ સત્ય ધર્મનો સ્વીકાર કરવાવાળા બ્રહ્માત્માઓ જ તેમના નિર્દેશનને સમજ શકે છે.

એ લે ખુલાસા મોમિન, બકા રાહ ઈસલામ ।
એ મેહેર મુતલક હક્કેસે, કરત જાહેર અલ્લા કલામ ॥ ૨૪ ॥

બ્રહ્માત્માઓ જ ઉક્ત સ્પષ્ટીકરણ સમજીને સત્યધર્મના માર્ગનું અનુસરણ કરી શકશે. ખરેખર શ્રીરાજજીની અસીમ ફૂપાથી જ એ કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે.

બિને સબ કી બતાઈએ, જ્યોં હોએ સબ પેહેચાન ।
દીજે સાહેદી મુસાફિકી, જ્યોં હોએ ના સકે મુનકર જહાન ॥ ૨૫ ॥

આથી જ ગ્રાણેય સૂચિઓના નિયમ, આચરણ સ્પષ્ટ કરી દેવાં જોઈએ, જેથી બધાને ગ્રાણેયની ઓળખ થઈ શકે. સાથે કુરાનની સાબિતી પણ આપી દેવી જોઈએ, જેથી સામાન્ય માણસ પણ ધર્મમાર્ગથી ચલિત ન થાય.

જો પૈદા જિન ઠૌર સે, તિન સોઈ દેખાઈએ અસલ ।
હુકમ ચલે જિત હક કા, તિત હોએ ના ચલ બિચલ ॥ ૨૬ ॥

જે સૂચિ જે જગ્યાથી અવતરિત થઈ છે એને એમની મૂળ જગ્યાની જેમની તેમ ઓળખાણ કરાવી દેવી જોઈએ. જે બ્રહ્માત્માઓ પર સ્વયં પરમાત્માનો આદેશ કામ કરી રહ્યો છે, તેમના કામમાં કોઈ પણ પરિવર્તન નથી થતું.

પાંચ બિને કહી મુસલિમ કી, જિન લઈ સરીયત ।
કલમા નિમાજ રોજ કહ્યા, ઔર જગાત હજ જારત ॥ ૨૭ ॥

કર્મકંડમાં અનુસરણ કરવાવાળા મુસ્લિમો માટે પાંચ નિયમ બતાવવામાં આવ્યા છે. એ આ મુજબ છે : કલમા (મંત્રપાઠ), નમાજ (નમન કરવું), રોજ (પ્રત-ઉપવાસ કરવો), જકાત (દાન

કરવું) તથા હજ્જ જિયારત (તીર્થયાત્રા કરવી.)

જુબાં સે કલમા કેહેના, સિર ફરજ રોજ નિમાજ ।
જગાત હિસા ચાલીસમા, કર સકે ન હજ ઈલાજ ॥ ૨૮ ॥

શરાઅના લોકો પોતાની જબાન વડે મંત્રપાઠ કરે છે. પોતાના કર્તવ્ય-પાલનને માટે નમાજ તથા રોજ રાખે છે. પોતાની આવકનો ચાલીસમો ભાગ દાન કરે છે. તથા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તીર્થયાત્રા કરે છે. પરંતુ આટલા કર્તવ્ય પાલન માત્રથી જ આત્મ-કલ્યાણ નથી થઈ શકતું. (આ બધું તો માત્ર બાહ્ય આચરણ છે.)

પરહેજ કરે બદફેલ સે, બિને પાંચોંસે પાક હોએ ।
સો આગ ન જલે દોજખડી, પાવે ભિસ્ત તીસરી સોએ ॥ ૨૯ ॥

જે લોકો દુષ્કર્મ કરવાથી બચે છે તથા પાંચેય નિયમોનું પાલન કરવાથી પોતાને પવિત્ર માને છે, તે નરકાંજિનમાં નથી બળતો, એમને ત્રીજા મુક્તિ સ્થળમાં સ્થાન પ્રાપ્ત થશે.

કોઈ પાંચ બિને કી દસ કરો, પાલો અરકાન લગ આખર ।
પર અરસ બકા હક કા, દિલ હોએ ન મોમિન બિગર ॥ ૩૦ ॥

કોઈ આ પાંચ નિયમોને સ્થાને ધર્મના દશ નિયમોનું પાલન અંત સમય (ક્યામતની ઘડી) સુધી કેમ ન કરે ? પરંતુ બ્રહ્માત્માઓના હદ્ય સિવાય બીજા કોઈ પણ જીવનું હદ્ય પરમાત્માનું ધામ બની નથી શકતું.

જો પાંચ બિન ના કરે, સો નાહીં મુસલમાન ।
ઈન કી બિને ફેલ નાસૂતી, એ લિખ્યા માહેં કુરાન ॥ ૩૧ ॥

જે આ પાંચ નિયમોનું પાલન નથી કરતા એમને શરાઅના લોકો મુસલમાન નથી માનતા. પરંતુ કુરાનમાં આ પ્રમાણે કહેવાયું છે કે એમના આ નિયમ તો માત્ર સંસારનું જ આચરણ છે.

એક કુરાન કા માજજા, દૂજી નબી કી નબુવત ।
એક દીન જબ હોએસી, કહ્યા તબ હોસી સાબિત ॥ ૩૨ ॥

કુરાનમાં એમ પણ કહ્યું છે કે કુરાનનાં ચ્યાત્રારિત રહસ્યોનું સ્પષ્ટીકરણ તથા રસૂલ મહંમદનું મહત્વ (પેગમ્બરની પેગમ્બરી) એક ધર્મની સ્થાપના થયેથી જ સાચું સાબિત થશે.

હાદી કિયા ચાહે એક દીન, એ કૌલ તોડ જુદે જાત ।
સો કયોં બચે દોજખ સે, જાએ છોડે ના પુલ સરાત ॥ ૩૩ ॥

એમના માર્ગદર્શક (હાદી) રસૂલે તો બધા જ મતમતાન્તરના લોકોને એક જ ધર્મ પર લાવવા માટે પ્રયત્ન કર્યો. પરંતુ મોહગ્રસ્ત જીવો એમનાં વચ્ચેનોનું ઉલ્લંઘન કરી જુદા-જુદા માર્ગ પર ચાલવા લાગ્યા. આવા લોકો નરકાંજિની કેવી રીતે બચી શકશે. જેમના નસીબમાં જ પુલેસિરાત (તલવારની ધાર જેવો તીક્ષ્ણ કર્મમાર્ગ) પર કપાવાનું લખ્યું છે.

કહે મહંમદ મિસ્કાતમે, દુની દિલ પર સૈતાન ।
વજૂદ હોસી આદમી, હોસી ફિરકોં એ ઈમાન ॥ ૩૪ ॥

મિસ્કાત નામના ગ્રંથમાં રસૂલ મહંમદે કહ્યું છે કે દુનિયાના જીવોનાં હદ્ય પર શેતાનનો વાસ છે. તેઓ શરીર માત્રથી જ મનુષ્ય હશે, પરંતુ એમની આસ્થા જુદા-જુદા પંથોમાં વહેંચાયેલી હશે.

પર મેં ડરો ઈમામો સે, કરસી ગુમરાહ એસી ઉમત ।
કરસી લડાઈ આપમેં, છૂટે ના લગ કયામત ॥ ૩૫ ॥

એમણે એમ પણ કહું છે, હું તે કથિત ધર્મગુરુઓ (સ્વયંભૂ ઈમામ)થી ડરું છું. કારણ કે તે આવા (વિભક્ત શ્રદ્ધાવાળા) લોકોને પથબ્રષ કરશે. આના કારણે તેઓ પરસ્પર કંકાસ કરતા રહેશે, જે અંત સમય સુધી છૂટશે નહિ.

તો ભએ તિહતર ફિરકે મહંમદ કે, તામે એક નાજી કહ્યા નેક ।
ઔર બહતર કહે દોજખી, એ બેવરા કહ્યા વિવેક ॥ ૩૬ ॥

આ મુજબ રસૂલ મહંમદના અનુયાયી તોંતેર પંથોમાં વહેંચાઈ ગયા. એમાંથી એક નાજી ફિરકાને જ શ્રેષ્ઠ કહેવાયો છે. તથા બાકી બોંતેર ફિરકાઓમાં વહેંચાયેલા લોકોને નારકી કહેવાયા છે. આ પ્રમાણે કુરાનમાં વિશ્વાસુ તથા અવિશ્વાસુ લોકોનું વિવેકપૂર્ણ વિવેચન કર્યું છે.

કરી હકે હિદાયત નાજીકો, એ લિખ્યા માહેં કુરમાન ।
ઈન બીચ ફિરકે સબ આવસી, એક દીન હોસી સબ જહાન ॥ ૩૭ ॥

કુરાનમાં આ મુજબ લખ્યું છે કે પરમાત્માએ આ નાજી સમુદ્દરના લોકોને જ ઉદ્દેશીને ઉપદેશ આપ્યો છે. જ્યારે બધાં જ સમુદ્દરના લોકો (તારતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને) બ્રહ્મસૃષ્ટિના આ સમુદ્દરમાં સામેલ થશે ત્યારે સંસારમાં એક ધર્મની સ્થાપના થશે.

સરિયત ખૂબી નાસૂત મેં, યાકો એ પાંચોં પાક કરત ।
એ જાહેર પાંચ બિને સે, ઊંચે ચઢ ના સકત ॥ ૩૮ ॥

કર્મકંડી (શરાઅના) લોકોની મહત્ત્વા માત્ર નશર સંસારમાં હોય છે. શરાઅના પાંચ નિયમ શરીરની શુદ્ધિ માટે છે. આ સ્પષ્ટ છે કે આ મુજબ કર્મકંડના આ પાંચ નિયમો અનુસાર માત્ર બહારથી જ અનુસરણ કરવાવાળા લોકો આ નાશવંત દુનિયાથી પર અખંડ ભૂમિકાના માર્ગ ઉપર ચડી શકતા નથી.

છોડ સરા લે તરીકત, પીઠ દેવે નાસૂત ।
ફેલ કરે તરીકત કે, સો પોહોંચે મલકૂત ॥ ૩૯ ॥

કર્મકંડ (શરાઅ)ને છોડીને ઉપાસના (તરીકત)નો માર્ગ સ્વીકાર કરવાવાળા લોકો નશર દુનિયાને પીઠ બતાવીને આગળ વધે છે. આવો ઉપાસનાનો માર્ગ અપનાવવા છતાં લોકો વૈકુંઠ પર્યંત જ પહોંચી શકે છે.

કલમા નિમાજ દોઉ દિલ સે, ઔર દિલસોં રોજા રમજાન ।
દે જગાત હિસા ઉન્તાલીસમા, હજ કરે રસૂલ મકાન ॥ ૪૦ ॥

આવા લોકો કલમા, નમાજ, તથા રમજાન મહિનામાં વ્રત રાખવા વગેરે કામ હદ્યપૂર્વક કરે છે અને પોતાની આવકનો ઓગણચાલીસમો ભાગ દાનમાં આપી મક્કા (રસૂલના ઘર)ની યાત્રા કરે છે.

કહ્યા દિલ દુની કા મજાજી, જો પૈદા હુઅા કેહેતે કુંન ।
સો છોડ ના સકે મલકૂતકો, આડી જુલમત હવા લા સુંન ॥ ૪૧ ॥

પરમાત્મા દ્વારા ‘થઈ જા’ (કુન) કહેવામાત્ર થી જ જન્મેલા જગતના જીવોનાં હદ્ય પણ જુડ્ધાં જ (માયાવી) હોય છે. આવા લોકો વૈકુંઠ છોડીને આગળ નથી વધી શકતા. કારણ કે શૂન્ય નિરાકાર વગેરે એમના માર્ગમાં અંતરાય રૂપ બની જાય છે.

દુનિયાં દિલ કહ્યા મજાજી, સો ટુકડા ગોસ્ત કા ।
ઈબલીસ કહ્યા હુની નસલેં, સોઈ દિલો ઈનો પાતસાહ ॥ ૪૨ ॥

હુનિયાના જીવોનું હદ્ય માયાવી (અનિત્ય) અથવા માત્ર માંસપિંડ કહેવાયું છે. આ જીવોને ‘ઈબલીસ’ના વંશજો બતાવ્યા છે. એજ એમના હદ્ય ઉપર સમાટ બનેલો છે.

આદમ ઔલાદ દિલ ઈબલીસ, બૈઠા પાતસાહ દુસમન હોએ ।
કહ્યા હવા ખુદાએ ઈન કા, ઉલંઘ જાએ કયો સોએ ॥ ૪૩ ॥

આદમના વંશજ મનુષ્યના હદ્ય ઉપર આ ઈબલીસ શત્રુના રૂપમાં સમાટ બનીને બેઠેલો છે. આ ઈબલીસને લીધે શૂન્ય નિરાકારને બ્રહ્મ માનીને ચાલવાવાળા લોકો શૂન્યને ઓળંગીને આગળ કેવી રીતે જઈ શકે છે ?

જબરાઈલ મહંમદ હિમાયતેં, તો ભી છોડ ન સક્યા અસલ ।
તો દુનિયાં જો તિલસમ કી, સો કયો સકે આગે ચલ ॥ ૪૪ ॥

જિબ્રીલ ફિરસ્તા રસૂલ મહંમદના નિર્દેશન પ્રાપ્ત કરવા છતાં પણ જ્યારે પોતાના મૂળ અક્ષરધામને છોડીને આગળ પરમધામ તરફ નથી વધી શક્યો તો આ ક્ષાણભંગુર સંસારના જીવો પોતાના મૂળ (શૂન્ય-નિરાકાર)ને પાર કરીને કેવી રીતે આગળ જઈ શકે છે ?

જેતી હુની ભઈ કુંન સે, હવા તિનસે ના છૂટત ।
સો કયો છોડે ઠૌર અપની, કહી અસલ જિનો જુલમત ॥ ૪૫ ॥

પરમાત્મા દ્વારા માત્ર ‘થઈ જા’ (કુન) કહેવાથી ઉત્પન્ન થયેલા જેટલા પણ જીવો છે, એમનાથી ક્યારેય શૂન્ય-નિરાકાર છૂટી શકતું નથી. એ પોતાના સ્થાનને (જગ્યાને) કેવી રીતે છોડી શકે છે, કેમકે તેમનું મૂળ શૂન્ય નિરાકાર જ છે.

જો ઉતરે મલાયક લૈલમેં, તાકો અસલ નૂર મકાન ।
સો રાહ હકીકત લિએ બિના, ઉત પોહોંચે નહીં નિદાન ॥ ૪૬ ॥

જે ઈશ્વરીસૂષ્ટિ આ નશર દુનિયામાં અવતરિત થઈ છે, એમની મૂળ જગ્યા અક્ષરધામ છે. તેઓ યથાર્થ જ્ઞાનનો માર્ગ સ્વીકાર કર્યા વગર નક્કી અક્ષરધામ પહોંચી શકશે નહિ.

કલમા નિમાજ રોજા હકીકી, કરે દિલસોં રૂહ પેહેચાન ।
હુઆ બંદા બૂજ જગ્યાતમેં, દિલ દીદાર નૂર સુભાન ॥ ૪૭ ॥

જે પરમાત્માને પ્રત્યક્ષ સમજીને હદ્યપૂર્વક મંત્રજ્ય (કલમા), નમન (નમાજ), વ્રત (રોજા) વગેરે કરે છે તથા જેમને આત્માની ઓળખ (ખબર) છે અને પોતાને પરમાત્માનાં ચરણોમાં સમર્પણ કરી દે છે, એ જ પોતાના હદ્યમાં પ્રિયતમ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરી લે છે.

મલકૂત હવા જુલમત, ઉલંઘ જાના તિન પર ।

બિના હાઈ હિદાયત, સો બકા પાવે ક્યો કર ॥ ૪૮ ॥

વૈકુંઠ (મલકૂત), શૂન્ય (હવા), નિરાકાર (જુલમત) વગેરેને પાર કરીને જ આગળ વધી શકાય છે. પરંતુ સદ્ગુરુના માર્ગદર્શન વગર એ અખંડ ઘરને કેવી રીતે મેળવી શકાય ?

જિનોં હક હકીકત દેવહીં, સો છોડે હવા મલકૂત ।

દિલ સાઝ જિકર રૂહાની, લે પોહોંચાવે જબરૂત ॥ ૪૯ ॥

જે આત્માઓને પરમાત્મા સાચું જ્ઞાન અપાવે છે, એ જ વૈકુંઠ તથા શૂન્યને પાર કરી શકે છે. પવિત્ર હૃદયથી કરેલું આત્મિક સ્મરણ જ અક્ષરધામ સુધી પહોંચાડી શકે છે.

જો ફિરસ્તા જબરૂત કા, સો રેહે ના સકે મલકૂત ।

મલકૂત બીચ ફોના કે, નૂર મકાન બકા જબરૂત ॥ ૫૦ ॥

અક્ષરધામના આત્માઓ ઈશ્વરીસૂષ્ટિ (ફિરસ્તા) વૈકુંઠમાં નથી રહી શકતા. કારણ કે વૈકુંઠ નાશવંત બ્રહ્માંડની અંતર્ગત છે. જ્યારે અક્ષરબ્રહ્મનું ઘર અક્ષરધામ અખંડ અવિનાશી છે.

બડા ફિરસ્તા નજીકી, જાકો રૂહઅલ અમીન નામ ।

જુલમત હવા તો ઉલંઘી, જબરૂત ઈન મુકામ ॥ ૫૧ ॥

અક્ષરબ્રહ્મના શક્તિશાળી ફિરસ્તામાંથી જિબ્રીલ સૌથી વધુ નજીકમાં છે. એને સત્યનિષ (રૂહ-અલ-અમીન) કહેવામાં આવ્યો છે. ત્યારે એણે શૂન્ય-નિરાકારને પાર કર્યું છે, એનું મૂળ સ્થાન જ અક્ષરધામ છે.

પાઈ બડાઈ પૈગંમરોં, હાથ જબરાઈલ સબન ।

સો જબરાઈલ ન પોહોંચિયા, મકાન મહંમદ મોમન ॥ ૫૨ ॥

બધા જ પેગભરોએ આ જિબ્રીલ ફિરસ્તાને લીધે જ મહતા પ્રાપ્ત કરી છે. આવો મહાન જિબ્રીલ ફિરસ્તા પણ શ્યામા તથા બ્રહ્માત્માઓના મૂળ ઘર પરમધામ સુધી નથી પહોંચી શક્યો.

સો જબરાઈલ જબરૂત સે, લાઘૂત ન પોહોંચા ક્યોંએ કર ।

હિમાયત લૈ મહંમદ કી, તો ભી કહે જલે મેરે પર ॥ ૫૩ ॥

જિબ્રીલ ફિરસ્તા કોઈ પણ પ્રકારે અક્ષરધામથી આગળ પરમધામ નથી જઈ શક્યો. રસૂલ મહંમદની મદ્દદ પ્રાપ્ત કરવાથી પણ એ કહે છે કે આગળ જવાથી મારી પાંખો બળવા લાગે છે.

તન મોમન અસલ અરસમેં, જો અરસ અજીમ બકા હક ।

જિત પોહોંચા નહીં જબરાઈલ, તિત કયા કહું ઓરોં ખલક ॥ ૫૪ ॥

બ્રહ્માત્માઓના ચિન્મય શરીર (પરાત્મા) પરમધામમાં છે. જે પરબ્રહ્મ પરમાત્માનું સર્વોચ્ચ અખંડ ધામ છે, ત્યાં જિબ્રીલ ફિરસ્તા પણ નથી પહોંચી શક્યો, તો પછી ત્યાંને માટે સાંસારિક જીવોની વાતો જ શું કહેવી ?

હક હાઈ રૂહેં લાઘૂતમેં, એ મહંમદ રૂહોં વતન ।

ઈસક હકીકત મારફત, તો હક અરસ દિલ મોમન ॥ ૫૫ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રીરાજજી, શ્યામાજી તથા બ્રહ્માત્માઓ આ જ પરમધામમાં છે, આ જ તો બ્રહ્માત્મા તથા શ્યામાજીનું મૂળ ઘર છે. આ જ બ્રહ્માત્માઓમાં પોતાના ધણીનો અખંડ પ્રેમ, સાચું જ્ઞાન તથા પૂર્ણ ઓળખ છે, આથી એમના હદ્યને પરમાત્માનું ધામ કર્યું છે.

મારફત હક હકીકત, અરસ રૂહો કો દઈ હક ।

જો ઈલમ દિયા હકેં અપના, તામે જરા ન સક ॥ ૫૬ ॥

ખુદ પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ જ આ આત્માઓને પોતાની ઓળખ કરાવી તથા સાચું જ્ઞાન આપ્યું છે, પરમાત્માએ એમને જે તારતમ જ્ઞાન આપ્યું છે, તેમાં લેશમાત્ર શંકાને સ્થાન નથી.

કહી રૂહેં નૂર બિલંદ સે, માહેં ઉતરીં વૈલત કદર ।

કૌલ કિયા હકેં ઈનોં સોં, માસૂક આયા ઈનોં ખાતર ॥ ૫૭ ॥

કુરાનમાં કહેવાયું છે કે બ્રહ્માત્માઓ સર્વોચ્ચ પરમધામથી આ મહિમામથી રાત્રિ (સાંસારિક ખેલ)માં અવતરિત થયા છે. પરમાત્માએ આ જ આત્માઓને માયા-મોહમાંથી જાગ્રત કરવાનું વચન આપ્યું હતું. એમણે આપણા માટે જ શ્યામાજીને માશુક બનાવીને સદ્ગુરુ રૂપે મોકલી આપ્યા.

એ રાહ ઈસલામ મોમિનોં, ચઠ ઉતર દેખાઈ રસૂલ ।

આઈ તીન સૂરતે ઈનોં વાસ્તે, જાને રૂહેં જાવેં જિન ભૂલ ॥ ૫૮ ॥

રસૂલ મહંમદે દર્શન (ખારાજ) સમયે પોતાની સુરતાને પરમધામમાં પહોંચાડીને પાછી લાવી દીધી અને બ્રહ્માત્માઓ માટે ધર્મનો માર્ગ દર્શાવ્યો. મહંમદની ત્રણેય સૂરત (બશરી, મલકી, હકી) પણ આ માટે અવતરિત થઈ કે જેથી બ્રહ્માત્માઓ માયા-મોહમાં ભૂલી ના જાય.

ઈન વાસ્તે ભેજુ રૂહ અપની, અરસ કુંજી હાથ હે ।

દે ખિતાબ ઈમામ કો, અરસ પટ ખોલે ઈન વાસ્તે ॥ ૫૯ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ આ બ્રહ્માત્માઓ માટે પોતાની અંગના શ્યામાજીને પરમધામની ચાવી (તારતમજ્ઞાન) આપીને મોકલ્યાં અને તેમને સદ્ગુરુની પદવી આપી. આ રીતે સદ્ગુરુએ સંસારમાં આવીને આ આત્માઓ માટે પરમધામનાં દ્વાર ખોલી નાખ્યાં.

અસરાઝીલ જબરાઈલ, ભેજ દિયા આમર ।

નિગોહબાની ક્રીજિયો, મેરે ખાસે બંદો પર ॥ ૬૦ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ ઈસ્ટ્રાઝીલ અને જિબ્રીલ ફિરસ્તાને પણ પોતાનો આદેશ આપીને મોકલ્યા અને કર્યું કે મારા આ વિશેષ આત્માઓનું રક્ષણ કરજો.

ઈલમ લુદ્દની ભેજિયા, સબ કરને બકા પેહેચાન ।

આપ કાજી હુએ ઈન વાસ્તે, કરી ખિલવત જાહેર સુભાન ॥ ૬૧ ॥

ધામધણીએ બધા આત્માઓને પરમધામની ઓળખ આપવા માટે તારતમ જ્ઞાન મોકલ્યું. તેઓ પોતે પણ આના માટે જ ન્યાયાધીશ બની ગયા અને એમણે જ પોતાનું એકાંત સ્થળ (મૂલભિલાવા)ની અંતર્ગત લીલાઓને પ્રગટ કરી.

હક કહે મુખ અપને, મેં રૂહેં રાખી કબાએ તલે ।
કોઈ ઔર ન બૂજે ઈન કો, મેરી વાહેદત કે હેં એ ॥ ૬૨ ॥

ધામધાળીએ પોતે જ કહ્યું કે મેં પોતાના આત્માઓને પોતાના સંરક્ષણમાં રાખ્યા છે. દુનિયાના જીવો એમને ઓળખી નહીં શકે કારણ કે એ બધા તો મારાથી અભિન છે.

મેરી કદીમ દોસ્તી ઈનોં સે, દોસ્તી પીછે ઈન ।
એ ઈલમ લુંદની સે માબેને, કરે હાદી બીચ રૂહન ॥ ૬૩ ॥

એમનાથી મારી અનાદિ મિત્રતા છે. માયામાં આવીને જાગ્રત થતાં જ એમને આ મિત્રતાનો અનુભવ થયો છે. બ્રહ્માત્માઓ સાથે આ પ્રકારની બધી ચર્ચાઓ સદ્ગુરુ શ્રીદેવચંદ્રજી તારતમ જ્ઞાન દ્વારા કર્યા કરતા હતા.

અરસ દિલ ઈનકા કહેચા, ઔર કહેચા હકીકી દિલ ।
એતી બડાઈ ઈનકો હૈ, જો વાહેદત ઈનોં અસલ ॥ ૬૪ ॥

આ આત્માઓના હદ્યને પરમધામ કહેવાયું છે. આજ આત્માઓ સત્યહદ્યા કહેવાયા છે. આને આટલી મહત્ત્વા એટલા માટે આપી છે કે તે ખુદ પરમાત્માથી અભિન તથા અદ્વૈત છે.

એ અરસ બડા રૂહોં કા, જો કહ્યા તજલ્લા નૂર ।
જબરાઈલ ઈત ન આઈયા, જિત મહંમદ કિયા મજફૂર ॥ ૬૫ ॥

આ મહાન પરમધામ બ્રહ્માત્માઓનું છે. આને તેજોમય બ્રહ્મધામ કહેવાયું છે. જિબ્લીલ ફિરસ્તા પણ અહીં સુધી પહોંચી શક્યો નથી. અહીં રસૂલની સુરતા પહોંચી અને એમણે પરબ્રહ્મ સાથે પરિસંવાદ કર્યો.

હરફ કેટેક કરાએ જાહેર, કેટેક હુકમેં રખે છિપાએ ।
સો વાસ્તે રૂહોં દાખલે, અબ હાદી દેત મિલાએ ॥ ૬૬ ॥

આ પરિસંવાદના કેટલાક શબ્દ પ્રગટ કરાયા તથા કેટલા શબ્દોને ધૂપા રાખવાનો આદેશ અપાયો. બ્રહ્માત્માઓને ઉદાહરણ આપવા માટે જ આવું કર્યું હતું. હવે મારા હદ્યમાં બિરાજમાન સદ્ગુરુ આ વચ્નોને સ્પષ્ટ કરી રહ્યા છે.

કહી પાંચ બિને મુસલિમકી, સો પાંચ બિને મોમન ।
વે કરેં બીચ ફના કે, એ પાંચ બકા બાતન ॥ ૬૭ ॥

મુસ્લિમો માટે જે પાંચ નિયમો બતાવ્યા છે, તે જ પાંચ નિયમ બ્રહ્માત્માઓ માટે પણ છે. પરંતુ શરાઅના લોકો નશ્વર દુનિયામાં (સાંસારિક ભાવથી) આ નિયમોનું પાલન કરે છે, જ્યારે બ્રહ્માત્માઓ પરમધામનું હાર્દિક ચિંતન કરે છે.

અરસ રૂહેં બંદે હમેસગી, ઈનોં બિને સબ ઈસક ।
હકીકિત મારફત મુતલક, ઈન ઉરફાન મેહેર હક ॥ ૬૮ ॥

પરમધામના આત્માઓ સદાય ધામધાળીની સેવામાં છે. એમના માટે બધા જ નિયમ પ્રેમથી પરિપૂર્ણ છે. તેથી જ એમાં જ પરમાત્માનું સાચું જ્ઞાન અને પૂરી ઓળખ છે તથા પરમાત્માની

કૃપાની પિછાણ પણ તેમને જ છે.

ચૌદે તબક કી જહાનમેં, કિન તરફ ન પાઈ અરસ હક ।
સો કિયા અરસ દિલ મોમિનોં, ઓ નિસબત મેહેર મુતલક ॥ ૬૮ ॥

ચૌદે લોકની સૂચિમાં કોઈ પણ જીવને પરમધામ તથા પરમાત્મા (પરબ્રહ્મ)નો માર્ગ પ્રાપ્ત નથી થયો. જ્યારે પરમાત્માએ બ્રહ્માત્માઓના હદ્યને તેમનું પરમધામ બનાવ્યું, તેથી અદ્વૈત સંબંધના કારણે જ તેમની ઉપર આ વિશેષ કૃપા થઈ છે.

હક નૂર રૂહ મહુમદ, રૂહેં મહુમદ અંગ નૂર ।
એ હમેસા વાહેદત મેં, તો સબ મુખ એ મજફૂર ॥ ૭૦ ॥

શ્યામાજીનો આત્મા તેથી ધામધણીનું જ તેજ છે. તથા બ્રહ્માત્માઓ શ્યામાજીના જ અંગોનું તેજ સ્વરૂપ છે. આ બધા બ્રહ્માત્માઓ અદ્વૈત પરમધામમાં રહે છે. આથી એ બધાના મુખે ધામધણીની જ ચર્ચા થાય છે.

મોમિન આએ ઈત થેં ખ્વાબ મેં, અરસ મેં ઈનોં અસલ ।
હુકમ કરે જૈસા હજૂર, તૈસા હોત માહેં નકલ ॥ ૭૧ ॥

અદ્વૈતધામથી જ બ્રહ્માત્માઓ સુરતા રૂપે આ નશ્વર સંસારમાં આવ્યા છે. તેમનું મૂળ (ચિન્મય સ્વરૂપ) પરમધામમાં જ છે. આથી ધામધણી પોતાનાં ચરણોમાં બેઠેલા બ્રહ્માત્માઓને જેવો આદેશ કરે છે, તેને અનુરૂપ જ સંસારમાં એમનાં પ્રતિબિંબ સ્વરૂપોમાં વ્યવહાર થાય છે.

જો મોમન બિને પાંચ અરસમેં, સો હોત બંદગી બાતન ।
જિન વિધ હોત હજૂર, સો કરત અરસ દિલ મોમન ॥ ૭૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ માટે કહેવાયેલ ધર્મના પાંચ નિયમ તો તેથી પરમધામમાં જ આધ્યાત્મિક રૂપે સંપન્ન થાય છે. ધામધણીના સાન્નિધ્યમાં જેવી એમની હિન્દ્યારી હોય છે, તેને જ અનુરૂપ ધામહદ્યા આત્માઓ નશ્વર સંસારમાં પણ આચરણ કરે છે.

દિલ અરસ હકીકી તો કહ્યા, જો હક કદમ તલે તન ।
રસૂલ ઉમતી ઉમતી તો કહે, જો હક ભિલવત બીચ રૂહન ॥ ૭૩ ॥

બ્રહ્માત્માઓને આ માટે ધામહદ્યા કહ્યા છે, કે તેમના પરઆત્મા પરમધામમાં ધામધણીનાં ચરણોમાં છે. રસૂલે વારંવાર તેમને બ્રાહ્મી સમુદ્દર એટલા માટે કહ્યો છે કે આ આત્માઓ પરમધામ મૂલભિલાવામાં ધામધણીનાં ચરણોમાં જ છે.

મહામત કહેં એ મોમિનો, હકેં મેહેર કરી તુમ પર ।
ભુલાએ તુમે હાંસીય કો, વાસ્તે ઈસક ખાતર ॥ ૭૪ ॥

મહામતિ કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણીએ તમારી ઉપર બહુ જ કૃપા કરી છે. પરમધામમાં તમારી હાંસી ઉડાવવા માટે અને પોતાના પ્રેમનું મહત્વ દર્શાવવા માટે જ તમને આ વિસ્મૃતિ આપી છે.

ભિસ્ત સિફાયતકા બેવરા (મુક્તિધામોની વિશેષતાઓનું વિવરણ)

મોમિન આએ અરસ અજ્ઞમ સે, હમારી હક્સોં નિસબ્ત ।
દિયા ઈલમ લુંદની હકને, આઈ હક બકા ન્યામત ॥ ૧ ॥

આપણે બ્રહ્માત્માઓ પરમધામથી આ સંસારમાં આવ્યા છીએ તથા પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા સાથે આપણો શાશ્વત સંબંધ છે. એમણે જ પ્રગટ થઈને અમને તારતમ જ્ઞાન આપ્યું છે. આ તારતમ જ્ઞાનરૂપી સંપત્તિ અખંડ પરમધામથી જ આવી છે.

હક ઈલમ એહી પેહેચાન, કંદૂ છિપા રહે ના તાએ ।
અરસ બકા રૂહેં ફિરસ્તે, સબ હદાં દેવેં બતાએ ॥ ૨ ॥

બ્રહ્મજ્ઞાન (તારતમજ્ઞાન)ની આ ઓળખ છે કે તેનાથી કોઈ પણ રહસ્ય છુપાયેલું નથી રહેતું.
(બધું જ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે.) એટલું જ નહીં એ તો અખંડ પરમધામ, બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરીસૂચિની ઓળખ અને બધા નાશવંત તત્ત્વોની સીમા પણ નિર્ધારિત કરી દે છે.

કંદૂં નેક દુની કા બેવરા, જો હકેં દઈ પેહેચાન ।
રૂહ અલ્લા મહંમદ મેહેરથેં, કંદૂં લે માએને કુરમાન ॥ ૩ ॥

હવે હું સંસારમાં ઉત્પન્ન થયેલા એવા જીવોનું થોડુંક વર્જન પ્રસ્તુત (રજૂ) કરી રહ્યો છું, જેમની ઓળખ સ્વયં ધામધણીએ જ કરાવી છે. શ્યામાજી સ્વરૂપ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની અપાર કૃપાથી હું કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ કરું છું.

એ જો હુઈ પૈદા કુંન સે, સબોં સિર ફરજ સરિયત ।
પોહોંચે મલકૂત હવા લગ, જો લેવે રાહ તરીકત ॥ ૪ ॥

કુરાન અનુસાર પરમાત્મા દ્વારા ‘હો જા’ (કુંન) કહેવા માત્રથી ઉત્પત્ત જીવોએ કર્મકંડ (શરાઅ)ને અનિવાર્યપણે શિરોધાર્ય કર્યું છે. આ રીતે કર્મના નિયમ અનુસાર ઉપાસના કરનારા જીવો વૈકુંઠ અને શૂન્ય નિરાકાર પર્યન્ત પહોંચી શકે છે.

જો લગા વજૂદ કો, તાએ છૂટે ના જિભી નાસૂત ।
પુલ સરાત કો છોડ કે, ક્યોં પોહોંચે મલકૂત ॥ ૫ ॥

જેઓ શારીરિક સુખ ભોગવવામાં મળન બન્યા છે, તેમનાથી મૃત્યુલોકનાં બંધન નથી છૂટી શકતાં. આવા લોકો તલવારની ધાર સમાન કર્મમાર્ગને પાર કરીને વૈકુંઠ કેવી રીતે પહોંચી શકે?

એ આમ ખલક જો આદમી, યા દેવ યા જિન ।
સો રાહ ચલેં લે વજૂદ કો, પાવેં નહીં બાતન ॥ ૬ ॥

ચાહે સર્વસાધારણ મનુષ્ય અથવા દેવતા અને ફિરસ્તા (જિન) કેમ ના હોય, પરંતુ જે શારીરિક (કર્મ) માર્ગને અનુસરે છે, એ ગૂઢ રહસ્યને સમજી શકતા નથી.

જો હોવે નૂર મકાન કા, કાયમ જિનોં વતન ।
સો ક્યોં પકડે વજૂદ કો, પોહોંચે ના હકીકત બિન ॥ ૭ ॥

જે અક્ષરધામના આત્માઓ છે, તેમનું મૂળ ઘર અખંડ છે. આવા આત્માઓ શારીરિક કર્મને કેમ ગ્રહણ કરશે ? એમને ખબર છે કે સાચા જ્ઞાન વિના પોતાને ઘેર પહોંચી શકતું નથી.

જો હોવે અરસ અજીમ કી, સો લે હકીકિત મારફિત ।

ઈનકો ઈસક મુતલક, જિન રૂહ હક નિસબત ॥ ૮ ॥

પરંતુ જે પરમધામના આત્માઓ હશે તેઓ સાચું જ્ઞાન તથા પૂર્ણ ઓળખના આધારે ચાલશે. તેઓ તો ચોક્કસપણે પ્રેમની પ્રતિમૂર્તિ છે, તથા ધામધણી સાથે જ તેમનો સંબંધ છે.

રૂહેં ફિરસ્તે દો ગિરો, તિન દોઊ કે દો મકાન ।

એક ઈસક દૂજી બંદગી, રાહ લેસી અપની પેહેચાન ॥ ૯ ॥

બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરી સૃષ્ટિ આ બે સમુદ્ધાય છે. આ બંનેને પોત-પોતાનું અખંડ સ્થાન છે. આમાંથી એક પ્રેમમાં ઓત-પ્રોત છે, તો બીજી ઉપાસના અથવા સેવામાં સંલગ્ન છે. આ બંને પોત પોતાની ઓળખને અનુરૂપ પોતાનો માર્ગ ગ્રહણ કરશે.

ઉતરીં રૂહેં ફિરસ્તે લૈલ મેં, અપને રબ કે ઈજન ।

દે હુકમેં સબોં સલામતી, આપ પોહોંચે ફજર વતન ॥ ૧૦ ॥

બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરી સૃષ્ટિ પોતાના ધણીની આજ્ઞાથી જ પોત-પોતાના ધામથી આ સંસારમાં અવતરિત થયાં છે. તેઓ ધણીજની આજ્ઞાથી જ બધા જીવોને સુરક્ષા આપીને પોતાના તારતમ્ય જ્ઞાનના ઉજાસમાં પોતાને ઘેર પહોંચી જશે.

ભિસ્ત હાલ ચાર કુરાન મેં, કહ્યા આઠ હોસી આખર ।

એ ભી સુનો તુમ બેવરા, દેખો મોમિનોં સહૂર કર ॥ ૧૧ ॥

કુરાનમાં કહેવાયું છે કે અત્યારે ચાર મુક્તિ સ્થળ (વર્ણિત) છે. ભવિષ્ય (આત્મ-જાગૃતિના સમય)માં તેની સંખ્યા આઠ થઈ જશે. હે બ્રહ્માત્માઓ ! આનું વિવરણ સાંભળો અને વિચારપૂર્વક જુઓ.

તિન ભિસ્તહાલ ચાર કા બેવરા, એક મલકૂતી ભિસ્ત ।

દો ભિસ્ત અવલ લૈલમેં, ચૌથી મહંમદ આએ જિત ॥ ૧૨ ॥

કુરાનમાં વર્ણિત ચાર મુક્તિ સ્થળો (બહિશ્ઠો)નું વર્જન આ પ્રકારે છે. એમાંની એક અવ્યાકૃતના મહાકારણમાં સ્થિત નિત્ય વૈકુંઠ (મલકૂતી) મુક્તિસ્થાન છે. વ્રજ તથા રાસ રાત્રિનાં બે મુક્તિસ્થાન સબલિકના કારણ અને મહાકારણમાં છે. ચોથું મુક્તિસ્થાન સબલિકના નિર્ભળ ચૈતન્યમાં છે, જ્યાં બ્રહ્માત્માઓને પરમધામનો સંદેશો આપીને રસૂલ મહંમદ જાતે પહોંચ્યા છે.

આખર ભિસ્તોં કા બેવરા, જો નૈયાં હોસી ચાર ।

જો હોસી બખત ક્યામત કે, તિનકા કંઢું નિરવાર ॥ ૧૩ ॥

અંત સમયે સ્પષ્ટ થનારાં મુક્તિસ્થળોનું વિવરણ આ પ્રકારે છે, જે આત્મ જાગૃતિની ઘડી (ક્યામતના સમય)માં સ્થાપિત થશે. હવે એનું નિરૂપણ કરે છે.

ભિસ્ત અવલ રૂહોં અક્સ, એ જો હોસી ભિસ્ત નઈ ।

ભિસ્ત હોસી દૂજી ફિરસ્તોં, જો ગિરો જબરૂત સે કહી ॥ ૧૪ ॥

આ નવાં વણવેલાં મુક્તિસ્થળોમાં પ્રથમ એ (સત્ય સ્વરૂપનું નિર્મળ ચૈતન્ય) છે જે બ્રહ્માત્માઓની સુરતા (પ્રતિબિંબ)ને ધારણ કરનાર ઉત્તમ જીવોનું મુક્તિસ્થળ કહેવાય છે. બીજું મુક્તિસ્થળ એ (સત્યસ્વરૂપનું મહાકારણ) છે, જે અક્ષરધામથી અવતરિત થયેલ ઈશ્વરીસૂષ્ણિની સુરતા ધારણ કરનાર જીવો માટે કહેવાયું છે.

પૈગંમરોં ભિસ્ત તીસરી, જિનોં દિયે હક પૈગામ ।

ચૌથી ભિસ્ત જો હોઅસી, પાવે ખલક જો આમ ॥ ૧૫ ॥

ત્રીજું મુક્તિસ્થળ (જે અવ્યાકૃતના કારણ શરીરમાં મનાય છે તે) એવા પેગઘરો માટે છે, જેમણે સંસારમાં પરમાત્માનો સંદેશો ફેલાવ્યો છે. આવી રીતે ચોથું મુક્તિસ્થળ સંસારના સમસ્ત જીવોનું મનાય છે (જે બ્રહ્માત્માઓના પ્રતાપથી અખંડ થશે.)

જિન કિન રાહ હક્કી, લઈ સાંચ સે સરિયત ।

ભિસ્ત હોસી તિનોં તીસરી, સાંચે ના જલેં ક્યામત ॥ ૧૬ ॥

જે જીવોએ પ્રેમમાર્ગને અનુસરીને પવિત્ર (સત્ય) હૃદયથી કર્મના નિયમોનું પાલન કર્યું છે એમને પણ ત્રીજા મુક્તિ સ્થળમાં સ્થાન પ્રાપ્ત થશે. આ પ્રમાણે સત્યનું અનુસરણ કરનાર જીવોને અંતિમ (ક્યામતના) સમયમાં નરકાણિમાં બળવું નહીં પડે.

જો સરીયત પકડ કે, ચલ્યા નહીં સાંચ લે ।

સો આખર દોજખ જલકે, ભિસ્ત ચૌથી પાવે એ ॥ ૧૭ ॥

જે જીવો કર્મમાર્ગનું અનુસરણ કરતા હોવા છતાં સત્યનિષ્ઠ નથી રહી શકતા, તેઓ નરકાણિમાં બળીને શુદ્ધ થશે. તેમને ચોથા મુક્તિસ્થળમાં સ્થાન પ્રાપ્ત થશે.

રૂહોં અક્સ કહે નઈ ભિસ્તમેં, તાએ અસલ રૂહોં કે તન ।

સો અરવા અરસ અજ્ઞમેં, ઉઠેં અપને બકા વતન ॥ ૧૮ ॥

સત્યસ્વરૂપના નિર્મળ ચૈતન્યમાં સ્થિત નવા (વર્ણિત) પ્રથમ મુક્તિસ્થાનમાં બ્રહ્માત્માઓનું પ્રતિબિંબ કહેવાયું છે. હકીકતે તે બ્રહ્માત્માઓના માયા દ્વારા ખેલમાં ધારણ કરેલા શરીરનું જ પ્રતિબિંબ (આકૃતિ) છે. પરમધામથી અવતરિત બ્રહ્માત્માઓની સુરતા તો અખંડ પરમધામમાં (પોતાના પર આત્મામાં) જ જાગી ઊંઠશે.

જો લોં અપની રાહ પાવેં નહીં, તો લોં પોહોંચ્યેં ના અપને મકાન ।

હાદી હદોં હિદાયત કરકે, આખર પોહોંચાવેં નિદાન ॥ ૧૯ ॥

આત્માઓ આ ખેલમાં આવીને જ્યાં સુધી તારતમ જ્ઞાન દ્વારા પોતાનો માર્ગ પ્રાપ્ત નહીં કરે ત્યાં સુધી પોતપોતાના ધામમાં જાગ્રત થશે નહીં. સદ્ગુરુ સૌને નશ્વરતાની સીમાનું નિર્દેશન આપી છેલ્લે પોતાના સ્થાનમાં પહોંચાડી દે છે.

અબ કહું સિફાત કી, જો આખર મહંમદ કી ચાહે ।

નેક સુનો સો બેવરા, દેઊં રૂહોં કો બતાએ ॥ ૨૦ ॥

હવે હું રસૂલ મહંમદ દ્વારા જે જીવોની ભલામણ (સિફારિશ) કરાઈ છે તેમની વાત કરું છું.

તેઓ અંતિમ સમયે અવતારિત મહંમદના ચાહક છે. તેમનું સંક્ષિપ્ત વિવરણ સાંભળો, હું પોતાના આત્માઓને આ વિવરણ આપી રહ્યો છું.

જિત પોહોંચી સિફાયત મહંમદ કી, સો તબહીં દુની કો પીઠ દે ।
સો પોહોંચ્યા મહંમદ સૂરત કો, આખર તીસરી હકી જે ॥ ૨૧ ॥

જેમને રસૂલ મહંમદની ભલામણ પહોંચી છે, તે આત્માઓ તત્કાલ સંસારથી વિમુખ થઈ મહંમદના ગ્રીજા સ્વરૂપના શરણે પહોંચી ગયા છે.

જિન છોડ દુની કો ના લઈ, હકીકત મારફત ।
સો અરસ બકા મેં ન આઈયા, લઈ ના મહંમદ સિફાયત ॥ ૨૨ ॥

જે આત્માઓએ સાંસારિક માયા મોહ છોડી સાચું જ્ઞાન તથા પૂર્ણ ઓળખનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો નથી, તે પરમધામમાં પહોંચી શક્યા નથી. રસૂલ મહંમદની ભલામણ (સિફારિશ) પણ એમને પ્રાપ્ત થઈ નથી.

જો દુની કો લગ રહે, તાએ અરસ બકા સુધ નાહેં ।
મહંમદ સિફાયત લૈ મોમિનોં, જાકી રૂહ બકા અરસ માહેં ॥ ૨૩ ॥

જે આત્માઓ સાંસારિક માયામોહમાં જ રચ્યાપચ્યા રહ્યા છે, તેમને અખંડ પરમધામની જાણકારી નથી. હકીકતમાં બ્રહ્માત્માઓએ જ રસૂલ મહંમદની ભલામણ સ્વીકારી છે. કારણ કે તેમના પરાત્મા અખંડ પરમધામમાં છે.

અરસ લ્યો યા દુનિયાં, દોડી પાઈએ ના એક ઠોર ।
હક ખોયા જૂઠ બદલે, સુન્યા ન મહંમદ સોર ॥ ૨૪ ॥

પરમધામનો માર્ગ ગ્રહણ કરો અથવા સાંસારિક સુખ વૈભવમાં લાગ્યા રહો, બેઉ એક જ સ્થાન પર (એકસાથે) પ્રાપ્ત થશે નહીં. જેમણે નશ્વર સુખો માટે સત્ય માર્ગ છોડી દીધો છે, તેમણે જ અંતિમ મહંમદનો પોકાર સાંભળ્યો નથી.

દુની અપની દાનાઈ સે, લેને ચાહે દોએ ।
ફરેબ દેને ચાહે હક કો, સો ગાએ ઘ્યારી ઉમર ખોએ ॥ ૨૫ ॥

સંસારના જીવો પોતાના બુદ્ધિચાતુર્યથી ભौતિક ઐશ્વર્ય અને પરમધામનું સુખ બંને એક સાથે પ્રાપ્ત કરવા ઈચ્છે છે. તથા પરમાત્માને દગ્ધો આપવા માગે છે, તે જીવનના અમૂલ્ય અવસરને વ્યર્થ જ ગુમાવીને ચાલ્યા જાય છે.

સો મોમિન કયોં કર કહિએ, જિન લઈ ના હકીકત ।
છોડ દુનીકો ના લે સક્યા, હક બકા મારફત ॥ ૨૬ ॥

તેમને કેવી રીતે બ્રહ્માત્મા કહેવાય જેમણે સાચું જ્ઞાન જ ગ્રહણ કર્યું નથી? તે તો સાંસારિક સુખો છોડીને અખંડ પરમધામની પૂર્ણ જાણકારીનો અનુભવ પણ પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી.

ચૌદે તબક નબીકે નૂર સે, સો સબ કહે હમ મોમન ।
સો મોમિન જાકો સક નહીં, હક બકા અરસ રોસન ॥ ૨૭ ॥

આ ચૌદ લોક નબી પેગભરના તેજથી બન્યા છે. આવું માનીને બધા મુસલમાન પોતાને મોમિન (શ્રેષ્ઠ આત્મા) કહે છે. પરંતુ બ્રહ્માત્માઓ (મોમિન) એઓ જ છે, જેમના હદ્યમાં અખંડ પરમધામના દિવ્યજ્ઞાન (તારતમજ્ઞાન)નો પ્રકાશ છે, તથા જેમની બધી શંકાઓ દૂર થઈ ગઈ છે.

સબ ખોજેં ફિરકે લે કિતાબેં, કહેં ખડે હમ તલે કદમ ।
લે હકીકત પોહોંચે અરસમે, જિન સિર લિયા મહંમદ હુકમ ॥ ૨૮ ॥

બધા સમુદ્દરના લોકો પોત-પોતાના ધર્મગ્રંથોના આધારે પરમાત્માને શોધે છે અને કહે છે કે અમે જ પરમાત્માનાં ચરણોમાં બેઠેલા છીએ. પરંતુ તે લોકો જ સાચું જ્ઞાન ગ્રહણ કરી પરમધામમાં પહોંચ્યા છે, જેમણે અંતિમ મહંમદના આદેશ (હુકમ)ને શિરોધાર્ય કર્યો છે.

પોહોંચી સિફાયત જિનકો, તિન છોડી દુનિયાં મુતલક ।
કદમ પર કદમ ધરે, પોહોંચ્યા બકા અરસ હક ॥ ૨૯ ॥

જે બ્રહ્માત્માઓને રસૂલ મહંમદની ભલામણ પ્રાપ્ત થઈ છે તેમણે નિશ્ચય જ સાંસારિક વસ્તુઓને તુચ્છ માનીને છોડી દીધી છે. તેઓ સદ્ગુરુના પગલે ચાલીને અખંડ પરમધામ પહોંચી ગયા છે.

હકીકત મારફત કી, હક બાતે બારીક ।
જિત નહીં સિફાયત મહંમદ કી, સો લરે લીક લે લીક ॥ ૩૦ ॥

પરમાત્મા સંબંધી સાચું જ્ઞાન તથા પૂર્ણ ઓળખની વાતો આત્મ સૂક્ષ્મ છે, જેમને રસૂલ મહંમદની ભલામણ પ્રાપ્ત થઈ નથી તે તો રૂઢિવાદી પરંપરા ગ્રહણ કરીને લકીરના ફકીર બનીને એકબીજા સાથે જઘડી રહ્યા છે.

તરક કરે સબ દુની કો, કદ્ધૂ રખે ના હક બિન ।
વજૂદ કો ભી મહ કરે, એ મહંમદ સિફાયત મોમિન ॥ ૩૧ ॥

જે આત્માઓ સંસારને ત્યાજ્ય સમજીને સત્ય પરમાત્મા સિવાય કંઈ પણ ગ્રહણ નથી કરતા તથા જેમણે પોતાના શરીરને પણ પરમાત્મા પ્રત્યે સમર્પિત કરી દીધું છે, આવા જ બ્રહ્માત્માઓની ભલામણ રસૂલ મહંમદે કરી છે.

કહે મહંમદ ખબર જો મુજકો, સો ખબર મેરે ભાઈ ।
ધરે આવેં કદમોં કદમ, જિનકી પેસાની મેં રોસનાઈ ॥ ૩૨ ॥

રસૂલ મહંમદે આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે જે જ્ઞાન મને પરમાત્મા પાસેથી પ્રાપ્ત થયું છે, તે જ જ્ઞાન મારા ભાઈઓ (બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ)ને પ્રાપ્ત થયું છે. તેઓ જ મારા પગલે ચાલીને આવશે અને તેમના મસ્તક ઉપર દિવ્ય જ્ઞાનનું તેજ હશે.

મહંમદ એહી સિફાયત, અરસ બકા હક રોસન ।
જો અરસ અરવાહોં કો સક રહે, સો ક્યોં કહિએ રૂહ મોમન ॥ ૩૩ ॥

રસૂલ મહંમદની ભલામણ એ જ છે કે બ્રહ્માત્માઓના હદ્યમાં અખંડ પરમધામ તથા પરબ્રહ્મ પરમાત્માના દિવ્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ છે, જ્યારે પરમધામના આત્માઓને પણ કોઈ શંકા રહી જાય

તો તેઓ કેવા બ્રહ્માત્માઓ કહેવાશે ?

જાએ પૂછો મોમિન કો, જરે જરે બકા કી બાત ।
દેખો અરસ અરવાહો મેં, એ મહંમદ કી સિફાત ॥ ૩૪ ॥

બ્રહ્માત્માઓ પાસે જઈને તેમને પૂછી તો જુઓ. તેમને પરમધામના કણ-કણનું જ્ઞાન છે. આવી રીતે બ્રહ્માત્માઓની વિરોષતા જુઓ. આ જ મહંમદની ભલામણ છે.

કિન વિધ રૂહેં લાહૂતી, ક્યોં જબરૂતી ફિરસ્તે ।
જિન લઈ સિફાયત મહંમદ કી, સો બતાએ દેવેં સબ એ ॥ ૩૫ ॥

પરમધામના બ્રહ્માત્માઓનાં લક્ષણો કયાં છે ? અક્ષરધામની ઈશ્વરીસૂચિનાં લક્ષણો કયાં છે ?
આ બધી વાતો એ આત્માઓ બતાવશે, જેમને મહંમદની ભલામણ પ્રાપ્ત થઈ છે.

ઇલમ ખુદાઈ લુંદની, સબ અરસોં કી સુધ તિન ।
એક જરેકી સક નહીં, લૈ સિફાયત હાદી જિન ॥ ૩૬ ॥

બ્રહ્મજ્ઞાન (તારતમજ્ઞાન)માં બધાં ધામો (વૈકુંઠથી લઈ પરમધામ પર્યન્ત)ની જાણકારી છે. જેમણે નિજાનંદ સ્વામીએ આપેલ આ તારતમજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે, તેમને લેશમાત્ર પણ શંકા નથી.

અરસ રૂહેં સબ વિધ જાનહી, હૌજ જોએ જિભી જાનવર ।
મહંમદ કી સિફાયત સે, મોમિનોં સબ ખબર ॥ ૩૭ ॥

પરમધામના આત્માઓ ત્યાંની બધી સંપત્તિ હૌજકૌસર તાલ, યમુનાજી, ભૂમિ, પશુ-પક્ષી વગેરેને તમામ પ્રકારે ઓળખે છે. શ્યામા અવતાર શ્રી દેવચંદ્રજીના પ્રતાપથી બ્રહ્માત્માઓને બધી જ જાણકારી છે.

જોએ નિકસી કિન ઢોર સે, ક્યોં કર આગે ચલી ।
અરસ આગે આઈ કિતની, જાએ કર કહાં મિલી ॥ ૩૮ ॥

પરમધામમાં યમુનાજી કયાંથી પ્રગટ થઈ છે, કેવી રીતે આગળ વધી છે, તથા રંગ-મહેલથી આગળ કેટલી દૂર સુધી વહી રહી છે અને કયાં જઈને સમાઈ જાય છે ? આ બધું બ્રહ્માત્માઓ જાણે છે.

ક્યોં કર હકીકિત હૌજ કી, ક્યોં ઘાટ પાલ ગિરદવાએ ।
કિન વિધ ટાપુ બીચમેં, એ સબ સુધ મોમિન દેવેં બતાએ ॥ ૩૯ ॥

હૌજ કૌસર તાલની સ્થિતિ કેવી છે ? તેની ચારેય બાજુ બનેલી પાળ તથા ઘાટોની શોભા કેવી છે, કેવી રીતે વચ્ચમાં ટાપુ મહેલ છે ? આ બધી જાણકારી બ્રહ્માત્માઓ આપી શકે છે.

જોએ અરસ કે કિસ તરફ હૈ, કિસ તરફ હૌજ અરસ કે ।
નૂર અરસ કી ગલિયાં, અરસ અરવા જાને એ ॥ ૪૦ ॥

શ્રી યમુનાજી રંગમહેલની કઈ બાજુ છે તથા હૌજકૌસર તાલ કઈ બાજુ છે ? આ બધું બ્રહ્માત્માઓ જ જાણે છે.

બારીક ગલિયાં અરસ કી, મોમિન ભૂલેં ના ઈત ।
અરવા અરસકી રાત દિન, યાહી મેં ખેલત ॥ ૪૧ ॥

પરમધામની નાની ગલીઓની શોભા બ્રહ્માત્માઓ સંસારમાં આવીને પણ નથી ભૂલતી, કારણ કે પરમધામના આ આત્માઓ રાત-દિવસ તો ત્યાં જ રમ્યા કરે છે.

જોકો સિફાયત મહંમદ કી, તિન કા એહી નિસાન ।

જોએ હૌજ અરસ જિભીય કી, એક જરા ન બિના પેહેચાન ॥ ૪૨ ॥

જેમને માટે હજરત મહંમદે ભલામણ કરી છે તે બ્રહ્માત્માઓને ઓળખવાનું લક્ષણ એ છે કે યમુનાજી, હૌજકોસર તાલ તથા પરમધામની ભૂમિના કણ કણની ઓળખ તેમને છે.

નૂર તજલ્લા નૂર કી, જિભી બાગ જાનવર ।

મહંમદ સિફાયત જિન કો, તિન સે છિપી રહે ક્યોં કર ॥ ૪૩ ॥

શ્રી રાજજીના તેજોમય સ્વરૂપના પ્રકાશથી પ્રકાશિત પરમધામની ભૂમિ, વન, ઉપવન, પશુ-પક્ષી એ બધું તે આત્માઓથી કેવી રીતે છાનું રહેશે, જેમના માટે રસૂલે ભલામણ કરી છે.

મહંમદ હક કે નૂર સે, રૂહેં અંગ મહંમદ નૂર ।

સો દેખો અરસ અરવાહોં મેં, પોહોંચ્યા મહંમદ કા જહૂર ॥ ૪૪ ॥

શ્રી રાજજીના તેજ (નૂર)થી શ્રી શ્યામાજી તથા શ્રી શ્યામાજીના તેજ (અંગ) સ્વરૂપ બ્રહ્માત્માઓ છે. જુઓ, આ સંસારમાં પણ પરમધામના આત્માઓમાં શ્યામાજી દ્વારા અપાયેલ તારતમ જ્ઞાનનો પ્રકાશ પહોંચ્યો છે.

હક હાઈ રૂહનસોં, ઈત ખેલેં માહેં મોહોલન ।

એ રહેં હમેસા અરસ મેં, હૌજ જોએ બાગન ॥ ૪૫ ॥

પરમધામમાં ધામધણી શ્રી રાજજી, શ્યામાજી અને બ્રહ્માત્માઓની સાથે વિવિધ ભવનોમાં લીલા વિહાર કરે છે. આ બ્રહ્માત્માઓ હમેશાં પરમધામમાં જ રહે છે અને હૌજકોસર તાલ, યમુનાજી તથા વન, ઉપવનોમાં કીડા કરે છે.

મેવે ચાહિએ સો લીજિએ, ફલ ફૂલ મૂલ પાત ।

તિત રહ્યા તૈસાહી બન્યા, એ બકા બાગોંકી બાત ॥ ૪૬ ॥

પરમધામનાં વન-ઉપવનની આ વિશેષતા છે કે ત્યાંથી મેવા, ફળ, ફૂલ, મૂળ, પાંદડાં વગેરે ઈચ્છિત વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરવા છતાં પણ તે મૂળરૂપે એવી જ બની રહે છે. (તોડી લેવાથી પણ મૂળમાં કોઈ ઊણપ આવતી નથી.)

એક બાલ ન બિરે પસુઅન કા, ના ગિરે પંખી કા પર ।

કોઈ મોહોલ ના કબું પુરાના, દિન દિન ખૂબભર ॥ ૪૭ ॥

પરમધામમાં પશુઓનો એક વાળ પણ ખરતો નથી અને પક્ષીઓનું પીછું પણ ખરતું નથી. ત્યાંનાં ભવન વગેરે પણ ક્યારેય જૂનાં નથી થતાં. રોજે-રોજ એની શોભા વધતી જ જાય છે.

ઈત નયા ના પુરાના, ના કમ જ્યાદા હોએ ।

ઈત વાહેદત મેં દૂસરા, કબંધું ન કહિએ કોએ ॥ ૪૮ ॥

પરમધામમાં કોઈ વસ્તુ નવી કે જૂની નથી હોતી અને ઓછી કે વધારે થતી નથી. આ અદ્દૈત

ધામમાં ક્યારેય દૈત ભાવનાની શંકા રાખવી ન જોઈએ.

મહામત સિફાયત જિન લઈ, સો ઈત હુએ ખબરદાર ।
હક બકા અરસ સબ કા, તિન ઈતહી પાયા દીદાર ॥ ૪૮ ॥

મહામતિ કહે છે, જે આત્માઓએ અહીં ભલામણ પ્રાપ્ત કરી છે, તે બધા સાવચેત થઈ ગયા છે. તેમણે આ સંસારમાં બેઠાં-બેઠાં જ ધામધણી તથા અંબડ પરમધામનો સાક્ષાત્કાર કરી લીધો છે.

પ્રકરણ ૫ ચોપાઈ ૩૮૭

ઈલમ કા બેવરા નાજી ફિરકા (તારતમણાન અને બ્રહ્માત્માઓનું વર્ણન)

કુરમાયા કહું કુરમાન કા, ઔર હદીસે મહંમદ ।
મોમિન હોસી સો ચીન્હસી, અસલ અરસ સબદ ॥ ૧ ॥

હવે હું રસૂલ મહંમદ ઉપર આધારિત કુરાન તથા હદીસની વાત કરું છું. જે બ્રહ્માત્માઓ હશે તે આમાંથી પરમધામની વાત ગ્રહણ કરશે.

એક કહ્યા વેદ કટેબ ને, જો જુદા રહ્યા સબન ।
તિનકો સારોં હુંદિયા, સો એક ન પાયા કિન ॥ ૨ ॥

વેદ તથા કટેબ ગ્રંથોમાં કહું છે કે પરમાત્મા એક છે અને તે સહૃથી ભિન્ન (વિશેષ) છે. તે જ એક પરમાત્માને બધાએ શોધ્યા પણ કોઈએ પ્રાપ્ત કર્યા નથી.

એક બકા સબ કોઈ કહે, પર કોઈ કહે ન બકા ઠૌર ।
સબ કહે હમોં ન પાઈયા, કર કર થકે ઠૌર ॥ ૩ ॥

બધા કહે છે કે પરમાત્મા એક છે પણ તે અવિનાશી પરમાત્માનું ધામ નિશ્ચિત રૂપે કોઈ કહી શક્યા નથી. બધાનું કહેવું છે કે અમે સાધનાઓ (દોઢ) કરતાં કરતાં થાકી ગયા પરંતુ તેમને પામી શક્યા નહિ.

સબ કિતાબોં મેં લિખ્યા, એક થેં ભાએ અનેક ।
સો સુકન કોઈ ન કેહેવહીં, જો ઈસ તરફ હૈ એક ॥ ૪ ॥

બધા ધર્મગ્રંથોમાં ઉલ્લેખ છે કે એક જ પરમાત્મામાંથી આ અનેક રૂપ સંસારનો વિસ્તાર થયો છે. પરંતુ કોઈ પણ એ વાત કહેતું નથી, કે તે અદ્વૈત (એક) પરમાત્મા આ તરફ છે.

સો હક કિનોં ન પાઈયા, જો કહ્યા એક હજરત ।
હુંઠ હુંઠ ફિરકે ફિરે, પર કિનહું ન પાયા કિત ॥ ૫ ॥

તે પરમાત્માને કોઈએ પણ પ્રાપ્ત કર્યા નથી, જેના વિષયમાં રસૂલ મહંમદે પણ કહું હતું કે તે એક છે. તેમને શોધતાં-શોધતાં તેમના અનુયાયી પણ વિભિન્ન-સમુદ્ધાયોમાં વહેંચાઈ ગયા, પરંતુ કોઈએ પણ પરમાત્માને પ્રાપ્ત કર્યા નથી.

ના કદ્ધૂ પાયા એકકો, ના ઉમત અરસ ઠૌર ।
ના પાયા અરસ હોજ જોએ કો, જાએ લગે બાતો ઔર ॥ ૬ ॥

એ લોકો એક અદ્વૈત પરમાત્માને પામી શક્યા નથી અને ન તો એમની અંગના બ્રહ્માત્માઓ તથા તેમનું ધામ પરમધામને પણ પામી શક્યા. પરમધામના તાલ તથા યમુનાજીનું ભાન તેમને નથી થયું, તેથી તેઓ બાબુદાસ્થી દુનિયાના કર્મકાંડની વાતો કરવા લાગ્યા.

નબે બરસ હજાર પર, પઢે ગુજરે દિન ।
લિખી ક્યામત બીચ કુરાન કે, સો તો ન પાઈ કિન ॥ ૭ ॥

રસૂલ મહંમદ પછી એક હજાર નેવું વર્ષ વ્યતીત કર્યા પછી ક્યામત થવાની વાત કુરાનમાં લખી છે. કેટલાય લોકોએ આટલા દિવસ કુરાન વાંચતાં વ્યતીત કર્યા પરંતુ કોઈ પણ ક્યામતના તે દિવસને સમજ્યા નથી.

આસમાન જિમી કી દુનિયાં, કથે ઈલમ કરે કસબ ।
કિન એક ન બકા પાઈયા, દૌડ દૌડ થકે સબ ॥ ૮ ॥

મૃત્યુલોકના માનવોથી લઈને સ્વર્ગના દેવતાઓને પણ બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે કેટલીય સાધનાઓ કરી. એ બધા સાધના પથમાં દોડતા થાકી ગયા પરંતુ કોઈએ પણ અખંડ ધામને પ્રાપ્ત નથી કર્યું.

યો ગોતે ખાએ બીચ ફીના કે, લા સુંન ના ઉલંઘી કિન ।
હૂંઠ હૂંઠ સબે થકે, કોઈ પોહોંચ્યા ન બકા વતન ॥ ૯ ॥

આ રીતે વિવિધ પ્રકારની સાધના કર્યા પછી પણ બધા સાધકો નશર બ્રહ્માંડ અર્થાત્ ભવસાગરમાં જ ગોથાં ખાતા રહ્યા. કોઈ પણ શૂન્ય-નિરાકારને પાર કરી શક્યા નથી. બધા સાધકો શોધ કરતાં-કરતાં થાકી ગયા, પરંતુ કોઈ પણ અખંડ ધામ સુધી પહોંચી શક્યા નથી.

લુંની સે પાઈએ, જો હૈ ઈલમ ખુદાએ ।
ખોજ ખોજ સબે હારે, આજ લો ઈમદાએ ॥ ૧૦ ॥

તારતમ જ્ઞાનથી જ અખંડ ધામની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે, તે જ જ્ઞાન બ્રહ્મજ્ઞાન કહેવાય છે. આના વિના આદિકાલથી લઈને આજ સુધી બધા જ સાધકો હારી ગયા.

લિખ્યા હૈ કટેબ મેં, સોઈ કરું મજકૂર ।
એક ફિરકા પાવેગા, જિન કો તૌહીદ જહૂર ॥ ૧૧ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં જે રીતે લખ્યું છે હું તેની ચર્ચા અહીં કરી રહ્યો છું, તેમાં આ જ લખ્યું છે કે એક (બ્રહ્માત્માઓનો) સમુદ્ધાય જ પરમ તત્ત્વને જ પ્રાપ્ત કરી શકશે. તેમની પાસે અદ્વૈત પરમાત્માના દિવ્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ હશે.

લિખ્યા હૈ કુરમાન મેં, ખુદા એક મહંમદ બરહક ।
તિનકો કાફર જાનિયો, જો ઈનમેં લ્યાવે સક ॥ ૧૨ ॥

કુરાનમાં લખ્યું છે કે પરમાત્મા એક છે, તથા રસૂલ મહંમદ પણ સાચા છે. જેઓ આ તથ્ય પર સંદેહ રાખે છે તેવા લોકોને અશ્રદ્ધાળુ (કાફર) સમજવા જોઈએ.

એક ખુદા હક મહંમદ, અરસ બકા હૌજ જોએ ।
ઉતરીં અરવાહેં અરસ કી, ચીનહો ગિરો નાજ સોએ ॥ ૧૩ ॥

કુરાનમાં એમ પણ લખ્યું છે, કે પરમાત્મા એક છે, તેમના અંશરૂપ મહંમદ પણ સત્ય છે. અખંડ પરમધામમાં હૌજકોસર તાલ તથા યમુનાજ છે. તે જ પરમધામથી બ્રહ્માત્માઓ આ દુનિયામાં અવતારિત થયા છે. આ નાજી સમુદ્દરાયની ઓળખાણ કરો.

સબ દુનિયાં કા ઈલમ, લિખ્યા કુરાન મેં એ ।
સો કોઈ ઈલમ પોહોંચે નહીં, બની અસરઈલ મૂસા કે ॥ ૧૪ ॥

કુરાનમાં આ રીતે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે આખા સંસારનું જ્ઞાન ઈસ્લામિક વંશજ મુસા પેગમ્બરના જ્ઞાન સુધી પહોંચી શકતું નથી.

કહે કુરમાન ઈલમ મૂસો કા, ઔર બડા ઈલમ બિજર ।
ઈલમ ખુદાઈ બુંદ કે, ન આવે બરાબર ॥ ૧૫ ॥

કુરાનમાં એમ પણ ઉલ્લેખ છે કે મુસા-પેગમ્બરના જ્ઞાનથી ઊંચું જ્ઞાન બિજર પેગમ્બરનું છે. આ બધા જ્ઞાનને એકત્ર કરવાથી પણ સાગરરૂપ બ્રહ્મજ્ઞાન (તારતમજ્ઞાન-ખુદાઈ ઈલમ)ના એક બુંદ સમાન નથી થઈ શકતું.

ફિરકે ઈકહીતર મૂસા કે, હુએ ઈસા કે બહતર ।
એક કો હિદાયત હક કી, યો કહ્યા પૈગમ્બર ॥ ૧૬ ॥

મુસા પેગમ્બરના અનુયાયી ઈકોતેર સમુદ્દરાયોમાં વહેંચાઈ ગયા છે, આ રીતે ઈસા પેગમ્બરના અનુયાયીના બોતેર સમુદ્દરાયોમાં વહેંચાઈ ગયા છે. રસૂલ પેગમ્બરે કહું કે આમાંથી એક જ સમુદ્દરાયને પરમાત્માનું માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત થયું છે.

મહંમદ કે તિહીતર હુએ, તિનકો હુઆ હુકમ ।
જિન કો હિદાયત હક કી, તામે આઓ તુમ ॥ ૧૭ ॥

રસૂલ મહંમદના અનુયાયી પણ તોંતેર સમુદ્દરાયોમાં વહેંચાઈ ગયા હતા તે બધાંને તેમણે આદેશ આપ્યો કે જે સમુદ્દરાયને પરમાત્માનું માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત છે તમે બધાં તે જ સમુદ્દરાયમાં સામેલ થઈ જાઓ.

જિન દીન લિયા ખુદાએ કા, સો નાજી ગિરો આખર ।
ઔર હોસી દોજખી, જો જુદે રહે બહતર ॥ ૧૮ ॥

જે સમુદ્દરાયે પરબ્રહ્મ પરમાત્માના માર્ગનો સ્વીકાર કર્યો છે તે જ અંત સમયે (ક્યામતના દિવસે) બ્રહ્મસૂષ્ટિઓના સમુદ્દરાય (નાજી ગિરોહ) છે. બાકી બધા સમુદ્દરાય નરકગામી થશે, જેઓ એક પરમાત્માને ન માનીને બોતેર સમુદ્દરાયમાં વહેંચાઈ ગયા છે.

દુનિયાં ચૌટે તબકમેં, સોઈ નાજી ગિરો હૈ એક ।
આખર જાહેર હોઅસી, પર પહેલે લેસી સોઈ નેક ॥ ૧૯ ॥

આ નશ્વર જગતના ચૌટ લોકમાં એક જ સમુદ્દરાય બ્રહ્મસૂષ્ટિઓનો સમુદ્દરાય છે. (જે એક પરમાત્મા પ્રત્યે વિશ્વાસ રાખવાથી નાજી કહેવાય છે.) એ અંતિમ સમયે (ક્યામતના દિવસે) પ્રગટ થશે. જે સર્વપ્રથમ આ સમુદ્દરાયને ઓળખીને એમાં સામેલ થશે તેનો જ મહિમા વધશે.

મહામત કહેં એ મોમિનો, લ્યો હકીકત કુરાન ।

હુંઠો ફિરકે નાજુકો, જો હૈં સાહેબ ઈમાન ॥ ૨૦ ॥

મહામતિ કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! કુરાનની આ હકીકતને તમે જાણો અને બ્રહ્મસૂચિના (નાજ) સમુદ્દરને શોધો કે જેઓને પરબ્રહ્મ પરમાત્મા પ્રત્યે પૂર્ણ વિશ્વાસ છે.

પ્રકરણ ૬ ચોપાઈ ૪૦૭

હક્કી સૂરત (પરબ્રહ્મ પરમાત્માનું સ્વરૂપ)

હાએ હાએ દેખો મુસલિમ જાહેરી, જિન પાઈ નહીં હકીકત ।

હક સૂરત અરસ માને નહીં, જો દઈ મહંમદ બકા ન્યામત ॥ ૧ ॥

ધંધા બેદની વાત છે, તમે આ બાબ્ય આચરણવાળા મુસલિમાનોને તો જુઓ ! જેઓએ કુરાનના સાચા જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કર્યું નથી, તેવા લોકો પરમાત્માના સ્વરૂપ તથા પરમધામને પણ માનતા નથી. કે જે પરમાત્માએ રસૂલ મહંમદને અખંડ નિષિ આપી છે (એમને તેઓ નિરાકાર માને છે).

આસમાન જિભી કી દુનિયાં, કરી સબોંને દૌર ।

તરફ ન પાઈ હક સૂરત, પાઈ ના અરસ બકા ઠૌર ॥ ૨ ॥

મૃત્યુલોકથી લઈને સ્વર્ગાદિના બધા જીવોએ પોત-પોતાની સાધનાઓ કરી, પરંતુ કોઈએ પણ પરમાત્માના સ્વરૂપ તથા તેઓના અખંડધામનાં દર્શન કર્યા નથી.

ખોજ કરી સબ દુનિયાં, કિન પાઈ ન સૂરત હક ।

ખોજ ખોજ સુંનમે ગએ, કોઈ આગું ન હુએ બેસક ॥ ૩ ॥

જગતનાં બધાં પ્રાઇઓએ શોધ કરી, પરંતુ કોઈને પણ પરમાત્માના સ્વરૂપની જાણકારી થઈ નહીં. બધા જીવ શોધ કરતાં-કરતાં શૂન્યમાં સમાઈ ગયા. તેનાથી આગણ જઈને સત્ય જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી કોઈ પણ સંદેહ રહિત થયું નથી.

દૌડ થકે સબ સુંન લોં, કિન લા હવા કો ન પાયો પાર ।

તબ ખુદા યાહી કો જાનિયા, કહે નિરંજન નિરાકાર ॥ ૪ ॥

બધા સાધકો શૂન્યમંડળમાં જ થાકી ગયા, કોઈએ પણ શૂન્ય-નિરાકારને પાર કર્યું નહીં. તેથી તેઓએ શૂન્યને જ પરમાત્મા માન્યા અને તેને જ નિરાકાર તથા નિરંજન કહ્યા.

પીછે આએ રસૂલ, કહે મૈં પાઈ હક સૂરત ।

બોહોત કરી રદ બદલેં, વાસ્તે સબ ઉમત ॥ ૫ ॥

બધા પેગંબરના અંતે રસૂલ પેગંબર આવ્યા અને તેઓએ કહ્યું કે મૈં પરમાત્માના સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કર્યું છે. મૈં બ્રહ્માત્માઓ માટે તેમની સાથે ઘણી ચર્ચા કરી છે.

અરસ બકા હોજ જોએ, પાની બાગ જિભી જાનવર ।

ઔર દેખી અરવાહેં અરસ કી, કહે મૈં હક્કા પેગંમર ॥ ૬ ॥

રસૂલ મહંમદે કહ્યું કે મૈં અખંડ પરમધામમાં હોજકૌસર તાલ, યમુનાજી, યમુનાજનું જળ, વન-

ઉપવન, ચિન્મય ભૂમિ, પશુ-પક્ષી તથા પરમધામના આત્માઓને જોયા છે. હું તે પરમાત્માનો સંદેશવાહક બનીને આવ્યો છું.

બોહોત દેખી બકા ન્યામતેં, કરી હક્કસોં બડી મજકૂર ।
ખ્વાબ જિમી જૂઠી મિને, કિયા હક બકા જહૂર ॥ ૭ ॥

રસૂલે એમ પણ કહ્યું કે મેં અસંખ્ય અખંડ નિધિઓ નિરખી છે, તથા પરમાત્મા સાથે પણ ઘણી વાતો કરી છે. આ પ્રકારે તેઓએ આ નશ્વર સંસારમાં પરમાત્માના અખંડ જ્ઞાનને ફેલાવ્યું.

કૌલ કિયા હકેં મુઝસે, હમ આવેંગે આખરત ।
હિસાબ લે બિસ્ત દેએસી, આખર કરસી ક્યામત ॥ ૮ ॥

તેઓએ વધુમાં કહ્યું, પરમાત્માએ મને વચન આપ્યું છે કે તેઓ અંતિમ પળે (ક્યામતની ઘડીએ) આવશે. તેઓ બધા જીવોનાં કાર્યોનો હિસાબ-કિતાબ માંગશે અને તેઓને કર્માનુસાર મુક્તિ સ્થળો(બહિશ્રતો)નું સુખ આપશે તથા અંતમાં ક્યામત (લય) કરશે.

વાસ્તે ખાસ ઉમત કે, મેં લ્યાયા કુરમાન ।
સો આખર કો આવસી, તથ કાળ હોસી સુભાન ॥ ૯ ॥

રસૂલે એમ પણ કહ્યું, હું બ્રહ્માત્માઓ(ખાસ ઉમત)ને માટે પરમાત્માનો સંદેશ (કુરાન) લઈને આવ્યો છું. તે આત્માઓનો અંતિમ સમય આવશે ત્યારે સ્વયં પરમાત્મા ન્યાયાધીશ બનીને પ્રગટ થશે અને દરેકને ન્યાય આપશે.

જો ઈન પર યકીન લ્યાઈયા, તાએ બિસ્ત હોસી બેસક ।
જો ઈન બાતોં મુનકર, તાએ હોસી આખર દોજક ॥ ૧૦ ॥

તેઓએ વધુમાં કહ્યું, જે લોકો ઉપરોક્ત વાતો પર વિશ્વાસ કરશે તેઓને ચોક્કસપણે મુક્તિ સ્થળોમાં સ્થાન મળશે અને જેઓ આ વાતોનો અસ્વીકાર કરશે તેઓને નરકની આગમાં શેકાવું પડશે.

ખુદા કાળ હોએ બૈઠસી, હોસી ફજર કો દીદાર ।
લે પુરસિસ લૈલત કદર મેં, હોસી ફજર તીસરે તકરાર ॥ ૧૧ ॥

આ સમયે પરમાત્મા સ્વયં ન્યાયાધીશ બનીને બેસશે. તારતમ જ્ઞાનના પ્રકાશમાં દરેકને તેઓનાં દર્શન થશે. મહિમામયી આ રાત્રિમાં તેઓ સર્વ જીવોના હિસાબ-કિતાબ લેશે. આ મહિમામયી રાત્રિના ત્રીજા ખંડ (જાગણી લીલા)માં તારતમ જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાશે.

સબ પૈગંમર આવસી, હોસી મેલા બુજરક ।
તથ બદફેલ કી દુનિયાં, તાએ લગસી આગ દોજક ॥ ૧૨ ॥

તે સમયે બધા પૈગંમર બ્રહ્માત્માઓની સાથે આવશે, ત્યારે એક શ્રેષ્ઠ મેળો (જાગણી રાસ) થશે. તે સમયે દુષ્કર્મ કરવાવાળા સંસારી જીવોને નરકાણિમાં શેકાવું પડશે.

જલતી જલતી દુનિયાં, જાસી પૈગંમરોં પેં ।
તાએ સબ પૈગંમર યોં કહેં, તુમ ધૂટ ન સકો હમ સેં ॥ ૧૩ ॥

આ રીતે નરકાણિમાં સન્તમ થયેલી દુનિયા પૈગંમરો પાસે જશે. ત્યારે સર્વ પૈગંમર તેઓને કહેશે

કે તમે અમારા દ્વારા આ સંતાપથી મુક્ત થઈ શકશો નહીં.

કહેં પેગંમર હમ સરમિંદે, હક્કો હોએ ન બાત ।
તુમ જાઓ મહંમદ પેં, વે કરસી સબો સિફાત ॥ ૧૪ ॥

આ સમયે બધા પેગંબર એ કહેશે કે અમે સ્વયં લજ્જિજત છીએ. અમે પરમાત્મા સાથે વાત કરી શકતા નથી. તમે અંતિમ મહંમદના શરણે જાઓ. તેઓ જ ન્યાયાધીશ બનીને તમારી ભલામણ (સિફારિશ) પરમાત્માને કરશે.

એ બાત પસરી દુનીયમેં, જો કોઈ લ્યાયા યકીન ।
સો નામ ધરાએ મુસલિમ, માહેં આએ મહંમદ દીન ॥ ૧૫ ॥

આ વાત સંસારમાં ફેલાઈ ગઈ. જે કોઈએ આના પર વિશ્વાસ કર્યો તેઓ ધર્મનિષ બનીને અંતિમ મહંમદના શરણ(ધર્મ)માં આવી ગયા.

ખુદા કે નૂર સે મહંમદ, હુઈ દુની મહંમદ કે નૂર ।
ઈન બાત મેં સક જો લ્યાઈયા, સો રહ્યા દીન સે દૂર ॥ ૧૬ ॥

કુરાનમાં આ પ્રકારે કહ્યું છે કે પરમાત્માના તેજી મહંમદ છે તથા આ સૃષ્ટિ મહંમદના તેજનો જ વિસ્તાર છે. જે આ વાત પર શંકા કરશે તે ધર્મથી દૂર રહેશે.

કોઈક પૂરા ઈમાન લ્યાઈયા, બિન ઈમાન રહે બોહોતક ।
કે જુબાં ઈમાન દિલ મેં નહીં, સો તો કહે મુનાફિક ॥ ૧૭ ॥

કેટલાક લોકોએ આ વાત પર પૂરો વિશ્વાસ કર્યો તો અનેક લોકો વિશ્વાસ કર્યા વિના જ રહી ગયા. અનેક લોકો મોઢેથી વિશ્વાસની વાત કરે છે પરંતુ હદ્યમાં વિશ્વાસ હોતો નથી. તેઓને કુરાનમાં મિથ્યાચારી (મુનાફિક) કહ્યા છે.

કુતે કહાવેં મોમિન, ઔર દિલ મેં મુનકર ।
એક નાજી ફિરકા અસલ, ઔર દોજખી બહતર ॥ ૧૮ ॥

કેટલાક લોકો પોતાને મોમિન કહે છે, પરંતુ હદ્યમાં કપટભાવ રાખે છે. તેઓમાંથી એક નાજી સમુદાય જ વિશ્વાસુ રહ્યો, બાકીના બોંતેર નારકીય બની ગયા.

કહ્યા ફિરકે નાજીય કો, હોસી હક્કી હિદાયત ।
સબ ફિરકે ઈનમેં આવસી, હોસી એક દીન આખરત ॥ ૧૯ ॥

કુરાનમાં એમ પણ કહ્યું છે કે એક નાજી સમુદાયને જ પરમાત્માનું નિર્દ્દેશન પ્રાપ્ત થશે. બધા સમુદાયના લોકો તેમાં સામેલ હશે ત્યારે અંતમાં દરેકનો ધર્મ એક બની જશે.

તથ હોસી કુરાન કા માજજા, ઔર નબી કી નબુવત ।
એ કૌલ તોડ જુદે પડત હેં, સો કૌલ મેહેદી કરસી સાબિત ॥ ૨૦ ॥

ત્યારે કુરાનના ચમત્કારપૂર્ણ અર્થો સત્ય સિદ્ધ થશે તથા રસૂલ મહંમદની પેગંબરી પણ સત્ય સિદ્ધ થશે. થોડા લોકો કુરાનનાં ઉપરોક્ત વચ્ચનોને ન માનીને અલગ થશે, પરંતુ ઈમામ મહદી આ વચ્ચનોને સત્ય સિદ્ધ કરશે.

કુરાન મેં એસા લિખ્યા, ખુદા એક મહંમદ સાહેદ હક ।
તિન કો ન કહિએ મોમિન, જો ઈનમેં લ્યાવે સક ॥ ૨૧ ॥

કુરાનમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે પરમાત્મા એક છે તથા તેઓના સાક્ષી રસૂલ મહંમદ છે. જેઓ આ તથા પર શંકા કરશે તેઓ મોમિન (શ્રેષ્ઠ આત્માઓ) કહેવાશે નહીં.

જો હક બકા સૂરત મેં, મુસલિમ લ્યાવેં સક ।
તો ક્યોં ખુદા એક હુઅા, ક્યોં હુઅા મહંમદ બરહક ॥ ૨૨ ॥

પરમાત્માના અખંડ સ્વરૂપ પ્રત્યે જો મુસલિમ સંદેહ કરશે, તો પરમાત્મા કેવી રીતે એક કહેવાશે,
તથા મહંમદ પણ કેવી રીતે સત્ય કહેવાશે ?

હાએ હાએ ગિરો મહંમદી કહાવહીં, કહે હક્કો નિરાકાર ।
જો જહૂદોં ને પકડ્યા, ઈનોં સોઈ કિયા કરાર ॥ ૨૩ ॥

ઘણા ખેદની વાત છે કે રસૂલ મહંમદના અનુયાયી કહેવાતા મુસલિમો, પરમાત્માને નિરાકાર
કહે છે. યહૂદીઓએ જે રીતે બ્રહ્મને નિરાકાર કર્યું હતું તેઓએ પણ તે સિદ્ધ કરી બતાવ્યું.

જો કહે ખુદા કો બેચૂન, તથ બરહક ન હુઅા મહંમદ ।
ખુદા મહંમદ વાહેદતમેં, સો કલામ હોત હૈ ॥ ૨૪ ॥

જો પરમાત્માને નિરાકાર કહો છો તો પછી રસૂલ મહંમદનાં વચન કેવી રીતે સત્ય સિદ્ધ થશે ?
રસૂલે તો કર્યું છે કે મેં અદ્વૈત ભૂમિકામાં પરમાત્મા સાથે પરિચર્યા કરી છે. પછી તો આ બધી
વાતો નિરસ્ત (નિરર્થક) થઈ જશે.

ગૈર દીન બેચૂન કહે, પર ક્યોં કહે મુસલમાન ।
કહાવેં દીન મહંમદી, તો ઈત કહાં રહ્યા ઈમાન ॥ ૨૫ ॥

અધર્મી લોકો તો પરમાત્માને નિરાકાર કહી શકે છે, પરંતુ ધર્મનિષ મુસલમાન આમ કેવી રીતે
કહે છે ? જો પોતે રસૂલ મહંમદના ધર્મમાં માનતા હોય તો અહીં તમારો રસૂલ પ્રત્યેનો વિશ્વાસ
ક્યાં રહ્યો ?

ખુદા એક મહંમદ બરહક, સો ગૈર દીન માને ક્યોં કર ।
હક સૂરત કી દઈ સાહેદી, હકેં તો કહ્યા પૈગંમર ॥ ૨૬ ॥

પરમાત્મા એક છે અને રસૂલ તેઓના સાચા દૂત છે. આ વાત અધર્મી લોકો કેવી રીતે સ્વીકારશે ?
રસૂલે તો પરમાત્માના સ્વરૂપની સાબિતી આપી અને પરમાત્માએ તેઓને પોતાના સંદેશાવાહક કહ્યા.

દ્વારા ખુદા કી સો ખુદા, એસા લિખ્યા બીચ કુરાન ।
એક છૂટ દૂજા હૈ નહીં, યોં બરહક મહંમદ જાન ॥ ૨૭ ॥

કુરાનમાં એવું લખ્યું છે, જેઓ ખુદાની સાબિતી આપશે તેઓને ખુદા સમાન માનવામાં આવશે.
એક પરમાત્માને છોડીને બીજું કોઈ છે જ નહીં એવું કહેવાથી તો રસૂલ મહંમદ શ્રેષ્ઠ (સત્ય)
કહેવાયા છે.

મહામત કહે સુનો મોમિનોં, દીન હકીકી હક હજૂર ।

હક અમરદ સૂરત માને નહીં, સો રહે દીન સે દૂર ॥ ૨૮ ॥

મહામતિ કહે છે, હે શ્રેષ્ઠ આત્માઓ ! સત્યનું પાલન કરવાવાળા પરમાત્માની નજીક રહે છે. જેઓ પરમાત્માના કિશોર સ્વરૂપને નથી માનતા તેઓ ધર્મથી દૂર છે અર્થાત્ ધર્મના અધિકારી નથી.

પ્રકરણ ૭ ચોપાઈ ૪૩૫

રૂહોંકી બિને દેખિયો (બ્રહ્માત્માઓનો નિયમ)

જો ઉમત હોવે અરસકી, સો નીકે બિચારો દિલ ।

બિને અપની દેખ કે, કરો ફેલ દેખ મિસલ ॥ ૧ ॥

મહામતિ કહે છે કે જેઓ પરમધામના આત્માઓના સમૂહમાં છે, તેઓ હદ્યપૂર્વક વિચાર કરે. તેઓ પોતાના નિયમ જોઈને અન્ય બ્રહ્માત્માઓના જેવું જ આચરણ કરે.

કેસા સાહેબ હૈ અપના, ઔર કેસા અપના વતન ।

કેસો અપનો વજૂદ હૈ, જો અસલ રૂહોં કે તન ॥ ૨ ॥

પોતાના ધામધાણી કેવા છે અને પોતાનું ધામ પરમધામ કેવું છે અને પોતાનું વાસ્તવિક ચિન્મય સ્વરૂપ (પર-આત્મા) કેવું છે ? આ દરેક વાતોથી બ્રહ્માત્માઓ વાકેફ હોવા જોઈએ.

તુમ સબે જાનત હો, તુમકો કહી ખબર ।

ઐસી બાત તુમારી બુજરક, સો ભૂલ જાત કર્યોં કર ॥ ૩ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમો સર્વે આ જાણો જ છો. તમોને સદ્ગુરુએ સંપૂર્ણ વાત કહી છે. તમારો એટલો મહિમા હોવા છતાં પણ તમો આ પ્રકારે કેમ ભૂલી જાઓ છો ?

કેસી બાત દિલ પૈદા કરી, જિનસે માગ્યા ખેલ એ ।

સો કેસા ખેલ એ કિયા, એ દેખત હો તુમ જે ॥ ૪ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમારા હદ્યમાં ધામધાણીએ કેવી ઈચ્છા ઉત્પત્ત કરી, જેના કારણે તમે તેઓ પાસે આ ખેલ જોવાની માંગણી કરી. ધામધાણીએ કેવો ખેલ બનાવ્યો છે જેને તમે નિરખી રહ્યા છો.

દુનિયાં કેસી પૈદા કરી, એ જો ચૌદે તબક ।

તિન સબોં યોં જાનિયા, કિનોં ન પાયા હક ॥ ૫ ॥

ધામધાણીએ ચૌદ લોકની આ સૃષ્ટિ કેવી બનાવી છે ? અહીંનાં સર્વે લોકો એ જાણો છે કે કોઈએ પણ પરમાત્માને પ્રાપ્ત કર્યા નથી.

ખોજ ખોજ કે સબ થકે, કે કહાવેં ફિરકે બુજરક ।

પર તિન સારોને યોં કહ્યા, ગઈ ન હમારી સક ॥ ૬ ॥

આ સંસારમાં બધા લોકો પરમાત્માની શોધ કરીને થાકી ગયા છે. અહીં અનેક સમુદ્દરયના લોકો પોતાને શ્રેષ્ઠ કહે છે, પરંતુ તે બધાએ એમ કહ્યું કે પરમાત્માના સંબંધમાં અમારી શંકાઓનું સમાધાન થયું નથી.

ઔર ખાવંદ જો ખેલ કે, જાકો હુનિયાં સબ પૂજત ।
સો કહે હમોં ન પાઈયા, હક ક્યોં કર હૈ કિત ॥ ૭ ॥

આટલું જ નહીં, જેઓને સંસારના દરેક પ્રાણી પૂજે છે એવા સંસારના સ્વામી ત્રિદેવ પણ કહે છે કે અમે પરમાત્માને પ્રામ કરી શક્યા નથી. તેઓ ક્યાં છે, તેઓનું સ્વરૂપ કેવું છે ? એ અમે જાણતા નથી.

હમ રૂહેં ભી આઈયાં ખેલમાં, સો ગૈયાં માહેં ભૂલ ।
સુધ ના બિરાની આપની, ભયા ઐસા હમારા સૂલ ॥ ૮ ॥

અમે બ્રહ્માત્માઓ આ ખેલમાં દ્રષ્ટા બનીને આવ્યા છીએ, પરંતુ બ્રમમાં પડીને સ્વયંને ભૂલી ગયા છીએ. અમારી આ કેવી દશા થઈ કે અમને અમારું કે પારકાનું ભાન રહ્યું નથી.

ઈનમેં કુરમાન લ્યાયા રસૂલ, ટેને અપની ખખર આપ ।
કુરમાન કોઈ ના ખોલ સકે, જાથેં હોએ હક મિલાપ ॥ ૯ ॥

આ દરમ્યાન, રસૂલ મહિમદ પરમાત્માના સંદેશાવાહક થઈને પોતાની ઓળખ કરાવવા આવ્યા. પરંતુ જેના કારણે પરમાત્માનો મેળાપ થઈ શકે એવાં કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોને તો કોઈ પણ સ્પષ્ટ કરી શક્યું નહિએ.

કુરમાન એક દૂસરા, સુકુળ લ્યાએ ભાગવત ।
એ ખોલ સકે ના તૈયુન, યામેં હમારી હકીકત ॥ ૧૦ ॥

પરમાત્માનો એક બીજો સંદેશો શ્રીમદ્ભાગવત લઈને શુક્રદેવ મુનિ પહેલેથી જ આવ્યા હતા. ત્રિગુણાધિપતિ પણ આ રહસ્યને સ્પષ્ટ કરી શક્યા નહીં. આમાં આપણા બ્રહ્માત્માઓની (ત્રણ તથા રાસ) લીલાઓનો વૃત્તાન્ત છે.

કુંજ લ્યાએ રૂહ અલ્લા, જાસો પાવેં સબ ફલ ।
જ્યોં કર તાલા ખોલિએ, સો જાને ના કોઈ કલ ॥ ૧૧ ॥

આ બધા ધર્મગ્રંથોનાં રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરવા માટે તારતમ જ્ઞાનરૂપી ચાવી લઈને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો અવતાર થયો, જેઓના દ્વારા સંસારના સર્વ જીવો મુક્તિ સ્થળોનું સુખ પ્રામ કરશે. આ ધર્મગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યોને કેવી રીતે ખોલી શકાય તે યુક્તિ હજુ સુધી કોઈ જાણી શક્યું નથી.

સો કુંજ સાહેબ ને, મેરે હાથ દઈ ।
જિન વિધ તાલા ખોલિએ, સો સબ હકીકત કહી ॥ ૧૨ ॥

તારતમ જ્ઞાનરૂપી આ ચાવી સદ્ગુરુ ધણીએ મારા હાથમાં સોંપી દીધી અને જે રીતે બધા ધર્મગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ થઈ શકે છે તે સંપૂર્ણ હકીકત પણ તેઓએ મને સમજાવી દીધી.

સક પરદા કોઈ ના રહ્યા, સબ વિધ દઈ સમજાએ ।
કહે ખોલ દે અરસ રૂહોં કો, એ મિલસી તુઝે આએ ॥ ૧૩ ॥

હવે કોઈ પણ પ્રકારનો સંદેહ કે અજ્ઞાનતાનું કોઈ આવરણ બાકી રહ્યું નથી. સદ્ગુરુએ મને દરેક યુક્તિ સમજાવી દીધી અને કહ્યું કે બ્રહ્માત્માઓ માટે તમે પરમધામનાં દ્વાર ખોલી દો. તેઓ સર્વ તમોજે આવીને મળશે.

અબ દેખો દિલ બિચારકે, કેસી બુજરક બાત હૈ તુમ ।
કેસા ખેલ તુમ દેખિયા, કે વિધ દેખાઈ હુકમ ॥ ૧૪ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ, હદ્યપૂર્વક વિચાર કરીને જુઓ કે તમારું મહત્વ કેટલું મોટું છે, તમે કેવો ખેલ જોયો છે. ધામધણીના આદેશથી તમને સંસારના અનેક પ્રકારના આવા ખેલ બતાવ્યા છે.

ચીન્હો ઈન ખસમ કો, ચીન્હો બકા વતન ।
ઔર ચીન્હો તુમ આપકો, દેખો ફેલ કરત વિધ કિન ॥ ૧૫ ॥

તમે એવા કૃપાળું ધામધણીને ઓળખો અને અખંડ પરમધામને પણ ઓળખો. તમે સ્વયંને પણ ઓળખો કે તમે પોતે કેવો વ્યવહાર (આચરણ) કરી રહ્યા છો.

કુરમાન ભેજ્યા કિનને, લ્યાએ ઉપર કિન ।
કૌન લેકે આઈયા, મારેં ક્યા ખજાના ધન ॥ ૧૬ ॥

વિભિન્ન ધર્મગ્રંથોના રૂપમાં કોણો આવા સંદેશા મોકલાવ્યા છે, અને તે કોના માટે આવ્યા છે.
આ સંદેશા લઈને કોણ આવ્યું છે અને તેની અંદર કઈ સંપત્તિ ભરેલી છે ? એ રહસ્યને સમજો.

કૌન લ્યાયા કુંજુય કો, હૈ કુંજુ મેં ક્યા બિચાર ।
કિનને તાલા ખોલિયા, ખોલ્યા કૌનસા દ્વાર ॥ ૧૭ ॥

તારતમ શાનદૃપી ચાવી લઈને કોણ આવ્યું છે તેનો પણ વિચાર કરો. આ શાનમાં કયું રહસ્ય ભરેલું છે, જેના દ્વારા કોણો ધર્મગ્રંથોનાં ગૂઠ રહસ્ય સ્પષ્ટ કર્યા છે અને તમારા માટે કયાં દ્વાર ખોલી દીધાં છે ?

ક્યા હૈ ઈન દરબાર મેં, દઈ કહાં કી સુધ ।
સુધ બકા સારી નીકે લેઓ, બિચારો આતમ બુધ ॥ ૧૮ ॥

અખંડ પરમધામમાં ક્યા પ્રકારની અપાર સંપત્તિ છે, સદ્ગુરુએ તમોને ક્યાંની સાચી ઓળખ આપી છે ? તમે પરમધામની અખંડ સંપત્તિને સારી રીતે ગ્રહણ કરો અને તારતમ શાન દ્વારા આત્મબુદ્ધિથી તેના ઉપર વિચાર કરો.

એ ખેલ કિનને કિયા, તુમ રૂહેં ભેજ કિન ।
કુંજ કુલઙ જિરો આપકો, દિલ દે દેખો રોસન ॥ ૧૯ ॥

આ સંસારનો ખેલ કોણો રચ્યો છે તથા તમારા આત્માઓને અહીં કોણો મોકલ્યા ? તારતમજ્ઞાન-દૃપી ચાવી, ધર્મગ્રંથનું રહસ્ય (તાળું), બ્રહ્માત્માઓનો સમુદ્દર તથા સ્વયંને તારતમજ્ઞાનના પ્રકાશમાં જુઓ અને હદ્યપૂર્વક વિચાર કરો.

એહ બિચાર કિએ બિના, જો કરત હૈન ફેલ હાલ ।
જબ હોસી મિલાવા જહેર, તબ તિનકા કૌન હવાલ ॥ ૨૦ ॥

આ સાચી વાતો પર વિચાર કર્યા વિના જ જે બ્રહ્માત્માઓ આ જગતમાં સામાન્ય જીવની જેમ આચરણ કરે છે, તેઓ જ્યારે જગ્રત થઈને પરમધામમાં ધામધણીની સન્મુખ એક સાથે મળશે, ત્યારે તેઓની શું સ્થિતિ થશે ?

ફરામોસી તુમેં કિન દઈ, અબ તુમકો કૌન જગાએ ।

ઈન વાતોં નીંદ ક્યોં રહે, જો હોવે અરસ અરવાએ ॥ ૨૧ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! આ વિસ્મૃતિનું આવરણ (ફરામોશી) તમારા પર કોણે નાખ્યું, હવે તમને બધાને ડોણ જગ્રત કરી રહ્યું છે ? આ વાતો પર ધ્યાન ટેવાથી જે પરમધામના આત્માઓ હશે તેમાં અજ્ઞાનરૂપી નિદ્રા કેવી રીતે રહી શકે ?

મોમિન કાફિર દો કહે, તિન કી એહ તર્ફાવત ।

એ ચોટ કાફિરોં ના લગે, મોમિનોં છેદ નિકસત ॥ ૨૨ ॥

સંસારમાં ધર્મનિષ્ઠ બ્રહ્માત્માઓ (મોમિન) તથા ધર્મવિમુખ (કાફિર) જીવ આ પ્રકારે બે પ્રકારના લોકો કહેવામાં આવ્યા છે. આ બંનેમાં આ જ અંતર છે કે ધર્મવિમુખ લોકોના મનમાં ઉપરોક્ત વાતોની અસર થતી નથી, પરંતુ આ વાતો બ્રહ્માત્માઓના હૃદયને વીંધી દે છે.

મહામત કહેં એ મોમિનો, ક્યોં ન બિચારો તુમ ।

કે વિધ તુમ વાસ્તે કરી, ક્યોં ભૂલો ઈન ખસમ ॥ ૨૩ ॥

મહામતિ કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમે કેમ વિચાર કરતા નથી ? ધામધણીએ તમને જગ્રત કરવા અનેક યુક્તિઓ અપનાવી છે. આવા ધામધણીને તમે કેમ ભૂલી જાવ છો ?

પ્રકરણ ૮ ચોંપાઈ ૪૫૮

નૂર નૂર તજલ્લાની ઓળખાણ (અક્ષર, અક્ષરાતીતની ઓળખાણ)

બુલાઈયાં નિસબત જાન કે, દેખો મેહેર હક કી એ ।

હાએ હાએ તો ભી ઈસક ન આવત, અરવા અરસ કી જે ॥ ૧ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણીએ તમને પોતાની અંગના સમજુને પરમધામ બોલાવ્યાં છે. ધણીની આ કૃપા તો જુઓ. પરંતુ દુઃખની વાત તો એ છે કે આટલું થયા પછી પણ પરમધામના આત્માઓમાં પ્રેમભાવ જગ્રત થતો નથી.

એ મેહેર ભઈ મોમિનો પર, સમજત નાહી કોએ ।

સો કોઈ તો સમજે, જો પેહેચાન હક કી હોએ ॥ ૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ પર ધામધણીની આટલી મોટી કૃપા થઈ છે, પરંતુ તેને કોઈ સમજ શક્યું નથી. ખરેખર જેઓને ધામધણીની પિછાણ થઈ છે તેઓ જ તેમની કૃપા સમજ શકશે.

ખાવંદ અરસ અજીમ કા, સો કહું નેક હકીકત ।

ઈન હક બકા સે મોમિન, રખતે હું નિસબત ॥ ૩ ॥

અખંડ પરમધામના ધણી શ્રી રાજજીના વિષયમાં હું થોડી વાત કરી રહ્યો છું. આવા ધામધણી સાથે બ્રહ્માત્માઓ કેવો સંબંધ રાખે છે ?

બકા અવલ સે અબલો, કિન કિયા ન જાહેર સુભાન ।

નેક કહું સો બેવરા, જ્યોં હોએ હક પેહેચાન ॥ ૪ ॥

સૂચિના આરંભથી લઈને આજ સુધી કોઈએ પણ પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સ્વરૂપને વ્યક્ત કર્યું નથી. આ સંદર્ભમાં હું થોડું વિવરણ આપું છું, જેનાથી પરમાત્માની ઓળખ થઈ શકે.

તબક ચૌદે મલકૂત સે, એસે પલથેં કૈ પૈદાસ ।
એસી બુજરક કુદરત, નૂર જલાલ કે પાસ ॥ ૫ ॥

પાતાળથી લઈને વૈકુંઠ સુધીના ચૌદ લોકના આવા અનેક બ્રહ્માંડ પળમાત્રમાં પેદા થઈ શકે છે.
આવી મહાન શક્તિશાળી પ્રકૃતિ અક્ષરબ્રહ્મની પાસે છે.

એસે પલમે પૈદા કરે, પલમે કરે ફનાઓ ।
એસા બલ રખે કુદરત, નૂર જલાલ કે ॥ ૬ ॥

અક્ષરબ્રહ્મ ચૌદ લોકના આવાં અનેક બ્રહ્માંડોને પળ માત્રમાં ઉત્પન્ન તથા લય (નાશ) કરે છે.
અક્ષરબ્રહ્મની મૂળ પ્રકૃતિમાં પણ આટલું મોટું સામર્થ્ય છે.

ઈનમેં કોઈ કાયમ કરે, જો દિલ આએ ચઢત ।
સો ઈડ સારા નૂરમેં, જો દિલ દીદોં દેખત ॥ ૭ ॥

આવાં અનેક બ્રહ્માંડોમાંથી જો કોઈ તેમના દિલમાં અંકિત થઈ જય તો તેઓ તેને અખંડ કરે
છે. એ બ્રહ્માંડ તેઓના તેજથી પ્રકાશિત રહે છે, જેને તેઓ પોતાની અંતઃદિષ્ટી જુએ છે.

કાયમ હોત જો નૂર સે, સો આવે ન સબદ માહેં ।
તો રોસની નૂર મકાન કી, ક્યો આવે ઈન જુબાંએ ॥ ૮ ॥

જે બ્રહ્માંડ અક્ષરબ્રહ્મના હૃદયમાં અખંડ થાય છે, તેનું વર્ણન પણ લૌકિક શબ્દોમાં થઈ શકે નહીં,
તો અક્ષરધામના પ્રકાશનું વર્ણન આ નશ્વર જ્ઞબ દ્વારા કેવી રીતે થઈ શકે ?

જ્ઞબ થક રહી જુબાં ઈતહીં, એ જો નૂરેં કિયા ઘ્યાલ ।
તો આગે જુબાં ક્યોં કર કહે, બલ સિફત નૂર જલાલ ॥ ૯ ॥

અક્ષરબ્રહ્મ પોતાની કલ્યના માત્રથી જે બ્રહ્માંડ બનાવે છે, તેનું વર્ણન કરતાં પણ જ્યારે આ જ્ઞબ
થાકી જય છે તો અક્ષરબ્રહ્મના સામર્થ્યની પ્રશંસા તે (જ્ઞબ) કેવી રીતે કરી શકશે ?

એ બલ નૂર જલાલ કો, જિન કી એહ કુદરત ।
એહ જુબાં ના કહે સકે, બુજરક બલ સિફત ॥ ૧૦ ॥

આ તો ફક્ત અક્ષરબ્રહ્મની શક્તિનો મહિમા કહેવામાં આવ્યો છે, જેની પ્રકૃતિમાં પણ આટલું
સામર્થ્ય છે તો તેમની શક્તિ તથા મહિમાનાં વર્ણન આ જ્ઞબ વડે થઈ શકે નહીં.

સો નૂર નૂરજલાલ કે, દાયમ આવેં દીદાર ।
એ જુબાં અરસ અજ્ઞમ કી, ક્યોં કહે સિફત સુમાર ॥ ૧૧ ॥

આવા સામર્થ્યવાનું અક્ષરબ્રહ્મ પણ અક્ષરાતીતના દર્શનાર્થે નિત્ય-પ્રતિ આવ્યા કરે છે. એવાં
અખંડ પરમધામના મહિમા તથા વિરોધતાઓનું વર્ણન આ નશ્વર જ્ઞબ કેવી રીતે કરી શકે ?

નૂર જલાલ કી સિફત કો, જુબાં ના પોહોંચત ।
તો નૂર જમાલ કી સિફત કો, ક્યોં કર પોહોંચે તિત ॥ ૧૨ ॥

જ્યારે અક્ષરબ્રહ્મના મહિમાનું વર્ણન કરવામાં જ આ જ્ઞબ અસમર્થ છે તો તેનાથી અક્ષરાતીત
ધામધણીના મહિમાનું વર્ણન કેવી રીતે થઈ શકે ?

જુબાં થકી બલ નૂર કે, એસી સિફત કમાલ ।
તો ઈત આગ્યું જુબાં ક્યોં કર કહે, બલ સિફત નૂર જમાલ ॥ ૧૩ ॥

અક્ષરબ્રહ્મના સામર્થનો મહિમા જ એટલો અપરંપાર છે કે જેનું વર્ણન કરવામાં આ જીબ થાકી ગઈ, તો અક્ષરથી પણ પર અક્ષરાતીત ધણીની અપરંપાર શક્તિનું વર્ણન આ જીબ કેવી રીતે કરી શકે ?

જિત ચલ ન સકે જબરાઈલ, કહે મેરે પર જલત ।
નૂર તજલ્લા કી તજલ્લી, એ જોત સેહે ન સકત ॥ ૧૪ ॥

જે પરમધામમાં જિબ્રીલ ફિરસ્તા પણ જઈ શક્યા નથી તથા કહેવા લાગ્યા કે આગળ જતાં મારી પાંખ બળે છે, કારણ અક્ષરાતીત ધામધણીના તેજપુંજની જ્યોતિને તેઓ સહન કરી શકતા નથી.

જીકે નૂર કી એ રોસની, એસી કરી સિફત ।
તિન કા અસલ જો બાતૂન, સો કેસી હોસી સૂરત ॥ ૧૫ ॥

અક્ષરાતીત ધણીના તેજપુંજના પ્રકાશનો આટલો મહિમા જ્યારે ગવાયો છે તો આ તેજપુંજના મૂળ અક્ષરાતીત ધણીનું યથાર્થ સ્વરૂપ કેવું હશે ?

એસી ખૂબી સોભા સુંદર, જો સાંચી સૂરત હક ।
નામૈ આસક ઈન કા, સબ પર એ બુજરક ॥ ૧૬ ॥

ખરેખર અક્ષરાતીત ધણીના સ્વરૂપની શોભા, સુન્દરતા અને વિશેષતા જ આવી અદ્વિતીય છે. કારણ કે જેનું નામ જ પ્રેમી (આશિક) છે, તેઓ તો સર્વાધિક શ્રેષ્ઠ અને મહાન જ કહેવાશે.

એ જો સબ કહિયત હેં, હક બિના કદ્ધુએ બાત ।
સો સબ નૂર કી કુદરત, જો ઉપજ ફના હો જાત ॥ ૧૭ ॥

અક્ષરાતીત ધણી સિવાય જો કંઈ પણ કહેવામાં આવે તો, તે બધો અક્ષર બ્રહ્મની પ્રકૃતિનો જ વિસ્તાર છે, જેના દ્વારા જગતની ઉત્પત્તિ અને વિનાશ થયા કરે છે.

પાઈએ ઈનસે બુજરકી, જો અસલ કહ્યા એક ।
ખાસ રૂહેં યાકી જાત હેં, એ રૂહઅલ્લા જાને વિવેક ॥ ૧૮ ॥

ખરેખર, આ બધું તો અક્ષરાતીત ધણીનું સામર્થ છે, જે યથાર્થ રૂપે એક જ છે. બધા બ્રહ્માત્માઓ પણ તેઓના અંગ સ્વરૂપ છે. આ તથયને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજ મહારાજ જ વિવેકપૂર્વક જાણો છે.

આસિક તો ભી એહ હે, ઔર માસૂક તો ભી એહ ।
ખૂબી સોભા સબ ઈન કી, ઘારા પ્રેમ સનેહ ॥ ૧૯ ॥

અક્ષરાતીત ધણી સ્વયં પ્રેમી પણ છે તથા પ્રેમાસ્પદ (પ્રેમ પાત્ર) પણ છે. આ સધળી શોભા તેઓની છે. સુભધુર પ્રેમ તથા સ્નેહ વગેરે ગુણ પણ તેઓના જ છે.

મેહેરબાન ભી એહ હે, દાતા ન કોઈ યા બિન ।
હક બંદગી સિવાએ જો કદ્ધુ કહ્યા, સો સબ તલે ઈજન ॥ ૨૦ ॥

પરમકૃપાળુ પણ તેઓ છે. તેઓ સિવાય બીજું કોઈ પણ અખંડ આનંદના દાતા નથી. તેઓની ઉપાસના (સેવા) સિવાય જો બીજું કંઈ પણ છે તો તે બધું તેઓની આશાને આધીન છે.

અબ કહું ઈન રૂહન કો, જો ખડિયાં તલે કદમ ।
તુમ ક્યોં ન બિચારો રૂહસેં, ઐસા અપના ખસમ ॥ ૨૧ ॥

હવે હું એ બ્રહ્માત્માઓને કહું છું જે ધામધણીનાં ચરણોમાં ઊભા છે. તમે પોતાના અંતરાત્મામાં કેમ વિચાર કરતા નથી કે આપણા ધામધણી આટલા બધા સમર્થ છે.

ઈન કા બિધોહા સુન કે, આપન રહેત ક્યોં કર ।
ફિરાક ન આવત હમ કો, યાદ કર ઐસા ઘર ॥ ૨૨ ॥

આવા ધામધણીનો વિયોગ સાંભળીને આપણે આ સંસારમાં કેવી રીતે રહીએ છીએ ? આવા અખંડ પરમધામનું સ્મરણ થયા પણ આપણને અન્તર્વિરહ ઉત્પન્ન થતો નથી.

આરામ ઈસક ઈન વતન કા, હક કા સુન્યા આપન ।
અજહું ન બિરહા આવત, સુન કે એહ બચન ॥ ૨૩ ॥

પરમધામનો અખંડ આનંદ તથા ધામધણીનો પ્રેમ આપણે સદ્ગુરુના મુખારવિનંદથી સાંભળ્યો છે. આવાં વચનો સાંભળીને પણ આપણા મનમાં હજુ સુધી તેઓ માટે વિરહ ઉત્પન્ન થયો નથી.

ઐસા કદીમી વતન, ઐસા ઈસક આરામ ।
ઐસી મહેરબાનગી ગિરો કો, સુખ દેત હેં આઠો જામ ॥ ૨૪ ॥

આવું અનાદિ પરમધામ છે જ્યાં પ્રેમ અને અખંડ આનંદની વર્ષા થતી રહે છે. પોતાની અંગનાઓ પ્રત્યે ધામધણીની એટલી મોટી કૃપા છે કે તેઓ તેમને આઠેય પ્રહર અખંડ સુખ પ્રદાન કરે છે.

ઐસા હક જો કાદર, સબ વિધ કામ પૂરન ।
એ સુન ઈસક ન આવત, તો કેસે હમ મોમન ॥ ૨૫ ॥

ધામધણી એવા સમર્થ છે કે તેઓ બ્રહ્માત્માઓની સઘળી મનોકામનાઓ પૂરી કરે છે. ધામધણીનો એવો મહિમા સાંભળીને પણ પ્રેમ ઉત્પન્ન ન થયો તો આપણે કેવા બ્રહ્માત્માઓ છીએ ?

એ જો સુકન હકકે મૈં કહે, તામે જરા ન રહી સક ।
એ સુન કે બિરહા ન આવત, સો ના ઈન ઘર માફક ॥ ૨૬ ॥

ધામધણીના વિષયમાં મેં જે કંઈ વાતો કહી છે તેમાં લેશમાત્ર શંકાને સ્થાન નથી. એ બધું સાંભળવા છતાં પણ જેના મનમાં વિરહ ઉત્પન્ન નથી થતો, તે આત્મા પરમધામનો કહેવા યોગ્ય નથી.

યોં ચાહિએ રૂહન કો, સુનતે બિધોહા પીઉ ।
કરતે યાદ જો હક કો, તબહીં નિકસ જાએ જીઉ ॥ ૨૭ ॥

બ્રહ્માત્માઓને તો એમ થવું જોઈએ કે ધામધણીનો વિયોગ સાંભળતાંની સાથે તેને યાદ કરતાં કરતાં તત્કાલ પ્રાણ નીકળી જાય.

ફિરાક સુનતે હક કી, વજૂદ પકડે ક્યોં ઈત ।
જો રૂહ અસલ વતન કી, એ નહીં તિન કી સિફત ॥ ૨૮ ॥

ધામધણીના વિયોગનો સંદેશો સાંભળતાં જ બ્રહ્માત્માઓ આ નશ્વર શરીરને કેવી રીતે ધારણ કરી રહી શકે ? અખંડ પરમધામના આત્માઓની એ શોભા નથી કે તેઓ ધામધણીનો વિરહ સાંભળી શકે.

ખૂબી ખુસાલી બુજરકી, સોભા સિફત મેહેરબાન ।
ઈસક પ્રેમ વતન કા, કાયમ સુખ સુભાન ॥ ૨૮ ॥

બ્રહ્માત્માઓની કુશળતા, પ્રસન્નતા, શ્રેષ્ઠતા તથા શોભા આ સધણું ધામધણીનો જ મહિમા છે.
ધામધણી તેમને હંમેશાં પરમધામનું અખંડ સુખ અને પ્રેમ પ્રદાન કરે છે.

કંદું ઘાર કર મોમિનોં, દિલ દે સુનિયો તુમ ।
અરવા ક્યોં ન ઉડાવત, સમજ હક ઈલમ ॥ ૩૦ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! હું તમને પ્રેમપૂર્વક કહી રહ્યો છું. તમે ધ્યાનથી સાંભળો. તારતમ જ્ઞાન દ્વારા
ધામધણીનો મહિમા સમજવા છતાં પણ તમે પોતાના આત્માને આ શરીરથી કેમ ઉડાવી નથી લેતા ?

કુદરત સે પાઈયત હે, બુજરકી કાદર ।
સિફત લિખી દોડિ ઢૌર કી, આવત ન કાંદું નજર ॥ ૩૧ ॥

ધામધણીની મહાનતા તો તેમની આજ્ઞાથી રચાયેલ પ્રકૃતિના સામર્થ્ય વડે જ જાણી શકાય છે.
બધા ધર્મગ્રંથોમાં પરમધામ તથા અક્ષરધામના મહિમાનું વર્ણન છે તેમ છતાં કોઈની દસ્તિમાં
તે ગોચર થતું નથી.

તિન હકેં મોમિન દિલ કો, અપના કહ્યા અરસ ।
કહ્યા તુમ ભી ઉતરે અરસ સે, યોં દે સોભા અરસ પરસ ॥ ૩૨ ॥

ધામધણીએ બ્રહ્માત્માઓના હદ્યને પોતાનું પરમધામ કહ્યું છે, તથા એમ પણ કહ્યું છે કે તમે
પોતે પરમધામથી આ સંસારમાં આવ્યા છો. એ રીતે ધામધણીએ અમારો અદ્વૈત સંબંધ સ્પષ્ટ
કરીને પરસ્પર શોભા વધારી છે.

એ ખાવંદ કાંદું ન પાઈયા, ખોજ ખોજ થકે સબ મિલ ।
ચૌદે તબક કી દુની કી, પોહોંચે ના ફહમ અકલ ॥ ૩૩ ॥

આમ પરબ્રહ્મ પરમાત્માને કોઈ પણ સાધક પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી. બધા તેમને શોધી શોધીને
થાકી ગયા. ચૌદ લોકના જીવોની બુદ્ધિ પરબ્રહ્મ સુધી પહોંચી શકતી નથી.

સો હાદી દેખાવત જાહેર, અરસ ખુદા કા જે ।
ચૌદે તબક ચારોં તરફોં, સેહેરગ સે નજીક એ ॥ ૩૪ ॥

એવા પરબ્રહ્મ પરમાત્માના અખંડ પરમધામને નિજાનંદ સ્વામી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજ પ્રત્યક્ષ
બતાવી રહ્યા છે. અનેક સાધકોએ પરબ્રહ્મ પરમાત્માને ચૌદ લોકમાં ચારે તરફ શોધ્યા. સદ્ગુરુ
ધણીએ એ બતાવ્યું કે તે પરમાત્મા અમારી શાસનળીથી પણ અતિ નિકટ છે એટલે અમારા
હદ્યમાં બિરાજમાન છે.

હાંસી કરી અતિ બડી, હક આએ તેહેકીક ।
ચૌદે તબકોંમેં નહીં, સો દેખાએ દિયા નજીક ॥ ૩૫ ॥

નકી સંસારનો બેલ બતાવીને ધામધણીએ બ્રહ્માત્માઓ સાથે ઘણો મોટો પરિહાસ કર્યો છે અને
તે પોતે પણ આ નશ્વર જગતમાં નિશ્ચિતરૂપે આવ્યા. આ રીતે જે પરમાત્મા ચૌદ લોકમાં નથી

તેમને સદ્ગુરુએ અતિ નિકટ એટલે અમારા હૃદયમાં અનુભવ કરાવ્યો.

મહામત કહેં હંસે હક, દેખ મોમિનોં હાલ ।
આખર બુલાએ ચલે વતન, કરકે ઈત ખુસાલ ॥ ૩૬ ॥

મહામતિ કહે છે, આ સંસારમાં બ્રહ્માત્માઓની સ્થિતિ જોઈને ધામધણી હસી રહ્યા છે. ધામધણી આ સંસારમાં જ બ્રહ્માત્માઓને આનંદિત કરતા અંતે તેમને સાથે લઈને (બોલાવી) પરમધામ જવા માટે આવ્યા છે.

પ્રકરણ ૮ ચોપાઈ ૪૮૪

જ્ઞાનનામા કિતાબ

પઢે તો હમ હેં નહીં, એ જો દુનિયાં કી ચતુરાએ ।
કહું માએને હકીકત મારફત, જો ઈસા રસૂલ કુરમાએ ॥ ૧ ॥

મહામતિ કહે છે, હું સંસારનું ચાતુરીભર્યું જ્ઞાન શીખ્યો નથી, પરંતુ સદ્ગુરુએ આપેલ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા પરમધામની યથાર્થતા અને પૂર્ણ ઓળખની વાત સ્પષ્ટ કરી રહ્યો છું જેને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને રસૂલ મહંમદે કહી છે.

અવલ બીચ ઔર અબલોં, સખોં હુંદ્વા બની આદમ ।
એતી સુધ કિન ના પરી, કહાં ખુદા કૌન હમ ॥ ૨ ॥

સૂચિની શરૂઆતથી મધ્ય તથા આજ સુધી માનવો (આદમના વંશજો)એ પરમાત્માની શોધ કરી, પરંતુ કોઈને જરા પણ ભાન ન રહ્યું કે આપણે કોણ છીએ અને પરમાત્મા ક્યાં છે ?

કૌન આપ કૌન ઔર હૈ, ઐસા છલ કિયા ખસમ ।
સુધ ના ખસમ રસૂલ કી, નાહીં ગિરોડી ગમ ॥ ૩ ॥

આપણે બ્રહ્માત્માઓને પણ એ જ્ઞાન ન રહ્યું કે આપણે પોતે કોણ છીએ અને સંસારના આ જીવો કોણ છે. ધામધણીએ તેમને એવો કપટી ખેલ દેખાડ્યો, એટલું નહીં એ પણ ભાન ન રહ્યું કે ધામધણી, તેમના સંદેશવાહક રસૂલ અને બ્રહ્માત્માઓ કોણ છે ?

કૌન રૂહેં કૌન ફિરસ્તે, કૌન આદમ કૌન જિંન ।
પઠ પઠ વેદ કટેબ કો, પર હુઆ ન દિલ રોસન ॥ ૪ ॥

બ્રહ્માત્માઓ કોણ છે ? ઈશ્વરીસૂચિ કોણ છે ? માનવ તથા દેવગણ કોણ કહેવાય છે ? વેદ તથા કટેબ ગ્રંથો વાંચનાર અનેક વિદ્વાન થઈ ગયા પરંતુ કોઈના હૃદયમાં આ વિશે જ્ઞાનનો પ્રકાશ થયો નહીં.

અપની અપની ખોજિયા, પર પાયા નહીં ખુદાએ ।
થકે સબ નાસૂતમેં, પોહોંચે નહીં ઈમદાએ ॥ ૫ ॥

સધણા સાધકોએ પોત-પોતાની સમજ પ્રમાણે શોધ કરી, પરંતુ કોઈ પણ પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરી ન શક્યા. બધા સાધકો નશર સંસારમાં જ શોધતાં શોધતાં થાકી ગયા, કોઈ પણ સંસારના મૂળ

સુધી પહોંચી શક્યું નથી.

આબ હૈયાતી ન પાઈયા, દૌડ્યા સિકંદર ।
કાહું ન પાયા ઠૌર કાયમ, યોં કહે સબ પૈગંમર ॥ ૬ ॥

કુરાનમાં પણ એવો ઉલ્લેખ છે કે સિકંદરે બહુ દોડ લગાવી, પરંતુ તે અમરત્વ (અખંડ જ્ઞાન) પ્રાપ્ત કરી ન શક્યો. બધા પેગંબરોનું એ જ કહેવું છે કે કોઈએ પણ હજુ સુધી અખંડ મુક્તિસ્થાનને પ્રાપ્ત કર્યું નથી.

આપ રાહ અપની મિને, હુંદ્યા સબ ફિરકન ।
કાયમ ઠૌર પાઈ નહીં, યોં કહ્યા સબન ॥ ૭ ॥

સઘળા મતમતાંતરના લોકોએ પોતાના ગુરુજનો દ્વારા ભતાવેલ માર્ગ ચાલીને તપાસ કરી. અંતે બધાએ એમજ કહ્યું કે તેમને અખંડ ધામની પ્રાપ્તિ થઈ નથી.

કહે કિતાબ લોક નાસૂત કે, ઔર મલકૂતી અકલ ।
છોડ સુરૈયા સિતારા, કોઈ આગું ન સકે ચલ ॥ ૮ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આ નશર સંસારના લોકો વૈકુંઠની બુદ્ધિના આધારે પરમાત્માની શોધ કરે છે તેથી તેઓ જ્યોતિ સ્વરૂપ તથા શૂન્ય-નિરાકારને ઓળંગીને આગળ જઈ શકતા નથી.

જાહેર લિયા માઅના, સરિયત કંડ કરમ ।
ખુદ ખબર પાઈ નહીં, તાથેં પડે સબ ભરમ ॥ ૯ ॥

સઘળા લોકોએ ધર્મનું બાધ્યાચરણ એટલે કર્મકંડ અપનાવ્યું છે. તેમને પોતાનું અને પરમાત્માનું ભાન નથી થયું તેથી તેઓ બધા ભ્રમમાં પડી રહ્યા.

લડ ફિરકે જુદે હુએ, હિંદૂ મુસલમાન ।
ઔર ખલક કેતી કષ્ટ, સબ મેં લડે ગુમાન ॥ ૧૦ ॥

આ રીતે હિંદુ અને મુસલમાન સૌ બાધ્યાચરણના આધારે જ લડતા-ઝડપતા જુદા થઈ ગયા છે. સંસારના અન્ય લોકોની બાબતમાં શું કહું ? અહંકારની ભાવના જ બધાને અંદરોઅંદર લડાવી રહી છે.

માઅને ઊપર કા સબોં લિયા, ઔર લિયા અહંકાર ।
ફિરકે ફિરે સબ હક સેં, બાંધે જાએ કતાર ॥ ૧૧ ॥

બધા લોકોએ ધર્મગ્રંથોનો બાધ્ય અર્થ ગ્રહણ કરીને પોતાના અહંકારને પોષ્યો છે. તેથી તેઓ પરમાત્માથી વિમુખ થયા અને જુદા જુદા સમુદ્યોમાં વહેંચાઈને એકબીજા પાછળ કતારબંધ ચાલી રહ્યા છે.

કહે સબ એક વજૂદ હૈ, ઔર સબ મેં એકે દમ ।
સબ કહે સાહેબ એક હૈ, પર સબકી લડે રસમ ॥ ૧૨ ॥

આમ તો બધા કહે છે કે સઘળા લોકોનું શરીર પંચ મહાભૂતોનું બનેલું હોવાથી એકસરખું જ છે અને બધામાં શાસ પણ એકસમાન છે. તેઓ સૌ પણ કહે છે કે સૌના પરમાત્મા એક છે.

પરંતુ બધાના જુદા જુદા રીતરિવાજ જ તેમને પરસ્પર લડાવી રહ્યા છે.

ક્યોં નિસાન ક્યામત કે, ક્યોં કર ફના આખર ।
કહે સબ વિધ લિખી કુરાન મેં, સો પાઈ ન કાઢું ખબર ॥ ૧૩ ॥

ક્યામતના સમયે શો સંકેત છે ? અંતે પ્રલય કેવી રીતે થશે ? આ બધી વાતો કુરાનમાં લખેલી છે. પરંતુ કોઈને પણ તેનું ભાન થયું નથી.

ક્યોં કર લૈલત કદર હૈ, ક્યોં કર હૌજ કૌસર ।
એ સુધ કિનકો ના પરી, કૌન કિતાબેં ક્યોં કર ॥ ૧૪ ॥

આ મહિમામયી રાત્રિ (લૈલતુલકદ્ર) શું છે ? હૌજકૌસર તાલ કેવું છે ? આ બધી વાતોનું પણ કોઈને ભાન નથી થયું કે તે કુરાન વગેરે ધર્મગ્રંથો શાને માટે છે ?

મનસૂક કરી સબ કિતાબેં, રાની સખોં કી ઉમત ।
એ સુધ કિન કો ના પરી, જો ઈનકી ક્યોં કરી સિફત ॥ ૧૫ ॥

જ્યારે કુરાનમાં આ પહેલાંના ધર્મગ્રંથો (જબૂર, તૌરેત, બાઈબલ વગેરે)ને નિરસ્ત કરી દીધા છે અને તે બધાને માનવાવાળા સમુદ્ધાયોને અવજ્ઞાકારી માન્યા છે. તેમ છતાં કોઈને પણ ભાન થયું નથી કે બ્રહ્માત્માઓના સમુદ્ધાયની આટલી વિશેષતા કેમ કહેવામાં આવી છે ?

કૌન સબ પૈગંમર હુએ, ક્યોં કર નિસાન આખર ।
કહાં સો ઉતરે રૂહેં મોભિન, ઔર કહાં સો આએ કાફર ॥ ૧૬ ॥

બધા પેગંબરો કોણ છે તથા તેમણે અંત સમયે ક્યા સંકેત બતાવ્યા છે ? બ્રહ્માત્માઓ આ સંસારમાં ક્યાંથી અવતર્યા છે ? તથા અવજ્ઞાકારી જીવ ક્યાંથી ઉત્પન્ન થયા છે. આ સધળી વાતોનું ભાન કોઈને થયું નથી.

કાજી કજી ક્યોં હોએસી, ક્યોં હોસી દુની દીદાર ।
ક્યોં બિસ્ત ક્યોં દોજખ, કિન સિર ક્યામત મુદાર ॥ ૧૭ ॥

અંત સમયે ન્યાયાધીશ બનીને આવેલા પરમાત્મા દ્વારા કેવો ન્યાય થશે. સંસારી લોકોને તેમનાં દર્શન કેવી રીતે થશે, ક્યા લોકોને અખંડ મુક્તિધામમાં મુક્તિ પ્રાપ્ત થશે, ક્યા લોકોને નરકાણિમાં તપાવીને શુદ્ધ કરવામાં આવશે, તથા ક્યા આત્માઓને ક્યામતના દિવસે પ્રગટ કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે ? આનું ભાન પણ કોઈને થયું નથી.

ક્યોં અસરાઝીલ આવસી, ક્યોં બજાવસી સૂર ।
ક્યોં કર પહાડ ઉડસી, તથ કૌન નજીક કૌન દૂર ॥ ૧૮ ॥

ઈઝાઝીલ ફિરસ્તા સંસારમાં કેમ આવશે તથા કેમ સૂર ઝૂંકશે તેનો સૂર ઝૂંકવાથી પહાડ કેવી રીતે ઊડી જશે, તે સમયે પરમાત્માની નજીક કોને માનવામાં આવશે અને કોણ તેમનાથી દૂર છશે એનું ભાન કોઈને થયું નથી.

પોતે નહૂ નબીય કે, જાદે પૈગંમર ।
સબ દુનિયાં કો ખાએસી, આજૂજ માજૂજ ક્યોં કર ॥ ૧૯ ॥

આ રીતે નૂહ નબીના પૌત્ર (નાતી) તથા યાઝિસ પેગંબરના પુત્ર યાજૂજ અને માજૂજ સંસારનાં

પ્રાણીઓને કેવી રીતે ખાઈ જશે ? એનું ભાન કોઈને થયું નથી.

કહ્યા ગધા બડા દજાલ કા, ઊંચા લગ આસમાન ।
પાની સાત દરિયાવ કા, પોહંચ્યા નહીં લગ રાન ॥ ૨૦ ॥

ક્યામતના સંકેતોમાં કહેવાયું છે કે તે સમયે દજાલ ગધેડા પર બેસીને આવશે. તે ગધેડાની ઊંચાઈ આકાશ સુધીની હશે જ્યાં સુધી સાત સમુદ્રનાં પાણી તેની જાંઘ સુધી પણ પહોંચી શકશે નહીં.

ના પેહેચાન દજાલ કી, ના દાભતલ અરજ ।
એ સુધ કાણું ના પરી, ક્યો મગરબ સૂરજ ॥ ૨૧ ॥

કુરાન વાંચનારને ન દજાલ (શેતાન)ની ઓળખ થઈ અને ન તો દાભાતુલ અર્જની. તે લોકોને એનું પણ ભાન થયું નથી કે પશ્ચિમ દિશામાંથી સૂર્યોદય કેવી રીતે થશે ?

ના સુધ મોમિન ગિનતી, ના સુધ તીન ઉમત ।
માએને મગજ ખોલે બિના, પાઈએ ના તફાવત ॥ ૨૨ ॥

આ લોકોને બ્રહ્માત્માઓની સંખ્યાનું ભાન નથી તથા ત્રણોય પ્રકારના આત્માઓનું પણ ભાન નથી. હકીકિતમાં કુરાનના ગૂઢ અર્થ સ્પષ્ટ થયા વિના ત્રણોય સૃષ્ટિઓ (બ્રહ્મ, ઈશ્વરી, જીવ)નું અંતર જાણતા નથી હોતા.

મુરદે ક્યો કર ઉઠસી, દુનિયાં ચૌદે તબક ।
પઢે વેદ કટેબ કો, પર ગઈ ન કાણું કી સક ॥ ૨૩ ॥

ક્યામત સમયે કબરોમાંથી મડદાં બેઠા થઈ જશે એવું કુરાનમાં કહ્યું છે. ચૌદ લોકનાં પ્રાણીઓમાંથી અનેક લોકોએ વેદ અને કટેબોનું અધ્યયન કર્યું પરંતુ કોઈને ઉપર કહેલી વાતોનું કોઈ ભાન થયું નથી કે કબરોમાંથી મડદાં કેવી રીતે ઊભાં થશે ?

જબ મોહે હાઢી સુધ હૈ, એ ખુલે માએને તબ ।
તલે લા મકાન કે, ખુરાક મૌત કી સબ ॥ ૨૪ ॥

જ્યારે નિજાનંદ સ્વામી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજે મને તારતમ જ્ઞાન આપ્યું અને તે વાતોનું ભાન કરાવ્યું ત્યારે બધું રહસ્ય સ્પષ્ટ થઈ ગયું. ત્યારે જ્ઞાન થયું કે શૂન્ય નિરાકારની નીચેના સઘણા લોકો કાળનો કોળિયો (નાશવંત) છે.

કહે દુનિયાં લા મકાન કો, બેચૂન બેચગૂન ।
ખુદા યાહી કો બૂજહીં, બે સબી બે નિમૂન ॥ ૨૫ ॥

સંસારના લોકો શૂન્ય-નિરાકારને જ બ્રહ્મ માનીને તેને બેચૂન, બેચગૂન, બેશબીહ તથા બેનિમૂન કહે છે.

યાહી કો માયા કહે, પૈદાસ સબ ઈન સે ।
કોઈ કહે એ કરમ હૈ, સબ બંધે ઈન ને ॥ ૨૬ ॥

ફરીથી આ શૂન્યને માયા બતાવીને કહે છે કે આનાથી સમસ્ત સૂચિની ઉત્પત્તિ થઈ છે. કેટલાક લોકોનું કહેવું છે કે આ બધાં કર્મ છે કારણ કે સંઘળા જીવોને કર્મનું બંધન રહ્યું છે.

ખુદા યાહી કો કહે, યાહી કો કહે કાલ ।
આખર સબ કો ખાએસી, એહી ખેલાવે ઘ્યાલ ॥ ૨૭ ॥

અનેક લોકો આ શૂન્યને પરમાત્મા માને છે, પછી એમ પણ કહે છે કે આ તો કાળ છે, આ કાળ જ સૌને પોતાની માયાજન્ય કલ્પનામાં નચાવે છે અને અંતે સૌને ખાઈ જશે.

યાસો સુંન નિરગુન કહે, નિરાકાર નિરંજન ।
યોં નામ ખુદાય કે, બોહોત ધરે ફિરકન ॥ ૨૮ ॥

તેને શૂન્ય, નિરાકાર, નિર્ગુણ, નિરંજન વગેરે જુદાં જુદાં નામ આચ્યાં છે. આ રીતે વિભિન્ન સંપ્રદાયના લોકોએ પરમાત્માનાં જુદાં જુદાં નામ રાચ્યાં છે.

દુનિયાં લા ઈલાહ કી, ફેર ફેર કરે ફિકર ।
ગોતે ખાએ ફના મિને, પોહોંચે ના બકા નજર ॥ ૨૯ ॥

સંસારના લોકો ક્ષર (નાશવંત) તથા અક્ષર (અવિનાશી)ની બાબતમાં વારંવાર વિચાર કરે છે, પરંતુ નશર ભવસાગરમાં જ ગોથાં ખાયા કરે છે. તેમની દાણિ અખંડ સુધી પહોંચતી જ નથી.

લા યાહી કો કેહેવહી, ઈલા ભી યાહી કો ।
સબ કોઈ ગોતે ખાત હેં, લા ઈલા કે મો ॥ ૩૦ ॥

આવા કહેવાતા જ્ઞાનીજન આ જગતને કદી ક્ષર (નાશવંત) તો કદીક અક્ષર (અવિનાશી) કહે છે અને ક્ષર-અક્ષરના ચક્કમાં ગોથાં ખાયા કરે છે.

દુનિયાં લા ઈલાહ કી, ફેર ફેર કરે ફિકર ।
સબ તલે લા ફના કે, એક હરફ ના ચલે ઊપર ॥ ૩૧ ॥

આમ સંસારના લોકો ક્ષર તથા અક્ષરની બાબતમાં વારંવાર વિચાર કરતા રહે છે. હકીકતમાં તેઓ બધા ક્ષર બ્રહ્માંડોમાં ગોથાં ખાયા કરે છે તેથી આગળ એક શબ્દ પણ ઉચ્ચારી શકતા નથી.

મૈં ભી ઉન અંધેર મેં, હુતી ના સુધ દિન રાત ।
જો મેહેર મુઝ પર ભઈ, સો કહું ભાઈયો કો બાત ॥ ૩૨ ॥

હું પણ આ અજ્ઞાન અંધકારમાં જ નિમગ્ન હતો. મને દિવસ કે રાત (જ્ઞાન કે અજ્ઞાન)નું ભાન ન હતું. આવી સ્થિતિમાં મારા પર સદ્ગુરુની જે રીતે કૃપા થઈ તેનું વર્ણન હું મારા સંબંધી આત્માઓને કરું દ્યું.

જબ મોહે હાદી સુધ દઈ, પાયા લા ઈલાહ તબ ।
નૂર મકાન નૂર તજલ્લા, પાઈ અરસ હકીકત સબ ॥ ૩૩ ॥

જ્યારે સદ્ગુરુએ મને તારતમ જ્ઞાન આપીને સમજાવ્યું ત્યારે મને ક્ષર અને અક્ષરનું ભાન થયું. એટલું જ નહીં ત્યારે અક્ષરધામ તથા અક્ષરાતીત પરમધામની બધી વાસ્તવિકતા મને સ્પષ્ટ થઈ.

જો માનો સો માનિયો, દિલ મેં લે ઈમાન ।

મૈં તો તેહેકીક કહુંગી, ગિરોહ અપની જાન ॥ ૩૪ ॥

હદ્યથી વિશ્વાસ ધારણ કરીને જેને માનવું હોય તે આ વાત માની લે. મારે તો બ્રહ્માત્માઓને પોતાના સંબંધી માનીને નક્કી કહેવું જ છે.

નફા ઈમાન કા અબ હૈ, પીછે દુનિયાં મિલસી સબ ।

તોબા દરવાજે બંદ હોયસી, કહા કરસી ઈમાન તબ ॥ ૩૫ ॥

વિશ્વાસ રાખીને લાભ મેળવવાનો સમય આ જ છે, ભવિષ્યમાં તો સંસારના સઘળા જીવો એકઠા થઈ જશે. જ્યારે પ્રાયશ્ચિતનાં બધાં દ્વારા બંધ થઈ જશે ત્યારે વિશ્વાસ કરવાથી શો લાભ મળશે?

ઈમાન લ્યાઓ સો લ્યાઈયો, મૈં કેહેતી હું બીતક ।

પીછે તો સબ લ્યાવસી, ઐસા કહ્યા મોહે હક ॥ ૩૬ ॥

જેમને વિશ્વાસ કરવો હોય તે કરે, મૈં તો આ આપવીતી કહી છે. ભવિષ્યમાં તો સઘળા આત્માઓ તારતમવાણી દ્વારા આના પર વિશ્વાસ કરશે. મને બ્રહ્મસ્વરૂપ સદ્ગુરુ નિજાનંદ સ્વામીએ આ પ્રમાણે કહ્યું છે.

રૂહ અલ્લા અરસ અજીમ સે, મોસોં આએ કિયો મિલાપ ।

કહે તુમ આએ અરસ સે, મોહે ભેજુ બુલાવન આપ ॥ ૩૭ ॥

શ્રી શ્યામાજી પરમધામથી સદ્ગુરુ રૂપે અહીં આવીને મને મળ્યા છે. તેમણે આ પ્રમાણે કહ્યું, તમે બ્રહ્માત્માઓ અખંડ પરમધામથી અહીં આવ્યા છો. તમને બોલાવવા માટે ધામધાણીએ મને અહીં મોકલ્યો છે.

તુમ આએ ખેલ દેખનકો, સો કિયા કારન તુમ ।

એ ખેલ દેખ પીછે ફિરો, આએ બુલાવન હમ ॥ ૩૮ ॥

તમે અહીં માયાવી ખેલ જોવા આવ્યા છો. આ ખેલની રચના તમારે માટે જ કરી છે. તેને જોઈને હવે પરમધામ પાછા જાઓ. તમને બોલાવવા માટે જ મારું અહીં આવવાનું થયું છે.

તુમ બૈઠે અપને વતન મૈં, ખેલ દેખત મિને ખ્વાબ ।

હમ આએ તુમેં દેખાવને, દેખ કે ફિરો સિતાબ ॥ ૩૯ ॥

હકીકતમાં તમે પોતાના ઘર (પરમધામ)માં જ બેસીને આ સ્વખનનો ખેલ જોઈ રહ્યા છો. અમે તમને આ ખેલ દેખાડવા માટે આવ્યા છીએ. હવે જલદી એ જોઈને પોતાને ઘેર પાછા ચાલ્યા આવો.

ઈલમ લુંદની દેય કે, ખોલ દઈ હકીકત ।

સદર તુમ મુંતહા અરસ અજીમ, કહી કાયમ કી મારફત ॥ ૪૦ ॥

આ રીતે સદ્ગુરુએ તારતમ જ્ઞાન આપીને જગતની નશરતા સ્પષ્ટ કરી દીધી અને અક્ષરધામ (સદરતુલમુંતહા) તથા પરમધામ (અર્શો અજીમ)ની અખંડતાની પિછાણા કરાવી.

દે સાહેદી કિતાબ કી, ખોલ દિયે પટ પાર ।

એ ખેલ લૈલ કા દેખિયા, તીસરા તકરાર ॥ ૪૧ ॥

જુદા જુદા ધર્મગ્રંથોની સાબિતી આપીને પારનાં દ્વાર ખોલી નાખ્યાં. ત્યારે મને ભાન થયું કે આ મહિમામયી રાત્રિ (લૈલતુલકુદ્ર)ના ત્રીજા ખંડમાં અમે જાગણી લીલા જોઈ રહ્યા છીએ.

દો બેર લૈલત કંદરમે, ખેલ મેં તુમ ઉતરે ।
ચાહે મનોરથ મન મેં, સો હુએ નહીં પૂરે ॥ ૪૨ ॥

તે પહેલાં આ મહિમામયી રાત્રિમાં બેવખત (વ્રજ અને રાસલીલામાં) અમે અવતાર લીધો, પરંતુ આ બંને લીલાઓમાં અમારો ઈચ્છેલો મનોરથ પૂરો ન થયો.

સોએ પટ સબ ખોલકે, હે સાહેદી કિતાબ ।
કહ્યા તીસરા તકરાર, એ જો ખેલ દુખ કા આજાબ ॥ ૪૩ ॥

આ રીતે સદ્ગુરુએ બધા ધર્મગ્રંથોનાં રહસ્યો પર પડેલા પડદા દૂર કરીને સાબિત કરી દીધું અને કહ્યું કે મહિમામયી રાત્રિના ત્રીજા ખંડનો આ માયાવી ખેલ ખરેખર દુઃખોનું જ ઘર છે.

ઈતહીં બૈઠે દેખેં રૂહેં, કોઈ આયા નહીં ગયા ।
તુમ જાનો ઘર દૂર હૈ, સેહેરગ સે નજીક કહ્યા ॥ ૪૪ ॥

સદ્ગુરુએ વધુમાં કહ્યું કે ખરેખર બ્રહ્માત્માઓ પરમધામમાં બેસીને આ ખેલ (સુરતા દ્વારા) જોઈ રહ્યા છે. આ કલ્પનામય સંસારમાં ન કોઈ આવ્યા છે અને નથી તેમને પાછા જવાનું. તમે સમજી રહ્યા છો કે પરમધામ દૂર છે, હકીકતમાં પરમધામ શ્વાસનળીથી પણ અતિ નિકટ છે.

નહીં કાયમ ચૌદે તબક મેં, સો ઈત દેખાએ દિયા ।
સેહેરગ સે નજીક, અરસ બકા મેં લિયા ॥ ૪૫ ॥

આ ચૌદલોકમાં કોઈ પણ વસ્તુ અખંડ નથી, પરંતુ તારતમ શાન દ્વારા સદ્ગુરુએ અમને અહીં અખંડ પરમધામનાં દર્શન કરાવ્યાં છે. એટલું જ નહીં પણ પરમધામને પોતાની શ્વાસનળીથી નજીક દર્શાવીને સધળા આત્માઓને અખંડ પરમધામમાં જાગ્રત કર્યા.

સાહેદી ખુદાય કી, રૂહ અલ્લા દઈ જબ ।
ખુલે અંદર પટ અરસ કે, પાઈ સૂરત ખુદાય કી તબ ॥ ૪૬ ॥

આ રીતે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ જ્યારે પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની સાબિતી આપી ત્યારે અંતરથી અજ્ઞાનનું આવરણ દૂર થઈને પરમધામનાં દ્વાર ઊંઘડી ગયાં અને પરબ્રહ્મ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર થયો.

અંદર મેરે બૈઠ કે, ખોલે પટ દ્વાર ।
ત્યાએ કિલ્લી અરસ અજીમ સે, લે બૈઠાએ નૂર કે પાર ॥ ૪૭ ॥

સદ્ગુરુએ મારા અંતર્હૃદયમાં બિરાજમાન થઈને પરમધામનાં દ્વાર ખોલી દીધાં. આ રીતે તેમણે પરમધામથી તારતમ શાનરૂપી ચાવી લાવીને અમને અક્ષરથી પર અક્ષરાતીત પરમધામમાં બેસાડી દીધા.

હક સૂરત ઠોર કાયમ, કબહું ન પાયા કિન ।

રૂહ અલ્લા કે ઈલમ સે, મેરી નજર ખુલી બાતન ॥ ૪૮ ॥

આજ સુધી કોઈએ પણ પરમાત્માનું સ્વરૂપ તથા અખંડ પરમધામનો સાક્ષાત્કાર કર્યો ન હતો. સદ્ગુરુના દિવ્ય જ્ઞાનના પ્રતાપે હવે મારી અંતર્દૃષ્ટિ ખુલ્લી ગઈ છે.

એ ઈલમ લિએ ઐસા હોત હૈ, રૂહ અપની સાહેદી દેત ।

બૈઠ બીચ ભ્રત્માંડ કે, અરસ બકા મેં લેત ॥ ૪૯ ॥

આ તારતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાથી આ રીતે અંતર્દૃષ્ટિ ખુલ્લી જાય છે અને આત્મા પોતાની જ સાક્ષી આપવા લાગે છે. ત્યારે આ નશ્વર સંસારમાં રહેવા છતાં પણ અખંડ પરમધામનો અનુભવ થવા લાગે છે.

અવલ બીચ ઔર અબ લોં, ઐસા હુઅા ન હુની મેં કોએ ।

કાયમ હૌર હક સૂરત, ઈત દેખાવે સોએ ॥ ૫૦ ॥

સૂચિના આરંભથી મધ્ય તથા આજ સુધી એવી કોઈ વ્યક્તિ નથી થઈ કે જેણે આ નશ્વર સંસારમાં અખંડ પરમધામ તથા પરમાત્માના સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપનું દર્શન (અનુભવ) કરાયું હોય.

જો રૂહેં અરસ અજીમ કી, કહું તિનકો મેરી બીતક ।

જો હુઈ ઈનાયત મુજ પર, જિન વિધ પાયા હક ॥ ૫૧ ॥

જે પરમધામના આત્માઓ છે તેમને જ મેં આપવીતી કહી છે, કે કેવી રીતે મારા પર સદ્ગુરુની કૃપા થઈ અને કેવી રીતે મેં ધામધારીનો સાક્ષાત્કાર કર્યો.

કાયમ ફના બીચ હુની કે, હુતી ના તફાવત ।

મૈં જો બેવરા કરત હોં, સો કદમ હાદી બરકત ॥ ૫૨ ॥

આ સંસારમાં આજસુધી કોઈને પણ અખંડ તથા નશ્વરતા વચ્ચેના ભેદની ખબર નહોતી. આ રીતે મેં જે અખંડ પરમધામ તથા નશ્વર જગતનું વર્ણન કર્યું છે તે બધું સદ્ગુરુની કૃપાનો જ પ્રતાપ છે.

નાસૂત ઔર મલકૂત કી, ના લા મકાન કી સુધ ।

જબરૂત લાહૂત હાહૂત, દઈ હાદિએ હિરદે બુધ ॥ ૫૩ ॥

મૃત્યુલોક, વૈંકુંઠ, શૂન્ય-નિરાકાર તથા અક્ષરધામ, અક્ષરાતીત પરમધામ તથા રંગમહેલનું ભાન મને નહોતું. સદ્ગુરુએ જ મારા હંદયને પ્રકાશિત કરી આ ભાન કરાયું છે.

એ સુધ પાએ પીછે, ભયા બેવરા બુજરક ।

જ્યોં જાહેર માહેં દૂનિયાં, ત્યોં બાતૂન માહેં હક ॥ ૫૪ ॥

આ ભાન પ્રાપ્ત થતાં શ્રેષ્ઠ પરમધામનું વર્ણન સ્પષ્ટ થવા લાગ્યું. ત્યારે જ્ઞાન થયું કે અમે બાહ્યદૃષ્ટિ આ સંસારમાં છીએ અને અંતર્દૃષ્ટિ ધામધારીની સમીપ બેઠા છીએ.

બંદગી સરિયત કી, ઔર હકીકત બંદગી ।

નાસૂત હુની અરસ મોમિન, હૈ તફાવત એતી ॥ ૫૫ ॥

ત્યારે એ પણ જ્ઞાન થયું કે બાહ્ય ઉપાસના (શરાઅ-કર્મકંડની બંદગી) અને માનસિક ઉપાસના (હકીકત બંદગી)માં એટલું અંતર છે જેટલું નાશવંત સંસારના જીવો તથા પરમધામના આત્માઓ વચ્ચે છે.

નાસૂત બીચ ફોન કે, અરસ કાયમ હમેસગી ।
દુનિયાં તાલુક દિલ કી, રૂહ મોમિન ખુદાય કી ॥ ૫૬ ॥

વળી એ પણ જ્ઞાન થયું કે આ મૃત્યુલોક નાશવંત છે અને પરમધામ અખંડ અવિનાશી છે. સંસારના લોકોનો સંબંધ નશરતા સાથે છે અને બ્રહ્માત્માઓનો સંબંધ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા સાથે છે.

એતા લિખ્યા બેવરા, સબ કિતાબો મિને ।
નુકસાન નશ દોડી દેખત, તો ભી છોડેં ના હઠ અપને ॥ ૫૭ ॥

આ પ્રકારનું વર્ણન બધા ધર્મગ્રંથોમાં પણ આપ્યું છે. સંસારી લોકો (પોતાની ઉપાસના દ્વારા) પ્રત્યક્ષ થતા લાભ હાનિ જોતા હોવા છતાં પોતાની હઠ (આગ્રહ) છોડતા નથી, એટલે કે કર્મને મહત્વ આપે છે.

ઈસક બંદગી અલ્લાહ કી, સો હોત હૈ હજૂર ।
ફરજ બંદગી જાહેરી, સો લિખી હક સે દૂર ॥ ૫૮ ॥

એમાં સ્પષ્ટ કહ્યું છે કે પ્રેમપૂર્વક કરેલ પૂર્જબ્રહ્મની વંદના તેમની નજીક/સાનિધ્યમાં પહોંચાડે છે અને માત્ર ઔપચારિકતા સમજ્ઞને કરેલ બાબુ ઉપાસના (ફરજબંદગી) પરમધામથી દૂર જ રાખે છે.

જાહેર મૈં કેતા કરું, ખુદાય કા જહૂર ।
વાસ્તે ખાસ ઉમત કે, એ કરી હૈ મજફૂર ॥ ૫૯ ॥

પરમાત્માના પ્રકારશનું વર્ણન હું ક્યાં સુધી કરું ? ખાસ કરીને પરમધામના આત્માઓ માટે જ આ વાતો (થોડીક) કરી છે.

ઉપર લા મકાન કે, રાહ ના મૌત કી તિત ।
નૂર મકાન નૂર તજલ્લા, અરસ હમેસગી જિત ॥ ૬૦ ॥

શૂન્ય-નિરાકારથી પર કાળનો પ્રભાવ સર્વથા નથી. તેનાથી પર અક્ષરધામ તથા પરમધામમાં તો હરહંમેશ નિત્યતા (અમરત્વ) છે.

નૂર તજલ્લા અરસ મેં, સૂરત સાહેબ કી ।
દરગાહ બીચ રહેત હેં, રૂહેં હમેસગી ॥ ૬૧ ॥

તેજોમય પરમધામમાં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા સચ્ચિદાનંદમય દિવ્યરૂપે બિરાજમાન છે. આ દિવ્ય પરમધામમાં બ્રહ્માત્માઓ નિત્ય રહે છે.

બડી બડાઈ ઈન કી, કોઈ નહીં ઈન સમાન ।
રહેં હજૂર હક કે, એ નિસબ્ધત કરી પેહેચાન ॥ ૬૨ ॥

આ બ્રહ્માત્માઓનો મહિમા એટલો મોટો છે કે તેના જેટલો અન્ય કોઈનો નથી. તે સર્વદા ધામધાણીનાં ચરણોમાં રહે છે. તેથી આ નશર ખેલ જોવા છતાં પણ તે ધામધાણીની સાથે પોતાનો શાશ્વત સંબંધ જાણી શક્યા.

તબ મૈં દિલ મેં યોં લિયા, કરું કાયમ ચૌદે તબક ।
મેરે ખાવંદ કે ઈલમ સે, સબોં પોહોંચાડો હક ॥ ૬૩ ॥

આ સંબંધને કારણે મેં હદ્યપૂર્વક નિશ્ચય કર્યો કે હું આ ચૌદ લોકને અખંડ બનાવી દઉં તથા

સદ્ગુરુએ આપેલ આ તારતમ જ્ઞાન વડે સૌને ધામધણીનાં ચરણોમાં પહોંચાડી દિં.

એસા જબ દિલમં આઈયા, દિયા જોસ હકેં બલ ।

ઉતરી કિતાબેં કાદર સે, પોહોંચ્યા હુકમ અસલ ॥ ૬૪ ॥

મારા મનમાં એવો વિચાર આવતાં જ ધામધણીએ મને આવેશ (જોશ) અને બળ આખ્યાં, જેના પ્રતાપે તારતમ વાણીનું અવતરણ થયું અને સંસારના જીવોને અખંડ કરવાનો આદેશ પણ ગ્રાપ્ત થયો.

એ ઈનાયત પેહેલેં ભઈ, આએ મહંમદ આપ ।

રૂહ અલ્લા પેહેલેં દિલ મિને, આએ અહંમદ કિયો મિલાપ ॥ ૬૫ ॥

સૌથી પહેલાં ધામધણીની આ અપાર કૃપા મારા પર થઈ. પછી રસૂલ મહંમદ (કુરાન રૂપે) મારી સમીપ આવ્યા (મને કુરાન ગ્રાપ્ત થયું). સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજે પ્રબોધેલ જ્ઞાન તો મારા હદ્યમાં પેહેલેથી જ હતું ફરીથી રસૂલ મહંમદનું જ્ઞાન પણ મળવાથી અહમદ રૂપે બંનેનો એકાકાર થયો. [તાત્પર્ય એ છે કે સદ્ગુરુએ આપેલું તારતમ જ્ઞાન તો પહેલેથી જ હતું જેનાથી શાસ્ત્રોનું રહસ્ય સ્પષ્ટ થઈ જતું હતું પછી કુરાનનું જ્ઞાન પણ ગ્રાપ્ત થતાં બંનેનું રહસ્ય સ્પષ્ટ થઈ ગયું અને પરબ્રહ્મ પરમાત્માનું દિવ્ય જ્ઞાન સંસારમાં લાવવાનો અહંભાવ (અદ્ભુત ઉત્સાહ) હદ્યમાં જાગ્રત થઈ ગયો.]

તથ ખુદાઈ ઈલમ સે, ભઈ સબો પેહેચાન ।

એસી પાઈ નિસબ્ત, બૂજા અપના કુરાન ॥ ૬૬ ॥

ત્યારે તારતમ જ્ઞાન દ્વારા કુરાનનું સધણું રહસ્ય સ્પષ્ટ થયું. ધામધણી સાથેના શાશ્વત સંબંધને એવી રીતે પિછાણી લીધો કે કુરાનના બધા સંકેતો જ્ઞાત થયા.

સો કુરાન મૈં દેખિયા, સબ પાઈયાં ઈસારત ।

હાથ મુદ્દા સબ આઈયા, હક પેડ જાની નિસબ્ત ॥ ૬૭ ॥

જ્યારે આ કુરાનને મેં ધ્યાનપૂર્વક જોયું (અધ્યયન કર્યું) અને પરમધામ માટે આપેલા સંકેત ગ્રાપ્ત કર્યા ત્યારે તેના બધા મુદ્દા મારે હાથ લાગી ગયા. સધળા આત્માઓનો મૂળ સંબંધ તો પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા સાથે જ છે તેની મને ચોક્સાઈ થઈ.

જો ભેજુ ગિરો હક ને, એ જો ખાસલ ખાસ ઉમત ।

તાએ દેઊં દોઉં સાહેદી, જ્યોં આવે અસલ લજત ॥ ૬૮ ॥

મેં નિશ્ચય કર્યો કે પરમાત્માએ પોતાની અંગના સ્વરૂપ જે બ્રહ્માત્માઓને આ માયારૂપી જેલમાં મોકલ્યા છે તેમને હું વેદ તથા કટેબ બંનેની સાબિતી આપું જેથી તેમને પરમાત્માના અખંડ આનંદનો અનુભવ થઈ જાય.

એહ કાયમ ન્યામતેં, દોઉં સે જુદી જુદી ।

નૂર જમાલ ઔર નૂર કી, દઈ દોઉં કી સાહેદી ॥ ૬૯ ॥

આ અખંડ સંપદાઓનું વેદ તથા કટેબ બંનેનું અલગ અલગ વર્ણન કર્યું છે. બંને ધર્મગ્રંથોએ અક્ષરાતીત તથા અક્ષરબ્રહ્મની સાબિતી આપી છે.

મહંમદ કહે મૈં ઉનસે, મોમિન મેરે ભાઈ ।

કુરાન હદીસોં બીચ મેં, હૈ ઉનોં કી બડાઈ ॥ ૭૦ ॥

રસૂલ મહિમદે કહ્યું, હું તે પરમધામથી આવ્યો છું તથા બ્રહ્માત્માઓ મારા ભાઈ છે. આ રીતે કુરાન અને હઠીસોમાં બ્રહ્માત્માઓનો મહિમા દર્શાવ્યો છે.

એ કલામ અલ્લામેં પહેલે લિખ્યા, સબ છોડેંગે સક ।

બરકત ઉમત ખાસ કી, સબ લેસી ઈસક ॥ ૭૧ ॥

કુરાનમાં પહેલેથી જ એમ લઘું હતું કે અંત સમયે સઘળા લોકોની શંકાઓ દૂર થશે, ત્યારે બ્રહ્માત્માઓ (ખાસ સમુદ્દરાય)ના પ્રતાપે બધા લોકો પ્રેમનો માર્ગ ગ્રહણ કરશે.

કરસી કંતલ દજાલ કો, ઈસે કા ઈલમ ।

સાઝ દિલ સબ હોયસી, જિનકો પોહોંચ્યા દમ ॥ ૭૨ ॥

તે સમયે સદ્ગુરુનું જ્ઞાન (તારતમ જ્ઞાન) કણિયુગી નાસ્તિકતા રૂપી દજાલને સમાપ્ત કરી દેશે. આ જ્ઞાનની શક્તિ જે લોકો સુધી પહોંચશે તે સૌનાં હદ્ય નિર્મણ થઈ જશે.

કહે સબદ સબ આગુંડીં, ઈત ખુદા કરસી કજાએ ।

હિસાબ સબન કા લેયકે, ભિસ્ત જો દેસી તાએ ॥ ૭૩ ॥

આ બધી વાતો પહેલેથી કહી હતી કે અંત સમયે પરમાત્મા ન્યાયાધીશ બનીને સૌનો ન્યાય કરશે. તે બધાંનાં કર્યોનો હિસાબ માગશે અને તેમને મુક્તિસ્થળોનું સુખ પ્રદાન કરશે.

રૂહ અલ્લા કુંજ લ્યાવસી, મેહેદી ઈમામત ।

દરગાહી રૂહેં આવસી, કરસી મહિમદ સિફાયત ॥ ૭૪ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં પહેલેથી કહેવામાં આવ્યું છે કે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી (રૂહ અલ્લાહ) તારતમ જ્ઞાન રૂપી ચાવી લઈને પ્રગટ થશે અને ધર્મગુરુ રૂપે ધર્મનું નેતૃત્વ (ઉપદેશ) કરશે તે સમયે પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ અવતરિત થશે તથા સ્વયં મહિમદ આવીને તેની ભલામણ કરશે.

જેતે કોઈ ફિરકે કહે, સબ છોડ દેસી કુફર ।

આવસી દીન ઈસલામ મેં, દિલ સાઝ હોય કર ॥ ૭૫ ॥

તે સમયે જુદા જુદા મતમતાંતરોમાં વહેંચાયેલા લોકો અંધ વિશ્વાસ (પરમાત્મા પ્રત્યે અવિશ્વાસ) છોડી દેશે અને નિર્મણ હદ્ય બનીને સત્યનિષ્ઠ ધર્મમાં સામેલ થઈ જશે.

એહ પટ જિનકો ખુલે, સો આએ બીચ ઈસલામ ।

લિયા દાવા હકીકી દીન કા, સિર લે અલ્લા કલામ ॥ ૭૬ ॥

આ રીતે જેનું અંતરપટ (અજ્ઞાનનું આવરણ) ખુલ્લી ગયું તેઓ સત્યનિષ્ઠ ધર્મમાર્ગમાં આવી ગયા. તેમણે જ પરમાત્માનાં વચ્ચેનો (અલ્લાહ કલામ)ને શિરોધાર્ય કરીને એક પરમાત્માની ઓળખ કરાવનારા આ સત્ય ધર્મ(નિજાનંદ)નો દાવો કર્યો.

જો બાત મૈં દિલ મેં લઈ, સો હકેં આગું રખી બનાએ ।

ઈત કામ બીચ ખુદાય કે, કાઢું દમ ના મારયો જાએ ॥ ૭૭ ॥

મેં જે સંકલ્પ મનમાં કર્યો છે તેની ધામધાણીએ પહેલેથી જ વ્યવસ્થા કરી દીધી છે. પરમાત્માના

કાર્યમાં કોઈનો પણ હસ્તક્ષેપ થઈ શકતો નથી અર્થાત् કોઈનો વશ ચાલતો નથી.

હુકમ સાહેબ કા ઈન વિધ, સો લેત સબો મિલાએ ।
ખાવંદે બંધ ઔસા બાંધ્યા, કોઈ કાઢ ના સકે પાએ ॥ ૭૮ ॥

ધામધણીની આજ્ઞા જ એવી છે કે તે બધાને પરસ્પર મેળવી દે છે. ધામધણીએ વ્યવસ્થા જ એવી કરી રાખી છે કે કોઈપણ વ્યક્તિ આ માર્ગથી ચલિત થઈ શકતી નથી.

અગ્યારે સૈ સાલ કા, બંધ બાંધ્યા મજબૂત કર ।
હુકમ ઔસા કર છોડ્યા, કાઢું કરની ના પડે ફિકર ॥ ૭૯ ॥

ધામધણીએ રસૂલ મહંમદ દ્વારા અગિયારમી સદીને ક્યામતના દિવસ રૂપે આ રીતે નિશ્ચિત કરી દીધી અને એવી આજ્ઞા કરી કે કોઈએ પણ આ વિષયમાં ચિંતા કરવી પડી નહિ.

મહામત કહેં સુનો મોમિનોં, મૌલા અતિ બુજર્ગ ।
મેહેર હોત જિન ઊપર, તાએ લેત કદમો હક ॥ ૮૦ ॥

મહામતિ કહે છે કે હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધણી સર્વશ્રેષ્ઠ મહિમાશાળી છે, જેના પર તેઓ કૃપા કરે છે તેને પોતાનાં ચરણોમાં લઈ લે છે.

પ્રકરણ ૧૦ ચોપાઈ ૫૭૪

દો નામા કિતાબ - મંગલાચરણ

અબ કહું વિધ નિગમ, દેઉં મહંમદ કી ગમ ।
જાથેં મિટે હુની હમ તુમ, કરું જાહેર રસમ ખસમ ॥ ૧ ॥

મહામતિ કહે છે, હવે હું વૈદિક ધર્મગ્રંથોની વિધિ કહીને રસૂલ મહંમદના ધ્યેય (ગમ)ને સમજાવું છું. જેનાથી સંસારમાં મારા-તારાનો ભાવ (દ્વિત્બાવ) મટી શકે એવા પરબ્રહ્મ પરમાત્માના પ્રેમમાર્ગને પણ પ્રગટ કરું છું.

કહું માએને મગજ વિવેક, જાથેં દીન હોએ સબ એક ।
છૂટ જાએ છલ ભેખ, એ બુધ ઈમામ કો વિસેખ ॥ ૨ ॥

હું ધર્મગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યોને વિવેકપૂર્વક સ્પષ્ટ કરું છું જેથી સંસારમાં પ્રચલિત સઘળા ધર્મ એક પરમાત્મા તરફ અભિમુખ થાય. સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ દ્વારા પ્રબોધેલ જાગ્રત બુદ્ધિના જ્ઞાનની એ વિશેષતા છે કે તેનાથી માયા (બ્રહ્મ)નાં જુદાંજુદાં રૂપો મટી જશે.

ખોજ થકે સબ વેદ, ઔર ખોજ્યા તૈયોં કટેબ ।
પર પાયા ન કાઢું ભેદ, તાથેં રહી સબોં ઉમેદ ॥ ૩ ॥

અનેક લોકો વેદ અને કટેબ ગ્રંથોમાં બ્રહ્મનું રહસ્ય શોધતાં શોધતાં થાકી ગયા. પરંતુ કોઈએ પણ તે ગૂઢ રહસ્ય જાણ્યું નહીં. તેથી સૌના મનમાં બ્રહ્મજ્ઞાનની ચાહના બની રહી.

સાખ સબે જો ગ્રંથ, તાકે કરતે થે અનરથ ।
બિના ઈમામ ન કોઈ સમરથ, જો પટ ખોલ કે કરે અરથ ॥ ૪ ॥

આજસુધી બધા વિદ્વાન લોકો ધર્મગ્રંથોના અર્થનો અનર્થ કરતા હતા, સદ્ગુરુ વિના કોઈપણ વ્યક્તિ સમર્થ થયા નથી, જે અજ્ઞાનના આવરણને દૂર કરી આ ધર્મગ્રંથોનું સાચું રહસ્ય સ્પષ્ટ કરી શકે.

હક નાહીં મિને સૃષ્ટ સુપન, હુંદ્યા લા કે લોકન ।
જો જુલમત સે ઉત્પન, હૈ સાખ આપ મુખ તિન ॥ ૫ ॥

આ સ્વખની સૃષ્ટિમાં પરમાત્મા નથી છતાં પણ નિરાકારથી ઉત્પન્ન લોકોએ અહીં પરમાત્માને શોધ્યા. જેઓ પોતે નિરાકારથી ઉત્પન્ન થયા છે એમણે પણ પોતાના મુખથી એમ કહ્યું કે પરમાત્મા અહીં નથી.

કૈ ખોજ કરી નિગમ, પર પાઈ નાહી ગમ ।
એ પૈદા જિનકે હુકમ, સો પાયા ન કિન ખસમ ॥ ૬ ॥

વેદોએ પણ અનેક પ્રકારે બ્રહ્મની શોધ કરી, પરંતુ તેનો પાર પામી શક્યા નહિ. આ સમગ્ર સૃષ્ટિ જેમની આજ્ઞામાત્રથી થઈ છે તે પરમાત્માને કોઈ પામી શક્યું નથી.

કૈયોં હુંદ્યા ચૌદે ભવન, હુંદે ચાર મુક્તિ કે જન ।
નવધા કે હુંદે ભિન ભિન, ના કદ્ધ ખબર તૈગુન ॥ ૭ ॥

ચૌદ લોકમાં અનેક સાધકોએ પરમાત્માની શોધ કરી, વૈકુંઠમાં ચાર પ્રકારની મુક્તિની ઈચ્છાવાળા સાધકોએ પણ પરમાત્માને શોધ્યા. અનેક સાધકોએ નવધા ભક્તિ દ્વારા જુદી જુદી રીતે શોધ કરી (પરંતુ કોઈ પણ તેમને પ્રાપ્ત કરી ન શક્યા). એટલું જ નહિ પરંતુ ત્રિગુણાધિપતિ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશને પણ પરબ્રહ્મ પરમાત્માનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું નથી.

મહાપ્રલે હોસી જબ, રહે સરગુન ના નિરગુન તબ ।
નિરાકાર ના સુન, કેહેવે કો નાહીં બચન ॥ ૮ ॥

જ્યારે મહાપ્રલય થશે ત્યારે સગુણ અથવા નિર્ગુણ, શૂન્ય તથા નિરાકાર કંઈ જ બાકી રહેશે નહીં ત્યારે પરમાત્માના વિષયમાં કહેવા માટે શબ્દ (વચન) પણ રહેશે નહીં.

નેત નેત કર તો ગાયા, જો બ્રહ્મ ન નજરો આયા ।
જિત દેખો તિત માયા, તબ નામ નિગમ ધરાયા ॥ ૯ ॥

વેદોએ બ્રહ્મના વિષયમાં નેતિ-નેતિ (બ્રહ્મ અહીં નથી અને આગળ છે) એટલા માટે કહ્યું કે તેમને ક્યાંય પણ પરમાત્મા દાણિગોચર ન થયા. એમણે જ્યાં જ્યાં દાણ નાખી ત્યાં સર્વત્ર માયાનો જ વિસ્તાર જોયો ત્યારે તેમણે પોતાનું નામ નિગમ રાખ્યું.

બ્રહ્મ નહીં મિને સંસાર, મન બાચા રહી ઈત હાર ।
હુંદ્યા કૈયોં કૈ પ્રકાર, પર ચલ્યા ન આગે બિચાર ॥ ૧૦ ॥

આ અનિત્ય સંસારમાં પરમાત્મા નથી, મન અને વાણી બંને આ વિષયમાં મૌન થઈ જાય છે છતાં અનેક લોકોએ વિવિધ પ્રકારે પરમાત્માને શોધવાનો પ્રયત્ન કર્યો છતાં તેમનો વિચાર નિરાકારથી આગળ વધી શક્યો નથી.

કૈ અવતાર કિતાબાં કર, બહુ જ્યાની કહાવેં તિથંકર ।
ઔલિએ અંબિએ પૈગંમર, હક કી નાહીં કાહું ખબર ॥ ૧૧ ॥

અનેક અવતારી પુરુષ તથા તીર્થકરો જુદા જુદા ગ્રંથોની રચના કરીને મહાન જ્ઞાની કહેવાયા. આ પ્રકારે મુસલમાનોમાં પણ અનેક લોકો પરમાત્માના ભિત્ર (વલી) નબી તથા પેગભર કહેવાયા. પણ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કોઈનેય થયો નહીં.

કહ્યા ઈતથેં આગે સુન, નિરાકાર નિરગુન ।
ભી કહ્યા નિરંજન, તાથેં અગમ રહ્યા સબન ॥ ૧૨ ॥

બધા લોકો એવું કહેવા લાગ્યા કે આ ચૌટલોકથી આગળ શૂન્ય, નિરાકાર, નિરગુણ તથા નિરંજન છે. તેથી પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા બધાને માટે અગમ્ય થઈ ગયા.

કૈયોં હૂંઠ્યા હોએ દુરવેસ, ફિરે જો દેસ વિદેસ ।
પર પાયા ના કાણું ભેસ, આગું લા મકાન કહ્યા નેસ ॥ ૧૩ ॥

અનેક લોકોએ સાધુ (ફકીરી) વેશ ધારણ કરી દેશ-પરદેશમાં પરિબ્રમણ કરતાં-કરતાં પરમાત્માને શોધ્યા. આ વેશધારીઓને પણ પરમાત્મા પ્રાપ્ત થયા નહીં. એટલા માટે એમણે પણ કહું કે આ જગતથી પાર તો માત્ર શૂન્યમંડળ જ છે.

મંગલાચરન સંપૂર્ણ

પ્રકરણ ૧૧ ચોપાઈ ૫૮૭

સાખી : ઢાલ

દોડ કરી સિકંદરે, હૂંઠ્યા હૈયાતી આબ ।
બકા અરસ પાયા નહીં, ઉલંઘ ન સક્યા ખ્વાબ ॥ ૧ ॥

સિકંદરે અમરત્વને પામવા માટે દોડ લગાવી, પરંતુ તે અખંડ પરમધામને પ્રાપ્ત કરી શક્યો નહીં. એટલું જ નહીં આ સ્વખરૂપી સંસારને પણ તે પાર કરી શક્યો નહિં.

હારે હૂંઠ ઊપર તલે, ખુદા ન પાયા કિન ।
તથ હક કા નામ નિરાકાર, કહ્યા નિરંજન સુન ॥ ૨ ॥

આ પ્રકારે અનેક લોકો બ્રહ્માંડની ઉપર તથા નીચે પરમાત્માની શોધ કરી થાકી ગયા, પરંતુ કોઈને પણ પરમાત્મા પ્રાપ્ત થયા નહીં ત્યારે એ લોકોએ પરમાત્માને નિરાકાર, નિરંજન અને શૂન્ય કહી દીધા.

ઔર નામ ધરયા હક કા, બેચૂન બેચગૂન ।
કહે હક કો સૂરત નહીં, બેસબી બેનિમૂન ॥ ૩ ॥

આ પ્રકારે બીજા લોકોએ પણ પરમાત્માને બેચૂન અને બેચગૂન કહી દીધા. તે લોકો એ પણ કહેવા લાગ્યા કે પરમાત્માની કોઈ આકૃતિ નથી એટલા માટે તે બેશબીહ તથા બેનમૂન છે.

ઈત થેં આએ મહંમદ, લ્યાએ ઝુરમાન હકીકત ।
દેખાએ ખોલ માએને, અરસ હક સૂરત ॥ ૪ ॥

આ સ્થિતિમાં અવિનાશી ધામથી રસૂલ મહંમદ પરમાત્માના યथાર્થ જ્ઞાનનો સંદેશો લઈને આવ્યા. એમના ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરીને જુઓ, ત્યાં આગળ પરમાત્માના સ્વરૂપ(આકૃતિ)નું વર્ણન છે.

મૈં આયા હક કા હુકમ, હક આવેગા આખરત ।

કૌલ કિયા હૈ મુજસો, મૈં લ્યાયા હક મારફત ॥ ૫ ॥

રસૂલે એવું કહ્યું કે હું પરમાત્માનો આદેશ લઈને આવ્યો છું. સ્વયં પરમાત્મા અંતિમ સમયે આવશે. એમણે મને એમના આવવાનું વચન આપ્યું છે. હું એમની પૂર્ણ ઓળખાણ માટે સંકેત-વચન લઈને આવ્યો છું.

ઉતરીં અરવાહેં અરસ સે, રૂહેં બારે હજાર ।

ઔર ઉતરીં ગિરો ફિરસ્તે, ઔર કુન સે હુઆ સંસાર ॥ ૬ ॥

તેઓએ એ પણ કહ્યું કે અખંડ પરમધામના બ્રહ્મ-આત્માઓ આ ખેલમાં અવતરિત થયા છે. તેમની સંખ્યા બાર હજાર છે. અક્ષરધામથી પણ ઈશ્વરીસૃષ્ટિનો સમૂહ અવતરિત થયો છે તથા પરમાત્મા દ્વારા “થઈ જી” (કુન) કહેવા માત્રથી સંસારમાં સમગ્ર જીવ પણ ઉત્પન્ન થયા છે.

મહંમદ કહે મૈં ઉમત પર, લ્યાયા હક કુરમાન ।

જો લેવે મેરી હકીકત, તાએ હોવે સબ પેહેચાન ॥ ૭ ॥

રસૂલ મહંમદે કહ્યું કે હું બ્રહ્મ-આત્માઓને માટે પરમાત્માનો સંદેશો લઈને આવ્યો છું. જેઓ મારા આ સાચા જ્ઞાનને ગ્રહણ કરશે તેમને બધા પ્રકારની પિછાણા થઈ જશે.

સાત તથક તલે જિભી કે, તિન પર હૈ નાસૂત ।

તિન પર હૈં કે ફિરસ્તે, તિન પર હૈ મલકૂત ॥ ૮ ॥

લા હવા મલકૂત પર, લા પર નૂર મકાન ।

નૂર પાર નૂર તજલ્લા, મૈં તહાં સે લ્યાયા કુરમાન ॥ ૯ ॥

તેઓએ એ પણ કહ્યું કે મૃત્યુલોકની નીચે સાત પાતાળ લોક છે. એમની ઉપર આ મૃત્યુલોક છે. આ લોકની ઉપર દેવલોક છે. એમની ઉપર વૈકુંઠ (મલકૂત) છે. વૈકુંઠની ઉપર શૂન્યનિરાકાર છે. એમની પાર અક્ષરધામ છે. અક્ષરધામથી પાર અક્ષરાતીત પરમધામ છે. હું ત્યાંથી સંદેશો લઈને આવ્યો છું.

જબરાઈલ પોહોંચ્યા નૂર લગ, મૈં પોહોંચ્યા પાર હજૂર ।

મૈં વાસ્તે ઉમત કે, બોહોત કરી મજકૂર ॥ ૧૦ ॥

તેઓએ એ પણ કહ્યું કે જીશ્વીલ ફિરસ્તા પણ અક્ષરધામ સુધી પહોંચ્યો છે પરંતુ હું અક્ષરથી આગળ અક્ષરાતીતની નિકટ પહોંચ્યો છું. મૈં બ્રહ્માત્માઓને માટે અક્ષરાતીતની સાથે અનેક વાતો પણ કરી છે.

કહ્યા સુભાને મુજ કો, હરફ નબે હજાર ।

કહ્યા તીસ જાહેર કીજિયો, ઔર તીસ તુમ પર અખત્યાર ॥ ૧૧ ॥

બાકી જો તીસ રહે, સો રાખિયો છિપાએ ।

બકા દરવાજે ખોલસી, આખર કો હમ આએ ॥ ૧૨ ॥

અક્ષરાતીત પરમાત્માએ મને ૮૦ હજાર શબ્દો કહેતાં કહું કે આમાંથી ૩૦ હજાર શબ્દોને પ્રગટ કરવા તથા બીજા ૩૦ હજાર શબ્દો તમે તમારી ઈચ્છા મુજબ પ્રગટ કરવા, બાકીના ૩૦ હજાર શબ્દોને ગુપ્ત રાખવા. અતિમ સમયે આવીને હું અખંડનાં દ્વાર ખોલી દઈશ.

કૌલ કિયા હકે મુજસે, હમ આવેંગે આખર ।

જ્યો આવે ઈમાન ઉમત કો, તુમ જાએ દેઓ ખબર ॥ ૧૩ ॥

પરમાત્માએ મને વચન આપ્યું કે તેઓ અંતિમ સમયે આવશે. તેઓએ એ પણ કહું કે બ્રહ્માત્માઓને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય એટલા માટે તમે પહેલાં જઈને એમને આ સમાચાર આપી દો.

હોએ કાળ હિસાબ લેયસી, દુની કો હોસી દીદાર ।

ભિસ્ત દેસી કાયમ, રૂહેં લેસી નૂર કે પાર ॥ ૧૪ ॥

રસૂલે એ પણ કહું કે અંતિમ સમયે પરમાત્મા ન્યાયાધીશના રૂપમાં આવીને બધાનાં કર્માના લેખા-જોખા રાખશે ત્યારે બધા જીવોને એમનાં દર્શન થશે. તે બધા જીવોને મુક્તિ સ્થળોમાં સ્થાન આપશે તથા બ્રહ્માત્માઓને અક્ષરથી આગળ અક્ષરાતીત પરમધામમાં લઈ જશે.

ઈસા મહેદી જબરાઈલ, ઔર અસરાઈલ ઈમામ ।

માર દજાલ એક દીન કરસી, ખોલસી અલ્લા કલામ ॥ ૧૫ ॥

તે સમયે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અંતિમ સમયના ધર્મગુરુ (મહારી)ના રૂપમાં ધર્મનું નેતૃત્વ કરશે. જિબ્રીલ અને ઈશ્વરાઈલ ફિરસ્તા એમની સાથે હશે. તે નાસ્તિકતારૂપી દજાલને મારીને એક ધર્મની સ્થાપના કરશે અને કુરાન આદિ ધર્મગ્રંથોનાં રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરશે.

સોએ કૌલ માને નહીં, હિંદૂ મુસલમાન ।

મહંમદ કહે જાહેર, પર એ લ્યાવેં ના ઈમાન ॥ ૧૬ ॥

આ રીતે રસૂલ મહંમદ દ્વારા કહેવાયેલ વચનોનો હિન્હુ તથા મુસલમાન બંનેએ સ્વીકાર કર્યો નહીં. રસૂલ મહંમદે તો સ્પષ્ટ કહું છે, પરંતુ આ લોકો એમનાં વચનો પર વિશ્વાસ નથી કરતા.

તો ભી ન માને હક સૂરત, પાતસાહ ઈબલીસ દિલોં જિન ।

કહે હક ન કિનહું દેખિયા, ખુદા નિરાકાર હૈ સુન ॥ ૧૭ ॥

આટલું કહેવા છતાં પણ બાધ્ય દસ્તિવાળા આ લોકો પરમાત્માના સ્વરૂપને માનતા નથી કારણ કે એમના હદ્દ્ય પર દુષ્ટ ઈબલીસનું શાસન (સત્તા) છે. એમનું કહેવું છે કે પરમાત્માને કોઈએ જોયા જ નથી, એટલા માટે તે શૂન્ય અથવા નિરાકાર છે.

સોઈ કૌલ સરિયતને, પકડ લિયા ઈનોં સે ।

કૌલ તોડત રસૂલ કે, દુસમન બૈઠા દિલમે ॥ ૧૮ ॥

શરાઅના લોકોએ પણ નિરાકારવાદીઓનાં આ વચનોને શિરોધાર્ય કર્યા છે. એટલા માટે એ રસૂલનાં વચનોનો ભંગ કરે છે. કારણ કે એમના હદ્દ્ય પર પણ દુષ્ટ ઈબલીસ દુશ્મન બનીને બેઠો છે.

આખર આએ રૂહઅલ્લા, સો લીજો કર યક્તીન ।
એ સમજેગા બેવરા, સોઈ મહંમદ દીન ॥ ૧૯ ॥

એ ચોક્કસ માની લો કે આ અંતિમ સમયે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રગટ થઈ ગયા છે. જે આ વચનોનું રહસ્ય સમજશે તે આ સદ્ગુરુ દ્વારા ઉપદેશેલા ધર્મમાં ગણાશે.

જો કઢૂ કહ્યા મહંમદેં, ઈસેં ભી કહ્યા સોએ ।
એ માયેને સો સમજહી, જો અરવા અરસ કી હોએ ॥ ૨૦ ॥

પરમાત્માના વિષયમાં રસૂલ મહંમદે જે વાતો કરી છે, તે બધાંની સ્પષ્ટતા સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજે કરી છે. પરંતુ જે પરમધામના આત્માઓ હશે તે જ આ વચનોને સમજી શકશે.

સાત લોક તલે જિમી કે, મૃતલોક હૈ તિન પર ।
ઈદ રુક્ર બ્રહ્મા બીચમેં, ઊપર વિસ્તુ બૈકુંઠ ઘર ॥ ૨૧ ॥

નિરાકાર બૈકુંઠ પર, તિન પર અક્ષર બ્રહ્મ ।
અક્ષરાતીત બ્રહ્મ તિન પર, યોં કહે ઈસે કા ઈલમ ॥ ૨૨ ॥

આ પૃથ્વીના અડધા ભાગમાં સાત પાતાલ છે. એમની ઉપર મૃત્યુલોક છે. એમની ઉપરના લોકોમાં ઈન્દ્ર, રુક્ર, બ્રહ્મા વગેરે રહે છે. આ ચૌદ લોકમાં બધાંથી ઉપર ભગવાન વિષ્ણુનું વैકુંઠ ધામ છે. વैકુંઠથી ઉપર નિરાકાર છે. એમનાથી પાર અક્ષરબ્રહ્મ છે. એનાથી પણ પાર અક્ષરાતીત પરબ્રહ્મ છે. આમ સદ્ગુરુ દેવચંદ્રજીએ આપેલ તારતમ જ્ઞાન સ્પષ્ટ કહે છે.

એ બેવરા વેદ કટેબ કા, દોનોં કી હકીકત ।
ઈલમ એકે વિધ કા, દોઊં કી એક સરત ॥ ૨૩ ॥

આ વિવરણ વેદ અને કટેબ બંને ગ્રંથોની યથાર્થતા પ્રગટ કરે છે. બંનેના જ્ઞાનમાં સામ્યતા છે તથા બંને એક જ લક્ષ્યની વાત કહી રહ્યા છે.

ઈસે મહંમદ મેહેદી કા, ઈન તીનોં કા એક ઈલમ ।
હક નહીં બ્રહ્માંડમેં, એ હુઅા પૈદા જિનકે હુકમ ॥ ૨૪ ॥

ઈસા, મહંમદ અને મહદી આ ત્રણેના જ્ઞાન એક જ લક્ષ્ય તરફ છે. એમનું તાત્પર્ય એ છે કે આ નશ્વર બ્રહ્માંડમાં પરમાત્મા નથી તથા આ એમની આજ્ઞા માત્રથી બનેલું છે.

હુનિયાં બીચ બ્રહ્માંડ કે, એસા હોએ જો ઈલમ લિએ એ ।
હક નજીક સેહેરગ સે, બીચ બકા બૈઠાવેં લે ॥ ૨૫ ॥

આ બ્રહ્માંડના લોકોમાં જેમને પણ આ હિંય તારતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે એમને પરમાત્મા પોતાની શાસનળીથી પણ નજીક જણાશે. આ જ્ઞાન એમને આ સ્વખરૂપી જગતથી જગ્રત કરીને અખંડ પરમધામમાં પહોંચાડશે.

કરમ કંડ ઔર સરિયત, એ તથ માનેં મહંમદ ।
જબ ઈસા ઔર ઈમામ, હોવેં દોઊં સાહેદ ॥ ૨૬ ॥

કર્મકંડ અથવા શરાઅમાં તલ્લીન થયેલા લોકો રસૂલ મહંમદને ત્યારે સમજશે જ્યારે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને ઈમામ મહદી બંને એમની સાક્ષી આપશે.

હિન્દુ ન માને કૌલ મહંમદ, ના સરિયત મુસલમાન ।
યોં જાન ચૌથે આસમાન સે, આયા ઈસા દેને ઈમાન ॥ ૨૭ ॥

રસૂલ મહંમદનાં વચ્ચેનો હિન્દુ લોકો પણ સ્વીકાર નથી કરતા અને શરાઅમાં પડેલા મુસલમાનો પણ સ્વીકાર નથી કરતા. એવું સમજુને બધાને પરમાત્માની તરફ વિશ્વાસ દેવડાવવા માટે સદ્ગુરુ શ્રીદેવચંદ્રજી મહારાજ ચોથા આસમાન (પરમધામ)થી આ જગતમાં અવતરિત થયા.

ઔર આએ ઈમામ, ઉપર અપની સરત ।
દે સાહેદી મહંમદ કી, કરે ઈમામત ॥ ૨૮ ॥

કુરાનમાં કહેલાં વચ્ચેને અનુરૂપ ઈમામ મહદી પણ આ સંસારમાં અવતરિત થયા છે. એમણે રસૂલ મહંમદનાં વચ્ચેની સાક્ષી આપી ધર્મનું નેતૃત્વ કર્યું.

ઈસા ઈમામ ઉમત કો કહે, ચલો હુકમ માફક ।
દે સાહેદી મહંમદ કી, દૂર કરે સબ સક ॥ ૨૯ ॥

આ પ્રકારે ઈસા અને ઈમામ પોતાના સમુદ્ધાયને કહે છે કે તમે પરમાત્માના આદેશ અનુસાર આચરણ કરો. તેઓએ રસૂલ મહંમદનાં વચ્ચેની સાક્ષી આપતાં કહ્યું કે તમે મનની બધી શંકાઓને દૂર કરો.

પેહેલેં લિખ્યા કુરમાનમે, આવસી ઈસા ઈમામ હજરત ।
મારેગા દજાલ કો, કરસી એક દીન આખરત ॥ ૩૦ ॥

રસૂલ મહંમદે કુરાનમાં પહેલેથી લખી દીધું હતું કે મહાન આત્મા સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ભવિષ્યમાં પ્રગટ થશે. તેઓ નાસ્તિક ભાવનાને દૂર કરી અંતમાં બધા લોકોને એક જ ધર્મમાં પ્રતિષ્ઠિત કરશે.

વેદો કહ્યા આવસી, બુધ ઈસ્વરોં કા ઈસ ।
મેટ કલિજુગ અસુરાઈ, દેસી મુક્ત સબોં જગદીસ ॥ ૩૧ ॥

વૈદિક ધર્મગ્રંથોમાં પણ આ પ્રકારે કહ્યું છે કે કળિયુગમાં બધા ઈશ્વરોના ઈશ એવા બુદ્ધજી પ્રકટ થશે. તેઓ કળિયુગની આસુરી વૃત્તિઓનો નાશ કરી જગતના જીવોને મુક્તિ આપશે.

બુધ બ્રહ્મસૂષ્પ વાસ્તે, આવસી કહ્યા વેદ ।
એ બાત હૈ ઉમત કી, કોઈ ઔર ન જાને ભેદ ॥ ૩૨ ॥

આ પ્રકારે વૈદિક ધર્મગ્રંથોમાં કહ્યું છે કે બ્રહ્મસૂષ્પિઓને માટે બુદ્ધજી પ્રગટ થશે. આ બ્રહ્માત્માઓની વાત છે એટલા માટે આ રહસ્યોને બીજા કોઈ પણ નહીં સમજ શકે.

જો નેત નેત કહ્યા નિગમે, સબ લગે તિન સબદ ।
માબેને નિરાકાર પાર કે, કર્યો સમજે દુનિયાં હદ ॥ ૩૩ ॥

વેદોએ પણ બ્રહ્મને નેતિ-નેતિ કહ્યું છે એટલા માટે બધા લોકોએ બ્રહ્મના વિષયમાં આ જ શબ્દ ગ્રહણ કર્યો. આથી નિરાકારથી આગળનું રહસ્ય આ નશર સંસારના લોકો કેવી રીતે સમજ શકશે?

પેહેલે હવા કહી મલકૂત પર, સબ સોઈ રહે પકડ ।

પોઈ ના હકીકત કુરાન કી, તો કોઈ સક્યા ન ઊપર ચઠ ॥ ૩૪ ॥

કુરાનમાં પણ આ જ કહ્યું છે કે વૈકુંઠથી આગળ શૂન્ય નિરાકાર છે એટલા માટે બધા લોકો શૂન્ય નિરાકારને જ પરમાત્મા માનવા લાગ્યા. કુરાનમાં વર્ણવેલું યથાર્થતાનું જ્ઞાન પણ એમને નથી થયું તેથી કોઈ પણ શૂન્યને પાર નહીં કરી શકે.

વેદ કહે ઉત હુની કી, પોહોંચે ના મન અકલ ।
કહે કતેબ છોડ સુરૈયા કો, આગે પોહોંચે ના અરસ અસલ ॥ ૩૫ ॥

વેદોમાં પણ કહ્યું છે કે શૂન્ય-નિરાકારથી આગળ મનુષ્યની બુદ્ધિ અથવા મનની ગતિ નથી. આ પ્રકારે કતેબ ગ્રંથોમાં પણ કહ્યું છે કે જ્યોતિ સ્વરૂપ (શૂન્ય સુરૈયા)ને છોડીને સંસારના લોકોની બુદ્ધિ અનાદિ બ્રહ્મધામ સુધી નહીં પહોંચી શકે.

નિગમેં ગમ કહી બ્રહ્મ કી, ક્યોં સમજી ખ્વાબી દમ ।
સોએ કરું સબ જાહેર, રૂહઅલ્લા કે ઈલમ ॥ ૩૬ ॥

વેદોએ બ્રહ્મને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે એવું સ્પષ્ટ કહ્યું છે. પરંતુ સ્વખના જીવ આ રહસ્યને કેવી રીતે સમજી શકે ? હવે હું સદ્ગુરુએ આપેલા તારતમજ્ઞાન દ્વારા આ રહસ્યને સ્પષ્ટ કરું છું.

કહું ઈસે કે ઈલમ કી, જો હૈ હકીકત ।
હક બકા અરસ ઉમત, જાહેર કરી મારફત ॥ ૩૭ ॥

સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ આપેલ તારતમ જ્ઞાનની યથાર્થતા કહું છું. તે એ છે કે તેમણે પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા, અખંડ પરમધામ તથા બ્રહ્મ આત્માઓની પૂરી પિણાંશ પ્રગટ કરી દીધી છે.

નામ સારોં જુદે ધરે, લઈ સબોં જુદી રસમ ।
સબમેં ઉમત ઔર દુનિયાં, સોઈ ખુદા સોઈ બ્રહ્મ ॥ ૩૮ ॥

જુદા જુદા સંપ્રદાયના અનુયાયીઓએ પરમાત્માને અલગ અલગ નામોથી પોકાર્યા છે તથા એમની પ્રાપ્તિ માટે પણ અલગ અલગ સાધના પદ્ધતિ અપનાવી છે. આ જુદા જુદા સંપ્રદાયોના અનુયાયીઓ તથા બીજા સામાન્ય લોકોમાં સમાનતા એ છે કે તેઓ જે ખુદા અથવા બ્રહ્મ કહીને પોકારે છે તેઓ એક જ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા માટે કરેલો સંકેત છે.

લોક ચૌદે કહે વેદને, સોઈ કતેબ ચૌદે તબક ।
વેદ કહે બ્રહ્મ એક હૈ, કતેબ કહે એક હક ॥ ૩૯ ॥

વેદોમાં બ્રહ્માંડના ચૌદ લોકની ચર્ચા કરી છે, કતેબ ગ્રંથોમાં તેને જ ચૌદ તબક કહ્યા છે. વેદોમાં કહ્યું છે કે બ્રહ્મ એક છે તેમ કતેબ ગ્રંથ પણ કહે છે કે પરમાત્મા (હક) એક છે.

તીન સૂષ્પ કહી વેદને, ઉમત તીન કતેબ ।
લેને ન દેવે માયેને, દિલ આડા દુસમન ફરેબ ॥ ૪૦ ॥

વેદોમાં ગ્રાણ પ્રકારની સૂષ્પિ (બ્રહ્મ, ઈશ્વરી, જીવ)ની વાત કરી છે તો કતેબોમાં પણ તેને ગ્રાણ ઉમત (સમૂહ) કહ્યા છે. વેદ તથા કતેબ બંનેના અનુયાયીઓને તેમના મનમાં બેઠેલો જૂઠો અહંકાર સીધો અર્થ ગ્રહણ કરવા નથી દેતો.

દોઉ કહે વજૂદ એક હૈ, અરવા સબમેં એક ।

વેદ કટેબ એક બતાવહી, પર પાવે ન કોઈ વિવેક ॥ ૪૧ ॥

વેદ અને કટેબ બંને એકસરખું જ્ઞાન આપે છે કે સૌનું (નશ્વર) શરીર એક જ પ્રકાર (પાંચ તત્ત્વ)નું બનેલું છે તથા સહૃદી અંદર આત્મા (ચૈતન્ય) પણ એક જ પ્રકારનો છે. પરંતુ આ વિવેકને કોઈ ગ્રહણ કરી રહ્યા નથી.

જો કથ્યુ કહ્યા કટેબને, સોઈ કહ્યા વેદ ।

દોડી બંદે એક સાહેબ કે, પર લડત બિના પાએ ભેદ ॥ ૪૨ ॥

જેમ કટેબ ગ્રંથોમાં કહેવામાં આવ્યું છે, વેદોમાં પહેલેથી જ એ વાત કહેવામાં આવી છે. વાસ્તવમાં હિંદુ કે મુસ્લિમ બંને એક જ પરમાત્માના સેવક (બંદા) છે પરંતુ આ રહસ્ય નહિ સમજવાને કારણે તેઓ પરસ્પર લડે-જઘડે છે.

બોલી સબો જુદી પરી, નામ જુદે ધરે સબન ।

ચલન જુદા કર દિયા, તાથેં સમજ ના પરી કિન ॥ ૪૩ ॥

સૌની ભાષાઓ જુદી-જુદી હોવાને કારણે તેમણે પરમાત્માનાં નામ પણ અલગ અલગ પાડ્યાં છે. એ પ્રકારે આચરણ તથા પૂજા-પધ્યતિ પણ જુદા પ્રકારની બનાવવામાં આવી છે. તેથી કોઈને પણ ખરી ખબર પડી નથી.

તાથેં હુઈ બડી ઉરજન, સો સુરજાળી દોએ ।

નામ નિસાન જાહેર કરું, જ્યોં સમજે સબ કોએ ॥ ૪૪ ॥

તેથી બંનેમાં પરસ્પર મોટી ગુંચવણ ઊભી થઈ. હવે હું એ બંનેની ગુંચવણો ઉકેલું છું. વેદ તથા કટેબમાં પરમાત્મા માટે પ્રયોગ કરેલ નામ તથા સંકેતો સ્પષ્ટ કરું છું, જેથી સઘળા લોકો આ રહસ્ય સમજ શકે.

વિસ્નુ અજાળલ ફિરસ્તા, બ્રહ્મા મેકાઈલ ।

જબરાઈલ જોસ ધનીય કા, તુદ્ર તામસ અજરાઈલ ॥ ૪૫ ॥

કુરાનમાં ભગવાન વિષ્ણુને અજાળિલ ફિરસ્તા તથા બ્રહ્માજને મેકાઈલ ફિરસ્તા કહ્યા છે. આ પ્રકારે ધામધાણીના આવેશને જિબ્રીલ અને તામસ સ્વરૂપ રૂદ્રને ઈજરાઈલ કહ્યા છે.

બુધ બ્રહ્મા મન નારદ, મિલ વ્યાસેં બાંધે કરમ ।

એ સરિયત હે વેદ કી, જાસોં પરે સબ ભરમ ॥ ૪૬ ॥

બુદ્ધિરૂપ બ્રહ્માજાએ મનરૂપ નારદજાની સાથે મળીને વ્યાસજ દ્વારા વિભિન્ન શાસ્ત્રોની રચના કરાવી અને કર્માનાં બંધન બાંધી દીધાં. એને જ વૈદિક કર્મકાંડ કહેવા લાગ્યા. જેના બંધનમાં બંધાઈને બધા લોકો બ્રમિત થઈ રહ્યા છે.

વેદેં નારદ કહ્યો મન વિસ્નુ કો, જાકો સરાપ્યો પ્રજાપત ।

રાહ બ્રહ્મ કી ભાંન કે, સબો વિસ્નુ બતાવત ॥ ૪૭ ॥

વૈદિક ધર્મગ્રંથોમાં નારદમુનિને ભગવાન વિષ્ણુના મનનું સ્વરૂપ માન્યા છે. તેમને પ્રજાપતિ (બ્રહ્માજ)એ શાપ આપ્યો હતો. તેથી નારદ સદૃશ અસ્થિર મન પરમાત્માના માર્ગથી સાધકોને વિચલિત કરીને ભગવાન વિષ્ણુની જ શ્રેષ્ઠતા દર્શાવે છે.

દમ ઈબલીસ અજાજુલ કો, જાએ કુરાને કહી લાનત ।
સો બૈઠ દુની કે દિલ પર, ચલાવે સરિયત ॥ ૪૮ ॥

કંતેબ ગ્રંથોમાં પણ ઈબલીસ (મન)ને અજાજુલના પ્રાણભૂત માનીને વિકાર્યો છે. તે જ સંસારના લોકોનાં અંતઃકરણ ઉપર બેસીને તેમને કર્મકાંડ તરફ પ્રેરિત કરે છે.

અજાજુલ દમ સબ દિલોં, બૈઠા ઈબલીસ લે લાનત ।
બીચ તૌહીદ રાહ ધૂડાએ કે, દાંઓં બાંઓં બતાવત ॥ ૪૯ ॥

આ પ્રકારે વિકારાયેલું અજાજુલનું પ્રાણસ્વરૂપ મન (ઈબલીસ) સંસારના જીવોના અંતઃકરણમાં બેઠેલું છે અને બધાંને અદ્વૈતના માર્ગથી વિચલિત કરીને અહીં-તહીં (જમણે-ડાબે) અમિત કરે છે.

સોઈ ઈબલીસ સબન કે, દિલ પર હુआ પાતસાહ ।
એહી દુસમન દુની કા, જિન મારી સબોં કી રાહ ॥ ૫૦ ॥

તે જ શાપિત ઈબલીસ બધાંના હદ્યનો અધિપતિ બન્યો છે. હકીકતમાં તે આ સંસારના બધા પ્રાણીઓનો શત્રુ છે, જેણે બધાંનો સન્માર્ગ રોકી દીધો છે.

મલકૂત કદ્યા બૈકુંઠ કો, મોહતત્વ અંધેરી પાલ ।
અક્ષર કો નૂર જલાલ, અક્ષરાતીત નૂરજમાલ ॥ ૫૧ ॥

કુરાનમાં વૈકુંઠધામને મલકૂત તથા મોહતત્વોને અંધેરી પાળ કહ્યું છે. તે જ પ્રમાણે અક્ષરબ્રહ્મને નૂરજલાલ અને અક્ષરાતીતને નૂરજમાલ કહ્યા છે.

બ્રહ્મસૂષ્પ કહે મોમિનકો, કુમારકા ફિરસ્તે નામ ।
ઠૌર અક્ષર સદરતુલ મુંતહા, અરસુલઅજીમ સો ધામ ॥ ૫૨ ॥

બ્રહ્મસૂષ્પિઓને ત્યાં મોમિન કહ્યા છે તથા ઈશ્વરીસૂષ્પિને ફિરસ્તા નામ આપ્યું છે. તે જ પ્રકારે અક્ષરધામને સદરતુલમુન્તહા અને પરમધામને અરશ-એ-અજીમ કહ્યું છે.

શ્રીઠકુરાનીજી રૂહઅલ્વા, મહંમદ શ્રીકુસ્નજી સ્યામ ।
સખ્યાં રૂહેં દરગાહ કી, સુરત અક્ષર ફિરસ્તે નામ ॥ ૫૩ ॥

તે જ પ્રમાણે શ્રી ઠકુરાણીજીને રૂહઅલ્વાહ અને સ્યામસુંદર શ્રી કૃષ્ણજીને મહંમદ કહ્યા છે. તથા બ્રહ્માત્માઓને દરગાહની રૂહ અને અક્ષરબ્રહ્મની સુરતાને ફિરસ્તા નામ આપ્યું છે.

બુધજી કો અસરાઝીલ, બિજિયા અભિનંદ ઈમામ ।
ઉરજે સબ બોલી મિને, વાસ્તે જુદે નામ ॥ ૫૪ ॥

અક્ષરની બુદ્ધિને ઈશ્વરાઝીલ તથા વિજ્યાભિનંદ ને ઈમામ મહારીની સંજ્ઞા આપી છે. આ જ પ્રકારે વેદ તથા કંતેબોમાં જુદાં-જુદાં નામોને લઈને બધા લોકો પોત-પોતાની ભાષામાં જ ગુંચવાયેલા છે.

વાકી તો વેદ કંતેબ, દોઉ દેત હેં સાખ ।
અંદર દોઉ કે ગફલત, લડત વાસ્તે ભાખ ॥ ૫૫ ॥

નહીં તો વેદ-કંતેબ બેઉ એક જ પરમાત્માની સાક્ષી આપી રહ્યા છે. પરંતુ તે બેઉને માનવાવાળા

હિન્કુ તથા મુસલમાન બંનેની અંદર અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર છવાયેલો હોવાથી બંને ભાષાભેદના કારણે એકબીજા સાથે લડી રહ્યા છે.

પ્રકરણ ૧૨ ચોપાઈ ૬૪૨

કંસે કાલા ગૃહમે, કિએ વસુદેવ દેવકી બંધ ।
ભાનેજ મારે આપને, ઐસા રાજ મદ અંધ ॥ ૧ ॥

શ્રીમદ્ભાગવતમાં ઉલ્લેખ છે કે રાજમદથી અંધ બની ગયેલા કંસે વસુદેવ અને દેવકીને કારાગૃહમાં કેદી બનાવ્યાં અને પોતે પોતાના જ ભાણિયાઓને મારી નાખ્યા.

નૂહ કાફર કી બંધમે, રહે સાલ ચાલીસ ।
બેટે મારે કૈ દુખ દિએ, તો ભી કાફરેં ન છોડી રીસ ॥ ૨ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં પણ આ જ પ્રકારનો ઉલ્લેખ છે કે નૂહ પેગમ્બર અવિશ્વાસુ કૂર રાજાના બંધનમાં ચાલીસ વર્ષ સુધી પડી રહ્યા. તે આતતાયીએ નૂહ પેગમ્બરના પુત્રોને મારી નાખ્યા અને તેમને બહુ જ યાતનાઓ આપી. છતાં પણ તેનો કોધ શાંત ન થયો.

કહે વેદ વૈકુંઠ સે, આએ ચતુર્ભુજ દિયા દીદાર ।
વસુદેવ તિન સિખાપન, સ્યામ પોહોંચાયા નંદ દ્વાર ॥ ૩ ॥

વૈદિક ધર્મગ્રંથ શ્રીમદ્ભાગવતમાં ઉલ્લેખ છે કે શ્રી કૃષ્ણજન જન્મ સમયે ચતુર્ભુજ ભગવાન વિષ્ણુએ વૈકુંઠથી આવીને કંસના કારાગૃહમાં વસુદેવ દેવકીને દર્શન દીધાં અને વસુદેવને ઉપદેશ આપ્યો તે અનુસાર વસુદેવ શ્રી કૃષ્ણજીને ગોકુળમાં નંદભાબાના ઘરે પહોંચાડી દીધા.

મલકૂત સે ફિરસ્તા, નૂહ સમજાયા આએ ।
નસીહત કર પીધા ફિરયા, નૂહેં સ્યામ દિયા પોહોંચાએ ॥ ૪ ॥

કટેબગ્રંથોમાં કહું છે કે મલકૂતથી ફિરસ્તાએ આવીને નૂહ પેગમ્બરને (શામ-શ્યામની સુરક્ષા માટે) સમજાવ્યા. તે પ્રકારે ઉપદેશ આપીને એ ફિરસ્તાના પાછા ગયા પછી નૂહ પેગમ્બરે શામને નિર્દીષ્ટ સ્થાને પહોંચાડ્યા.

અહીરોં કી કોમ મેં, જિત મેહેતર નંદ કલ્યાન ।
સુખ લિયા બ્રજ વધુએ, ઔરોં ન હુઈ પેહેચાન ॥ ૫ ॥

શ્રીમદ્ભાગવત અનુસાર યાદવ (આહીર) સમુદ્યાયમાં જ્યાં નંદભાબા તથા કલ્યાણજી અગ્રણી માનવામાં આવે છે, ત્યાં શ્રી કૃષ્ણજીનો પ્રાદુર્ભાવ થયો. પ્રજની વહુવારુઓએ પ્રજલીલામાં તેમની સાથે આનંદ પ્રાપ્ત કર્યો. પરંતુ બીજા લોકોને શ્રી કૃષ્ણજીના સ્વરૂપની પિછાણ થઈ નથી.

મેહેતરોં કી કોમ મેં, જિત હૂદ કીલ સિરદાર ।
જોત રસૂલ ટાપુ મિને, દિયા જબરાઈલેં આહાર ॥ ૬ ॥

અહીં કટેબ ગ્રંથો પ્રમાણે મેહેતર સમુદ્યાયમાં હૂદ પેગમ્બર અને કીલ અગ્રણી મનાતા હતા. પ્રલય સમયે ટાપુમાં આવેલા તેમના લોકોને જિબ્બીલની મદદથી રસૂલે આત્મિક આહાર આપ્યો.

ખેલ હુઆ જો લૈલમે, તકરાર જો અવલ ।
ઉતરીં રૂહેં ફિરસે, અરસ કે અસલ ॥ ૭ ॥

આ મહિમામયી રાત્રિ (લૈલતુલકદ્ર)ના પ્રથમ બંડ (અવ્યલ તકરાર) અર્થાત્ વ્રજની લીલામાં અખંડ ધામથી બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરીસૂષ્ટિ અવતરિત થઈ છે.

સાત રાત આઠ દિન કા, સુકે કહ્યા ઈંત કોપ ।
ભેજ વાએ જલ અગની, પ્રલે કો મૃત લોક ॥ ૮ ॥

શ્રીમદ્ભાગવત અનુસાર વ્રજમંડલમાં સાત રાત અને આઠ દિવસ સુધી તોફાનો સાથે વરસાં વરસ્યો. તેને શુકદેવમુનિએ ઈન્દ્રકોપ કહ્યો છે. તે સમયે મૃત્યુલોકનો પ્રલય કરવા માટે પવન, અજિન અને પાણીને મોકલ્યાં હતાં.

તથ ગોવરધન તલે, સ્યામેં રાખ્યો ગોકલ ।
જલ પ્રલે કે ફિરવલે, અંદર ન હુઆ દખલ ॥ ૯ ॥

તે સમયે શ્રી કૃષ્ણજીએ ગોવર્ધન પર્વતને ઊંચકીને ગોકુળ ગામને સુરક્ષિત રાખ્યું. તે પછી પ્રલયનું પાણી ચારેય બાજુ ફેલાઈ ગયું. પરંતુ વ્રજમંડલમાં પાણીનું એક ટીપુય પ્રવેશી ન શક્યું.

સાત રાત આઠ દિન કા, હુઆ તોફાન હૂદ મેહેતર ।
રાખી રૂહેં કોહ્તૂર તલે, ઔર દૂબ મુએ કાફર ॥ ૧૦ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં ઉલ્લેખ છે કે હૂદ પેગમ્બરના નગરમાં સાત રાત અને આઠ દિવસ સુધી ભયંકર તોફાન આવ્યું. તે સમયે શ્રેષ્ઠ આત્માઓને કોહ્તૂર પર્વતની નીચે રાખીને તેમની રક્ષા કરી. જ્યારે અધર્મી (કાફીર) લોકો રૂભીને મરી ગયા.

હૂદ કહ્યા નંદજીય કો, ટાપુ બ્રજ અખંડ ।
કોહ્તૂર ગોવરધન કહ્યા, ન્યારા જો બ્રહ્માંડ ॥ ૧૧ ॥

શ્રીમદ્ભાગવતમાં વર્ણિન કરેલ નંદબાબાને જ કુરાનમાં હૂદ પેગમ્બર કહ્યા છે અને અખંડ વ્રજમંડલને ટાપુ તથા ગોવર્ધન પર્વતને કોહ્તૂર કહ્યા છે. આ બધાં સ્થાન આ નશ્વર બ્રહ્માંડથી પર છે.

જોગમાયા કી નાવ કર, તિત સભિયાં લૈ બુલાએ ।
સો સોભા હે અતિ બડી, જિત સુખ લીલા ખેલાએ ॥ ૧૨ ॥

(કુરાનનું એક બીજું વાક્ય છે કે નૂહ પેગમ્બર એમના લોકોને હોડીમાં બેસાડીને સુરક્ષિત ટાપુમાં લઈ ગયા હતા. આ વાક્ય પણ શ્રીમદ્ભાગવતની સાથે ઘણું મળતું આવે છે.) યોગમાયાની હોડીમાં સખીઓને બેસાડીને શ્રી કૃષ્ણે તેમને પોતાની પાસે (વૃદ્ધાવનમાં) બોલાવી. તે ચિન્મય વૃદ્ધાવનની શોભા અનુપમ છે, જ્યાં આનંદમયી રાસ-લીલા રચાઈ હતી.

સમારી કિસ્તીય કો, તિત મોમિન લિએ ચઢાએ ।
સો સ્યામ ચિરાગ મહંમદ કી, જિન મોમિન પાર પોહોંચાએ ॥ ૧૩ ॥

યોગમાયાની હોડી બનાવીને બ્રહ્માત્માઓને તેની ઉપર બેસાડ્યા. હકીકતમાં તે શ્યામ પરમાત્મા જ મહંમદના આત્મ (ચિરાગ)સ્વરૂપ છે, જેમણે મોમિનોને પાર પહોંચાડી દીધા.

વેદેં કહ્યા સ્યામ બ્રજમેં, આએ નંદ કે ઘર ।

પીછે આએ રાસમે, ઈત હુઈ નહીં ફજર ॥ ૧૪ ॥

વૈદિક ગ્રંથ શ્રીમદ્ભાગવતમાં કહું છે કે શ્યામસુંદર શ્રી કૃષ્ણજી પ્રજમંડલમાં નંદજીના ઘેર અવતરિત થયા છે. તદ્દુરાંત તે રાસ મંડલમાં આવ્યા કે જ્યાં સવાર થઈ જ નહીં. અર્થાત્ રાસ-લીલા નિરંતર (અખંડ) રૂપે ચાલતી રહી.

કાલમાયા ઈડ પેહેલેં રચ્યો, જોગમાયા રચિયો ઔર ।

કેર તીસરો કાલમાયા રચ્યો, જાને એહી ઈડ વાહી ઠૌર ॥ ૧૫ ॥

પ્રજલીલા માટે કાલમાયાના બ્રહ્માંડની રચના પહેલાં થઈ પછી રાસલીલા માટે યોગમાયાના મંડલની રચના થઈ. રાસલીલા ઉપરાંત ફરીથી કાલમાયાના બ્રહ્માંડ (પ્રતિબિંબ પ્રજ)ની રચના થઈ છે. પરંતુ બધાંને એવું લાગ્યું કે આ એ જ બ્રહ્માંડ છે અને લીલાનું સ્થાન પણ એ જ છે.

પેહેલા તકરાર હૂંદ ધર, દૂજા કિસ્તી પર ।

તીસરા ભયા ફજરકા, જાને વાહી લૈલત કદર ॥ ૧૬ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં લૈલતુલકદ્રના પહેલા ખંડમાં હૂંદ પેગમ્બરના ઘરનો ઉલ્લેખ છે. બીજા ખંડમાં નૂહ પેગમ્બર હોડી ઉપર બેસીને બગીયામાં પહોંચે છે તેનો ઉલ્લેખ છે. આવી જ રીતે ગ્રીજા ખંડમાં સવાર (ફજર)ની લીલાનો ઉલ્લેખ છે. પરંતુ બધાં લોકોને આવું લાગ્યું કે લૈલતુલકદ્ર નિરંતર ચાલી રહી છે.

કિસ્તી નૂહ નબીય કી, લિએ અપને તન ચઢાએ ।

સ્યામ બેટા નૂહ નબીય કા, ફિર્યા કિસ્તી પાર પોહોંચાએ ॥ ૧૭ ॥

નૂહ પેગમ્બર દ્વારા બનાવેલી હોડી ઉપર પોતાના અંગરૂપી આત્માઓને બેસાડીને નૂહ નબીના બેટા શામે તે કિસ્તી (હોડી)ને પાર પહોંચાડી.

કહે કુરાન દૂબે કાફીર, નૂહ નબી તોફાન ।

મોમિન સબે કિસ્તી ચઢે, એ નઈ હુઈ જહાન ॥ ૧૮ ॥

કુરાન અનુસાર નૂહ પેગમ્બરના નગરમાં આવેલાં તોફાનોમાં અવિશ્વાસુ (કાફીર) લોકો દૂબી ગયા અને મોમિન હોડીમાં ચઢીને બીજી પાર (બાજુ) પહોંચ્યા પછી નવી સૃષ્ટિ રચવામાં આવી.

કહ્યા વેદેં કુસ્નાઅવતાર કી, પેહેલેં આએ બ્રજકે માહે ।

રહે રાત પીછલી લગ, ફજર ઈડ તીસરા ઈહાંએ ॥ ૧૯ ॥

વૈદિક ગ્રંથ શ્રીમદ્ભાગવત અનુસાર શ્રી કૃષ્ણજી પહેલાં પ્રજ મંડળમાં અવતરિત થયા. રાતમાં રચાયેલી રાસ-લીલા સુધી તે વૃદ્ધાવનમાં રહ્યા. ત્યાર પછી પ્રભાતથી ગ્રીજા-જાગર્ણી લીલાનો શુભ આરંભ થયો.

આગું નૂહ તોફાન કે, દો તકરાર ભાએ લૈલ ।

દોએ પીછે એ તીસરા, એ જો ભયા ફજર કા ખેલ ॥ ૨૦ ॥

કુરાન અનુસાર નૂહ તોફાનના સમયે લૈલતુલકદ્રના બે ખંડો વ્યતીત થઈ ગયા. ત્યાર પછી ગ્રીજા ખંડમાં પ્રભાત (ફજર)નો ખેલ રચવામાં આવ્યો.

કહે મહંમદ દિન ખુદાએ કા, દુનિયાં કે સાલ હજાર ।
લૈલત કદર કી ફજર કો, પાવે દુનિયાં સબ દીદાર ॥ ૨૧ ॥

કુરાનમાં રસૂલ મહંમદે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે પરમાત્માનો એક દિવસ દુનિયામાં એક હજાર વર્ષ
જેટલો હોય છે. લૈલતુલક્રનો ત્રીજો ખંડ અર્થત્તુ પ્રભાતની વેળાએ દુનિયાનાં બધાં જ પ્રાણીઓને
પરમાત્માનાં દર્શન થશે.

લૈલ બડી મહીને હજાર સે, એ બતાએ દઈ સરત ।
સોઈ ફજર સદી અગ્યારહીં, એ દેખો દિન ક્યામત ॥ ૨૨ ॥

રસૂલ મહંમદે પરમાત્મા (ખુદા)ની એક રાત્રિ (લૈલ)ને હજાર મહિનાથી પણ વધારે લાંબી
બતાવી અને એવું વચ્ચન આપ્યું કે ખુદાનો એક દિવસ અને એક રાત વ્યતીત થયા પછી અર્થત્તુ
અગિયારમી શતાબ્દીમાં પ્રભાત થશે. તેને જ ક્યામતનો દિવસ સમજવો.

બ્રહ્મસૂષ્પ સભિયાં સ્યામ સંગ, ખેલે બ્રજ રાસ કે માંહે ।
એ સુનિયો તુમ બેવરા, ખેલ ફજર તીસરા ઈહાંઓ ॥ ૨૩ ॥

બ્રહ્મસૂષ્પિઓએ શ્રી કૃષ્ણજીની સાથે બ્રજ અને રાસની લીલાઓ કરી. પ્રભાતના સમયે આ જાગણી
લીલાને માટે તે ફરીથી આ ત્રીજા બ્રહ્માંડમાં આવ્યાં છે. હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમે તેનું વર્ણન સાંભળો.

એ જો ખેલ દેખાયા દૂહન કો, તાકે હુએ તીન તકરાર ।
સોએ કહું મૈં બેવરા, એ જો ફજર કારગુજાર ॥ ૨૪ ॥

ધામધાણીએ બ્રહ્માત્માઓને સંસારનો ખેલ બતાવ્યો. આના ત્રણ ચરણ (બ્રજ, રાસ અને જાગણી)
કહેવાયાં છે. આમાંથી આ ત્રીજી જાગણી લીલા તારતમ જ્ઞાનના પ્રભાતમાં થઈ રહી છે. હવે
હું તેનું વર્ણન કરી રહ્યો છું.

કાલમાયા જોગમાયા, બીચ કહે પરલે દોએ ।
એહ ખેલ ભયા તીસરા, માયેને બુધજ બિના ન હોએ ॥ ૨૫ ॥

કાલમાયા અને યોગમાયા આ બન્નેની વચ્ચે બે વાર જગતનો લય થયો. પુનઃ જાગણી લીલાને
માટે ત્રીજા બ્રહ્માંડની રચના થઈ. બુદ્ધજ વિના આ રહસ્યોને કોઈ પણ સ્પષ્ટ કરી શકતું નથી.

એક તોફાન હૂદ કે, ઔર કિસ્તી બયાન ।
પરલે દોઉં જાહેર લિખે, મિને રસૂલ કુરમાન ॥ ૨૬ ॥

કુરાનમાં હૂદ પેગમ્બરના સમયમાં આવેલા તોફાનનું વર્ણન છે, અને નૂહ તૂફાનના સમયે હોડી
ઉપર ચઢાવીને મોમિનાને બચાવી લેવાની પણ ચર્ચા કરવામાં આવી છે. આ પ્રમાણે રસૂલે બે
પ્રલયોનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કર્યો છે.

પેહેલેં ભાઈ દોઉં અવતરે, એક સ્યામ દૂજા હુલધર ।
સ્યામ સરૂપ હૈ બ્રહ્મ કા, ખેલે રાસ જો લીલા કર ॥ ૨૭ ॥

શ્રીમદ્ભાગવત અનુસાર બ્રજ મંડળમાં બે ભાઈ અવતરિત થયા. એમાં એક શ્યામ શ્રી કૃષ્ણજ
છે અને બીજા હળધારી બલભદ્ર છે. આ બન્નેમાં શ્યામ બ્રહ્મ સરૂપ છે. જેમણે રાસલીલા રચાવી.

દો બેટે નૂહ નબીય કે, એક સ્યામ દૂજા હિસામ ।
સ્યામેં સમારી કિસ્તી મિને, દિયા રૂણો કો આરામ ॥ ૨૮ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં પણ નૂહ પેગભરના બે પુત્રોનો ઉલ્લેખ છે. આમાંથી એક શામ તથા બીજો હિશામ છે. બન્નેમાંથી શામે તોફાનના સમયે હોડીને સંભાળી અને શ્રેષ્ઠ આત્માઓને એમાં બેસાડીને સુખ (આરામ) આપ્યું.

હલધર આતમ નારાયન, જો આયા હિંદુસ્તાન ।
સાહેબ કહ્યા હિંદુઅન કા, સંગ ગીતા ભાગવત જ્યાન ॥ ૨૯ ॥

હલધર (બલરામ) શેષશાયી નારાયણનો આત્મા અર્થાત્ સંકર્ષણ વ્યૂહ મનાય છે. તે ભારત ભૂમિમાં પ્રગટ થયા. તેમને હિન્દુઓમાં મૂર્ધન્ય માનવામાં આવ્યા. તેઓ જ વેદ વ્યાસજીના રૂપમાં ભાગવત તથા ગીતાનું જ્ઞાન લઈને આવ્યા છે.

બેટા નૂહ નબીય કા, કહ્યા હિંદ કા બાપ હિસામ ।
સો તોફાન કે પીછે, આયા હિંદ મુકામ ॥ ૩૦ ॥

કુરાન અનુસાર નૂહ પેગભરના પુત્ર હિશામને ભારતભૂમિના પિતા કહ્યા છે. જે નૂહ તોફાન પછી ભારતમાં આવીને રહેવા લાગ્યા.

સ્યામ રાસ સે બરારબ, લ્યાયા સાહેબ કા ઝુરમાન ।
હકીકત અખંડ ધામ કી, તિન બાંધી સબ જહાન ॥ ૩૧ ॥

રાસલીલા પછી શ્યામ શ્રી કૃષ્ણજી રસૂલ મહંમદ રૂપે પરમાત્માનો સંદેશ લઈને અરબ દેશ આવ્યા. તેમણે પરમધામનું વૃત્તાન્ત કહ્યું અને સંસારના લોકોને શરાઅના બંધનોમાં બાંધી દીધા.

સો બુધજી સુર અસુરન્પે, લેસી વેદ કટેબ છીન ।
કહે અસુરાઈ મેટ કે, દેસી સબોં યકીન ॥ ૩૨ ॥

હવે એ જ શ્રી કૃષ્ણજી બુદ્ધજી (બુદ્ધ નિર્જલંક) રૂપે પ્રગટ થયા છે. તે હિન્દુઓ પાસેથી વૈદિક કર્મકંડ અને મુસલમાનો પાસેથી કુરાન નિર્હિત શરાઅ છીનવી લેશે. એમ પણ કહ્યું છે કે તે આસુરી વૃત્તિઓને દૂર કરીને પરબ્રહ્મ પરમાત્મા પ્રત્યે વિશ્વાસ જગાડશે.

બાપ ફારસ રૂમ આરબ કા, કહ્યા ઝુરમાને સ્યામ ।
ઝુરમાન લ્યાએ વાસ્તે, રસૂલ ધરાયા નામ ॥ ૩૩ ॥

કુરાનમાં ઈરાન, અરબ, ઈટલી (રોમ) વગેરે દેશોના પિતા રૂપે શ્યામનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.
પરમાત્માનો આદેશ લઈને આવવાને કારણે તેમને જ રસૂલ મહંમદ પણ કહ્યા છે.

વેદ કટેબ સબન્પે, લેસી છીન બુધજી ।
ખોલ માઓને દેસી મુક્ત, બીચ બૈઠ બ્રહ્મસૂષ્ટી ॥ ૩૪ ॥

શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે શ્રી કૃષ્ણજી બુદ્ધજી રૂપે પ્રગટ થઈને વેદ તથા કટેબ ગ્રંથોના બાબ્ય અર્થને માનવાની પરંપરા દૂર કરશે, તથા બ્રહ્મસૂષ્ટિઓમાં બેસીને તે ગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરતાં

બધાને મુક્તિ પ્રદાન કરશે.

એ ખિતાબ મહંમદ મેહેદીપેં, જાકી કરે મુસાફ સિફત ।
સો મહંમદ મેહેદી ખોલસી, આખર અપની બીચ ઉમત ॥ ૩૫ ॥

કુરાન અનુસાર આ શોભા મહદી મહંમદની છે. ત્યાં તેમની પ્રશંસા પણ કરાઈ છે. એમ પણ કહ્યું છે કે મહદી મહંમદ અંતિમ સમયે આવીને પોતાના સમુદ્ધાયોમાં ધર્મગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરશે.

અવતાર તલે વિસ્નુ કે, વિસ્નુ કરે સ્યામ કી સિફત ।
ઈન વિધ લિખ્યા વેદ મેં, સો આએ સ્યામ બુધજી ઈત ॥ ૩૬ ॥

શાસ્ત્રોમાં બધા અવતાર ભગવાન વિષ્ણુના હોવાનું માનવામાં આવ્યું છે. પરંતુ ભગવાન વિષ્ણુ પણ શ્રી કૃષ્ણજીની પ્રશંસા કરે છે. વેદોમાં કરેલા ઉલ્લેખ અનુસાર એ જ શ્રી કૃષ્ણજી બુદ્ધજી રૂપે પ્રગટ થયા છે.

લિખી અનેકોં બુજરકિયાં, પૈગંમરોં કે નામ ।
એ મુક્રર સબ મહંમદપેં, સો મહંમદ કર્યા જો સ્યામ ॥ ૩૭ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં અનેક પ્રકારે પેગભરોની પ્રશંસા કરાઈ છે. ખરેખર તે બધી શોભા મહંમદની છે. તે મહંમદ શ્રી કૃષ્ણજીના જ સ્વરૂપ કહેવાયા છે.

તિથંકરોં સબોં ખોજિયા, ઔર ખોજ કરી અવતાર ।
તો બુજરકી ઈત કહાં રહી, જો કાયમ ન ખોલે દ્વાર ॥ ૩૮ ॥

આ જગતમાં અનેક તીર્થકરો તથા અવતારોએ પરમાત્માની શોધ કરી છે. એ બધાની મહત્ત્વા કેવી રીતે સ્વીકારી શકાય, કેમકે તેઓ અખંડનાં દ્વાર જ નથી ખોલી શક્યા.

અવતારોં ઈત કયા કિયા, જો દઈ ન બકા કી સુધ ।
તોલોં દ્વાર મૂંટે રહે, આએ ખોલે વિજિયા અભિનંદ બુધ ॥ ૩૯ ॥

અવતારોએ આ જગતમાં આવીને શું કર્યું ? તેઓ તો અખંડની જાણકારી જ નથી આપી શક્યા. પરમધામનાં દ્વાર ત્યાં સુધી બંધ રહ્યાં અર્થાત્ પરમધામનું રહસ્ય સ્પષ્ટ નથી થયું, જ્યાં સુધી વિજ્યાભિનંદ બુદ્ધજીએ પ્રગટ થઈને તે બધાં દ્વારો ખોલ્યાં નહીં.

સિફત સબ પૈગંમરોં કી, માહેં લિખી અલ્લા કલામ ।
ઉમત સબે રાની ગઈ, ઈનોં કિન કો દિયા પૈગામ ॥ ૪૦ ॥

કુરાનમાં બધા પેગભરોની પ્રશંસા કરવામાં આવી પરંતુ તે બધાના અનુયાયીઓને નિરસ્ત કર્યા. તો પછી તેમણે કોને સંદેશ આપ્યો હતો અર્થાત્ તેમના સંદેશથી શું લાભ થયો ?

લિખી બડાઈ પૈગંમરોં, તિન કી કહાં ગઈ નસીહત ।
અજૂં ઠાઢી ઉનોં કી ઉમતેં, દેખો પથર આગ પૂજત ॥ ૪૧ ॥

કુરાનમાં જે પેગભરોની પ્રશંસા કરવામાં આવી છે, તેમનો ઉપદેશ ક્યાં ગયો ? કારણ કે આજે

પણ તેમના અનુયાયી તો આગ અને પથરની પૂજા કરી રહ્યા છે.

કરી કિતાબેં મનસૂખ, હુએ જમાને ૨૬ ।
ના મોમિન પીછે તોફાન કે, જો લોં આખર આએ મહંમદ ॥ ૪૨ ॥

આથી ભૂતકાળના બધા પેગમ્બરોનાં ઉપદેશ ગ્રંથોને નિરસ્ત (૨૬) કરી દેવાયા. નૂહ તોફાન પછી આ જગતમાં જ્યાં સુધી અંતિમ યુગના સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદજી (મહંમદ)નું અવતરણ નથી થયું, ત્યાં સુધી બ્રહ્માત્માઓનું અવતરણ પણ નથી થયું.

રાત બડી હૈ રાસ કી, કહી સુકે ઔર વ્યાસ ।
તા બીચ લીલા અખંડ, બ્રહ્મ બ્રહ્મસૃષ્ટ પ્રકાસ ॥ ૪૩ ॥

શુકુદેવજી તથા વ્યાસજીએ રાસની રાત્રિને બહુ જ મોટી માની છે. આ જ રાત્રિમાં પરબ્રહ્મ તથા બ્રહ્માત્માઓની અખંડ લીલાઓનો પ્રકાશ થયો છે.

મૃત્યુલોક ઔર સ્વર্গ કી, બ્રહ્મા ઔર નારાયન ।
રાસ રાત કે બીચ મેં, એ ચારોં દરમ્યાન ॥ ૪૪ ॥

મૃત્યુલોક તથા સ્વર્ગ લોકની રાત્રિ અને બ્રહ્માજી તથા ભગવાન નારાયણની રાત્રિનો પણ રાસલીલાની આ મહાન રાત્રિમાં જ સમાવેશ થઈ જાય છે.

રાત કહી કદર કી, બોહોત બડી હૈ સોએ ।
ફિરત ચરાગેં ઈનમેં, ચાંદ સૂર એ દોએ ॥ ૪૫ ॥

કુરાનમાં પણ આ મહિમામયી રાત્રિ (લૈલતુલકદ્ર)ને બહુ જ મોટી બતાવી છે. આ વિશેષ રાત્રિમાં સૂર્ય તથા ચન્દ્રમા પણ દીપકો સમાન બ્રમણ કરતા દેખાય છે.

બ્રહ્મલીલા તીનોં બ્રહ્માંડ કી, સો જાહેર હોસી સુખ બ્રહ્મ ।
દે મુક્ત સબ હુની કો, બ્રહ્મસૃષ્ટ લેસી કદમ ॥ ૪૬ ॥

પ્રજ, રાસ અને જગણી આ ગ્રણેય લીલાઓ પ્રગટ થવાથી આ બ્રહ્માંડમાં પરમાત્માનો આનંદ (સુખ) પ્રગટ થશે. કારણ કે આ લીલાઓમાં પરબ્રહ્મ પોતે જ પ્રગટ થઈને સંસારના સઘળા જીવને અખંડ મુક્તિ પ્રદાન કરશે અને બ્રહ્મસૃષ્ટિને પોતાનાં ચરણશરણમાં લઈ લશે.

મોમિન તીનોં તકરાર મેં, જાહેર હોસી લૈલત કદર ।
એક દીન હોસી હુની મેં, સુખ કાયમ બખત ફજર ॥ ૪૭ ॥

બ્રહ્માત્માઓ આ મહિમામયી રાત્રિના ત્રણ બંડોમાં સંસારમાં આવ્યા છે. પરંતુ આ રાત્રિનું મહત્વ ત્યારે પ્રગટ થશે, જ્યારે પ્રભાતના સમયે (જગણી લીલામાં) સંસારના લોકોનો એક જ ધર્મ સ્થાપિત થઈ જશે અને તેમને અખંડ સુખની પ્રાપ્તિ થશે.

બ્રહ્મસૃષ્ટ પ્રેમ લક્ષમેં, કુમારિકા ઈસ્વર ।
તીસરી જીવ સૃષ્ટ હુનિયાં, વેદ કહેત યોં કર ॥ ૪૮ ॥

વૈદિક ગ્રંથોમાં ગ્રણ પ્રકારની સૂચિનું વર્ણન છે. આમાંથી પ્રથમ પ્રેમલક્ષ્ણા ભક્તિયુક્ત

બ્રહ્મસૂષ્ટિ છે. બીજી કુમારિકા છે, જેને ઈશ્વરી સૂષ્ટિ પણ કહે છે. તથા ત્રીજી જીવસૂષ્ટિ સાંસારિક જીવને કહ્યા છે.

ખાસ રૂણે ઉમત કી, ઓર મુતકી દીન ઈસલામ ।
ઔર તીસરી આમ ખલક, એ તીનો કહે અલ્લા કલામ ॥ ૪૮ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં પણ વિશેષ આત્માઓને બ્રહ્મસૂષ્ટિ કહી છે. ધર્મ ઉપર દઢ રહેવાવાળા આત્માઓને ઈશ્વરીસૂષ્ટિ તથા સર્વ સાધારણ જીવને ત્રીજી સૂષ્ટિ માની છે.

બ્રહ્મસૂષ્ટ અક્ષરાતીત સે, ઈસ્વરી સૂષ્ટ અક્ષર સે ।
જીવ સૂષ્ટ બૈકુંઠ કી, એ જો ગફલત મેં ॥ ૫૦ ॥

બ્રહ્મસૂષ્ટિ અક્ષરાતીત પરમધામથી, ઈશ્વરીસૂષ્ટિ અક્ષરધામથી તથા જીવસૂષ્ટિ વૈકુંઠથી આ નશર ખેલમાં આવી છે.

રૂણે ઉમત કહી લાહૂતી, ઓર ફિરસ્તે જબરૂતી ।
ઔર આમ ખલક તારીકીસે, સો સબ કુન સે મલકૂતી ॥ ૫૧ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં વિશેષ આત્માઓના સમૂહને લાહૂતી (પરમધામથી), ઈશ્વરીસૂષ્ટિ (ફિરસ્તા)ને જબરૂતી (અક્ષરધામથી) અને સર્વસાધારણ જીવને શૂન્ય નિરાકારથી આવેલ છે, તેમ માન્યા છે. આ બધા વૈકુંઠના (મલકૂતી) જીવ પરમાત્મા દ્વારા ‘હો જા’ (કુન) કહેવાથી ઉત્પન્ન થયા છે.

બુધ નેહેકલંક આએ કે, માર કલજુગ કરસી દૂર ।
અસુરાઈ સબો મેટ કે, દેસી મુક્ત હજૂર ॥ ૫૨ ॥

શાસ્ત્રોમાં આ પ્રકારનો ઉલ્લેખ છે કે કળિયુગમાં બુદ્ધ નિષ્ઠલંક પ્રગટ થશે અને કળિયુગનો સંહાર કરશે. એ બધાની આસુરીવૃત્તિનો નાશ કરીને તેમને મુક્તિનું સુખ આપશે.

બિજ્યા અભિનંદન બુધ જી, લિખી એહી સરત ।
બ્રહ્મસૂષ્ટ જાહેર હોએ કે, સબ કો દેસી મુક્ત ॥ ૫૩ ॥

શાસ્ત્રનાં વચ્ચેનો પ્રમાણે વિજ્યાભિનંદ બુદ્ધજી નિશ્ચિત સમયે પ્રગટ થશે, તે સમયે બ્રહ્માત્માઓ પણ પ્રગટ થશે, અને બધા જ જીવને અખંડ મુક્તિ આપશે.

ઈસે કે ઈલમ સે, હોસી સબે એક દીન ।
એ દજાલ કો માર કે, દેસી સબો યકીન ॥ ૫૪ ॥

શ્રીદેવચંદજીના જ્ઞાનના પ્રતાપથી બધે જ એક જ સત્યધર્મનો વિસ્તાર થશે. તે તારતમ જ્ઞાન દ્વારા નાસ્તિક ભાવ (દજાલ)ને દૂર કરીને બધાને એક પરમાત્મા પ્રત્યે વિશ્વાસ અપાવશે.

ચરન ૨૪ બ્રહ્મ સૂષ્ટકી, હુંઠ થકે તૈગુન ।
કે વિધ કરી તપસ્યા, યોં કેહેવત વેદ બચન ॥ ૫૫ ॥

બ્રહ્મસૂષ્ટિઓની ચરણરજની શોધમાં બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ પણ થાકી ગયા. શાસ્ત્રોમાં ઉલ્લેખ છે કે એમાણે આને માટે અનેક પ્રકારની તપસ્યા પણ કરી હતી.

કરસી પાક ચૌદે તબકોં, લાહૂતી ઉમત ।

દેસી ભિસ્ત સબન કો, ઐસી કુરાન મેં સિફત ॥ ૫૬ ॥

કુરાનમાં બ્રહ્માત્માઓની પ્રશંસા આ પ્રમાણે કરવામાં આવી છે કે પરમધામના આત્માઓ (લાહૂરી ઉમત) આ સંસારમાં આવીને ચૌંદ લોકને પવિત્ર કરશે, તથા બધા જીવોને મુક્તિધામનું સુખ અપાવશે.

બરસ માસ ઔર દિન લિખે, સરત ભાંત વિધ સબ ।
બડાઈ બ્રહ્મસૂષ્ટ કી, એ જો લીલા હોત હૈ અબ ॥ ૫૭ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં બ્રહ્માત્માઓના પ્રગટ થયાનાં વર્ષ, મહિના અને દિવસની નિશ્ચિત અવધિ પણ લખાઈ છે તથા જુદા-જુદા પ્રકારના સંકેત પણ આપ્યા છે. આ બધો મહિમા તે જ બ્રહ્મસૂષ્ટિઓનો છે, જે વર્તમાન સમયમાં લીલા કરી રહી છે.

સાલ માસ ઔર દીન લિખે, કૌલ ક્યામત હકીકત ।
સિફત ઉમત મોમિનોં, એ જો જાહેર હોત આખરત ॥ ૫૮ ॥

કુરાનમાં પણ ક્યામતના સમય માટે વર્ષ, મહિના અને દિવસોનો નિશ્ચિત ઉલ્લેખ કર્યો છે.
આ પણ એ જ બ્રહ્માત્માઓનો મહિમા છે, જે ક્યામત સમયે પ્રગટ થયા છે.

બિજિયા અભિનંદ બુધજી, ઔર નિહકલંક અવતાર ।
કાયમ કરસી સબ દુનિયાં, ત્રિગુન કો પોહોંચાવેં પાર ॥ ૫૯ ॥

શાસ્ત્રોનું કહેવું છે કે વિજ્યાભિનંદ બુદ્ધજી નિષ્કલંક રૂપે અવતરશે અને સંસારના બધા જીવોને અખંડ મુક્તિ અપાવી બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશુરને પણ પાર પહોંચાડશે.

મહંમદ મહેદી આવસી, ઔર ઈસા હજરત ।
લે હિસાબ ભિસ્ત દેસી સબોં, કાયમ કરસી ઈન સરત ॥ ૬૦ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં પણ કહેવાયું છે કે અંતિમ સમયના અધિપતિ રૂપે અંતિમ ધર્મગુરુ અને મહંમદ મહેદી ન્યાયાધીશ રૂપે પ્રગટ થશે. તે પોતાનાં વચનો અનુસાર બધા જીવોના લેખ (હિસાબ) લઈને તેમને અખંડ મુક્તિસ્થળનું સુખ પ્રદાન કરશે.

અખંડ વતન ઈત જાહેર, ઔર જાહેર સુખ બ્રહ્મ ।
બુધ બિજિયા અભિનંદ જાહેર, જાહેર કાટે દુની કે કરમ ॥ ૬૧ ॥

તે બધા ધર્મગ્રંથોને અનુરૂપ અખંડ પરમધામ તથા બ્રહ્માનંદ સુખ અહીં પ્રગટ થઈ ગયું.
વિજ્યાભિનંદ બુદ્ધજી પણ પ્રગટ થઈ ગયા અને તેમણે સંસારના જીવોનાં કર્મબંધનો દૂર કર્યા.

ભિસ્ત હોસી ઈત જાહેર, ઔર જાહેર દોજક ।
કાળ કાળ ઈત જાહેર, ઔર જાહેર હોસી સબોં હક ॥ ૬૨ ॥

હવે સંસારમાં અખંડમુક્તિ સ્થળ અને નરક બંનેનું અસ્તિત્વ સ્પષ્ટ થશે. સમગ્ર વિશ્વના સ્વામી પરબ્રહ્મ પરમાત્મા પ્રગટ થઈ ગયા છે. હવે તે ન્યાયાધીશ બનીને બધાંનો ન્યાય કરશે.

કે હુએ બ્રહ્માંડ કે હોએસી, પર એ લીલા ન હુઈ કબ ।
બિલાસ બડો બ્રહ્મસૂષ્ટ મેં, સુખ નયો પસરસી અબ ॥ ૬૩ ॥

આવાં અનેક બ્રહ્માંડો પહેલાં પણ ઉત્પન્ન થયાં છે અને ભવિષ્યમાં પણ થશે. પરંતુ આ બ્રહ્મલીલા પહેલાં ક્યારેય પ્રગટ થઈ ન હતી. આ બ્રહ્માંમાં બ્રહ્મસૃષ્ટિઓએ બહુ જ આનંદવિલાસ કર્યો છે. તેથી આ હવે નવું (અખંડ) સુખ બધે જ પ્રસરી જશે.

કે હુની હુઈ કે હોઅસી, પર કબું ના જાહેર ઉમત ।
દે ભિસ્ત ચૌંટ તબકોં, કરેં બખત રોજ ક્યામત ॥ ૬૪ ॥

અનેકવાર સંસારની સૃષ્ટિ થઈ અને ભવિષ્યમાં પણ થશે. પરંતુ અત્યાર સુધી બ્રહ્માત્માઓ પ્રગટ થયાં નથી. હવે આ એવો સમય છે, જેમાં બ્રહ્માત્માઓ પ્રગટ થઈને આત્મજાગૃતિનો સમય સ્પષ્ટ કરતાં ચૌંટ લોકના જીવોને અખંડ મુક્તિ પ્રદાન કરશે.

રસમ કરમકંડ કી, હુતી એતે દિન ।
અબ ઈલમ બુધજીએકે, હૈ સબો પ્રેમ લઘન ॥ ૬૫ ॥

આજ સુધી સંસારમાં કર્મકંડના નિયમો જ પ્રચલિત હતા. હવે બુદ્ધજીના તારતમજ્ઞાને બધાંને પ્રેમ-લક્ષણા ભક્તિ પ્રદાન કરી.

સરિયત બંદગી કરે ફરજ જ્યોં, સો કરતે એતે દિન ।
મહંમદ મહેદી જાહેર હોએ કે, ઈસક દિયા સબન ॥ ૬૬ ॥

કટેબ પરંપરાના લોકો પણ આટલા દિવસો સુધી શરાઅના નિયમોમાં રહીને ઔપચારિક પૂજા (ફરજ બંદગી) જ કરતા આવ્યા હતા. હવે મહંમદ મહેદીએ પ્રગટ થઈને તે બધાંને પ્રેમનો માર્ગ બતાવ્યો.

પેહેચાન બુધ નિષ્ઠકલંક, ઔર પેહેચાન બ્રહ્મસૃષ્ટ ।
યાકી અસ્તુત નિગમ કરે, કિન સુન્યા ન દેખ્યા દૃષ્ટ ॥ ૬૭ ॥

બુદ્ધ નિષ્ઠકલંક અવતાર તથા બ્રહ્મસૃષ્ટિની પિછાણ માટે વેદોમાં પણ પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે. પરંતુ આજ સુધી તેમને કોઈએ તેમની આંખોથી જોયા ન હતા કે કાનથી સાંભળ્યા પણ ન હતા.

પેહેચાન મહંમદ રૂહ અલ્લા, ઔર પેહેચાન મોમન ।
તોરા સબોં પર ઈનકા, યોં કહે કુરાન રોસન ॥ ૬૮ ॥

કુરાનમાં પણ મહંમદ (પ્રશાસિત), રૂહઅલ્લાહ (શ્રી દેવચંદ્રજી) અને મોમિન (બ્રહ્માત્માઓ)ની પિછાણની વાત સ્પષ્ટ કરી છે અને એમ પણ કહ્યું છે કે બધે એમનું જ શાસન ચાલશે.

તીન સરૂપ કહે વેદ ને, બાલ કિસોર બુઢાપન ।
બ્રજ રાસ પ્રભાત કો, એ બુધ જી કો રોસન ॥ ૬૯ ॥

વેદોએ બાળ, કિશોર અને વૃદ્ધાવસ્થા આ પ્રમાણે બ્રહ્મના અવતરણનાં ત્રણ સ્વરૂપોની વાત કરી છે. બ્રજ, રાસ તથા જાગણીના પ્રભાતની આ લીલાઓનું રહસ્ય બુદ્ધજીએ જ પ્રગટ થઈને સ્પષ્ટ કર્યું છે.

બ્રહ્મલીલા બ્રહ્મસૃષ્ટ મેં, ચઢતી ચઢતી કહે વેદ ।
પ્રેમ લક્ષ દોડી કહે, કિએ જાહેર બુધજીઓ ભેદ ॥ ૭૦ ॥

વૈદિક ધર્મગ્રંથોમાં બ્રહ્મસૃષ્ટિના આ જગતમાં થનારી લીલાઓ - વ્રજ, રાસ અને જાગણીને એકબીજાથી વધારે વિશિષ્ટ કહી છે. વેદ તથા કટેબ બંનેએ બ્રહ્મસૃષ્ટિને પ્રેમસ્વરૂપા કહી છે. બુદ્ધજીએ ગ્રગટ થઈને આ રહસ્યને સ્પષ્ટ કરી દીધું.

સાહેબ કે સંસાર મેં, આએ તીન સરૂપ ।
સો કુરાન યોં કેહેવહી, સુંદર રૂપ અનૂપ ॥ ૭૧ ॥

કુરાનમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે, આ દુનિયામાં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા ત્રણ સ્વરૂપોમાં ગ્રગટ થયા. જેમના સુંદર સ્વરૂપની ઉપમા આપી શકાતી નથી.

એક બાલ દૂજા કિસોર, તીસરા બુઢાપન ।
સુંદરતા સુખ્યાન કી, બધત જાત અતિ ધન ॥ ૭૨ ॥

પરમાત્માનાં આ ત્રણ સ્વરૂપોમાં એક બાળસ્વરૂપ (વ્રજલીલા) બીજું કિશોર સ્વરૂપ (રાસલીલા) ત્રીજું પ્રૌઢ સ્વરૂપ (જાગણી લીલા) કહ્યું છે. આ સ્વરૂપોમાં જ્ઞાનની સુંદરતાની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થઈ છે.

જ્યોં ચઠતી અવસ્થા, બાલ કિસોર બુઢાપન ।
યોં બુધ જાગૃત નૂર કી, ભર્દ અધિક જોત રોસન ॥ ૭૩ ॥

જે પ્રમાણે બાળ, કિશોર અને પ્રૌઢ આ ત્રણેય અવસ્થામાં ઉત્તરોત્તર વિકાસ થાય છે, તે જ પ્રમાણે અક્ષર બ્રહ્મની જાગૃત બુદ્ધિનો પ્રકાશ પણ આ ત્રણેયમાં કમશઃ વધતો રહ્યો છે.

એ કેહેતી હું ગ્રગટ, જ્યોં રહે ના સંસે કિન ।
ખોલ માએને મગજ મુસાફ કે, સબ ભાંને વિકલ્પ મન ॥ ૭૪ ॥

મેં એટલા માટે સ્પષ્ટતા કરી છે કે જેનાથી કોઈના મનમાં લેશમાત્ર પણ શંકા ના રહે. આ પ્રમાણે કુરાનનાં રહસ્યો સ્પષ્ટ કરીને બધાના મનના સંકલ્પ-વિકલ્પોને દૂર કરી દીધા છે.

શ્રી કૃષ્ણજીએ બ્રજરાસ મેં, પૂરે બ્રહ્મસૃષ્ટ મન કામ ।
સોઈ સરૂપ લ્યાયા ઝુરમાન, તથ રસૂલ કેહેલાયા સ્યામ ॥ ૭૫ ॥

શ્રી કૃષ્ણજીએ વ્રજ અને રાસની લીલાઓની મનોકામનાઓ પૂર્ણ કરી. એજ સ્વરૂપ કુરાનનો સંદેશ લઈને આવ્યું છે. ત્યારે એ જ શ્યામ રસૂલ મહંમદ કહેવાયા.

ચૌથા સરૂપ ઈસા રૂહ અલ્લા, લ્યાએ કિલ્લી હકીકત ધામ ।
પાંચમા સરૂપ નિજ બુધકા, ખોલ માએને ભાએ ઈમામ ॥ ૭૬ ॥

શ્રી કૃષ્ણજના ચૌથા સ્વરૂપ શ્રી દેવચન્દ્રજી (ઈસા રૂહઅલ્લાહ) છે. જે પરમધામની યર્થાથતા સ્પષ્ટ કરનાર તારતમ જ્ઞાનરૂપી ચાવી લઈને ગ્રગટ થયા છે. પાંચમું સ્વરૂપ નિષ્કલંક બુદ્ધનું છે. જે વેદ-કટેબનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરી ઈમામ મહદી કહેવાયા.

એ ભી પાંચ સરૂપ કા, હૈ બેવરા માહેં કુરાન ।
જો કદ્ધુ લિખ્યા ભાગવત મેં, સોઈ સાખ ઝુરમાન ॥ ૭૭ ॥

આ પાંચેય સ્વરૂપોનું વર્ણન પણ કુરાનમાં આપ્યું છે. શ્રીમદ્ભાગવતમાં એવા પ્રકારનો ઉલ્લેખ છે. તેમની સાક્ષી કુરાનમાં આપી છે.

એહી બડી ઈસારત, ઈમામ કી પેહેચાન ।

સબ કો સબ સમજાવહીં, યો કેહેવત હૈ કુરાન ॥ ૭૮ ॥

કુરાન અનુસાર ઈમામની ઓળખનો આ સૌથી મોટો સંકેત છે કે તેઓ સહુને સર્વ પ્રકારે સમજાવશે.

વેદ કહે બુધ ઈનપેં, ઔર બુધ સુપન ।

એહી સબ કો જગાએ કે, દેસી મુક્ત તૈગુન ॥ ૭૯ ॥

વેદિક ધર્મગ્રંથોમાં પણ એમ કહેવાયું છે કે જાગ્રત બુદ્ધિ બુદ્ધજ્ઞમાં જ પ્રગટ થઈ છે, તથા બીજી બધી બુદ્ધિ સ્વખનની બુદ્ધિ છે. આવા બુદ્ધજ્ઞ બધાંને જાગ્રત કરી ત્રિગુણોને પણ મુક્તિ આપશે.

હિંદુ કહેં ધની આવસી, વેદોં લિખ્યા આગમ ।

કહ્યા હમારા હોએસી, સાહેબ આગે હમ ॥ ૮૦ ॥

વેદાદિ ધર્મગ્રંથોની ભવિષ્યવાણીને આધારે હિંદુ લોકો કહે છે કે પરબ્રહ્મ પરમાત્મા બુદ્ધ નિષ્ઠલંક રૂપે પદ્ધારશે. તેમની સમુખ પહોંચતાં અમારી બધી મનોકામનાઓ પૂર્ણ થશે.

મુસલમાન કહેં આવસી, સો હમારા ખસમ ।

લિખ્યા હૈ કટેબ મેં, આગે નબી હમારા હમ ॥ ૮૧ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનની ભવિષ્યવાણીના આધારે મુસલમાન પણ કહે છે કે અમારા પરમાત્મા ન્યાયાધીશ રૂપે પ્રગટ થશે, તે સમયે અમારા પેગમ્બર તેમની સમુખ અમારે માટે ભલામણ કરશે.

ઈસા અલ્લા આવસી, કહે કિતાબ ફિરગાન ।

કિલ્લી બિસ્ત જો યાહીપેં, ખોલ દેસી નસરાન ॥ ૮૨ ॥

ઈસાઈ પણ પોતાના ધર્મગ્રંથ બાઈબલના આધારે કહે છે કે ઈસાના કથન અનુસાર પરમાત્મા ફરીથી પ્રગટ થશે. મુક્તિ સ્થળોનાં દ્વારોની ચાવી તેમના હાથમાં હશે. તે પોતાના અનુયાયી (ઈસાઈ-નઝ્શાની) માટે બહિશ્ઠોનાં દ્વાર ખોલી દેશે.

યોં લડ કે લોક જુદે હુએ, પર ખસમ ન હોવે દોએ ।

રબ આલમ કા ના ટરે, જો સિર પટકે કોએ ॥ ૮૩ ॥

આ પ્રમાણે બિન-બિન ધર્મગ્રંથોની ભવિષ્યવાણી પ્રમાણે લોકો પરસ્પર લડી-ઝઘડીને અલગ-અલગ થઈ ગયા, પરંતુ પરમાત્મા તો ક્યારેય બે નથી થઈ શકતા. (તે તો એક જ છે.) ચાહે કોઈ પોતાનું માથું પછાડતા કેમ ન રહે. પરંતુ બધાં જ બ્રહ્માંડોના સ્વામી એકથી બે નથી થઈ શકતા. અર્થાત્તુ પરમાત્મા અલગ-અલગ નથી થઈ શકતા, તે તો એક જ છે. ભલે લોકો તેમને અલગ અલગ રૂપમાં જુએ.

યોં સબ જાહેર પુકારહીં, કોઈ માએને ના સમજત ।

એ માએને મગજ ઈમામ પેં, દૂજા કૌન ખોલે મારફત ॥ ૮૪ ॥

આ પ્રમાણે બધા ધર્મગ્રંથોમાં પરમાત્માને પ્રગટ થવાની વાત સ્પષ્ટ લખી છે. પરંતુ ધર્મગ્રંથનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરવાની જવાબદારી બુદ્ધજ્ઞ (ઈમામ)ની છે, આથી તેમના સિવાય બીજું કોણ આ રહસ્યો સ્પષ્ટ કરી શકે છે ?

યોં આએ તીનોં સરૂપ, ધર ધર જુદે નામ ।

સો કારન બ્રહ્મ ઉમત કે, ગુજ જાહેર કિએ અલામ ॥ ૮૫ ॥

આ પ્રમાણે કહેલાં ત્રણેય સ્વરૂપ (બશરી, મલકી, હકી) જુદાં-જુદાં નામ ધારણ કરીને આ દુનિયામાં પ્રગટ થયાં અને તે રહસ્યવેતાઓએ બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ માટે જ આ દુનિયામાં પરબ્રહ્મ પરમાત્માનાં ગૂઢ રહસ્યો પ્રગટ કર્યા છે.

સુર અસુર અધાપ કે, કરત લડાઈ દોએ ।
એ દૈષ સાહેબ બિના, મેટ ના સકે કોએ ॥ ૮૬ ॥

દૈવી તથા આસુરી વિચારધારાઓ આદિકાળથી જ એકબીજા સાથે સંઘર્ષ કરતી આવી છે. સ્વયં પરમાત્માના પ્રગટ થયા વગર આ દૈષને બીજું કોઈ પણ દૂર કરી નહીં શકે.

દૈષ જો લાગ્યા પેડ સે, સબ સોઈ રહે પકર ।
સાધો દૈષ મિટાવને, ઉપાય થકે કર કર ॥ ૮૭ ॥

આ દુશ્મની (દૈષ) સૃષ્ટિના આદિકાળથી જ બનેલી છે. સધણા લોકો પોત-પોતાની માન્યતાઓને પકડીને ચાલી રહ્યા છે. આ દુશ્મનીને દૂર કરવા માટે કેટલાય સંતો પણ પ્રયત્ન કરીને થાકી ગયા પરન્તુ તેમને સફળતા મળી નહીં.

કે અવતારોં બલ કિએ, કે બલ કિએ તિથંકર ।
દૈષ અધાપી ના મિટ્યા, કે ફિરસ્તે પૈગંમર ॥ ૮૮ ॥

અનેક અવતારો તથા તીર્થકરોએ પણ પ્રયત્ન કર્યો. આ પ્રમાણે ફિરસ્તાઓ અને પેગંમરો પણ પ્રયત્ન કરતા રહ્યા, તો પણ આ દુશ્મની આજ સુધી મટી ગઈ નથી.

સાહેબ આએ ઈન જિમી, કારજ કરને તીન ।
સો સબ કા ઝગડા મેટ કે, યા દુનિયાં યા દીન ॥ ૮૯ ॥

પરમાત્મા પોતે આ દુનિયામાં ત્રણ કામ કરવા માટે પ્રગટ થયા છે. તે દુનિયાના બધા જ ઝગડાઓનો અંત લાવશે પછી એ વ્યાવહારિક ઝગડો હોય કે ધર્મનો હોય.

બ્રોધ સુર અસુરોં કો, દૂજે જાહે પૈગંમર ઔર ।
વેદ કટેબ છુડાવને, ધની આએ ઈન ઠૌર ॥ ૯૦ ॥

દૈવી તથા આસુરી વૃત્તિઓનો સંઘર્ષ, પેગંમરોના પુત્રોનો સંઘર્ષ તથા વેદ અને કટેબનાં કર્મકંડ (બાહ્યાચરણ)નો સંઘર્ષ હટાવવા માટે ધાર્મધણી બુદ્ધજી રૂપે આ દુનિયામાં પ્રગટ થયા છે.

દો બેટે રૂહ અલ્લાહ કે, એક નસલી ઔર નજરી ।
ભઈ લડાઈ ઈન વાસ્તે, મસનંદ પૈગંમરી ॥ ૯૧ ॥

શ્રી દેવચંદ્રજી (રૂહઅલ્લા)ના બે પુત્ર માન્યા છે. એમાંથી એક ઔરસ (નસલી અથવા બિન્દુ પુત્ર) તથા બીજો માનસ (નજરી અથવા નાદપુત્ર) કહેવાય છે. એ બંનેમાં ધાર્મિક સિદ્ધાંતોને લઈને મતભેદ જાગ્યો.

વેદ આયા દેવન પે, અસુરન પે કુરાન ।

મૂલ માએને ઉલટાએ કે, કે જાહેર કિએ તોફાન ॥ ૮૨ ॥

દૈવી સંપદાને મહત્ત્વ આપવાવાળા હિન્દુઓને માર્ગદર્શન આપવા માટે વેદનું અવતરણ થયું. આ પ્રમાણે આસુરીવૃત્તિવાળા મુસલમાનોને સન્માર્ગ લાવવા કુરાનનો ઉપદેશ થયો. આ બસે ગ્રંથોના મૂળ (અભિપ્રેત) અર્થોને ઉલટાવીને કહેવાતાં જ્ઞાનીઓએ પરસ્પર જઘડો શરૂ કરી દીધો.

મેટન લડાઈ બંદન કી, ઔર જાદે પૈગંમર ।

ધની આએ વેદ છુડાવને, એ તીન બાતેં ચિત ધર ॥ ૮૩ ॥

ધાર્મિક લોકોના મતભેદ, પૈગંમરોની સંતતિનો વિવાદ (કલહ) તથા વેદાદિનું કર્મબંધન, આ ત્રણેયને છોડાવવા માટે આ દુનિયામાં બુદ્ધજ્ઞનું અવતરણ થયું છે.

જાકો દિલ જિન ભાંત કો, તાસોં મિલ તિન વિધ ।

મન ચાચ્યા સરૂપ હોએકે, કારજ કિએ સબ સિદ્ધ ॥ ૮૪ ॥

જે લોકોના મનમાં જેવી ભાવના રહી તેમણે બુદ્ધજ્ઞને તે જ રૂપમાં પ્રાપ્ત કર્યા. આ પ્રમાણે બુદ્ધજ્ઞાએ બધા લોકોના મનને અનુકૂળ સ્વરૂપ ધારણ કરી બધાંના મનોરથ સિદ્ધ કર્યા.

સો બુધ ઈમામ જાહેર ભાએ, તબ ખુલે સબ કાગદ ।

સુખ તો સાંચોં કો દિયે, ઔર ઝૂઠે હુએ સબ રદ ॥ ૮૫ ॥

બુદ્ધજ્ઞ સદ્ગુરુ રૂપે પ્રગટ થતાં ધર્મગ્રંથોનું રહસ્ય સ્પષ્ટ થઈ ગયું, જેનાથી સન્માર્ગ પર ચાલનાર લોકોને આનંદનો અનુભવ થયો અને પથબ્રાષ્ટ થયેલા ખોટા લોકો નિરાશ થઈ ગયા.

વેદાંત ગીતા ભાગવત, દૈયાં ઈસારતાં સબ ખોલ ।

મગજ માએને જાહેર કિએ, માહેં ગુજ હતે જો ખોલ ॥ ૮૬ ॥

બુદ્ધજ્ઞાએ પ્રગટ થઈને વેદાન્ત, ગીતા, ભાગવત વગેરે બધા જ ધર્મગ્રંથોના સંકેતો સ્પષ્ટ કરી એમાં છુપાયેલાં ગૂઢ રહસ્યો સારી રીતે પ્રગટ કરી દીધાં.

અંજીર જંબૂર તૌરેત, ચૌથી જો કુરકાન ।

એ માએને મગજ ગુજ થે, સો જાહેર કિએ બયાન ॥ ૮૭ ॥

આજ પ્રમાણે કટેબ ગ્રંથો - મુસા પેગંમરના જબૂર, દાઉિદ પેગંમરના તૌરેત, ઈસા પેગંમરના બાઈબલ તથા રસૂલ પેગંમરનું કુરાન વગેરેમાં છુપાયેલાં ગૂઢ રહસ્યો પણ સ્પષ્ટ કરી દીધાં.

એ કાગદ ઉમત બ્રહ્મસૂષ્પ કો, સોભા આઈ તિન પાસ ।

માએને ઈન રોસન કિએ, તબ ઝૂઠે ભાએ નિરાસ ॥ ૮૮ ॥

ખરેખર તે આ બધા ધર્મગ્રંથો બ્રહ્મસૂષ્પાઓ માટે મોકલાયેલ સંદેશ સ્વરૂપ છે. આથી તેમનાં રહસ્યોના સ્પષ્ટીકરણની શોભા પણ બ્રહ્મસૂષ્પાઓને જ પ્રાપ્ત થઈ, જ્યારે બુદ્ધજ્ઞાએ આ ગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કર્યા ત્યારે આનાથી વિપરિત અર્થ કરનાર લોકોને નિરાશા મળી.

જબ હક હાદી જાહેર ભાએ, ઔર અરસ ઉમત ।

સબ કિતાબેં રોસન ભઈ, ઊગી ફ્જર મારફત ॥ ૮૯ ॥

જ્યારે ધામધણી સદ્ગુરુ રૂપે પ્રગટ થયા અને એમની સાથે તેમના અંગસ્વરૂપ બ્રહ્માત્માઓનું

અવતરણ થયું ત્યારે બધા ધર્મગ્રંથોનાં રહસ્ય સ્પષ્ટ થવાથી બ્રહ્મજ્ઞાનનો સૂરજ ઉણ્યો.

કહે કાફર અસુર એક દૂસરે, કરતે લડાઈ મિલ ।

કુરમાન જબ રોસન ભયા, તબ પાક હુએ સબ દિલ ॥ ૧૦૦ ॥

આજ સુધી હિંદુ અને મુસલમાન એકબીજાને અસુર અથવા કાફર કહીને પરસ્પર ઝડપતા રહ્યા છે. કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ થવાથી હવે બધાનાં હદ્ય નિર્મલ થઈ ગયાં.

રાત અંધેરી મિટ ગઈ, હુआ ઉજાલા દિન ।

રબ આલમ જાહેર ભાએ, સુર અસુરો ગ્રહે ચરન ॥ ૧૦૧ ॥

હવે અજ્ઞાનરૂપી રાત્રિનો અંધકાર જતો રહ્યો તથા બ્રહ્મજ્ઞાનનો પ્રકાશ બધે જ ફેલાઈ ગયો. વિશ્વ બ્રહ્માંના સ્વામી બુદ્ધજી પ્રગટ થતાં દૈવી વૃત્તિવાળા હિંદુ તથા આસુરી વૃત્તિવાળા મુસલમાન બંને એમના શરણે આવ્યા.

હાંસી હુઈ અતિ બડી, જૂઠો બડી જલન ।

મેલા અતિ બડા હુઆ, આખર સુખ સબન ॥ ૧૦૨ ॥

ત્યારે અજ્ઞાનના કારણે ઝડપતારની બહુ જ હાંસી થઈ (તે શરમાઈ ગયા). અસત્યવાદીઓને પણ પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે અંતિમ સમયે જગતમાં બ્રહ્મસૂષ્ટિઓનો મેળાપ થયો, જેનાથી બધા જ જીવ પણ આનંદિત થયા.

બિના સુખ કોઈ ના રહ્યા, સબ મન કામ પૂરન ।

અંધેરી કછૂ ના રહી, ભાએ ચૌદે તબક રોસન ॥ ૧૦૩ ॥

બુદ્ધજીના પ્રગટ થવાથી દુનિયામાં કોઈ પણ જીવ અખંડ સુખથી વંચિત રહ્યો નથી. બધાની મનોકામના પૂરી થઈ. હવે અજ્ઞાનનો અંધકાર લેશમાત્ર પણ રહ્યો નથી. તથા ચૌદ લોકમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાઈ ગયો.

મોહ તત્ત્વ અહે ઉડ્યો, જો પરદા ઉપર તૈયુન ।

એ સબ બીચ દૈત કે, નિરાકાર નિરંજન સુન ॥ ૧૦૪ ॥

હવે ત્રિગુણસ્વરૂપો ઉપર પડેલું મોહ તત્ત્વ અને અહંકારનો પડદો દૂર થઈ ગયો જેનાથી બધાને જ્ઞાન થયું કે શૂન્ય, નિરાકાર અને નિરંજન આ બધા દૈત માયાની અંતર્ગત જ છે.

બચન થકે સબ ઈતલોં, આગે ચલે ન મનસા વાય ।

સુપન સૂષ્પ ખોજે સાસ્ત્રોં, પર પાયા ન અખંડ ઘર સાંચ ॥ ૧૦૫ ॥

લૌકિક શાબ્દોની સીમા શૂન્ય-નિરાકાર પર્યંત જ રહી છે, એનાથી આગળ મન અને વચન નથી પહોંચતાં. સ્વભવત્ દુનિયાના જીવ (સ્વભની બુદ્ધિથી) શાસ્ત્રોમાં બ્રહ્મની ખોજ કરતા રહ્યા પરન્તુ અખંડ અવિનાશી ઘર (પરમધામ) પ્રાપ્ત કરી શક્યા નહીં.

અક્ષરબ્રહ્મ જાહેર કિયા, જિત ઉત્પત ફિરસ્તોં નૂર ।

ઘર જબરાઈલ જબરૂત, જો નેહેચલ સદા હજૂર ॥ ૧૦૬ ॥

બુદ્ધજીએ પ્રગટ થઈને અક્ષરબ્રહ્મનું રહસ્ય સ્પષ્ટ કર્યું કે જ્યાંથી બધી અવતારી શક્તિઓ ઉત્પન્ન થાય છે. ખરેખર જિબ્રીલ ફિરસ્તાનું મૂળસ્થાન પણ અક્ષરધામ જ છે, જે હમેશાં અક્ષરબ્રહ્મની

નજીક રહે છે.

ઔર ધામ અક્ષરાતીત, નૂરતજલા અરસ ।
રૂહ બડી બ્રહ્મસૃષ્ટ કી, જો હૈ અરસપરસ ॥ ૧૦૭ ॥

આ પ્રમાણે અક્ષરાતીત પરમધામનું રહસ્ય પણ સ્પષ્ટ કર્યું જેને કુરાનમાં નૂરતજલા અથવા અર્શોઅજીમ કહ્યું છે. ત્યાં બ્રહ્મસૃષ્ટિ અને શ્યામાજીનો પરબ્રહ્મની જોડે અદ્વૈત સંબંધ છે.

એ લીલા સબ પ્રગટ કરી, મહંમદ ઈસા બુધ આએ ।
એ તીનોં સરૂપોં મિલ કે, સબકો દિઓ જગાએ ॥ ૧૦૮ ॥

કુરાન અનુસાર મહંમદ, બાઈબલ અનુસાર ઈસા તથા હિંદુ ધર્મ ગ્રંથો અનુસાર બુદ્ધજીએ પ્રગટ થઈને હિંદુ પરમધામની બધી લીલાઓ નશર જગતમાં પ્રગટ કરી. એ ત્રણોય સ્વરૂપોએ મળીને બધા જીવોને જાગ્રત કર્યા.

ભિસ્ત દઈ સબન કો, ચઢે અક્ષર નૂર કી દ્રષ્ટ ।
કાયમ સુખ સબન કો, સુપન જીવ જો સૃષ્ટ ॥ ૧૦૯ ॥

બુદ્ધજીએ સંસારના બધા જીવોને મુક્તિ સ્થળોમાં સ્થાન આપ્યું, જેથી તે અક્ષરબ્રહ્મની દિલિમાં અખંડ થઈ ગયા. આ પ્રમાણે બુદ્ધજીના પ્રતાપથી સ્વર્જ જગતના જીવોને પણ અખંડ સુખ પ્રાપ્ત થયું.

દૂજી સૃષ્ટ જો જબરૂતી, જો ઈસ્વરી કહી ।
અધિક સુખ અક્ષર મેં, દિલ નૂર ચૂભ રહી ॥ ૧૧૦ ॥

બીજી અક્ષરધામની સૂચિ છે, જેમને ઈશ્વરી સૂચિ કહેવાઈ છે. અક્ષરબ્રહ્મની સુરતા સ્વરૂપ થવાથી તેમણે અક્ષરબ્રહ્મના હદ્યમાં સ્થાન પ્રાપ્ત કરીને અખંડ સુખ પ્રાપ્ત કર્યું.

ઔર ઉમત જો લાહૂતી, બ્રહ્મસૃષ્ટ ઘર ધામ ।
ઈન કો સુખ દેખાએ કે, પૂરન કિએ મન કામ ॥ ૧૧૧ ॥

આ સિવાય પરમધામના આત્માઓ બ્રહ્મસૃષ્ટિ કહેવાય છે. આ ક્ષર જગતની લીલા બતાવીને બુદ્ધજીએ એમના બધા મનોરથો પૂર્ણ કર્યા.

મુક્ત દઈ તૈગુન ફિરસ્તે, જગાએ નૂર અક્ષર ।
રૂહેં બ્રહ્મસૃષ્ટ જાગતે, સુખ પાયો સચરાચર ॥ ૧૧૨ ॥

બુદ્ધજીએ ત્રિદેવો તથા અન્ય ફિરસ્તાઓને પણ અખંડ સુખ (મુક્તિ) પ્રદાન કર્યું તથા અક્ષરબ્રહ્મને પણ જાગ્રત કર્યા. આ પ્રમાણે બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ પરમધામમાં જાગ્રત થવાથી જગતના સચરાચર પ્રાપ્તીઓને અખંડ સુખ પ્રાપ્ત થયું.

કરની કરમ કદ્ધી ના રહ્યા, ધની બડે કૃપાલ ।
સો બુધજીએ મારિયા, જો તૈલોકીકા કાલ ॥ ૧૧૩ ॥

ધામધણી એટલા કૃપાળું છે કે તેમણે કોઈનાં પણ કર્તવ્ય તથા કર્મનાં બંધનોને બાકી રહેવા નથી દીધાં. આ પ્રમાણે બુદ્ધજીએ ત્રણોય લોકો (સ્વર્ગાદિ, મૃત્યુલોક તથા પાતાલ)ના જીવોનું કાલચક (આવાગમનચક) મિટાવી દીધું.

કુરાનકી કહૂં (કુરાનનું વિવરણ)

અબ કહૂં કુરાન કી, સબ વિધ હકીકત ।
મગજ માયેને ખોલે બિના, ક્યો પાઈએ મારફત ॥ ૧ ॥

મહામતિ કહે છે કે હવે હું કુરાનની સંપૂર્ણ યર્થાથતા પ્રગટ કરી રહ્યો છું. તેનાં ગૂઢ રહસ્યોને પ્રગટ કર્યા વગર પૂર્ણ ઓળખ કેવી રીતે થશે ?

વિધ સારી યામેં લિખી, જાથેં ન રહે અગ્યાન ।
માયેને ઉપરકે લેઅે કે, કર બૈઠે અપના કુરાન ॥ ૨ ॥

કુરાનમાં આ બધા ઉપાયો આપ્યા છે, જેનાથી અજ્ઞાન લેશ માત્ર રહેશે નહીં. પરંતુ કેટલાક લોકોએ બાબુ અર્થો લઈને કુરાનને પોતાનું માની લીધું છે.

આરબોંસોં ઐસા કહ્યા, કાગદ એ પરવાન ।
આવસી રબ આલમકા, તબ ખોલસી કુરાન ॥ ૩ ॥

રસૂલ મહંમદે આરબોને સ્પષ્ટ કહું હતું કે આ કુરાન નક્કી બ્રાહ્મી સંદેશ જ છે. વિશ્વ બ્રહ્માંડના સ્વામી (પરમાત્મા) પોતે પ્રગટ થઈ તેનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરશે.

કાગદમેં ઐસા લિખ્યા, આવેગા સાહેબ ।
અંદર અરથ ખોલસી, સબ જાહેર હોસી તબ ॥ ૪ ॥

કુરાનમાં પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે પરમાત્મા સંસારમાં પ્રગટ થશે અને કુરાનના ગૂઢ અર્થ સ્પષ્ટ કરશે, ત્યારે બધે જ યર્થાર્થતા પ્રગટ થશે.

હુનિયાં ચૌદે તબકોં, ઔર મિલો તૈગુન ।
માયેને મગજ મુસાફ કે, કોઈ ખોલે ના હમ બિન ॥ ૫ ॥

ભલે ચૌદ લોકના બધા જીવો તથા ત્રિગુણ સ્વરૂપ પણ બધાં મળીને પ્રયત્ન કરે, પરંતુ કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્ય અમારા વગર કોઈ પણ ઉકેલી શકશે નહીં.

ધની માયેને ખોલસી, સત જ્ઞાનિયો સોએ ।
સાહેબ બિના એ માયેને, ઔર ખોલ ન સકે કોએ ॥ ૬ ॥

ખરેખર પરબ્રહ્મ (પરમાત્મા) જ પ્રગટ થઈને આ ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરશે, આ વાતને સાચી સમજવી. કારણ કે આ ગૂઢ રહસ્ય પરમાત્મા વગર બીજા કોઈ પણથી સ્પષ્ટ થઈ શકતું નથી.

નામ સારે જુદે ધરે, ઉપર કરી ઈસારત ।
કુરમાન ખોલ જાહેર કરે, ધની જ્ઞાનિયો તિત ॥ ૭ ॥

જુદા-જુદા સમુદ્દરયના લોકોએ પરમાત્માને જુદાં-જુદાં નામોથી પોકાર્યા છે અને તેમના ધર્મગ્રંથોમાં પણ પરમાત્માના પ્રગટ થવાના સંકેત આપેલા છે. પરંતુ કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોને જે સ્પષ્ટ કરી આપે તેને જ પરમાત્મા સમજવા.

ગુજ અરથ યામેં લિખે, સો એ સમજેં કેસે કર ।
અરથ ઉપર કા લેઅે કે, અક્સ લેત દિલ ધર ॥ ૮ ॥

કુરાનમાં જે ગૂઢ અર્થ આપેલ છે, તેને બાબ્ય દણ્ણિવાળા આ લોકો કેવી રીતે સમજી શકશે ? આથી આ લોકો માત્ર બાબ્ય અર્થ ગ્રહણ કરીને હૃદયમાં દુઃશીલતા(અક્સ) ધારણ કરે છે.

બડી સોભા એહેલ કિતાબ કી, લિખી મિને કુરાન ।
સો આરબ જાને આપકો, એ જો ધની કુરમાન ॥ ૮ ॥

કુરાનમાં તેમના ઉત્તરાધિકારી (એહેલ કિતાબ)નો મોટો મહિમા ગાયો છે. આથી અરબના લોકો પોતાને પરમાત્માના આદેશ રૂપ કુરાનના ઉત્તરાધિકારી માને છે.

એહેલ કિતાબ જાને આપકો, ઓર સબ જાને કુરાન ।
ફજર હોસી માએને ખુલે, તબ હોસી પેહેચાન ॥ ૧૦ ॥

આવા કહેવાતા મુસલમાન પોતાને કુરાનના ઉત્તરાધિકારી સમજે છે અને બીજા બધાને અવિશ્વાસુ (કાફર) માને છે. પરંતુ જ્યારે બ્રહ્મજ્ઞાનનું પ્રભાત થશે અને કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ થશે ત્યારે આની યથાર્થતા સમજશે.

એક ખાસી ઉમત રૂહન કી, સો ગિનતી બારે હજાર ।
એ આરબ તો અનગિનતી, નહીં કરોરોં પાર ॥ ૧૧ ॥

બ્રહ્માત્માઓના વિશિષ્ટ સમુદ્દરયની ગણતરી કુરાનમાં બાર હજાર બતાવી છે. આ અરબ નિવાસી તો અસંખ્ય છે. તેમની ગણતરી કરોડોમાં પણ થાય નહિ. (તો પછી આ બધા કુરાનના ઉત્તરાધિકારી કેવી રીતે હોઈ શકે ?)

એતા ભી ના બિચારહીં, હોએ ખાવંદ બૈઠે સબ ।
ફેલ ન દેખે અપને, લિયા મોમિનોં કા મરાતબ ॥ ૧૨ ॥

આ લોકો એટલો પણ વિચાર કરતા નથી અને પોતે કુરાનના અધિપતિ બનીને બેઠા છે. પોતાના આચરણને જોયા વગર આ લોકો બ્રહ્મસૂષ્ણિની પદવી લઈને બેઠા છે.

સહૂર ના કરેં દિલ સે, કહ્યા નાજી ફિરકા એક ।
ઔર બહાર નારી કહે, પર પાવે નહીં વિવેક ॥ ૧૩ ॥

આ લોકો હૃદયપૂર્વક વિચાર કરતા જ નથી. કુરાનમાં તો એક જ ધર્મનિષ સમુદ્દરય (નારી ફિરકા)ની વાત કહી છે. બાકીના બોતેર સમુદ્રય નારી (નરકગામી) કહેવાયા છે. આ પ્રમાણે કુરાનને વાંચવાથી પણ તેમનામાં વિવેકનો ઉદ્ય થયો નથી.

લિખ્યા હૈ કુરાન મેં, કુલફ કિયે દિલ પર ।
પરદા કાનોં આંખોં પર, તો ન સકે અરથ કર ॥ ૧૪ ॥

કુરાનમાં એમ પણ લખ્યું છે કે આ પ્રમાણે માત્ર બાબ્ય અર્થ ગ્રહણ (સ્વીકાર) કરનારના હૃદય ઉપર તાળું લાગેલું છે. એટલું જ નહિ તેમના કાન તથા આંખો ઉપર પણ પડદા પડી ગયા છે. આથી તે કુરાનના ગૂઢ અર્થને સ્પષ્ટ કરી શકતા નથી.

કાગદ એક ઉમત કા, ઓર હુઆ ઝૂઠોસોં છલ ।
માએને જબ જાહેર ભાએ, તબ ભાગ્યો ઝૂઠો બલ ॥ ૧૫ ॥

આ કુરાન એક વિશેષ સમુદ્દરયનું હતું. (તેથી તેમને મળી ગયું.) આને પોતાનું માનનાર

કહેવાતા લોકો પોતાની ભૂલોને કારણે ઠગાયા, જ્યારે કુરાનના ગૂઢ અર્થ પ્રકાશમાં આવ્યા ત્યારે આ કહેવાતા લોકોનો મિથ્યા અધિકાર જતો રહ્યો.

એહ વિધ સાખ કુરાનમે, જાહેર લિખી હકીકત ।
સો ધની આએ જહૂદો મિને, ઓ આરબો મેં હૂંઘત ॥ ૧૬ ॥

આ પ્રકારની અનેક સાક્ષીઓ તથા પથાર્થ જ્ઞાન કુરાનમાં સ્પષ્ટપણે લખેલું છે. તે અનુસાર તે પરમાત્મા તો હિંદુઓમાં પ્રગટ થઈ ગયા છે, પરંતુ કહેવાતા મુસ્લિમાન તેમને આરબોમાં શોધી રહ્યા છે.

પરદા લિખ્યા મુંહ પર, વાસ્તે આવને હિંદુઓ માહેં ।
જાહેર પરસ્ત જો આરબ, સો ઈસારત સમજત નાહેં ॥ ૧૭ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં લખ્યું છે કે અંતિમ સમયે પ્રગટ થનાર પરમાત્માના મુખ ઉપર પડ્યો હશે. આથી આવું લખવામાં આવ્યું છે કે પરમાત્મા હિંદુઓમાં પ્રગટ થવાના છે. પરંતુ માત્ર બાબ્ય અર્થને ગ્રહણ કરનાર આરબો આ સંકેતોને સમજી નથી શકતા.

પ્રકરણ ૧૪ ચોપાઈ ૭૭૨

કુરાન કે નિસાન ક્યામતકે જાહેર હુએ (કુરાનમાં વર્ણવેલા ક્યામતના સંકેત પ્રગટ થયા)

બરસ નબે હજાર પર, ગુજરે એતે દિન ।
ક્યામત લિખી કુરાનમે, સોએ ન પાઈ કિન ॥ ૧ ॥

રસૂલ મહંમદ પછી એક હજાર નેવું વર્ષ વ્યતીત થઈ ગયા પછી ક્યામતનો સમય આવશે, આ પ્રકારનો સંકેત કુરાનમાં લખેલો છે. પરંતુ કોઈ પણ આ સંકેતને સમજી નથી શક્યા.

કે પઢ પઢ કાળ હુએ, કે આલમ આરફ ।
માએને મગજ મુસાફ કે, કિન ખોલ્યા ન એક હરફ ॥ ૨ ॥

કુરાનનો અભ્યાસ કરનાર અનેક લોકો વિદ્વાન (આલમ) તથા જ્ઞાનીજન (આરફ) કહેવાયા. પરંતુ કુરાનમાં કહેવાયેલ શબ્દોનું ગૂઢ રહસ્ય કોઈએ પણ સ્પષ્ટ નથી કર્યું.

લિખ્યા જાહેર કુરાનમે, ઔર માજજે સબ રદ ।
સાંચા માજજા ઈમામેં, જો લે ઉત્તરચા અહંમદ ॥ ૩ ॥

કુરાનમાં એમ પણ સ્પષ્ટ લખ્યું છે કે તે સમયે બધા ચમત્કાર નિરસ્ત (રદ) થઈ જશે, સાચો ચમત્કાર અંતિમ ધર્મગુરુ (ઈમામ) પાસે થશે. વસ્તુતઃ તારતમ જ્ઞાનરૂપી આ ચમત્કારપૂર્ણ જ્ઞાન લઈને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી આ સંસારમાં પ્રગટ થઈ ગયા છે.

કરામાત કલામ અલ્લાહ કી, સાંચી કહિયત હેં સોએ ।
લિખ્યા હે કુરાનમે, સો બિના ઈમામ ન હોએ ॥ ૪ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં કહેવાયેલ ચમત્કારપૂર્ણ વચન સત્ય કહેવાયાં છે. કુરાનમાં એમ પણ લખ્યું છે કે તે ચમત્કારપૂર્ણ સંકેત અંતિમ ધર્મગુરુ (ઈમામ) વગર અન્ય કોઈથી સ્પષ્ટ નહિ થાય.

પઢ્યા નાહીં ફારસી, ના કથ્યુ હરફ આરબ ।
સુન્યા ન કાન કુરાન કો, ઔર ખેલત માએને સબ ॥ ૫ ॥

સદ્ગુરુએ ક્યારેય ફારસી તથા અરબી શબ્દોનો અભ્યાસ કર્યો નથી અને કુરાનનું શ્રવણ કર્યું નથી છતાં પણ તે મારા હદ્યમાં બેસીને કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કરી રહ્યા છે.

એ સબ કિનાબેં ઈન પેં, તામેં કિલ્લી કુરાન ।
રૂહ અલ્લા મહેમદ મેહેદી, એહી ઈમામ પેહેચાન ॥ ૬ ॥

આ બધા કટેબ ગ્રંથો (જબૂર, તૌરેત, બાઈબલ અને કુરાન)ને સ્પષ્ટ કરવાની જવાબદારી આ અંતિમ ધર્મગુરુ પર જ છે, એમાં કુરાનને તો ચાવી સમાન માનવામાં આવ્યું છે. પરબ્રહ્મ પરમાત્મા દ્વારા પ્રશંસા કરાયેલ શ્યામા સ્વરૂપ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ મારા હદ્યમાં બિરાજમાન થઈને આ બધા ધર્મગ્રંથોનાં ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કર્યો છે. હકીકતે આ જ સદ્ગુરુ (ઈમામ)ના સ્વરૂપની ઓળખ છે.

જોલોં માએને મગજ ન પાઈયા, તોલોં પઢ્યા ન કિન કુરાન ।
કિન ભેજ્યા કિન વાસ્તે, ના કંદૂ રસૂલ પેહેચાન ॥ ૭ ॥

જ્યાં સુધી કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ થયાં ન હતાં ત્યાં સુધી કોઈ પણ કુરાનને સમજ્યા નહોતા (તેમનો અભ્યાસ નિષ્ફળ ગયો). આથી આ લોકોને એની ખબર ન પડી કે આ આદેશ (કુરાન) કોણે મોકલ્યો તથા કોના માટે મોકલ્યો. આ સંદેશ લઈને આવનાર રસૂલની ઓળખ પણ તેમને ન થઈ.

જો અરથ ઉપર કા લેવહીં, સો કહે દેવ સૈતાન ।
યોં જંજીરાં મુસાફ કી, કે વિધ કરી બયાન ॥ ૮ ॥

જે લોકો માત્ર બાબ્ય અર્થ ગ્રહણ કરે છે, તેમને આસુરી વૃત્તિના માનવ (બ્રહ્મરાક્ષસ) કહેવામાં આવ્યા છે. આ મુજબ બુદ્ધજીએ પ્રગટ થઈને કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યોને અનેક પ્રકારે સ્પષ્ટ કર્યો.

અજાજીલ દમ સબનમેં, ફિરસ્તા જો બુજર્ગ ।
સારી જિમી પર સેજદા, કિયા ઉપર હક ॥ ૯ ॥

કુરાનમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે કે અજાજીલ ફિરસ્તા જ સંસારના બધા જીવોના પ્રાણ છે તથા તે પોતે પણ શ્રેષ્ઠ કહેવાય છે. તેણે પરમાત્માની આજ્ઞા મેળવીને સમગ્ર પૃથ્વી પર નમન કર્યું.

હુકમ હુઆ તિન કો, કર સેજદા આદમ પર ।
માએને મગજ ન લે સકે, લિયા ઉપર કા જાહેર ॥ ૧૦ ॥

તે જ અજાજીલને આદમ પર નમન કરવાનો આદેશ પ્રાપ્ત થયો. (તે સમયે અજાજીલે પરમાત્માનો આદેશ ન માન્યો કારણ કે) તે પરમાત્માના આદેશનું રહસ્ય સમજ શક્યો નહિ. તેણે માત્ર આદમની બાબ્ય આદૃતિ જ જોઈ.

લાનત હુઈ તિન કો, હુઆ ગલેમેં તોક ।
યોં સબ જાહેર પુકારહીં, તો ભી છોડેં ના વે લોક ॥ ૧૧ ॥

આથી તેને ઘિકાર મળ્યો અને તે (ઘિકાર) તેના ગળામાં ફાંસા સમાન થઈ ગયો. આ પ્રકારની વાત પણ બધા લોકો સ્પષ્ટ કહે છે. છતાં પણ તે પોતાની બાબ્ય દસ્તિને નથી છોડતા.

તિન દિયા ધકા આદમ કો, ઈબલીસ ગેહૂં જિલાએ ।
કાઢ્યા ઘારી બિસ્ત સે, દુસમન સંગ લગાએ ॥ ૧૨ ॥

કુરાનમાં આ પણ ઉલ્લેખ છે કે ઈબલિસે આદમને ઘઉં ખવડાવ્યા, જેના લીધે તેને દુષ્ટ શત્રુ (ઈબલીસ) સાથે પ્રિય મુજિત્ત સ્થળ (બહિશત)માંથી કાઢી મૂકવામાં આવ્યો.

એ બિચારે કયા કરેં, સબ આદમ કી નસલ ।
તો ફુરમાયા ના કરેં, વે બેંચે પેડ અસલ ॥ ૧૩ ॥

આ રીતે બહિશત કરાયેલ આદમના વંશજ એવા આ સાંસારિક જીવો કરી પણ શું શકે ? તે કુરાનના આદેશોનું પાલન પણ નથી કરી શકતા કારણકે દુષ્ટ ઈબલીસ તેમને પોતાના મૂળ ઉદ્ઘગમ સ્થાન (માયાજન્ય સંસાર) તરફ જ બેંચે છે.

ઓ તો લે લે માયેને મગજ, લિખે બડે નિસાન ।
સોએ ધરે સરત પર, કરને અપની પેહેચાન ॥ ૧૪ ॥

રસૂલ મહંમદે પરમાત્માનો આદેશ પ્રાપ્ત કરી તેમના અવતરણનાં ગૂઢ રહસ્યો તથા ક્યામત (આત્મ-જાગૃતિ)ના સંકેતોને સ્પષ્ટ (મોટા) શબ્દોમાં લખી દીધાં છે. તે જ પરમાત્મા પોતાની ઓળખ કરાવવા માટે પોતાનાં વચ્ચનોને અનુરૂપ નક્કી સમયે જ પ્રગટ થઈ ગયા છે.

દુનિયાં સબે જાહેરી, સો લેવે માયેને જાહેર ।
અંદર અરથ ખુલે બિના, ક્યોં પાવે દિન આખર ॥ ૧૫ ॥

સંસારના જીવો (જીવ સૂચિ) સ્વયં બાધિદ્ધિવાળા હોવાથી કુરાનનો પણ માત્ર બાધ્ય અર્થ જ ગ્રહણ કરે છે. ખરેખર કુરાનમાં નિર્દ્દિષ્ટ સંકેતોનાં ગૂઢ રહસ્ય સ્પષ્ટ થયા વગર તેઓ આ અંતિમ દિવસ (ક્યામતનો સમય)ને કેવી રીતે ઓળખી શકે ?

નિસાન કહે ઈન વાસ્તે, સો બાંધે કૌલ પર હંડ ।
લેત માયેને ઊપર કે, સો કરને કો સબ રંદ ॥ ૧૬ ॥

લોકો ક્યામતના દિવસને ઓળખી શકે એટલા માટે તેના પ્રગટ થવાના સંકેત (ક્યામતની સાત નિશાનીઓ) પણ લખી દીધાં છે અને અગિયારમી શતાબ્દી પર આ સંકેતોને પ્રગટ થવાના સમયની અવધિ પણ બાંધી દીધી. પરંતુ સંસારના જીવો કુરાનના માત્ર બાધ્ય અર્થને ગ્રહણ કરી રસૂલનાં વચ્ચનોને જ નિરસ્ત (રંદ) કરી દે છે.

કલામ અલ્લાકે માયેને, સો ભી કહી ઈસારત ।
એ નસલ આદમ હવાઈ, ક્યોં પાવે દિન આખરત ॥ ૧૭ ॥

કુરાનનાં રહસ્યો આમ પણ ગૂઢ છે અને તે પણ સંકેત માત્રમાં કહેવાયાં છે. આથી બહિશ્કૃત કરેલ આદમ અને હવાનાં સંતાનો - આ જીવસૂચિ અંતિમ (ક્યામતના) સમયને કેવી રીતે સમજ શકે ?

માયેને મુલ્લાં યા બ્રાહ્મણ, કરતે જો ઉલટાએ ।
સોઈ હરફ જબરાઈલ, ગયા સબ ચટાએ ॥ ૧૮ ॥

અલ્યુઝ મુલ્લા તથા બ્રાહ્મણ લોકો કુરાન તથા પુરાણ વગેરે ધર્મગ્રંથોના વિપરીત (મનમાન્યા) અર્થ કરતા આવ્યા છે. આથી અંતિમ સમય (ક્યામતના સમય)માં જિબ્રીલ ફિરસ્તાએ પ્રગટ થઈને તે કાલ્યનિક અર્થને ચાટ્યા (આત્મસાત કર્યા), અર્થત્ બાબ્ય અર્થને સમાપ્ત કરી ગૂઢ રહસ્ય સ્પષ્ટ કરી દીધું.

નહેરેં ચલસી ઉલટી, કિએ નજીકી દૂર ।
ઈસા મહેદી મહંમદ, આએ હિંદમેં બરસ્યા નૂર ॥ ૧૯ ॥

કટેબ ગ્રંથોમાં કહેવાયું છે કે અંતિમ (ક્યામતના) સમયે નહેરો ઊલટી ચાલશે. એટલે ધર્મગ્રંથોના અર્થ કરવાની પરંપરા બદલાઈ જશે. ત્યારે સ્વયંને ધર્મગ્રંથોની નિકટ (જ્ઞાતા) માનવાવાળા અભુધ લોકો વાસ્તવિકતાથી દૂર થઈ જશે. આવા સમયે નિજાનંદ સ્વામી (ઈસા) પ્રશંસિત ધર્મગુરુ (મહદી મહંમદ)ને ભારત વર્ષમાં અવતારિત થઈ ગયા અને તેમણે (મહામતિ દ્વારા) તારતમ જ્ઞાનની વર્ષા કરી.

નૂર ખુદા રોસન હુઆ, જેંચ છૂટી સબ તરફ ।
લેત માનેને ઊપર કે, સો રહ્યા ન કોઈ હરફ ॥ ૨૦ ॥

પરબ્રહ્મ પરમાત્માના જ્ઞાનનો પ્રકાશ પ્રકાશિત થવાથી સંધર્ષ (જેંચતાણ) દૂર થઈ ગયો. ધર્મગ્રંથોનાં જે રહસ્યોના માત્ર બાબ્ય અર્થ કરવામાં આવ્યા હતા એવાં કોઈ પણ રહસ્યો (શબ્દ) સ્પષ્ટ થવામાં હવે બાકી રહ્યાં નથી. (બધા સ્પષ્ટ થઈ ગયાં).

મહંમદ આયા ઈસે મિને, તથ અહંમદ હુઆ સ્યામ ।
અહંમદ મિલ્યા મહેદી મિને, એ તીન મિલ હુએ ઈમામ ॥ ૨૧ ॥

કુરાન અનુસાર રસૂલ મહંમદમાં વિદ્યમાન બ્રાહ્મિશક્તિ જ્યારે ઈસા રૂહઅલ્લા શ્રી દેવચન્દ્રજીમાં પ્રવેશે છે, ત્યારે તે અહમદ સ્વરૂપ કહેવાય છે. જ્યારે આ અહમદ સ્વરૂપ મહદીમાં પ્રવેશે છે ત્યારે આ ત્રણેય સ્વરૂપ એક થઈને ઈમામ કહેવાય છે.

અલફ કહ્યા મહંમદ કો, રૂહ અલ્લા ઈસા લામ ।
મીમ મહેદી પાકસો, એ તીનોં એક કહે અલ્લા કલામ ॥ ૨૨ ॥

કુરાનમાં કહેવાયેલા અલિફ, લામ, મીમમાંથી રસૂલ મહંમદ ‘અલિફ’, ઈસા રૂહઅલ્લાહ ‘લામ’ અને પવિત્ર મહદી ‘મીમ’ છે. આ ત્રણેય એક જ મનાય છે.

મહંમદ ઈસા આએ મ્યારાજમેં, ઔર અસરાઝીલ ઈમામ ।
બુધ જબરાઈલ મિલ કે, કિએ ગુજ જાહેર અલ્લા કલામ ॥ ૨૩ ॥

બ્રહ્મ (મ્યારાજની) રાત્રિ અર્થાત્ લૈલતુલકુદ્રના ગ્રીજા ખંડમાં રસૂલ મહંમદ તથા ઈસા સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજીનું અવતરણ થયું. આ પ્રમાણે અક્ષરની બુદ્ધિ-ઈઝાફીલ અને જિબ્રીલ ફિરસ્તા સાથે મળીને બુદ્ધજીએ ઈમામ બનીને કુરાનના ગૂઢ અર્થ સ્પષ્ટ કર્યા.

માનેને ઈન મુસાફ કે, કલામ અલ્લાકા કૌલ ।
ઈસે કે ઈલમ સે, દઈ ઈસારતેં સબ ખોલ ॥ ૨૪ ॥

કુરાનના ગૂઢ અર્થ, પરમાત્માના પુનઃ પ્રગટ થવાનાં વચ્ચનોનું રહસ્ય તથા આવા બધા સંકેત

નિજનંદ સ્વામી શ્રી દેવચન્દળ પ્રદત્ત તારતમ જ્ઞાનના માધ્યમથી આ પ્રમાણે સ્પષ્ટ કરી દીધા છે.

બડે નિસાન આખરત કે, આજૂજ માજૂજ દોએ ।
બેટે કહે યાફિસ કે, ઈનહું ન છોડચા કોએ ॥ ૨૫ ॥

કુરાનમાં અંતિમ (ક્યામતના) સમયના વિશેષ (મોટા) સંકેતોમાં યાજૂજ અને માજૂજના પ્રગટ થવાને કહું છે, જેઓ યાફિસના પુત્ર કહેવાય છે. તેમણે કોઈને પણ નથી છોડચા અર્થાત્ બધાને ગ્રાસ બનાવ્યા.

કહે બડે સબન સે, સૌ ગજ કા આજૂજ ।
ઔર તંગ ચસમ કહ્યા, એક ગજ કા માજૂજ ॥ ૨૬ ॥

તેમાં યાજૂજને સૌથી મોટો બતાવ્યો છે, જે સૌ ગજ લાંબો હશે અને સીમિત દાઢિ (તંગચશમા)વાળો માજૂજ માત્ર એક ગજ લાંબો હશે.

(ખરું જોતાં આ યાજૂજ અને માજૂજ દિવસ અને રાત મનાયા છે. મનની વૃત્તિઓ દિવસે ચારે બાજુ દોડતી રહી છે, એટલા માટે આને સૌ ગજ લાંબો કહ્યો છે, આજ રીતે રાત્રિમાં આ વૃત્તિઓ એક તરફ કેન્દ્રિત થાય છે. એટલા માટે તેને માત્ર એક ગજ લાંબો કહેવામાં આવ્યો છે.)

ચાર લાખ કૌમ ઈન કી, ફૌજાં હોસી તીન ।
અરથ ઉપર કે આખરત, ક્યોં પાવે રાત દિન ॥ ૨૭ ॥

આ બન્ને (યાજૂજ અને માજૂજ)ના વંશની સંખ્યા ચાર લાખ પ્રકારની તથા સેના ત્રણ પ્રકારની બતાવી છે. કુરાનનો માત્ર બાધ્ય અર્થ ગ્રહણ કરનારો અલ્પજ્ઞ જીવ અંતિમ (ક્યામતના) સમયના સંકેતરૂપ આ દિવસ (યાજૂજ) અને રાત (માજૂજ)નાં રહસ્યોને કેવી રીતે સમજ શકે ?

એ તો જિનતી કહી દિનન કી, આખરત બડે નિસાન ।
માબેને મગજ મુસાફ કે, ઔર કરે સો કૌન બયાન ॥ ૨૮ ॥

ખરું જોતાં કુરાનમાં આ પ્રકારની ગણના અંતિમ (ક્યામતની) ઘડી આવવાના સંકેત માત્ર રૂપે બતાવી છે. પરંતુ કુરાનના આ ગૂઢ રહસ્યોને કોણ સ્પષ્ટ કરી શકે છે ?

કાલ યાહી દિન કહે, સો પોહોંચ્યા કૌલ પર આએ ।
તથ પિંડ ઔર બ્રહ્માંડ કો, દેત સબે ઉડાએ ॥ ૨૯ ॥

કુરાનમાં જે ઘડીની વિશેષ ચર્ચા થઈ છે, આ એ જ સમય છે. આ જ સમયે પરમાત્માના આવવાની વાત કહી છે. જે બુદ્ધજી રૂપે નક્કી સમયે પ્રગટ થઈ ગયા છે. હવે બુદ્ધજી (તારતમજ્ઞાન દ્વારા) પિંડ અને બ્રહ્માંડના અસ્તિત્વને ઉડાવી રહ્યા છે. [બુદ્ધજીએ પ્રગટ થઈને પિંડ (શરીર) તથા બ્રહ્માંડ (દુનિયા)માં પરમાત્માને શોધવાની ખોટી માન્યતા ઉડાવી દીધી છે.]

દાભતલ અરજ મકે સે, જાહેર હોસી સબ ઠૌર ।
એક હાથ આસા મૂસે કા, દૂજે સલેમાન કી મોહેર ॥ ૩૦ ॥

અંતિમ સમય (ક્યામતનો સમય)ના વિષયમાં કુરાનમાં બીજું પણ કહું છે કે મકાથી દાભાતુલઅર્જ

પ્રગટ થઈને સર્વત્ર ફેલાશે અર્થાત્ માનવોના હૃદયમાં પાશવી (આસુરી) વૃત્તિ ફેલાઈ જશે. (આવા સમયમાં બુદ્ધજી પ્રગટ થશે. જેમના) એક હાથમાં મુસા પેગમ્બરની જેમ આસા (દંડ) હશે અને બીજામાં સુલેમાન પેગમ્બરની જેમ સોના મહોર (તારતમ જ્ઞાન) હશે.

સો મુખ હોસી ઉજલા, મોહોર કરસી જિન ।
આસા ચુભાવે જિન મુખ, સ્યાહ મુખ હોસી તિન ॥ ૩૧ ॥

તે સમયે તેવા મનુષ્યનું મુખ ઉજજવળ (પ્રસન્ન) હશે, જેના ઉપર બુદ્ધજી સોનાની મુદ્રાની છાપ લગાવી દેશે અર્થાત્ જેને બુદ્ધજી તારતમજ્ઞાન પ્રદાન કરશે. આ પ્રમાણે જેને તેઓ દંડ ફટકારશે અર્થાત્ જેમને તે દંડિત કરશે, તેનું મુખ કાળુ (મલિન) થઈ જશે (અર્થાત્ તારતમ જ્ઞાનથી વંચિત લોકો દુઃખી થશે.)

ઉજલ મુખ મોમિન કહે, સ્યાહ મુખ કહે કાફિર ।
યા બિસ્તી યા દોજખી, જાહેર હોસી આખર ॥ ૩૨ ॥

તે ઉજજવળ મુખવાળાઓને કુરાનમાં બ્રહ્માત્મા (મોમિન) કહ્યા છે અને કાળામુખવાળાને અવિશ્વાસુ (કાફિર) કહ્યા છે. આ મુજબ અંતિમ (ક્યામતની) ઘડીમાં મુક્તિ સ્થળ (બહિશ્ત)માં જનારા તથા નરક (દોજખ)માં જનારા જીવોનું સ્પષ્ટીકરણ થઈ જશે.

કહી દાભા વાસ્તે વહ જિભી, પેહેલેં હુની સબે કુર્ઝાન ।
જો લોં સ્યામ બરારબ ના હતે, ના રસૂલ ખબર કુરમાન ॥ ૩૩ ॥

ખરેખર તે અરબની ભૂમિ પશુવૃત્તિવાળી કહેવાતી હતી, કારણ કે ત્યાંના બધા લોકો પહેલાં આસુરીવૃત્તિવાળા હતા. જ્યાં સુધી શ્યામ રસૂલના રૂપમાં બ્રહ્માત્માઓ પ્રગટ થવાની જાણકારી બધાને આવ્યા નહોતા ત્યાં સુધી આ દશા હતી.

જબ સ્યામ રસૂલ આએ ઈન જિભી, તબ હુઅા નૂર રોસન ।
કુરાન રસૂલ ઉમત, જાહેર કરી સબન ॥ ૩૪ ॥

જ્યારે શ્યામ રસૂલ બનીને અરબની ધરતી પર અવતર્ય ત્યારથી ત્યાં પણ જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાવા લાગ્યો. તેમણે કુરાનના માધ્યમથી બ્રહ્માત્માઓ પ્રગટ થવાની જાણકારી બધાને આપી.

લ્યાએ બંદગી કેહેલાયા કલમા, બરસ્યા ખુદા કા નૂર ।
સો નૂર ફિરયા ખાલી ભઈ, જૈસી અસલ દાભા થી અંકૂર ॥ ૩૫ ॥

રસૂલે જ ત્યાં આવીને ઉપાસના (બંદગી)ના નિયમ બતાવ્યા અને બધાને કલમો સંભળાવ્યો. ત્યારે ત્યાં બ્રાહ્મી તેજ (ખુદાઈ નૂર)ની વર્ષા થઈ. રસૂલના ત્યાંથી ગયા પછી ત્યાં વર્ષા સમાપ્ત થઈ ગઈ અને ત્યાં આગળ પશુવૃત્તિ અંકુરિત થવા લાગ્યી.

સો નૂર સબ ઈત આઈયા, ઈન જિભી મસરક ।
તબ વહ જિભી દાભા ભઈ, જૈસી પેહેલે થી બિના હક ॥ ૩૬ ॥

તે સધણું બ્રાહ્મી તેજ હવે અહીં પૂર્વની ભૂમિ (ભારત વર્ષ)માં આવી ગયું, જેનાથી તે ભૂમિ બ્રહ્મજ્ઞાન વગર પહેલાં હતી તેવી ફરીથી પશુવૃત્તિવાળી થઈ ગઈ.

મોમિન મુખ ઉજલ ભઅ, ભઅ કાફિર મુખ સ્યાહ ।

યોં મસરક ઓર મગરબ, દોનોં હુરુસ્ત કહ્યા ॥ ૩૭ ॥

બ્રહ્મજ્ઞાનનું અવતરણ થયા પછી બ્રહ્માત્માઓનાં મુખ ઉજ્જવળ થઈ ગયાં અને અવિશ્વાસુ (કાફર) લોકોના મુખ કાળાં (નિસ્તેજ) થઈ ગયાં. કુરાનમાં વર્ણવિલ પૂર્વ અને પશ્ચિમ બંનેનું વર્ણન આ પ્રકારે સાચું સાબિત થઈ ગયું.

રૂહ અલ્લા મહંમદ ઈમામ, મસરક આએ જબ ।

સૂરજ ગુલબા આખરી, મગરબ ઉગ્યા તબ ॥ ૩૮ ॥

જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજ રસૂલ મહંમદના તેજને લઈને ઈમામ મહદી રૂપે (પૂર્વમાં) પ્રગટ થયા, ત્યારે પશ્ચિમ (અરબ)માં કલહ રૂપી સૂર્યનો ઉદ્ય થયો.

નૂર ખુદા આયા મસરક, ઉગ્યા સૂરજ મગરબ ।

જાહેરી હુંઠે સૂરજ જાહેર, એ જો પઢે આખરી સબ ॥ ૩૯ ॥

આ પ્રમાણે બ્રાહ્મી તેજ (બ્રહ્મજ્ઞાન) પૂર્વ (ભારત)ની ભૂમિમાં અવતરિત થયું અને પશ્ચિમ (અરબ)ની ભૂમિમાં કલહ (ઉપદ્રવ) સ્વરૂપ નિસ્તેજ સૂર્યનો ઉદ્ય થયો. કુરાન વાંચીને માત્ર બાબ્ય અર્થ ગ્રહણ કરનારા લોકો આ અંતિમ (ક્યામતની) ઘડીમાં પશ્ચિમમાંથી ઉદ્ય પામનાર સૂર્યની રાહ જોઈ રહ્યા છે.

જ્યાદા ચૌદે તબક સે, દજાલ ગધા ઈન હદ ।

કાના અસ્વાર તિન પર, સો ભી વાહી કદ ॥ ૪૦ ॥

અંતિમ (ક્યામતના) સમયના સંકેત રૂપે કુરાનમાં બીજું પણ કહ્યું છે કે તે દિવસે ચૌદલોકની સીમામાં પણ ઊંચા દજાલ (નાસ્તિકતા)નું વાહન ગધેહું પેદા થશે તે કાણા (એકાક્ષ) ગધેડા ઉપર સવાર થનારા દજાલનું કદ પણ તેટલું જ ઊંચું હશે.

તાએ રૂહઅલ્લા મારસી, કરસી હુનિયાં સાઝ ।

આખર ઉમત મહંમદી, કરસી આએ ઈનસાઝ ॥ ૪૧ ॥

બીજું પણ કહ્યું છે કે રૂહઅલ્લા પ્રગટ થઈને તે દજાલને મારી નાખશે અને સંસારી લોકોને તેમના પ્રભાવથી મુક્ત (શુદ્ધ) કરશે. આ પ્રકારે અંતિમ (ક્યામતના) સમયે શ્યામાજના અંગભૂત બ્રહ્માત્માઓ આ જગતમાં આવીને ન્યાય દેશે.

દમ દજાલ સબનમેં, રેહેત હુની દિલ પર ।

એ જો પાતસાહ ઈબલીસ, કરત સબમેં પસર ॥ ૪૨ ॥

આ દજાલ (નાસ્તિકતા) સંસારના લોકોના હૃદય ઉપર પ્રાણ શક્તિ રૂપે વ્યાપ્ત છે. આથી દુષ્ટ ઈબલીસ બધાનો સમાટ બનીને બધે જ છવાયેલો છે.

ઐસા એ જાનત હૈં, તો ભી જાહેર ચાહેં દજાલ ।

જબ એ દજાલ મારિયા, તબ હુની રેહેસી કિન હાલ ॥ ૪૩ ॥

કુરાનના આ પ્રસંગોને જાણતા હોવા છતાં પણ કુરાનના શાતાઓ કહેવાતા દજાલના વિશાળ સ્વરૂપને પ્રત્યક્ષ જોવા માંગે છે. (જો દજાલનું પ્રત્યક્ષરૂપ હોત તો) જ્યારે ઈસા પ્રગટ થઈને

આ ભયંકર (ચૌદલોકથી ઉંચા) દજજાલને મારી નાખશે ત્યારે દુનિયા (આટલા મોટા દજજાલના શરીરથી દબાઈ) કેવી રીતે જીવિત રહી શકશે ?

આખર આએ અસરાફીલ, ઉડાવસી બજાએ સૂર ।
કેર કરસી કાયમ, બજાએ ખુદાએ કા નૂર ॥ ૪૪ ॥

કુરાનમાં ક્યામતના સંકેતોમાં એમ પણ કહેવાયું છે કે અંતિમ સમય (ક્યામતની ઘડી)માં ઈસ્ટ્રાફીલ ફિરસ્તા પ્રગટ થશે અને તારતમ જ્ઞાનનો સૂર ફૂંકીને મોટા-મોટા પર્વતો (પર્વત સમાન મિથ્યા જ્ઞાનનું અભિમાન) ઉડાવી દેશે. પછી બીજા સૂર (સ્વર)માં તારતમ વાણી દ્વારા પરમાત્માનો પ્રકાશ ફેલાવીને સહુને અખંડ કરી દેશે.

ગાવેગા કુરાન કો, અસરાફીલ સૂર કર ।
તથ ફિરસી સબ ફિરસ્તે, એહ બાત ચિત ધર ॥ ૪૫ ॥

આ રીતે અંતિમ સમયે ઈસ્ટ્રાફીલ ફિરસ્તા તારતમ જ્ઞાન દ્વારા કુરાનનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ કરશે. (ત્યારે નશ્વર બ્રહ્માંડનું અસ્તિત્વ રહેશે નહીં). ત્યારે સધળી દૈવી શક્તિઓ આ વાતને હદ્યમાં ધારણ કરીને પોતપોતાના સ્થાને પાછી ફરી જશે.

જથ જહૂર જાહેર હુઅા, કલામ અલ્લા કા નૂર ।
તથ એ હોસી કાયમ, લે યાહી કા જહૂર ॥ ૪૬ ॥

જ્યારે તારતમ જ્ઞાનના પ્રકાશથી કુરાનનું ગૂઢ રહસ્ય સ્પષ્ટ થઈ ગયું ત્યારે આ બ્રહ્મજ્ઞાનના પ્રકાશને ગ્રહણ કરી સંસારના જીવો પણ અખંડ મુક્તિ સ્થળોમાં સ્થાન પામશે.

એ જો માએને મુસાફ કે, સો મેહેદી બિના ન હોએ ।
સો સાહેબને ઐસા લિખ્યા, ઔર ક્યોં કર સકે કોએ ॥ ૪૭ ॥

કુરાનનું આ ગૂઢ રહસ્ય અંતિમ ધર્મગુરુ (ઈમામ મહિદી) સિવાય બીજા કોઈથી સ્પષ્ટ થશે નહિ. સ્વયં પરમાત્માએ આ પ્રમાણે કુરાનમાં ઉલ્લેખ કરાવ્યો છે. આથી આ મહત્વપૂર્ણ કાર્ય બીજા કોઈ કેવી રીતે કરી શકે ?

પ્રકરણ ૧૫ ચોપાઈ ૮૧૮

મીજાન કી સૂરત

તુલાનું પ્રકરણ (તુલનાત્મક દંસ્તિકોણ)

કેહેતી હોં ઉમત કો, સુનસી સબ સંસાર ।
મકસૂદ તિન કા હોએસી, જો લેસી એહ બિચાર ॥ ૧ ॥

બ્રહ્માત્માઓને જગ્રત કરવા માટે આ કહેવાઈ રહ્યું છે, પરંતુ દુનિયાના સધળા જીવો પણ આ બ્રહ્મજ્ઞાન સાંભળશે. જે આ બ્રહ્મજ્ઞાન ઉપર વિચાર કરશે, તેનો ઉદેશ્ય પૂરો થશે.

ફિરકે સબોંને યોં કહ્યા, એ જો દુનિયાં ચૌદે તબક ।
હુંઠ હુંઠ કે હમ થકે, પર પાયા નાહીં હક ॥ ૨ ॥

સંસારમાં પ્રચલિત બધા જ સંગ્રહાયોના લોકોએ એક જ સ્વરમાં કહ્યું કે અમે ચૌદ લોકમાં શોધી-

શોધીને થાકી ગયા, પરંતુ સાચા પરમાત્મા ક્યાંય પણ મળ્યા નથી.

વેદ કટેબ પઠ પઠ થકે, કેહે કેહે થકે ઈલમ ।

કહ્યા તિનો મુખ અપને, ઠૌર કાયમ ન પાયા હમ ॥ ૩ ॥

વેદ-કટેબ ગ્રંથોને વાંચીને તથા જ્ઞાનચર્ચા કરીને જ્ઞાની લોકો થાકી ગયા. એમણે પણ તેમના મુખથી સ્પષ્ટ કહ્યું કે અમે અખંડ ભૂમિકાને પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી.

મેહેર કરી મોહે મેહેબૂબે, રૂહઅલ્લા મિલે મુજ ।

ખોલ દિઓ પટ અરસકે, જો બકા ઠૌર થી ગુજ ॥ ૪ ॥

પ્રિયતમ પરમાત્માએ મારા ઉપર અતિ કૃપા કરી જેનાથી તેમના આનંદ અંગ શ્યામાજ મને સદ્ગુરુના રૂપમાં મળ્યા. તેમણે પ્રગટ થઈને અખંડ પરમધામનાં દ્વાર ખોલી દીધાં, જે આજ સુધી તેવાં જ ગુહ્ય રવ્યાં હતાં.

ઈલમ દિયા મોહે લુંદની, આઈ અસલ અકલ ।

સેહરગ સે નજીક, પાયા અરસ અસલ ॥ ૫ ॥

સદ્ગુરુએ મને દિવ્ય તારતમ જ્ઞાન આપ્યું, જેનાથી મારામાં પરમધામની જાગૃત બુદ્ધિ આવી ગઈ. તેનાથી મને લાગ્યું કે અખંડ પરમધામ મારી શાસનળી (સેહરગ)થી પણ નજીક આવી ગયું (અનુભવ કર્યો).

ઔર મેહેર મહંમદ કી, ખુલી હકીકત ।

પાઈ સાહેદી દૂસરી, હક કી મારફત ॥ ૬ ॥

પછી સદ્ગુરુની કૃપાથી મને રસૂલ મહંમદ દ્વારા લાવેલ સંદેશ (કુરાન) પ્રાપ્ત થયો અને તેનાં ગૂઢ રહસ્યો સ્પષ્ટ થયાં. આ પ્રમાણે બીજા સાક્ષી ગ્રંથને પણ પ્રાપ્ત કરવાથી મને પૂર્ણ બ્રહ્મ પરમાત્માનો યત્થાર્થ અનુભવ થયો.

પાઈ ઈસારતેં રમ્ભુંઝેં, બીચ અલ્લા કલામ ।

સક જરા ના રહી, પાયા કાયમ આરામ ॥ ૭ ॥

આ પ્રમાણે કુરાનમાં વર્ણવિલ પરમધામનો રહસ્યપૂર્ણ સંકેત મને પ્રાપ્ત થયો. હવે મને લેશમાત્ર પણ શંકા નથી. મને તો શાશ્વત (અખંડ) શાંતિનો અનુભવ થઈ ગયો છે.

અબ કરું બકા જાહેર, વાસ્તે અરસ ઉમત કે ।

કહું અરસ ઔર ખેલ કી, જ્યો બેવરા સમજેં એ ॥ ૮ ॥

તેથી હવે મારે પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ માટે અખંડ પરમધામનું રહસ્ય પ્રગટ કરવાનું છે. હવે હું અખંડ પરમધામ તથા નશ્વર સંસારનાં રહસ્ય સ્પષ્ટ કરું છું, જેનાથી બ્રહ્માત્માઓ એનું આખું વિવરણ સમજી શકશે.

અબ લીજો એ રોસની, જો અરવા અરસ કે ।

એ નિમૂના દેખિએ, જ્યો સુધ હોએ હિરદ ॥ ૯ ॥

જે પરમધામના આત્માઓ હશે તે હવે આ તારતમ જ્ઞાનનો પ્રકાશ ધારણ કરશે. સાથે જ અખંડ અને નશ્વરતાને ઉદાહરણ સહિત સમજશે, જેનાથી તેમના હૃદયમાં તેમની જાણકારી આવી જશે.

નાસૂત ઔર મલકૂત કા, નિમૂના દેખ કર ।

એ બલ દિલમે લેઅે કે, દેખો અરસ જીનવર ॥ ૧૦ ॥

નશર દુનિયા તથા વૈકુંઠ ધામના જીવોની શક્તિનું અંતર જોઈને હવે પરમધામનાં પ્રાણીઓની શક્તિ ઉપર હૃદયપૂર્વક વિચાર કરો.

એક જીનવર અરસ કા, મૈં તૌલ્યા તિન કા બલ ।

જ્યો કહું તફાવત, ઓ ફના એ નેહેચલ ॥ ૧૧ ॥

મૈં પરમધામના માત્ર એક પશુની શક્તિને (સંસારનાં પ્રાણીઓ સાથે) માપવા વિચાર્યું, તો બંનેના અન્તરનું હું કેવી રીતે વર્ણન કરું ? કારણ કે ક્યાં અવિનાશી ધામનાં પ્રાણી અને ક્યાં નશર સંસારનાં પ્રાણી ?

લાખ બ્રહ્માંડ કી દુની કા, હૈ છિકમત બલ બુધ જેતા ।

દે દિલ નજરોં તૌલિયા, મૈં લિયા અંદરમે એતા ॥ ૧૨ ॥

જ્યો કબૂતર ખેલ કે, હુએ અલેખેં ઈત ।

આદમી એક નાસૂત કા, દોઉ દેખો તફાવત ॥ ૧૩ ॥

મૈં લાખો બ્રહ્માંડોના જીવોની શક્તિ તથા કુશળતાની માનસિક રૂપે સરખામણી કરી અને એટલું જ હૃદયમાં ધારણ કર્યું કે જે પ્રમાણે એક બાજુ જાહુગર દ્વારા ઉત્પન્ન થયેલ અસંખ્ય કબૂતર અને બીજી બાજુ એક મનુષ્ય આ બંનેમાં જેટલું અંતર છે, તે જ પ્રમાણે પરમધામનાં પ્રાણી તથા નશર દુનિયાના જીવોમાં અંતર છે.

કોઈ કેહેસી એ કદ્ધાએ નહીં, ઔર એ તો હૈ જીવતે ।

એ જવાબ હૈ તિન કો, દેખો પટંતર એ ॥ ૧૪ ॥

કોઈ કહી શકે કે, આ જાહુનાં કબૂતર તો વાસ્તવમાં છે જ નહીં (તેમનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી, તે તો માત્ર પ્રતીતિ છે.) પરંતુ એક મનુષ્ય તો જીવિત પ્રાણી છે (તેનું અસ્તિત્વ છે) તો તેમના માટે પણ આ જ જવાબ છે કે, નશર દુનિયાનાં પ્રાણીનું કોઈ અસ્તિત્વ નથી જ્યારે અખંડ પરમધામનાં પશુ પણ શાશ્વત છે, આ બંનેમાં તફાવત છે.

આગું કાયમ અરસ કે, હૈ ચૌદે તબક યોં કર ।

જ્યો આગું નાસૂત દુનીય કે, એ ખેલ કે કબૂતર ॥ ૧૫ ॥

અખંડ પરમધામની આગળ અનિત્ય બ્રહ્માંડના ચૌદ લોકો એ પ્રકારના અસ્તિત્વહીન છે, જે પ્રકારે નશર જગતના જીવોની સમક્ષ જાહુનાં કાલ્યનિક કબૂતર અસ્તિત્વહીન છે.

જો કદ્ધ પૈદા કુંન સે, મૈં તિન કા દેત નિમૂના ।

સો ક્યો કહી જાએ કાયમ કો, જો વસ્ત હૈ ઝૂઠ ફના ॥ ૧૬ ॥

મૈં આ ઉદાહરણ પણ એવી નશર દુનિયાનું આપ્યું છે, જે પરમાત્મા થકી હો જા (કુંન) કહેવા માત્રથી ઉત્પન્ન થયું છે. હકીકતમાં દુનિયાની નશર વસ્તુઓનું (ઉદાહરણ આપીને પરમધામની અખંડતા (શાશ્વતા)ને કેવી રીતે સમજાવી શકાય ?

તો કહ્યા સબદાતીત કો, હદ સબદ પોહોંચત નાહેં ।

એસે ઝૂઠ નિમૂના દેઅે કે, પછીતાત હોં જીવ માંહેં ॥ ૧૭ ॥

આથી શાસ્ત્રોએ પરમધામને શબ્દાતીત કહ્યું છે. કારણ કે અનિત્ય સંસારના શબ્દો ત્યાં સુધી પહોંચી

શક્તા નથી. છતાં નશર દુનિયાના શબ્દોનાં ઉદાહરણ આપતાં મને અંતરથી પશ્ચાત્તાપ થાય છે.

કદુક સુખ તો ઉપજે, હિસા કોટમાં પોહોંચે તિત ।
એક જરા ન પોહોંચે હક કો, મૈં તાથે દુખ પાવત ॥ ૧૮ ॥

આ નશર શબ્દો દ્વારા આપેલ ઉપમાનો કરોડમો અંશ પણ કદાચ અખંડ સુધી પહોંચી શકત (અખંડનું લેશમાત્ર પણ વર્ણન કરી શકત) તો મને કંઈક આનંદ થાત પરંતુ નશર શબ્દોના અંશ માત્ર પણ પરમાત્મા સુધી નથી પહોંચતા. આથી મને (પરમધામનું વર્ણન કરવામાં) દુઃખ થાય છે.

મૈં દેખ્યા સુન્યા દુનીય મૈં, સો સબ ફના વસ્ત િ ।
ઈન ઝૂઠે આકાર સે, ક્યો હોએ કાયમ સિફત ॥ ૧૯ ॥

મૈં દુનિયામાં જે કાંઈ જોયું અને સાંભળ્યું છે તે બધી વસ્તુઓ અનિત્ય છે. તેથી તે આ અનિત્ય શરીર થકી અખંડ પરમધામની વિશેષતાઓનું વર્ણન કેવી રીતે થઈ શકે ?

તાથે સિફત મૈં ક્યો કરું, અરસ અજીમ કી ખ્વાબમે ઈત ।
અટા ભી કહું મૈં હુકમેં, ઔર કેહેને વાલા ન કિત ॥ ૨૦ ॥

આથી હું આ નશર દુનિયામાં અખંડ પરમધામની વિશેષતાઓનું વર્ણન કેવી રીતે કરું ? આટલું પણ હું ધામધારીના આદેશ દ્વારા જ કહી રહ્યો છું નહિ તો આટલું કહેવાવાળા પણ ક્યાંય નથી.

તાથે અરસ ઔર દુની કે, તફાવત જનવર ।
કાયમ ઔર ફના કી, ક્યો આવે બરાબર ॥ ૨૧ ॥

આથી અખંડ પરમધામ અને નશર સંસારનાં પ્રાણીઓ વચ્ચે અંતર સ્પષ્ટ નથી કરી શકતા, કારણ કે પરમધામનાં નિત્ય તથા સંસારનાં અનિત્ય પ્રાણીઓમાં કેવી રીતે સમાનતા હોઈ શકે ?

ચુપ કિએ ભી ના બને, સમજાએ ના બિના મિસલ ।
પસૂ પંખી અરસ ઔર ખેલ કે, દેખો તફાવત બલ ॥ ૨૨ ॥

કશું જ કહ્યા વગર (મૌન રહેવાથી) પણ કાર્ય સિદ્ધ નથી થતું અને ઉદાહરણ (દિશાન્ત) આચ્ચા વગર સમજાવી પણ ન શકાય. ઉપર્યુક્ત ઉદાહરણથી સમજવું કે અખંડ પરમધામ તથા નશર સંસારનાં પશુ-પક્ષીઓની શક્તિમાં શું અંતર છે.

ઈત અંગદ બાલ સુગ્રીવ, ગરુડ જાંબુ હનુમાન ।
એ ઉઠાવેં પહાડ કો, ઐસે કહે બલવાન ॥ ૨૩ ॥

આ દુનિયામાં અંગદ, વાલી, સુગ્રીવ, ગરુડ, જાંબુવંત, હનુમાન વગેરે પ્રસિદ્ધ શક્તિશાળી પશુ-પક્ષી હતાં. જે પર્વતોને પણ ઉઠાવતાં હતાં.

લોક નાસૂતી એહ બલ, કહે જો જનવર ।
રામ કૃસન ઈનકે સિર, તો કેહે ઐસે જોરાવર ॥ ૨૪ ॥

નશર જગતનાં પશુ-પક્ષીઓમાં પણ આટલી શક્તિ બતાવાઈ છે. તેમને શ્રી રામ તથા શ્રી કૃષ્ણનું સંરક્ષણ પ્રાપ્ત હતું. આથી તેઓ આટલા શક્તિશાળી હતા.

અબ કહું મલકૂત કી, બલ કી હકીકત ।

લોક જિમી આસમાન કે, એ દેખો તફાવત ॥ ૨૫ ॥

હવે હું વૈકુંઠવાસી પશુ-પક્ષીઓની શક્તિનું વૃત્તાન્ત કહું છું, જેનાથી મૃત્યુલોક તથા દેવલોકનાં
પશુ-પક્ષીઓનું અંતર સમજી લેજો.

**બોડ ઉઠાવેં બ્રહ્માંડ કો, એસે જોરાવર ।
ગરૂડ બલ એસા રખે, ચલે વિસ્તુ મન પર ॥ ૨૬ ॥**

વૈકુંઠમાં એક તરફ ભગવાન વિષ્ણુ એટલા શક્તિશાળી છે, કે તે આખા બ્રહ્માંડના પાલન-
પોષણનો ભાર ઉઠાવે છે. બીજી બાજુ એમનું જ વાહન ગરૂડ એવું સમર્થ છે કે, તે ભગવાન
વિષ્ણુની ઈચ્છાને અનુરૂપ તીવ્ર ગતિથી ચાલે છે.

**દેખ બલ ઈન ખાવંદ કા, જો મલકૂત મે બસત ।
કોટ બ્રહ્માંડ નએ કર, અપને બંદોંકો બક્સત ॥ ૨૭ ॥**

આ નશ્વર સંસારના સ્વામીની શક્તિ તો જુઓ જે વૈકુંઠમાં રહે છે અને આવી કરોડો નવી
દુનિયાની રચના કરી એમના સેવકોને આપી શકે છે.

**ઓ તો ભએ નાસૂતમેં, મલકૂત હૈ તિન પર ।
એ તો દોઉં ફના મિને, જ્યોં લેહેરેં ઉઠેં મિટેં સાગર ॥ ૨૮ ॥**

આ બધા ભક્ત તો મૃત્યુલોકમાં છે તથા એમના સ્વામી પણ મૃત્યુલોકથી દૂર વૈકુંઠમાં રહે છે.
વાસ્તવમાં આ બંને લોક પણ સમુદ્રમાં ઉઠીને બેસી જવાવાળી લહેરોની જેમ નશ્વર છે.

**નાસૂતી અવતાર કે, એસે બંદે જોરાવર ।
સો મલકૂત કે એક છિનમેં, કે કોટ જાત મર મર ॥ ૨૯ ॥**

ક્ષર જગતના અવતારોના સેવકોમાં પણ આટલી શક્તિ બતાવાઈ છે, જ્યારે વૈકુંઠ લોકના એક
ક્ષણમાત્રમાં આવા અનેક લોકોનાં કરોડો વાર જન્મ અને મરણ થાય છે.

**નાસૂત તલે મલકૂત કે, જ્યોં લેહેર સાગર ।
તલે ઈન મલકૂત કે, નાસૂત હૈ યોં કર ॥ ૩૦ ॥**

વૈકુંઠ (દેવલોક) સમક્ષ મૃત્યુલોકનું અસ્તિત્વ સમુદ્રની લહેરો સમાન છે. આ પ્રમાણે વૈકુંઠ સમક્ષ
આ મૃત્યુલોક નગણ્ય અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

**દરિયા લા મકાન કા, તિનકી લેહેર મલકૂત ।
તિન સે લેહેર ઉઠત હૈ, સો જાનો નાસૂત ॥ ૩૧ ॥**

ધારોકે શૂન્ય-નિરાકારને સાગર સમાન માની લઈએ તો આ વૈકુંઠ પણ એની લહેર સમાન થાય
છે અને આ વૈકુંઠની પણ સૂક્ષ્મ લહેર સમાન નગણ્ય અસ્તિત્વવાળો આ મૃત્યુલોક છે.

**એ તલે લા મકાન કે, દોઉં ફના કે માહેં ।
એ બલ મલકૂત નાસૂત, પર જરા કાયમ નાહેં ॥ ૩૨ ॥**

શૂન્ય-નિરાકારની અંતર્ગત વૈકુંઠ અથવા મૃત્યુલોક બંને નશ્વર છે. વૈકુંઠ તથા મૃત્યુલોકની વિશેષ

શક્તિ પણ સહેજ માત્ર (લેશમાત્ર પણ) સ્થાયી નથી.

વિસ્તુ બ્રહ્મા રુક્ર કી, સાહેબિયાં બુજરક ।
એ ચૌદે તબક્કી દુનિયાં, જાને યાહી કો હક ॥ ૩૩ ॥

આ જગતમાં ભગવાન વિષ્ણુ, બ્રહ્માજી તથા ભગવાન શંકરના પ્રભુત્વનો વિશેષ મહિમા કહ્યો છે. આથી ચૌદે લોકના જીવ એમને જ સાચા પરમાત્મા માને છે.

બિના હિસાબેં ઉમતેં, કરેં સિફતેં અનેક ।
સો સારે યોં કેહેવહીં, હમ સિર એહી એક ॥ ૩૪ ॥

એમના ભક્તો પણ દુનિયામાં અસંખ્ય છે, તથા અનેક પ્રકારે એમનો મહિમા ગાય છે. તે બધા એમ જ કહે છે કે અમારા અધિપતિ આ જ છે.

ખુદા યાહી કો જાનહીં, જો મલકૂતમેં તૈયુન ।
કદી લે ઈલમ આગું ચલે, ગલે લા મકાન જો સુન ॥ ૩૫ ॥

વૈકુંઠના સ્વામી ત્રિગુણાધિપતિઓને જ લોકો પરમાત્મા સમજે છે. કારણ કે તે વધારે જ્ઞાન મેળવીને વૈકુંઠથી આગળ વધે, તો પણ શૂન્ય-નિરાકારમાં જ લીન થઈ જાય છે.

એ જો ખાવંદ મલકૂત કે, સો હુંઢે હક કો અટકલ ।
રાત દિન કરેં સિફતેં, પર પાવે નહીં અસલ ॥ ૩૬ ॥

સત્યલોક (વૈકુંઠ)ના સ્વામી ત્રિગુણાધિપતિ પણ અનુમાનથી જ પરબ્રહ્મ પરમાત્માની ખોજ કરે છે. તે રાત-દિવસ પરમાત્માનો મહિમા ગાય છે, તો પણ અવિનાશી પરમાત્માને પ્રાપ્ત ન કરી શકે.

ઐસે બિના હિસાબેં મલકૂત, સો તીનોં ફિરસ્તે સમેત ।
સિફત કર કર આખર, કહે નેત નેત નેત ॥ ૩૭ ॥

આ સૂદ્ધિમાં આવાં વૈકુંઠ પણ અસંખ્ય છે તથા તેના અધિપતિ પણ અસંખ્ય છે. તેમણે પણ અવિનાશી પરમાત્માનાં ગુણ ગાતાં-ગાતાં, એનો છેડો ન મળ્યો અને છેલ્લે પરમાત્માને ‘નેતિ-નેતિ’ કહી દીધા.

કરેં કોટ મલકૂતી સિફતેં, દેખ નૂર જલાલ કુદરત ।
તો પટ આડા ના ટરે, કે કર કર ગાએ સિફત ॥ ૩૮ ॥

કરોડો વૈકુંઠાધિપતિ અક્ષરબ્રહ્મના સામર્થને જોઈને એમનો મહિમા ગાય છે. આ પ્રમાણે એ લોકોએ અનેકવાર પ્રશંસા કરી તોય એમના ભ્રમનું આવરણ (પટ) દૂર ન થયું.

એ સબે સિફતેં કરેં, પર પોહોંચે ન નૂરજલાલ ।
એ પૈંદા લા મકાન કી, યાકો પોહોંચે ના ફૈલ હાલ ॥ ૩૯ ॥

આ બધા વૈકુંઠાધિપતિ અક્ષરબ્રહ્મનો મહિમા તો ગાય છે પરંતુ ત્યાં સુધી પહોંચી નથી શક્યા, કારણ કે એમની ઉત્પત્તિ જ શૂન્ય-નિરાકારથી થઈ છે, આથી એમની સુતિ-પ્રાર્થના તથા આચરણ (કર્મ) ત્યાં સુધી પહોંચી નથી શકતાં.

ઈન વિધ ચલે જાત હૈં, આખર અવલ સે ।

યોં સિફત કર કર ગએ, પર નૂર ન પાયા કિનને ॥ ૪૦ ॥

આ પ્રમાણે એમના જીવનની શરૂઆતથી અંત સુધી પ્રયત્ન કરતાં-કરતાં અનેક લોકો ચાલ્યા ગયા, અનેકોએ મહિમા ગાયો પરંતુ કોઈ પણ અક્ષરબ્રહ્મના તેજ ને પ્રાપ્ત કરી શક્યા નહીં.

અબ હેખો બલ મહંમદ કા, દઈ દુનિયાં કો સરિયત ।

કહ્યા આખર રબ આવસી, ખોલસી હકીકત ॥ ૪૧ ॥

હવે રસૂલ મહંમદની ક્ષમતા જુઓ, એમણે દુનિયાના લોકોમાં કર્મકંડ (શરાઅ)નું જ્ઞાન આપ્યું અને કહ્યું કે અંતિમ સમયે પરમાત્મા પ્રગટ થશે અને વાસ્તવિકતાનું જ્ઞાન આપશે.

આવસી ઉમત અરસ સે, એ ખેલ કો દેખન ।

કરેં હક કો જાહેર, સબ કા એહ કારન ॥ ૪૨ ॥

એમણે એમ પણ કહ્યું કે પરમધામથી બ્રહ્માત્માઓ જગતનો નશર ખેલ જોવા માટે આવશે અને પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માને પણ પ્રગટ કરશે. દુનિયાની આ સૃષ્ટિ પણ બ્રહ્માત્માઓના કારણે જ થઈ છે.

કાયમ વતન કરેં જાહેર, કરેં જાહેર નૂરજલાલ ।

કરેં ઉમત અરસ કી જાહેર, કરેં જાહેર નૂરજમાલ ॥ ૪૩ ॥

એમણે બીજું પણ કહ્યું કે બ્રહ્માત્માઓ પ્રગટ થઈને અખંડ પરમધામનાં રહણ્યો સ્પષ્ટ કરશે અને અક્ષરબ્રહ્મની શક્તિઓ પણ પ્રગટ કરશે. એમના મૂળ (પરાત્મ) સ્વરૂપને પ્રગટ કરતાં કરતાં પૂર્ણબ્રહ્મ (નૂરજમાલ)ને પણ પ્રગટ કરશે.

જબ એ કરેં જાહેર, દેવેં પટ ઉડાએ ।

ભિસ્ત દે સબન કો, લેવેં કયામત ઉઠાએ ॥ ૪૪ ॥

જ્યારે બ્રહ્માત્માઓ ઉપર્યુક્ત બધી જ વાતોને સ્પષ્ટ કરશે ત્યારે અજ્ઞાનનાં આવરણને પણ દૂર કરી દેશે. અંતિમ (ક્યામતનાં) સમયે બધા જીવોને નશર જગતથી ઉઠાવીને મુક્તિ સ્થળમાં અખંડ કરી દેશે.

એ સબ નૂર મહંમદ કે, મહંમદ નૂર ખુદાએ ।

તો આખર આએ સબન કો, દઈ હેયાતી પોહોંચાએ ॥ ૪૫ ॥

આ બધા બ્રહ્માત્માઓ પરમાત્મા થકી પ્રશાસિત શ્રીશ્યામાજીના તેજ સ્વરૂપ છે અને શ્રીશ્યામાજી પોતે અક્ષરાતીતનાં તેજ સ્વરૂપ છે. તેમણે આ છેલ્લા યુગમાં પ્રગટ થઈને સંસારના બધા જ જીવોને અમરત્વ પ્રદાન કર્યું છે.

બારે હજાર ઉમત કી, રૂહેં જો ઈમદાએ ।

જબરાઈલ કે પર પર, દોળી બાજૂ બૈઠાએ ॥ ૪૬ ॥

આપ બૈઠે બીચમેં, લે અપની તીન સૂરત ।

લા મકાન ઉલંઘ કે, નૂર પાર પોહોંચત ॥ ૪૭ ॥

કુરાન પ્રમાણે પરમધામના બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓને જિબ્રીલ ફિરસ્તાની બંને પાંખો ઉપર

બેસાડીને મહંમદ પોતે ગ્રીજા સ્વરૂપ ઈમામ મહદી રૂપે સ્વયં વચ્ચે બેસશે, તથા શૂન્ય-નિરાકારને પાર કરી અક્ષર (નૂર)થી પણ આગળ પહોંચી જશે.

એસા જોસબલ મહંમદ કા, જબરાઈલ જાનવર ।
નાસૂત મલકૂત લા પરે, પોહોંચે અપને ઘર ॥ ૪૮ ॥

મહંમદનું એટલું તેજ છે કે એના પ્રતાપથી જિબ્રીલ ફિરસ્તા પણ મૃત્યુલોક, વૈકુંઠ તથા શૂન્ય-નિરાકારને પાર કરી પોતાના ઘેર અક્ષરધામ પહોંચી જાય છે.

એહ બલ મહંમદ કે, જાનવર કા જાન ।
દૂજ ગિરો ફિરસ્તે, પોહોંચાઈ નૂર મકાન ॥ ૪૯ ॥

મહંમદ પર અવતારિત જિબ્રીલ ફિરસ્તામાં એટલી શક્તિ છે કે એણે ઈશ્વરીસૂચિ (બીજા સમુદાય)ને અક્ષરધામ સુધી પહોંચાડી દીધી.

ગિરો ફિરસ્તે ઈત રહે, જબરાઈલ મકાન ।
એહ આગો ના ચલ સકે, યાકો યાહી ઠૌર નિદાન ॥ ૫૦ ॥

ઈશ્વરસૂચિનો સમુદાય અને જિબ્રીલ ફિરસ્તાનાં મૂળ સ્થાન આ જ અક્ષરધામમાં છે. તે આનાથી આગળ નથી જઈ શકતાં કારણ કે આ (સમુદાય)નું પણ મૂળ ધામ આ જ છે.

જો રૂહેં અરસ અજીમ કી, ખાસલખાસ ઉમત ।
લે પોહોંચે નૂરતજલ્લા, મહંમદ તીન સૂરત ॥ ૫૧ ॥

જે અખંડ પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ છે તે વિશેષ સમુદાય કહેવાય છે. તેમને લઈને શ્રીશ્યામાજી પરમધામ (નૂરતજલ્લા) પહોંચી જશે, જેમની આ સંસારમાં ગણ સુરતાઓ માનવામાં આવી છે.

ખેલ દેખ ઉમત ફિરી, ભિસ્ત હે સબન ।
ઈતહીં બૈઠે પોહોંચહીં, અપને કાયમ વતન ॥ ૫૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ સુરતારૂપે સંસારનો ખેલ જોઈને પરમધામ જતા રહ્યા. તેમણે સંસારના જીવોને મુક્તિ સ્થળોમાં અમરત્વ પ્રદાન કર્યું. તેઓ મૂળ રૂપે પરમધામમાં બેસતા હોવાથી પણ સુરતા રૂપે સંસારમાં આવીને આ મુજબ ફરીથી પોતાના અખંડ ધામમાં જતા રહે છે.

એ જો દુનિયાં ચૌદે તબક, તાએ જબરાઈલ જોસ દેત ।
એ ઝૂઠોં ઈસક દેખાએ કે, કાયમ સબોં કર લેત ॥ ૫૩ ॥

ચૌદલોકના બધા જીવોને આ જિબ્રીલ ફિરસ્તા જોશ (ઉત્સાહ) આપે છે તથા નશ્વર સંસારના જીવોને પણ બ્રહ્માત્માઓનો સાચો પ્રેમ બતાવીને મુક્તિસ્થળનું સુખ પ્રદાન કરે છે.

ક્યોં કહું બલ જબરાઈલ, જિન સિર હૈં મહંમદ ।
એ સિફન ઈન બલ બુધ કી, ક્યોં કહે જુબાં હદ ॥ ૫૪ ॥

આ પ્રમાણે જિબ્રીલ ફિરસ્તાની શક્તિનું શું વર્ણન કરું. જેને મહંમદનું સંરક્ષણ પ્રાપ્ત છે. એનાં બળ અને બુદ્ધિની પ્રશંસા આ નશ્વર જીભ વડે નથી થઈ શકતી.

કાયમ જિમી અરસ કી, સાંચી જો સાબિત ।
પસૂ પંખી ઈન ભોમ કે, જો હમેસા બસત ॥ ૫૫ ॥

પરમધામની ભૂમિ અખંડ હોઈને હંમેશા નિત્ય કહેવાય છે. આથી આ અખંડ ભૂમિમાં હંમેશાં રહેવાવાળા પશુપક્ષી પણ અખંડ (નિત્ય) કહેવાય છે.

કાયમ જિમી કા ખાવંદ, જિન કો કહિએ હક ।
તિન જિમી કે જાનવર, સો હોએ તિન માફક ॥ ૫૬ ॥

આ અખંડ ભૂમિકાના સ્વામીને પૂર્જબ્રહ્મ પરમાત્મા કહેવાય છે. તેથી આ ભૂમિનાં પશુપક્ષી પણ હંમેશાં તેમના સમાન ચિન્મય છે.

બિના હિસાબેં જાનવર, પસૂ બિના હિસાબ ।
એ બલ દિલમેં લેય કે, તૌલો નિમૂના ખ્વાબ ॥ ૫૭ ॥

આવા અખંડ પરમધામમાં અસંખ્ય ચિન્મય પશુ તથા પક્ષી છે. તેમની અલૌકિક શક્તિને હૃદયમાં ધારણ કરી સ્વખના જીવોની સાથે તેમની તુલના કરી જુઓ (તેમની સમક્ષ સ્વખના જીવોનું કોઈ અસ્તિત્વ નથી).

કોટ ઈંડ કી દુનીય કા, કૂવત બલ હિકમત ।
અપાર અરસ કે જાનવર, ક્યોં કહું બલ બુધ ઈત ॥ ૫૮ ॥

કરોડો બ્રહ્માંડોના જીવોનાં સામર્થ્ય, બળ અને કુશળતાની તુલના અપાર પરમધામના એક પશુની શક્તિ સાથે પણ સંભવ નથી. ખરેખર તે પરમધામના પશુપક્ષીઓના સામર્થ્યનું વર્ણન આ નશર જ્ઞાન તથા બુદ્ધિથી કેવી રીતે કરાય ?

અલેખે બલ ઈન કા, ક્યોં દેઊં નિમૂના ઈન ।
જૂઠે દમ કહે ખ્વાબ કે, જાકો પેડ લા મકાન સુન ॥ ૫૯ ॥

કેમ કે, પરમધામનાં પશુપક્ષીઓની શક્તિ અવર્ણનીય છે. તેથી તેમના માટે નશર જગતનાં ઉદાહરણ કેવી રીતે આપી શકાય ? એટલા માટે સંસારની બધી વસ્તુઓ (પ્રાણી) સ્વખનવત્તુ છે. તથા સંસારનું મૂળ જ શૂન્ય-નિરાકાર છે.

એ બલ સબદાતીત કો, જો સાંચે હૈં સૂર ।
ઔર બલ ફના મિને, ઈત તિન કી ક્યા મજૂર ॥ ૬૦ ॥

પરમધામનાં પશુપક્ષીઓની શક્તિ તો શબ્દાતીત છે. કારણ કે તે બધાં સાચા શૂરવીર છે. તેમની શક્તિની ચર્ચા આ નશર સંસારમાં કેવી રીતે થઈ શકે ?

સાંચ જૂઠ પટંતરો, કબહું કહ્યો ન જાએ ।
સાંચ હક જૂઠી દુનિયાં, એ ક્યોં ત્રાજૂ તૌલાએ ॥ ૬૧ ॥

સત્ય અને અસત્યનું અંતર મુખથી ક્યારેય પણ કહી ના શકાય. સત્ય પરમાત્મા અને અસત્ય સંસારને એક જ ત્રાજવામાં કેવી રીતે તોલી શકાય ?

મલકૂત ઔર નૂર કે, ક્યોં કહું તરફાવત ।

જૂઠી દુની બકા હક કો, એ કેસી નિસબત ॥ ૬૨ ॥

આ પ્રમાણે વૈકુંઠ તથા અક્ષરધામનું અંતર પણ કેવી રીતે બતાવી શકાય ? ખરેખર તો તે નશર જગત તથા અખંડ અવિનાશી ધામ અને પરમાત્માનો સંબંધ જ કેવો ?

કોટ મલકૂત નાસૂત, એક પલમેં કરેં પૈદાએ ।

સો નૂર નજર દેખ કે, એક છિનમેં દેં ઉડાએ ॥ ૬૩ ॥

અક્ષરબ્રહ્મ એટલા સમર્થ છે કે તે કરોડો વૈકુંઠ તથા મૃત્યુલોકને પલમાત્રમાં ઉત્પન્ન કરે છે અને પોતાની તેજોમયી દાચિથી જોતાં-જોતાં બીજી જ ક્ષણે તેમને મીરાવી પણ દે છે.

ઓ જાને હમ કદીમ કે, આદ હું અસલ ।

કે ચલે જાત હું મલકૂત, નૂરજલાલ કે એક પલ ॥ ૬૪ ॥

વૈકુંઠ વગેરે લોકના અધિપતિ પોતાને અનાદિ માને છે, પરંતુ અક્ષરબ્રહ્મની એક જ પળમાં આવા અનેક વૈકુંઠની ઉત્પત્તિ તથા લય થઈ જાય છે.

કોટ ઈડ પૈદા ફના, કરે નૂર કી કુદરત ।

એ બલ નૂર જલાલ કા, પાવ પલ કી ઈસારત ॥ ૬૫ ॥

અક્ષરબ્રહ્મની ઈચ્છા (મૂળ પ્રકૃતિ) કરોડો બ્રહ્માંડોને ઉત્પન્ન કરી લય કરી દે છે. અક્ષરબ્રહ્મ એટલા સમર્થ છે કે એમના એક પલના ચતુર્થ અંશમાત્રના સંકેતથી આ કામ થાય છે.

જૂઠ તો કદુએ હું નહીં, સાંચ કાયમ સાબિત ।

યોં અરસ ઓર દુનીય કે, કૌન નિમૂના ઈત ॥ ૬૬ ॥

અસત્ય વસ્તુઓનું અસ્તિત્વ જ ન હોય અને સત્ય બધે જ પ્રમાણિત હોય છે. આથી અખંડ પરમધામ તથા સ્વભાવત્ત સંસારની સરખામણીમાં કંઈ ઉપમા આપી શકાય ?

બલ અલેખે ઈન કા, કોઈ ઈનકા નિમૂના નાહેં ।

તો નિમૂના દીજિએ, જો હોવે કોઈ ક્યાંહે ॥ ૬૭ ॥

આ પ્રમાણે પરમધામનાં પશુપક્ષીઓની શક્તિ અજોડ છે, એમની ઉપમા માટે પણ નશર દુનિયામાં કોઈ વસ્તુ નથી. ઉપમા તો ત્યારે થાય જ્યારે કોઈ વસ્તુનું અસ્તિત્વ હોય.

ઐસે અતિ જોરાવર, જો રહેત હક હજૂર ।

તો મુખસે સબદ ના કેહે સકોં, ઈન બલ હક જહૂર ॥ ૬૮ ॥

આવા બહુ જ શક્તિશાળી પશુ-પક્ષી પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સામ્રાધ્યમાં રહે છે. આ પ્રમાણે પૂર્ણ-બ્રહ્મના નજીક રહેવાવાળાં પશુ-પક્ષીના બળનું વર્ણન આ જીબથી ના થઈ શકે.

જો બસત અરસ જિમિએ, યા નજીક યા દૂર ।

રાત દિન ઈન કે અંગમેં, બરસત હક કા નૂર ॥ ૬૯ ॥

જે પશુ-પક્ષી પરમધામની અખંડ ભૂમિકામાં પરબ્રહ્મ પરમાત્માની નજીક અથવા દૂર રહે છે, એમના અંગ પ્રત્યંગમાં રાત-દિવસ ધામધારીના તેજનો વરસાદ થતો રહે છે.

યોં અરસ કે જાનવર, સો સારેહોં પેહેલવાન ।
બરસત નૂર ઈનોં પર, નજર હક મેહેરબાન ॥ ૭૦ ॥

આ પ્રમાણે પરમધામનાં બધાં જાનવર અને પશુપક્ષી બહુ શક્તિશાળી છે. કારણ કે તેમના પર પરમકૃપાળું પરમાત્માની તેજોમય દસ્તિની વર્ષા થાય છે.

જોત સરૂપી જાનવર, બલ બુધ કો નાઈ સુમાર ।
નજરોં અમી રસ પીવત, અરસ ખાવંદ સીંચનહાર ॥ ૭૧ ॥

આ ચિન્મય જાનવર પશુ-પક્ષીઓની શક્તિ તથા બુદ્ધિનો પણ પાર નથી. તે હંમેશા ધામધાળી અક્ષરાતીતની કૃપા દસ્તિના અમૃતરસનું પાન કરે છે.

કૌન બલ હોસી ઈન કા, દેખો દિલ બિચાર ।
જિન કા સકા સાહેબ, પલ પલ સીંચનહાર ॥ ૭૨ ॥

એમનામાં કેટલી મહાન શક્તિ હશે, જરા હદ્યપૂર્વક વિચાર કરીને તો જુઓ ? જેમને પળ-પળ અમૃતરસ પીવડાવનાર પોતે ધામધાળી પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા છે.

એસે કોટ બ્રહ્માંડ કો, એક ફૂંકે દેવે તોડ ।
તો ભી નિમૂના ઈન કા, કહ્યા ન જાવે જોડ ॥ ૭૩ ॥

પરમધામનાં પશુ-પક્ષી આવાં કરોડો બ્રહ્માંડોને એક ફૂંકમાં ઉડાડી દેશે. (આવું કહેવાય) તો પણ તેમના માટે આ તુલના યોગ્ય ના થઈ શકે.

ઉડાવે કોટ બ્રહ્માંડ કો, એક જરે સા જાનવર ।
ઉડ જાઓ ઈન કે બાઉસોં, જબ એ ઉઠાવેં પર ॥ ૭૪ ॥

પરમધામનું એક નાનું અમથું ગ્રાણી પણ આવાં કરોડો બ્રહ્માંડોને ઉડાડી શકે છે. જ્યારે આ પક્ષી પાંખો ફેલાવીને ઉડવા લાગે છે ત્યારે પાંખોની હવા માત્રથી આવાં કરોડો બ્રહ્માંડ ધૂળની માફિક ઉડી જાય છે.

એ નિમૂના અરસ ખ્વાબ કા, દેખો તર્ફાવત ।
દેખો અકલ અસલ કી, જો હોવે અરસ ઉમત ॥ ૭૫ ॥

આ દેખાંત દ્વારા અખંડ પરમધામ તથા નશર સંસાર વચ્ચેનો તર્ફાવત સમજુ લો. જે પરમધામના આત્માઓ હશે, તેઓ પોતાની મૂળ (જાગ્રત) બુદ્ધિ દ્વારા આ અંતર સ્પષ્ટ સમજુ લે.

ઉમત કો દેખલાવને, બનાએ ચૌદે તથક ।
દેને પેહેચાન ગિરોહ કો, યાસે જાને હક ॥ ૭૬ ॥

બ્રહ્માત્માઓને બતાવવા માટે જ આ ચૌદે લોકની રચના કરાઈ છે. જેથી તે તેમની નશરતાને જોઈને પરમધામની શાશ્વતતા તથા ધામધાળીના મહિમાને ઓળખી શકે.

પાવને બુજરકી અરસ કી, ઔર બુજરકી ખુદાએ ।
પાવને બુજરકી રૂહોં કી, કાયમ જો ઈમદાએ ॥ ૭૭ ॥

પરમધામનો મહિમા, ધામધાળીનું પ્રલુટ્વ તથા પોતાનું મહત્વ સમજવા માટે જ સદૈવ પરમધામમાં રહેનાર બ્રહ્માત્માઓ આ સંસારમાં અવતરિત થયા છે.

સો બુજરકી તો પાઈએ, જો ફિકર કીજે દિલ હે ।
અરસ લજત પાઈયત હૈનું, તેહેકીક કિએ એ ॥ ૭૮ ॥

ઉપર્યુક્ત મહિમાને ત્યારે જ જાણી શકાય છે, જ્યારે (અખંડ અને નશ્વરનું) હદ્યપૂર્વક ચિત્તન થાય. પરમધામના મહિમાનું નિશ્ચિત જ્ઞાન થવાથી પણ આનંદનો અનુભવ થઈ શકે છે.

સુખ લેને કો આએ હો, નહીં ભેજે સોવન કોં ।
બિચાર દેખો હાદીય કી, બાની લે દિલમો ॥ ૭૯ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમે પરમધામના અખંડ આનંદનો અનુભવ કરવા માટે દુનિયામાં આવ્યા છો. તમને ઉંઘવા માટે અહીં નથી મોકલ્યા. આથી તમારા સદ્ગુરુનું નિજાનંદ સ્વામીનાં વચનો હદ્યપૂર્વક વિચારી જુઓ.

ગિરો દેખત જો બ્રહ્માંડ, સો તો કદ્ધુએ નાહેં ।
સાંચ નિમૂના દૂસરા, કોઈ નાહીં અરસ કે માહેં ॥ ૮૦ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમે જે બ્રહ્માંડને જોઈ રહ્યા છો તેનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી. અખંડ પરમધામની સત્યતાને સમજવા માટે અહીં કોઈ ઉદાહરણ જ નથી. (આથી તમને આ અસત્ય જગત બતાવ્યું છે. તેથી તેની નશ્વરતાને જોઈને તમે પરમધામની શાશ્વતતાને સમજ શકો.)

જબ ખાવંદ અરસ દેખિએ, તબ તો એહી એક ।
ઇસ બિના ઔર જરા નહીં, જો તું લાખ બેર ફેર દેખ ॥ ૮૧ ॥

જ્યારે પરમધામના સ્વામી અક્ષરાતીતના સંબંધમાં જોઈશું ત્યારે ખબર પડશે કે એ જ એક પરમ સત્ય છે, એમના સિવાય બીજું કંઈ જ નથી. ભલે લાખોવાર કેમ ના જોયું હોય.

જો કદ્ધુ અરસ મેં દેખિએ, સો સબ જાત ખુદાએ ।
ઔર ખેલૌને બગીચે, સો સબ જાતે કે ઈપ્તદાએ ॥ ૮૨ ॥

પરમધામમાં જે કંઈ દાણિગોચર થાય છે તે બધાં પરમાત્માનાં જ સ્વરૂપ છે. ત્યાંનું કીડા સ્થળ, વન, ઉપવન બધી જ સામગ્રી એમનાં જ સ્વરૂપ છે.

ના અરસ જિમિએ દૂસરા, કોઈ ઔર ધરાવે નાઓ ।
એ લિખ્યા વેદ કટેબમેં, કોઈ નાહીં ખુદા બિન કાઢું ॥ ૮૩ ॥

પરમધામની અદ્વૈત ભૂમિકામાં પૂર્ણબ્રહ્મ સિવાય કોઈ પણ વસ્તુનું અસ્તિત્વ (નામ, નિશાન) જ નથી. વેદ તથા કટેબ ગ્રંથોમાં પણ આ જ લખ્યું છે કે પૂર્ણબ્રહ્મ સિવાય કંઈ જ નથી.

ઔર ખેલૌને જો હક કે, સો દૂસરે ક્યોં કેહેલાએ ।
એક જરા કહિએ તો દૂસરા, જો હક બિના હોએ ઈપ્તદાએ ॥ ૮૪ ॥

પરમધામની બધી વસ્તુઓ ધામધણીની લીલા માત્ર (રમકડાં) છે. આથી તે તેમનાથી બિન (જુદા) કેવી રીતે કહેવાય ? ધામધણી સિવાય કદાચ કંઈ હોય તો તેમનાથી બિન કહી શકાય.

ઔર પૈદા ફના જો હોત હૈ, ક્યોં દૂસરા કહિએ તાએ ।
એ ખેલ હૈનું ખાવંદ કે, એ જો ચલી કતારેં જાએ ॥ ૮૫ ॥

પરંતુ જે સૂચિ અક્ષરબ્રહ્મની કલ્પનાઓ દ્વારા ઉત્પત્ત અને લય થયા કરે છે, તેને બીજું કેવી રીતે કહેવાય ? કારણ કે આ તો એમની કલ્પનાની જ રમત છે અને અહીંના જીવો પણ આંધળું અનુકરણ કરતા ચાલ્યા જાય છે.

એ જો દુનિયાં ખેલ કી, સો ચીન્હત હક કો નાહેં ।
ના તો ક્યોં કહે છલ કો દૂસરા, જો હોત પૈદા ફનારો ॥ ૮૬ ॥

આ નશર ખેલના જીવો પૂર્ણબ્રહ્મને પિદ્ધાશતા જ નથી. નહિ તો નિરંતર બનીને નાશ પામનાર આ (અસ્તિત્વહીન) ખેલને બીજો કેમ કહેત.

એ જો દુનિયાં લા ઈલાહ કી, તાએ ક્યોં હોએ ચિન્હાર ।
સો લાઈ લિએ જાત હૈ, જ્યોં ચલે ચીંઠી હાર ॥ ૮૭ ॥

નશર જગતના જીવોને અખંડ અવિનાશી પરમાત્માની ઓળખ કરી રીતે થઈ શકે ? એટલા માટે તે સમજ્યા વગર કીડિઓની હારની જેમ અસત્યની પાછળ ચાલ્યા કરે છે.

બડી બુજરકી હક કી, તિન કે ખેલ ભી બુજરક ।
લિખ્યા વેદ કટેબમેં, પર ઈનોં ન જાત સક ॥ ૮૮ ॥

પરમાત્માનો મહિમા જ બહુ ભારે છે અને તેમની લીલાઓ (ખેલ) પણ ગરિમામય હોય છે. આ પ્રમાણે વેદ, કટેબ વગેરે ધર્મગ્રંથોમાં સ્પષ્ટ લખ્યું છે. છતાં સાંસારિક જીવોની શંકાઓ દૂર થતી નથી.

જૂઠ સાંચ કા નિમૂતા, ઓ ફના એ નેહેચલ ।
ખેલ દેખે પાઈયત હૈ, ખુદ ખાવંદ કા બલ ॥ ૮૯ ॥

સત્ય પરમધામ અને અસત્ય સંસારનું જ આ ઉદાહરણ છે કે પરમધામ અખંડ છે અને સંસાર નશર છે, પરંતુ નશર સંસારને જોયા પછી જ પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માના પ્રભુત્વને ઓળખી શકાય છે.

અસલ આદમિયો મિને, કોઈ પાઈએ ઉમત કા એક ।
એ દેખો પટંતર દિલમેં, દોડી કા વિવેક ॥ ૯૦ ॥

સંસારમાં ઉચ્ચ કોટિના મનુષ્યોમાં પણ કોઈ એકાદ બ્રહ્મવાસના મળે છે. સામાન્ય જીવ તથા બ્રહ્માત્માઓ વચ્ચેના અંતરને હૃદયથી વિવેકપૂર્વક વિચારી જુઓ.

અબ કહૂં મૈં તિન કો, અરસ ખાવંદ કી બાત ।
ખડિયાં તલે કદમ કે, જો હૈં હક કી જાત ॥ ૯૧ ॥

હવે હું તે બ્રહ્માત્માઓને ધામધણીની વાત કહી રહ્યો છું, જે ધામધણીની જ અંગનાઓ છે અને હમેશાં તેમનાં જ ચરણોમાં આશ્રિત છે.

જો ઉતરે હૈં અરસ અજીમ સે, રૂહેં ઔર ફિરસ્તે ।
કહિએ જાત ખુદાએ કી, અસલ હૈં અરસ કે ॥ ૯૨ ॥

સર્વોચ્ચ ધામ - પરમધામથી જે બ્રહ્માત્માઓ ઈશ્વરીય સૂચિની સાથે આ નશર જગતમાં અવતર્યો છે, તેમનું જ મૂળ સ્થાન અખંડ પરમધામ છે તથા તેઓ જ પરમાત્માનાં અંગભૂત મનાય છે.

એ જો બાત ખુદાએ કી, સુનેંગે ભી સોએ ।
એહી હકુલયકીન, જો અરસ દરગાહ કે હોએ ॥ ૮૩ ॥

પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની વાત પણ તેજ બ્રહ્માત્માઓ સાંભળશે. આને જ કુરાનમાં પરમાત્મા પ્રયે જલ્દી વિશ્વાસ લાવવાવાળા (હક-ઉલ-યકીન) કહ્યા છે. તથા તેમનું ધામ પરમધામ બતાવ્યું છે.

સો ફુરમાન કેહેત હૈ જાહેર, જો ઉત્તરે અરસ સે ।
ઉત્તરતે અરવાહોંસોં, કૌલ કિયા હક ને ॥ ૮૪ ॥

કુરાન પણ એવું સ્પષ્ટ કહે છે કે જે બ્રહ્માત્માઓ પરમધામથી સંસારમાં આવ્યા છે તેમને આવતી વખતે પરમાત્માએ વચન આપ્યું હતું.

કહ્યા ઉત્તરતે હક ને, અલસ્તો બે રબ કુંમ ।
કેર કહ્યા અરવાહોને, બલે ન ભૂલેં હમ ॥ ૮૫ ॥

બ્રહ્માત્માઓના સંસારમાં અવતરણના સમયે પરમાત્માએ કહ્યું, શું હું તમારો સ્વામી નથી ? (અલસ્તુ બિરબ્બ કુમ). ત્યારે બ્રહ્માત્માઓએ કહ્યું હતું “ચોક્કસ તમે જ અમારા સ્વામી છો, અમે ક્યારેય પણ આ વાતને ભૂલીશું નહીં.”

એ દેત અરસ નિસાનિયાં, યાદ આવસી તિન ।
સરત કરી ખાવંદને, ઉત્તરતે અરસ રૂહન ॥ ૮૬ ॥

આ પ્રકારના પરમધામના સંકેત બતાવવાથી બ્રહ્માત્માઓને પોતાના મૂળ ઘરની વાત યાદ આવી જશે. કારણ કે તેમના અવતરણના સમયે પરમાત્માએ તેમને (પોતે આવવાનું) વચન આપ્યું હતું.

અબ જો અસલ ઉમત કા, તાએ દેઊં અરસ નિસાન ।
તિન વિધ દેઊં સાહેદી, જ્યો હોએ હક પેહેચાન ॥ ૮૭ ॥

હવે હું પરમધામના આત્માઓને પરમધામનાં ચિહ્નન (સંકેત) બતાવી દઉં છું. તેમને હું એવા પ્રકારની સાક્ષી આપીશ કે જેનાથી તેમને પિછાણ થઈ જશે.

કલામ અલ્લાકી સાહેદી, ઔર હદીસો મહંમદ ।
તુમે કહું તૌહીદ કી, લે રૂહ અલ્લા સાહેદ ॥ ૮૮ ॥

હવે હું તેમને બ્રાહ્મી આદેશ કુરાન, રસૂલ મહંમદના કથનરૂપ હદીસ તથા નિજાનન્દ સ્વામી શ્રી દેવચન્દ્રજિ મહારાજનાં વચનોની સાક્ષી આપી અદ્દેત પરમધામની વાત સમજાવું છું.

નૂર આવે દીદાર કો, લેને સુખ સુભાન ।
એ કાયમ સુખ દેખિએ, એ કિયા વાસ્તે પેહેચાન ॥ ૮૯ ॥

અક્ષરબ્રહ્મ અક્ષરાતીતનું પરમ સુખ (આનંદ) પ્રાપ્ત કરવા માટે દરરોજ તેમના દર્શન માટે આવે છે. હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધાણીનાં આ અખંડ સુખોનું મહત્ત્વ જુઓ, તે સુખોની ઓળખને માટે જ આ નશ્વર જગતની રચના થઈ છે.

નૂરેં ચાહ્યા દિલમેં, દેખું ઈસક રૂહન ।

તબ તુમે ખેલ નૂર કા, દિલમે હુઆ દેખન ॥ ૧૦૦ ॥

અક્ષરબ્રહ્મે જ્યારે અક્ષરાતીત ધણી અને બ્રહ્માત્માઓની પ્રેમાનંદમયી લીલા જોવાની આંતરિક ઈચ્છા કરી તે જ સમયે તમારા હૃદયમાં પણ અક્ષરબ્રહ્મનો ખેલ જોવાની ઈચ્છા ઉત્પત્ત થઈ.

ખેલ કિયા તુમ વાસ્તે, દેખો દિલમે આન ।

એ જૂઠ ખેલ દેખાઈયા, કરને હક પેહેચાન ॥ ૧૦૧ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! હૃદયપૂર્વક વિચાર કરો કે આ ખેલ તમારા માટે જ બતાવવામાં આવ્યો છે. આ ખોટો ખેલ એ માટે બતાવવામાં આવ્યો છે, કે આની નશરતાને જોઈને તમને અખંડ પરમધામ તથા ધામધણીની ઓળખ થઈ શકે.

બિચારો રૂહેં અરસ કી, જો દેખાઈ જૂઠ નકલ ।

દેખો તફાવત દિલમે, લે અપની અસલ અકલ ॥ ૧૦૨ ॥

હે પરમધામના આત્માઓ ! વિચારો. આ નશર દુનિયાનો ખેલ તમને બતાવવામાં આવે છે એની મૂળ (જગત) બુદ્ધિ હૃદયમાં ધારણ કરી નશર દુનિયાની અસત્યતા અને અખંડ પરમધામની શાશ્વતતાનું અંતર સમજુ લો.

એ નિમૂના દેખાઈયા, કરને પેહેચાન તુમ ।

પેહેલેં ચીન્હો આપકો, પીછે હાદી ઔર ખસમ ॥ ૧૦૩ ॥

તમને યોગ્ય પિછાણ કરાવવા માટે આ માયાવી ખેલ બતાવ્યો છે. આથી હવે સૌથી પહેલાં પોતાને ઓળખી લો. તે પછી શ્યામાજી તથા પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રી રાજજીને ઓળખો.

એ ખાવંદ સિર અપને, આપન ઈનકે અંગ ।

અરસ વતન અપના, કાયમ હમેસા સંગ ॥ ૧૦૪ ॥

ધામધણી પરબ્રહ્મ પરમાત્મા આપણા શિરમોર છે. આપણે બધા આત્માઓ તેમની અંગનાઓ છીએ. અખંડ પરમધામ આપણું મૂળ ઘર છે, જ્યાં આપણે બધાં રોજ એક સાથે રહીએ છીએ.

કાયમ જિભી અરસ કી, સાહેબી પૂરન કમાલ ।

તો કેસા નિમૂના ઈનકા, જિન સિર નૂર જમાલ ॥ ૧૦૫ ॥

પરમધામની ભૂમિ અખંડ છે. ધામધણીનું પ્રભુત્વ પણ શ્રેષ્ઠ તથા પરિપૂર્ણ છે. જે પરમધામના સ્વામી પોતે અક્ષરાતીત પરમાત્મા છે, એમની ઉપમા (સરખામણી) કેવી રીતે આપી શકાય ?

ઈત નિમૂના તો કહિએ, જો કોઈ છોટા હોવે ઔર ।

કાયમ જિભીમેં દૂસરા, કાઢું ન પાઈએ ઠૌર ॥ ૧૦૬ ॥

પરમધામની ઉપમા ત્યારે અપાય જ્યારે તેના જેવી અથવા તેનાથી નાની કોઈ વસ્તુનું અસ્તિત્વ ત્યાં હોય. ખરું જોતાં અખંડ (અદ્વૈત) ભૂમિકામાં તેના (પરમધામ) સિવાય અન્ય કોઈ સ્થાન જ નથી.

ના નિમૂના નૂર કા, ના નિમૂના બકા વતન ।

ના નિમૂના હક કા, ના નિમૂના હાદી રૂહન ॥ ૧૦૭ ॥

ન અક્ષર બ્રહ્મની અને ન તો અખંડ પરમધામની કોઈ ઉપમા હોઈ શકે. આ જ રીતે પૂર્ણ બ્રહ્મ પરમાત્મા, શ્યામાજી તથા બ્રહ્માત્માઓની ઉપમા પણ હોઈ શકે નહીં.

મહામત કહે એ મોમિનો, તુમ હો બકા કે ।
હક અરસ કિયા જાહેર, સો સબ તુમારે વાસ્તે ॥ ૧૦૮ ॥

મહામતિ કહે છે, હે બ્રહ્માત્માઓ ! તમે બધા અખંડ પરમધામના વાસી છો. તેથી તમારા માટે આ રીતે પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા તથા અખંડ પરમધામનું રહસ્ય પ્રગટ કર્યું છે.

પ્રકરણ ૧૬ ચોપાઈ ૮૨૭

અરસ અજીમ કી હક મારફત મહાકારણ

(પરમધામ તથા પરમાત્માની ઓળખ અને મહાકારણ)

કહું અરસ અરવાહો કો, રૂહ અલ્લા કે ઈલમ ।
જાસોં પાઈએ હકીકિત હક કી, મુજે હુઆ જ્યો હુકમ ॥ ૧ ॥

નિજનંદ સ્વામી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજીના તારતમ જ્ઞાનના પ્રતાપથી હું બ્રહ્માત્માઓને એ કહી રહ્યો છું, જેવી મને આજ્ઞા થઈ છે. આ જ જ્ઞાનથી પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની ઓળખ થઈ શકે છે.

ઔર કહું મેં અરસ કી, જ્યો ખબર ઉમત કો હોએ ।
સબ વિધ કહું કાયમ કી, જ્યો સમજે સબ કોએ ॥ ૨ ॥

સાથે જ હું પરમધામની વાત કહું છું જેનાથી બ્રહ્માત્માઓને તેનું યથાર્થ જ્ઞાન થઈ જાય. હું અખંડ ધામનું સંપૂર્ણ વર્ણન સ્પષ્ટ કરું છું, જેનાથી બધાંને તેનું ભાન થઈ જાય.

હક જાત જાહેર કરું, ઔર જાહેર હાઈ ઉમત ।
નૂર મકાન જાહેર કરું, એ એકે જાત સિફત ॥ ૩ ॥

પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માના અંગભૂત શ્યામાજી, બ્રહ્માત્માઓ, સમગ્ર પરમધામ તથા અક્ષરધામનું રહસ્ય પ્રગટ કરું છું. ખરું જોતાં તે બધાં એક જ અદ્વૈત સ્વરૂપનો મહિમા છે.

મહંમદ નૂર હક કા, રૂહેં મહંમદ કા નૂર ।
એ હમેસા બકા મિને, એ એકે જાત જહૂર ॥ ૪ ॥

પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા દ્વારા પ્રશંસિત શ્યામાજી (મહંમદ) તેમના જ તેજ સ્વરૂપા છે. તથા બ્રહ્માત્માઓ શ્યામાજાનાં કિરણો છે. આ પરમધામ સર્વદા અદ્વૈત સ્વરૂપમાં છે તથા બધાંમાં આ અદ્વૈતતાનો પ્રકાશ ફેલાપેલો છે.

એ જો સદરતુલ મુન્તહા, એ હૈ કાયમ અરસ ।
એ જાત સિફત એકે, એ હૈનું અરસ પરસ ॥ ૫ ॥

કુરાનમાં જેને ‘સદરતુલ મુન્તહા’ કહેવાયું છે, તે અવિનાશી અક્ષરધામ છે. આમાં પણ પરમધામની જેમ વિશેષતાઓ છે. અક્ષર અને અક્ષરાતીત ધામમાં પરસ્પર એકસરખી શોભા સામગ્રી છે.

નૂર મહંમદ રૂહેં હક કી, એ હૈનું એકે જાત ।
ઔર બાગ જોએ હૌજ કૌસર, એ સાહેબી અરસ સિફત ॥ ૬ ॥

અક્ષરબ્રહ્મ, શ્યામાજી તથા તેમની અંગના બ્રહ્માત્માઓ, આ બધાં અક્ષરાતીતનાં અંગો છે. આ

પ્રમાણે વન, ઉપવન, યમુનાજી, હૌજ ક્રોસર વગેરે પરમધામની આ બધી સામગ્રીઓ અક્ષરાતીતના પ્રભુત્વનો જ મહિમા છે.

પાર ના અરસ જિભી કા, ના બાળોં કા પાર ।

પાર ના પસ્થુ પંખિયન કો, ના કદ્ધુ ખેલ સુમાર ॥ ૭ ॥

પરમધામની ભૂમિકા, વન, ઉપવન, પશુ-પક્ષી તથા તેમની લીલા વગેરેનો કોઈ પાર નથી.

પાર ના બુધ બલ કો, પાર ના ખૂબી ખુસબોએ ।

પાર ના ઈસક આરામ કો, નૂર પાર ના ઈત કોએ ॥ ૮ ॥

તે પશુ-પક્ષીઓની બુદ્ધિ, ક્ષમતા, કુશળતા તથા સુગંધનો કોઈ પાર નથી. એટલું જ નહિ તેમનો પ્રેમ, વિશ્રાન્તિ, તેજ વગેરે કોઈનો પણ પાર પામી શકાતો નથી.

એક પાત વૃદ્ધ કો ના ગિરે, ના બિરે પંખી કા પર ।

ના હોએ નયા કદ્ધુ અરસમે, જંગલ યા જનવર ॥ ૯ ॥

પરમધામમાં ઝડપનું એક પાંદું પણ નથી ખરતું અને પક્ષીઓની પાંખ પણ ખરી પડતી નથી. ત્યાંનાં વન તથા પશુ-પક્ષીઓમાં કોઈ જૂનું નથી થતું અને કોઈ નવું ઉત્પન્ન પણ નથી થતું (બધા સમરસ થઈને નિત્યનૂતન શોભા અર્પણ કરે છે.)

અબ કદ્ધું બેવરા ખેલ કા, હુઆ જિન કારન ।

સો વાસ્તા કદ્ધું ઈન ભાંતસોં, જ્યોં હોએ સબે રોસન ॥ ૧૦ ॥

હવે હું આ નશ્વર ખેલનું વિવરણ કરું છું, કે આની રૂચના કોના માટે કરી છે ? આ ખેલના મૂળ કારણ (મહાકારણ)ને આ પ્રમાણે સ્પષ્ટ કરું છું, જેનાથી બધું જ સ્પષ્ટ થઈ જશે.

નૂર મકાન જો હક કા, જિત હોત હે હુકમ ।

હોએ પલમે પૈદા ફના, ઔસે લાખ ઈડ આલમ ॥ ૧૧ ॥

અક્ષરાતીતના સંદર્શ અક્ષરબ્રહ્મ અક્ષરધામમાં રહે છે. એમને અક્ષરાતીતનો આદેશ પ્રાપ્ત થાય છે. આ જ અક્ષરબ્રહ્મ થકી સૃષ્ટિમાં લાખો બ્રહ્માંડો પળમાત્રમાં (ઉત્પન્ન થઈને નાશ પામે છે).

અરસ ખાવંદ હે એકલા, આપૈ હક જાત ।

બિના કુદરત કાદર કી, ક્યોં પાઈએ સિફાત ॥ ૧૨ ॥

ધામધણી અક્ષરાતીત અદ્વિતીય (એક જ) છે. પરમધામની સંપૂર્ણ સામગ્રી એમનું જ સ્વરૂપ છે.

આવા અક્ષરાતીત ધણીનું પ્રભુત્વ પ્રકૃતિજ્ઞન્ય ખેલ જોયા વગર ન સમજી શકાય.

ઈત હમેસા હોત હે, ન કાદર કી કુદરત ।

એ ખેલ ઈન ખાવંદકે, દેખો નૂર સિફાત ॥ ૧૩ ॥

આ તરફ અક્ષરધામમાં અક્ષરાતીત ધણીની આજ્ઞા અનુસાર અક્ષરબ્રહ્મ પ્રકૃતિજ્ઞન્ય ખેલની કલ્પના કરતા રહે છે. દુનિયાનો આ ખેલ જેમના દ્વારા રચાયો છે, તે અક્ષરબ્રહ્મનો મહિમા જુઓ.

ખેલમે કે મુદત, હોત હે દુનિયાં કોં ।

કે કોટ હોત પૈદા ફના, નૂર કે નિમખમો ॥ ૧૪ ॥

આ ખેલમાં સાંસારિક જીવોનો વધારે પડતો સમય વ્યતીત થયો હોય એવું દેખાય છે, પરંતુ

અક્ષરબ્રહ્મના નિમેષ માત્રમાં આવાં કરોડો બ્રહ્માંડો ઉત્પન્ન થઈને લય પામે છે.

જબ કદ્ભૂ પૈદા ના હુઆ, જિમી યા આસમાન ।
સો હુકમ તથ ના હુઆ, જિનથે ઉપજી જહાન ॥ ૧૫ ॥

જ્યારે આકાશ કે ધરતી કોઈની પણ ઉત્પત્તિ થઈ ન હતી, ત્યારે જેનાથી આ સંપુર્ણ સૃષ્ટિનું સર્જન થાય છે તે અક્ષરબ્રહ્મને પણ અક્ષરાતીતનો આદેશ ગ્રાસ થયો ન હતો.

અબ સુનો ઈન ખેલ કી, રૂહેં ઉતરી જિન વાસ્તે ।
હુરમાન લ્યાયા રસૂલ, ઔર ઉતરે ફિરસ્તે ॥ ૧૬ ॥

હવે આ ખેલનું વિવરણ સાંભળો જેને જોવા માટે બ્રહ્માત્માઓ અવતરિત થયા છે. તે જ બ્રહ્માત્માઓના નામે સંદેશ લઈને રસૂલ મહંમદ આવ્યા તથા ઈશ્વરી સૃષ્ટિ પણ અવતરિત થઈ.

એ બીચ લા મકાન કે, ખેલ જિમી આસમાન ।
ચૌદે તથક ભર્દ દુનિયાં, આખર ફના નિદાન ॥ ૧૭ ॥

શૂન્ય અને નિરાકાર અંતર્ગત આકાશ અને ધરતી વચ્ચે આ ખેલ રચવામાં આવ્યો. આ પ્રમાણે ચૌદલોકનું આ બ્રહ્માંડ બન્યું, જે અંતે અવશ્ય નાશ પામશે.

એ ખેલ હુઆ મહંમદ વાસ્તે, ઔર અરસ ઉમત ।
આખર જાહેર હોએ કે, ખોલસી હકીકત ॥ ૧૮ ॥

આ ખેલની રચના પ્રશંસિત શ્યામાજી (મહંમદ) તથા બ્રહ્માત્માઓને માટે થઈ છે. એ જ અંતિમ સમયે પ્રગટ થઈને એની યથાર્થતા પ્રગટ કરશે.

અરસ ઉમત હોસી જાહેર, ઔર જાહેર હક જાત ।
કરસી દુનિયાં કાયમ, એ મહંમદ કી સિફાત ॥ ૧૯ ॥

અંતિમ સમયે બ્રહ્માત્માઓ પ્રગટ થશે તથા અદ્વૈત પરમધામનું રહસ્ય પણ સ્પષ્ટ થશે. શ્યામાજીના અવતરણનો આજ મહિમા હશે, કે તે સંસારના જીવોને અખંડ મુક્તિ પ્રદાન કરશે.

રૂહ અલ્લા ઉતરે અરસ સે, હોય કાળ લેસી હિસાબ ।
દે દીદાર કરસી કાયમ, યોં કહે મહંમદ કિતાબ ॥ ૨૦ ॥

કુરાનમાં આ પ્રમાણેનો ઉલ્લેખ છે કે રૂહઅલ્લાહ પરમધામથી અવતરિત થશે અને ન્યાયાધીશ બનીને બધાંના લેખા-જોખા લેશે તથા પોતાના દર્શનથી સંસારના જીવોને પરમપદ અપાવશે.

મહંમદ મેહેદી આવસી, કરસી ઈમામત ।
બકા પર સેજદા ગિરોહ કો, કરાવસી આખરત ॥ ૨૧ ॥

એમ પણ લખ્યું છે કે અંતિમ સમયે મહાદી મહંમદ પ્રગટ થઈને બધાંને ધર્મનો ઉપદેશ (ઈમામત) આપશે તથા આત્માઓને એક જ પરમાત્મા પ્રત્યે નમન કરાવશે.

સબ કહેં કિતાબેં હક કે, ખેલ હુઆ હુકમે ।
કિસ વાસ્તે હુકમ કિયા, એ ના કહ્યા કિનને ॥ ૨૨ ॥

આ પ્રમાણે બધા ધર્મગ્રંથ આ જ કહે છે કે પરમાત્માના આદેશથી જ આ ખેલ રચાયો છે. પરંતુ

કોઈએ પણ એમ કહું નથી કે કોના માટે આ ખેલની રચનાનો આદેશ થયો છે ?

અબ દેખો હુનિયાં જાહેરી, કરમકંડ સરિયત ।

ઈન કે ઈસક ઈમાન કી, કહું સો હકીકત ॥ ૨૩ ॥

સંસારના બાધ્ય કર્મકંડ (શરાબ)માં પડેલા લોકોનું આચરણ હવે જુઓ. તેમના પ્રેમ અને વિશ્વાસની વાસ્તવિકતાને હું પ્રગટ કરી રહ્યો છું.

હુની કહે હક કો, વજૂદ નહીં મુતલક ।

તો એ હુકમ કિનને કિયા, જો સૂરત નાહીં હક ॥ ૨૪ ॥

સંસારના લોકો કહે છે કે પરમધામની આકૃતિ (સ્વરૂપ) ચોક્કસ છે જ નહિ. જ્યારે પરમાત્માનું કોઈ સ્વરૂપ છે નહિ તો આ સંસાર બનાવવાનો આદેશ કોણે આયો ?

ના હૌર ઠેહેરાવેં અરસ કો, ના હક કી સૂરત ।

હુકમ સૂરત બિના કર્યો હોએ, ઔર હુકમ રખે સાબિત ॥ ૨૫ ॥

આવા કહેવાતા જ્ઞાનીજનો પરમાત્માના ધામ અને સ્વરૂપનો નિશ્ચય નથી કરી શકતા. સૂચિ રચનાને માટે પરમાત્મા દ્વારા આપેલ આદેશને તો તેઓ પ્રમાણભૂત માને છે, પરંતુ તેમના સ્વરૂપને નથી માનતા. તેથી તે સ્વરૂપ વગર આદેશ કોણે આયો ? (આના ઉપર વિચાર નથી કરતા.)

હક વજૂદ મહંમદ કહે, નૂર પાર તજલ્લા નૂર ।

રદ બદલ વાસ્તે ઉમત, પોહોંચ કે કરી હજૂર ॥ ૨૬ ॥

રસૂલ મહંમદે તો પરમાત્માને કિશોર સ્વરૂપ (અમરદ સૂરત) વાળા કહ્યા છે. જે અક્ષર (નૂર)થી પર અક્ષરાતીત (નૂરતજ્જ્વલા) છે. રસૂલે તો પરમાત્માની નજીક પહોંચીને પોતાના આત્માઓને (સમુદ્દ્રાય) માટે વાર્તાલાપ પણ કર્યો.

હકેં હુકમ યોં કિયા, કહે હરફ નબે હજાર ।

તીસ જાહેર ક્રીજિયો, તીસ તુમ પર અખત્યાર ॥ ૨૭ ॥

તે સમયે પરમાત્માએ નેવું હજાર શબ્દોમાં જ્ઞાન આપી આ આદેશ આયો કે આમાંથી ત્રીસ હજાર શબ્દોને સ્પષ્ટ કરજો. બીજા ત્રીસ હજાર શબ્દોને કેવી રીતે (સંકેત માત્રમાં) પ્રગટ કરવા એ તમારે આધીન છે.

ઔર તીસ ગુજ રખો, વે આખર પર મુદાર ।

સો હમ આએ કે ખોલસી, અરસ બકા કે દ્વાર ॥ ૨૮ ॥

બાકીના ત્રીસ હજાર શબ્દોને ગુપ્ત રાખો, તે અંતિમ (ક્યામતના) સમયે પ્રગટ કરવા માટે છે. તે સમયે અમે પોતે પ્રગટ થઈ પરમધામનાં દ્વાર ખોલીશું.

સો સાહેબ આખર આવસી, કિયા મહંમદ સોં ક્રૈલ ।

લિસ્ત દરવાજે કાયમ, સબ કો દેસી ખોલ ॥ ૨૯ ॥

તે પરમાત્મા અંતિમ સમયે અવશ્ય આવશે. તેમણે રસૂલ મહંમદને આવવાનું વચન આપ્યું છે. એ સમયે પ્રગટ થઈને એ બધા જીવો માટે અખંડ મુક્તિ સ્થળોનાં દ્વાર ખોલી દેશે.

કાળ હોએ કે બૈઠસી, હોસી સબોં દીદાર ।

તો ભી ઈમાન ના દુની કો, જો એતી કરી પુકાર ॥ ૩૦ ॥

અંતિમ સમયે તે પરમાત્મા ન્યાયાધીશ બનીને બેસશે, ત્યારે સૌને તેમનાં દર્શન થશે. આટલું બધું કહીને પોકારવા છતાં પણ પરમાત્માના આગમન પ્રત્યે દુનિયાના લોકોને વિશ્વાસ બેઠો નહિ.

ઐસા ઈમાન ઈન દુની કો, કહે મહંમદ કો બરહક ।

ઔર મહંમદ કે ઝુરમાએમેં, ફેર તિનમેં લ્યાવે સક ॥ ૩૧ ॥

દુનિયાના લોકોનો વિશ્વાસ જ એ પ્રકારનો છે કે, એ રસૂલ મહંમદને સત્યનિષ (બરહક) કહે છે, પરંતુ તેમના આદેશ (ફરમાન) પર શંકા કરે છે.

મહંમદ બાતે હક્કોં, પોહોંચ કે કરી હજૂર ।

દુની ન માને હક સૂરત, જાસોં એતી ભર્દ મજૂર ॥ ૩૨ ॥

રસૂલ મહંમદ તો પરમાત્માની નજીક પહોંચીને તેમની સાથે વાતો કરી. પરંતુ દુનિયાના લોકો (બાધ્ય દસ્તિવાળા હોઈ) એ પરમાત્માના સ્વરૂપને જ માનતા નથી કે જેમની સાથે રસૂલને આટલી વાતચીત થઈ છે.

ઔર કહું લૈલત કદર કી, જો કહે તકરાર તીન ।

હાદી હુકમેં રૂહેં ફિરસ્તે, બીચ નાજલ ઈસલામ દીન ॥ ૩૩ ॥

હવે હું મહિમાવાળી રાત (લૈલ-તુલ-કદ્ર)ની વાત કહું છું, જેના ગ્રાણ ખંડ બતાવ્યા છે. (તેમાંથી એક ત્રીજા ખંડમાં) પરમાત્માનાં આદેશથી સદ્ગુરુ (હાદી), બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરી સૂચિ સાચા ધર્મના માર્ગદર્શન માટે અવતરિત થયા છે.

ઔર આગે નૂહ તોફાન કે, બીચ લૈલત કદર ।

ગિરો ઉતરી અરસ સે, જો ચઢી કિસ્તી પર ॥ ૩૪ ॥

આ પ્રમાણે પૂર્વમાં રાસલીલા (નૂહ-તૂફાન)ના સમયે અર્થાત્ આ મહિમાવાળી રાત (લૈલ-તુલ કદ્ર)ના મધ્યભાગમાં પરમધામથી અવતરિત આ બ્રહ્માત્માઓને યોગમાયાની નાવમાં ચઢાવીને વૃંદાવન પહોંચાડ્યા.

દો તકરાર પેહેલેં કહે, જો ગુજરે માહેં લૈલ ।

તોફાન પીછે એ તીસરા, જો ભયા ફજર કા ખેલ ॥ ૩૫ ॥

આ મહિમાવાળી રાતના બે ખંડો (વિભાગ) (પ્રજ અને રાસ)ની લીલાઓ પહેલેથી જ પૂરી થઈ ગઈ. પ્રજ તથા રાસ (હૂંદ તથા નૂહ તુફાન) પછીની આ ત્રીજી લીલાને જાગણી અર્થાત્ પ્રભાતની લીલા કહે છે.

દસમી લગ રોજ રબ કા, સો દુની કે સાલ હજાર ।

કહ્યા બેહેતર મહીને હજાર સે, લૈલ તીસરા તકરાર ॥ ૩૬ ॥

રસૂલ મહંમદ (હિજરી સન)ની દશમી શતાબ્દી સુધી દુનિયાની ગણતરીમાં એક હજાર વર્ષ થાય છે. (જેમને કુરાનમાં ખુદાનો એક દિવસ બતાવ્યો છે.) આ પ્રમાણે હજાર મહિનાથી પણ વધારે

લાંબી રાત (લગભગ સો વર્ષ જેટલી) પણ બતાવાઈ છે. તે પછી (અગિયારમી શતાબ્દી પછી) મહિમાવાળી રાતના ગ્રીજા ખંડનો આરંભ માન્યો છે.

મહંમદ મેહેદી ઈસા નાજલ, અસરાફીલ જખરાઈલ ।
રૂહેં ફિરસ્તે ઉપર, હકેં ભેજે એહ વકીલ ॥ ૩૭ ॥

આ ગ્રીજા ખંડ ઈસા રૂહઅલ્લાહ (સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી મહારાજ) તથા મહંમદ મહેદી (હેલ્વા ધર્મગુરુ)ની સાથે ઈસ્ત્રાફીલ અને જિબ્રીલ ફિરસ્તા અવતરિત થયા છે. બ્રહ્મસૂષ્ઠિ તથા ઈશ્વર સૂષ્ઠિના પ્રચાર માટે પરમાત્માએ આ બનેને મોકલ્યા છે.

રહે સાલ ચૌરાસી લૈલ મેં, તિન ઉપર હુઈ ફજર ।
અગ્યારેં સદી મિને, મેરી બાતૂન ખુલ્લી નજર ॥ ૩૮ ॥

આ પ્રમાણે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી (રૂહ અલ્લાહ) ચોર્યાસી વર્ષ પર્યાત આ મહિમાવાળી રાતના ગ્રીજા ખંડમાં (પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષ સમયમાં જાગરી કાર્ય કરતા) રહ્યા ત્યાર પછી મારા હદ્યમાં પૂરી રીતે જ્ઞાનનું પ્રભાત ઊંઘું (ત્યારે મેં લૌકિક કામ ત્યજને દીવથી પૂર્ણપણે ધર્મનું કામ શરૂ કરી દીધું.) આ પ્રમાણે રસૂલ મહંમદ પછી અગિયારમી શતાબ્દીના સમયમાં મારી અંતરર્દ્દ્ધિ પૂરી રીતે ખુલ્લી ગઈ. (ત્યારથી હું ધર્મકાર્ય છોડીને લૌકિક કામોમાં મળ્યા નથી થયો.)

ચૌદે તબકોં ન પાઈયા, અરસ હક કા કિત ।
સો નજીક દેખાએ સેહેરગ સે, ઈલમ ઈસા કે ઈત ॥ ૩૯ ॥

ચૌદે લોકના કોઈ પણ પ્રાણી આ સમજી શક્યાં નહીં કે પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માનું ધામ ક્યાં છે ? સદ્ગુરુ પ્રદત્ત તારતમ જ્ઞાન દ્વારા એવા અગમ્ય પરમધામને શાસનળીથી પણ નજીક બતાવી દીધું.

અરસ ના ચૌદે તબકમેં, સો લિએ ઈલમ ઈસા કે ।
નજીક દેખાયા સેહેરગ સે, બીચ અરસ બૈઠાએ લે ॥ ૪૦ ॥

ચૌદે લોકમાં પરમધામનું જ્ઞાન ન હતું. સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી જ આ બ્રહ્મજ્ઞાનને લઈને દુનિયામાં આવ્યા છે. એમના દ્વારા તેમણે પરમધામને શાસનળી (શહેરગ)થી પણ નજીક બતાવ્યું અને એવો અનુભવ કરાવ્યો કે આપણે પરમધામમાં બેઠા-બેઠા જ દુનિયાનો આ ખેલ જોઈ રહ્યા છીએ.

ઔર મેહેર કરી મોહે રૂહઅલ્લા, દિયા ખુદાઈ ઈલમ ।
તું રૂહ હૈ અરસ અજીમ કી, તુઝ કો દિયા હુકમ ॥ ૪૧ ॥

આ પ્રમાણે સદ્ગુરુએ મારા ઉપર બહુ દૃપા કરતાં બ્રહ્મજ્ઞાન-તારતમજ્ઞાન આપ્યું અને કહ્યું કે તમે પરમધામના આત્મા (ઈન્દ્રાવતી) છો, તમારા માટે આ આદેશ છે.

ગિરો આઈ લૈલ કે ખેલમેં, સો તુમેં મિલસી આએ ।
દિલ સાઝ ઈનોં કે કરકે, અરસમેં લીજે ઉઠાએ ॥ ૪૨ ॥

બ્રહ્માત્માઓ દુનિયાના અજ્ઞાનમય ખેલમાં (સુરતા રૂપે) અવતરિત થયા છે તે બધાં આવીને તમને મળશે. તારતમજ્ઞાન દ્વારા તેમના હદ્યને નિર્મળ બનાવીને એમને પરમધામમાં જાગ્રત કરજો.

એ બાત મેં દિલમેં લઈ, તથ મહંમદ હુએ મેહેરબાન ।

હકીકત મારફત કે, પટ ખોલ દિયે કુરમાન ॥ ૪૩ ॥

જ્યારે મેં સદ્ગુરુની આ આજ્ઞા હદ્યપૂર્વક શિરોધાર્ય કરી ત્યારે તે મારી ઉપર બહુ કૃપાળું થયા. એમણે મારા હદ્યમાં બેસીને કુરાનમાં નિર્દિષ્ટ યર્થાર્થ જ્ઞાન (હકીકત) અને પૂર્ણ પિછાણ (મારફત)નાં સાંકેતિક રહસ્યો સ્પષ્ટ કરી દીધાં.

સબ સુધ ભર્ય અરસકી, હુંઈ હક્કોં નિસબ્ધત ।
ગિરો મિલી મોહે વતની, તાએ દેઓં અરસ ન્યામત ॥ ૪૪ ॥

સદ્ગુરુના જ્ઞાનથી મને પરમધામની બધી જાણકારી પ્રાપ્ત થઈ. ધામધણી સાથેનો મારો સંબંધ પણ સ્પષ્ટ થઈ ગયો. હવે પરમધામના આત્માઓ મને મળવા લાગ્યા. તેમને હું પરમધામની અમૂલ્ય સંપત્તિથી માહિતગાર કરાવી દઉં છું.

એ સુકન પેહેલેં લિખે, બીચ કટેબ વેદ ।
સોએ કરત હોં જહેર, જો દિયે દોડી હાદિયોં ભેદ ॥ ૪૫ ॥

બ્રહ્માત્માઓની આ વાત વેદ તથા કટેબ ગ્રંથોમાં પહેલાંથી જ સંકેતરૂપે લખી હતી. હું તેમની વાતો પ્રગટ કરી રહ્યો છું, જેનું રહસ્ય સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજિએ આપેલ તારતમજ્ઞાન અને રસૂલ મહંમદના કુરાન થકી સ્પષ્ટ થયું છે.

રૂહેં બેનિયાજ થીં, બીચ દરગાહ બારે હજાર ।
જાને ના આપ અરસ કી, સાહેબી અપાર ॥ ૪૬ ॥

અખંડ પરમધામમાં બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓ તેમની જ મસ્તીમાં હતા. એમને પોતાની તથા પરમધામના મહિમાની જાણકારી પણ ન હતી.

સુધ નાહીં દુખ સુખ કી, ના સુધ બિરહ મિલાપ ।
ના સુધ બુજરક અરસ કી, ખબર ન ખાવંદ આપ ॥ ૪૭ ॥

આનંદમય પરમધામમાં તેમને સુખ દુઃખ તથા વિરહ-મિલનનો કોઈ અનુભવ ન હતો. એટલે સુધી કે તેમને મહાન પરમધામ, પરબ્રહ્મ પરમાત્મા તથા પોતાનું પણ ભાન ન હતું.

સાહેબ બંદે કી સુધ નહીં, છોટા બડા કર્યો કર ।
ના સુધ એક ના દોએ કી, ના સાંચ ઝૂઠ ખબર ॥ ૪૮ ॥

બ્રહ્મધામમાં બ્રહ્માત્માઓને સ્વામી તથા સેવકની જાણકારી પણ ન હતી. અદ્વૈત ભૂમિમાં નાના અને મોટા કેવી રીતે હોઈ શકે? (બધા એક રસ છે.) તેમને અદ્વૈત (બ્રહ્મ) તથા દૈત (માયા)નું અને સત્ય તથા અસત્યનું પણ ભાન ન હતું.

ના સુધ દોસ્ત ના દુસમન, ના સુધ નર્સા નુકસાન ।
ના સુધ દૂર નજીક કી, ના સુધ કુફર ઈમાન ॥ ૪૯ ॥

મિત્ર તથા શાશ્વત, લાભ તથા હાનિ, દૂર તથા નજીક, વિશ્વાસ તથા અવિશ્વાસ એ કશાયનું પણ ભાન તેમને ન હતું.

તિસવાસ્તે ખેલ દેખાઈયા, એ બાત દિલમે આન ।

જૂઠ નિમૂના દેખાએ કે, રૂહો હોએ હક પેહેચાન ॥ ૫૦ ॥

ઉપરોક્ત બધી વાતોને હૃદયંગમ કરીને ધામધણીએ આ માયાનો ખેલ એટલા માટે બતાવ્યો કે આ અનિત્ય ઉદાહરણો આપવાથી બ્રહ્માત્માઓને સત્ય (પરમાત્મા)ની ઓળખ થઈ શકે.

સાંચી સાહેબી હકકી, કોઈ નાહીં દૂજી ઔર ।

જૂઠ નકલ દેખે બિના, પાવેં ના અરસ ઠૌર ॥ ૫૧ ॥

ધામધણીને એવો અનુભવ કરાવવો હતો, કે એમનું જ પ્રભુત્વ સત્ય છે. એમના સિવાય કોઈનું પણ અસ્તિત્વ નથી. પરંતુ દુનિયાના આ ખોટા પ્રતિબિંબને જોયા વગર બ્રહ્માત્માઓને અખંડ ધામના મહત્વનો અનુભવ થઈ શકતો નહોતો.

બિના નિમૂને ન પાઈએ, ક્યો હૈ તફાવત ।

કંઈ દૂજી દેખે બિના, પાઈએ ના હક સિફત ॥ ૫૨ ॥

ઉદાહરણ આપ્યા વગર આ સ્પષ્ટ થાય નહીં કે અનિત્ય દુનિયા અને નિત્ય પરમધામમાં શું તફાવત છે. કેટલીક બીજી વસ્તુ (દૈત-માયા)ને જોયા વગર અદ્વૈત પરમાત્માનું મહત્વ પણ જાણી શકતું નથી.

યોં જાન બીચ બકા મિને, દિલમેં લ્યાએ હક ।

નૂર જલાલ રૂહન કો, દેખેં અસલ ઈસક ॥ ૫૩ ॥

પરમધામ અંતર્ગત આ બધી વાતો ઉપર વિચાર કરી શ્રીરાજજીને પોતાના હૃદયમાં એવો ભાવ થયો કે મારા સત અંગ અક્ષરબ્રહ્મ મારા બ્રહ્માત્માઓના સાચા પ્રેમનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરે.

ઔર લિયા એ દિલમેં, જો અરવાહેં અરસ કી ।

દૂજી બિના જાનેં નહીં, હક કેસી હૈ સાહેબી ॥ ૫૪ ॥

શ્રી રાજજીને એવો ભાવ પણ એમના હૃદયમાં થયો કે પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ દૈત માયા જોયા વગર જાણી નહીં શકે કે એમના ધણીનું પ્રભુત્વ (મહિમા) કેવું છે.

જિત દૂજી કોઈ હૈ નહીં, એકે સાહેબ હક ।

તો તિન કો દૂજી બિના, કૌન કહે બુજર્ગ ॥ ૫૫ ॥

બ્રહ્મધામમાં અદ્વૈત પરમાત્મા સિવાય બીજું કંઈ છે જ નહિ. બધે જ એમના અદ્વૈત સ્વરૂપની સત્તા છે. આથી એમના સિવાય દૈત માયાનો વિસ્તાર જોયા વગર આને કોણ શ્રેષ્ઠ કહી શકશે?

અસલ હોએ જિત અકેલા, ઔર હોએ નાહીં નકલ ।

સો નકલ દેખે બિના, ક્યોં પાઈએ અસલ ॥ ૫૬ ॥

જ્યાં વાસ્તવિક (અસલ) સ્વરૂપ જ હોય, પ્રતિબિંબ હોય જ નહીં તો પ્રતિબિંબને જોયા વગર કેવી રીતે જાણવા મળે કે આ વાસ્તવિક છે.

જિત દુખ કોઈ જાને નહીં, હોએ અકેલા સુખ ।

એ સુખ લજીત તથ પાઈએ, જખ દેખિએ કંઈ દુખ ॥ ૫૭ ॥

આ પ્રમાણે જ્યાં કોઈ દુખ છે જ નહીં, માત્ર સુખ જ સુખ છે, તો તે સુખનો અનુભવ ત્યારે જ થઈ શકે જ્યારે કંઈક દુખ પણ અનુભવાય.

સાંચ હોએ જિત એકે, પાઈએ ના જિદ કે છૂટ ।
સાંચ હક તબ પાઈએ, જબ હોએ નિમૂના ઝૂઠ ॥ ૫૮ ॥

જે પરમધામમાં સધળી સામગ્રીઓ સત્ય જ સત્ય છે, ત્યાં હઠ (જિદ) કરવાથી પણ સત્ય અને અસત્યનું નિરૂપણ નથી થઈ શકતું. તેથી તે સત્ય પરમાત્માનું યથાર્થ જ્ઞાન ત્યારે થશે, જ્યારે કોઈ નશ્વર અથવા ભિથ્યા (જુહુ) ઉદાહરણ સામે આવી જાય.

દૂસરા કોઈ હૈ નહીં, જિત એકે હોએ ।
તો તિન કી સુધ દૂજે બિના, ક્યો કર દેવે સોએ ॥ ૫૯ ॥

જ્યાં આગળ બીજું કોઈ છે જ નહિ, માત્ર એક જ અદ્વૈત સ્વરૂપ છે, તો તે અદ્વૈત સ્વરૂપ પરમાત્માની જાણકારી અર્થાત્ પરમાત્મા એક જ છે, આ તથની પુષ્ટિ કરવા કોઈ બીજા (દ્વૈત માયાના) ઉદાહરણ વગર કેવી રીતે સંભવ થશે ?

જિત સાહેબ હોવેં એકલા, ના સાહેદી દૂજે બિન ।
બિન દિયે સાહેદી તીસરે, ક્યો આવે ઈમાન તિન ॥ ૬૦ ॥

જ્યાં કેવળ એક પરમાત્મા (અદ્વૈત સ્વરૂપ) જ છે, તે પરમધામની સાક્ષી દ્વૈત માયાના વિવેચન વગર કેવી રીતે સંભવ થઈ શકે છે. તેથી શાસ્ત્રોની સાક્ષી આપ્યા વિના અદ્વૈત પરમાત્મા પ્રત્યે વિશ્વાસ કેવી રીતે ઉત્પન્ન થઈ શકે ?

તો કહ્યા ખુદા એક હૈ, ઓર મહંમદ કહ્યા બરહક ।
સો ન આવે ખ્વાબી દમ પર, જોલોં હોએ ન રૂહેં બુજરક ॥ ૬૧ ॥

આથી કુરાનમાં પણ કહ્યું છે કે પરમાત્મા એક છે તથા તેમના સંદેશવાહક રસૂલ શ્રેષ્ઠ (સત્ય) છે. આવા મહાન રસૂલ શ્રેષ્ઠ બ્રહ્માત્માઓને આવવાનું નક્કી થયા વિના સ્વર્ણના જીવો માટે સંદેશ લઈને નથી આવતા.

એ ખેલ હુઆ તિન વાસ્તે, હક કે હુકમ ।
મહંમદ આયા રૂહોં વાસ્તે, લે ફુરમાન ખસમ ॥ ૬૨ ॥

આ જ બ્રહ્માત્માઓને બતાવવા માટે ધામધણીના આદેશથી સંસારનો આ ખેલ રચવામાં આવ્યો છે અને રસૂલ મહંમદ પણ બ્રહ્માત્માઓ માટે ધામધણીનો સંદેશ લઈને આ જગતમાં આવ્યા છે.

જો લ્યાએ ફુરમાન રસૂલ, સો અબ ખોલી હકીકત ।
અરસ રૂહેં ફિરસ્તે, હુઈ હક કી મારફત ॥ ૬૩ ॥

રસૂલ મહંમદ જે કુરાનને લઈ આવ્યા છે, હવે તેની યથાર્થતા સ્પષ્ટ કરી દીધી છે. તેનાથી પરમધામના બ્રહ્માત્માઓ, ઈશ્વરી સૃષ્ટિ તથા પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની પૂરેપૂરી પિછાણ થઈ ગઈ છે.

લિખ્યા થા જો અવલ, સો આએ પોહોંચી ક્યામત ।
ભિસ્ત દુની કો દેય કે, હાદી લે ઉઠસી ઉમત ॥ ૬૪ ॥

કુરાન વગેરે ગ્રંથોમાં પહેલેથી જ જેનું વર્ણન કર્યું હતું, તે ક્યામતની ઘડી આવી પહોંચી છે. આ ઘડીને માટે એમ કહેવાયું હતું કે સંસારના જીવોને મુક્તિસ્થળોનું સુખ આપીને શ્વામાજી

(સદ્ગુરુ) બ્રહ્મસૂદ્ધિઓના સમુદ્દરને લઈને પરમધામમાં જાગ્રત થશે.

ઇન વિધ કહું બેવરા, જ્યો રૂહેં જાનેં બુજરકી ।
દેખાએ બિના જાનેં નહીં, હક કેસી હૈ સાહેબી ॥ ૬૫ ॥

આ પ્રકારનું વર્ણન એટલા માટે કર્યું છે કે બ્રહ્માત્માઓ તેનાથી ધામધણીનો મહિમા જાણી શકે. તેમને તે નશ્વર ખેલને બતાવ્યા વગર ધામધણીના પ્રભુત્વને તેઓ જાણી શકશે નહીં.

હકેં દેખાઈ અરસ સાહેબી, હાઈ રૂહોં કો યોં કર ।
દુર્દી દેખાઈ ઝૂઠ ખ્વાબમેં, પાવને પટંતર ॥ ૬૬ ॥

આ પ્રમાણે નશ્વર ખેલ બતાવીને ધામધણીએ શ્યામાજી તથા બ્રહ્માત્માઓને પરમધામનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું. સત્ય અને અસત્ય (દૈત અને અદૈત) વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરાવવા માટે તેમને સ્વભન્વત્ત સંસારમાં માયાનો દૈત ભાવ બતાવી દીધો.

ચઠના હૈ નાસૂત સે, તિન ઉપર હૈ મલકૂત ।
તિન પર લા મકાન હૈ, તિન પર નૂર બકા સાખૂત ॥ ૬૭ ॥

હવે આ મૃત્યુલોક (નાસૂત)થી પોતાની સુરતાને ઊંચે ચઠાવવાની છે. મૃત્યુલોકની ઉપર (ચૌંલોકમાં સર્વોચ્ચ) વૈકુંઠ ધામ (મલકૂત) છે, તેનાથી ઉપર શૂન્ય-નિરાકાર (લા-મકાન) છે તથા તેનાથી પણ ઉપર અક્ષરધામ છે.

કોટ નાસૂત કી દુનિયાં, મલકૂત કો પૂજત ।
ખુદા યાહી કો જાનહીં, એ મલકૂત સાહેબી ઈત ॥ ૬૮ ॥

આ નશ્વર જગત (મૃત્યુલોક)ના કરોડો જીવો વૈકુંઠ ધામના અધિપતિ (બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ)ની પૂજા કરે છે અને તેમને જ પરબ્રહ્મ માને છે. સંસારમાં વૈકુંઠ ધામનો આટલો બધો મહિમા બતાવ્યો છે.

કોટ મલકૂત કે ખાવંદ, લા કે તલે બસત ।
નૂર સિફિત કર કર ગાએ, પર આગ્નં ના પોહોંચત ॥ ૬૯ ॥

આવા કરોડો વૈકુંઠલોકના સ્વામી શૂન્ય નિરાકાર (મહાશૂન્ય)ની અંતર્ગત છે. તેમણે અક્ષરબ્રહ્મનો મહિમા વારંવાર ગાયો છે. છતાં પણ તેઓ (શૂન્ય નિરાકારથી) આગળ નથી પહોંચ્યા.

વેદેં નામ ધરે ખેલ કે, પૂત બંજા સીંગ સસક ।
આકાશ ઝૂલ ઈનકો કહેચા, એક જરા ન રખી રંચક ॥ ૭૦ ॥

વેદાદિ શાસ્ત્રોમાં નશ્વર સંસારને માટે અનેક સંજ્ઞાઓ આપવામાં આવી છે. ત્યાં વંધ્યાપુત્ર, શશક શૃંગ (સસલાનું શીંગણું), આકાશ પુષ્પ વગેરે ઉપમા આપીને આ જગતના લેશમાત્ર અસ્તિત્વને પણ નકાર્યું છે.

કટેબ કહે તલે લા કે, સો ખેલ હૈ સબ લા ।
એ કુંન કેહેતે હો ગયા, સો ક્યામત કો ફના ॥ ૭૧ ॥

આ પ્રકારે કટેબ ગ્રંથોમાં પણ આજ કહ્યું છે કે શૂન્ય નિરાકાર (લા મકાન) નીચેનો ખેલ અસ્તિત્વહીન નહિવત્ત (લા) છે. આ બધું પરમાત્મા દ્વારા ‘હો જા’ (કુંન) કહેવાની સાથે ઉત્પત્ત

થયું છે અને પ્રલય (ક્યામત)ના સમયે નષ્ટ થઈ જશે.

જો જાને ખેલ કો સાહેબી, સો ખેલૈ કે કબૂતર ।
ઈન કી સહૂર સુરૈયા લગ, સો હકેં પોહોંચે ક્યોં કર ॥ ૭૨ ॥

જે લોકો આ નશ્વર જગતનું જ મહત્વ જાણો છે, તે તેને જાહુઈ ખેલના કબૂતર સમાન (સ્વખનવત્ત.) ગણો છે. આવી સમજ પણ જયોતિ સ્વરૂપ (સુરૈયા) સુધીની જ છે. આથી તેઓ પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા સુધી કેવી રીતે પહોંચી શકે ?

કહેં કબૂતર ખેલ કે, ખેલ સરીક હક કા ।
હક હમેસા વેદ કટેબમે, ખેલ તીનોં કાલ ફના ॥ ૭૩ ॥

જાહુઈ ખેલના કબૂતર સમાન સ્વખનવત્ત સંસારના જીવો આ નશ્વર જગતના ખેલને પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા સમાન અખંડ માને છે. વેદ કટેબ વગેરે ગ્રંથોમાં તો પરમાત્માને શાશ્વત કહ્યા છે અને આ રચનાને ગ્રાણ કાળ (ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય)માં અનિત્ય કહ્યા છે.

એક સાહેબી નૂર હક કી, ઔર ખેલ કછુએ નાહેં ।
ના સરીક ના નિમૂના, એ લિખ્યા વેદ કટેબોં માહેં ॥ ૭૪ ॥

વેદ, કટેબ વગેરે ધર્મગ્રંથોમાં એમ પણ કહ્યું છે કે એક પરબ્રહ્મ પરમાત્માના તેજ (નૂર)નું જ અસ્તિત્વ (પ્રભુત્વ) છે, તેના વિના આ ખેલનું કોઈ અસ્તિત્વ છે જ નહિ. પરમાત્મા સમાન કોઈ થઈ શકતું નથી અને તેનું કોઈ ઉદાહરણ બની શકે નહીં.

ખેલ તો ઝૂઠા ફના કહ્યા, સાહેબ હમેસા હક ।
જૈસા સાહેબ બુજર્ગ, ખેલ ભી તિન માફક ॥ ૭૫ ॥

આ પ્રમાણે સ્વખનવત્ત ખેલ અનિત્ય છે અને પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા શાશ્વત છે. પરંતુ જીવો પરમાત્માનો અપાર મહિમા છે તેવો જ આ નશ્વર ખેલ પણ અદ્ભુત છે.

જૂઠ નિમૂના હક કો દીજિએ, એ કેસી નિસબ્ધત ।
એ જૂઠા ખેલ દેખાઈયા, લેને હક લજત ॥ ૭૬ ॥

સત્ય પરમાત્માને સમજાવવા માટે નશ્વર જગતનું ઉદાહરણ આપવામાં આવે છે. વાસ્તવમાં સત્ય અને અસત્યનો સંબંધ શું ? પરંતુ બ્રહ્માત્માઓને આ નશ્વર ખેલ એટલા માટે બતાવવામાં આવ્યો છે કે તે આનાથી અખંડનો અનુભવ કરી શકે.

કોટ ઈડ પૈદા ફના, હોવેં નૂર કે એક પલ ।
એસી નૂર જલાલ કી, કુદરત રખે બલ ॥ ૭૭ ॥

અક્ષરબ્રહ્મના પળ માત્રમાં કરોડો બ્રહ્માંડ ઉત્પન્ન થઈને લય પામે છે. તેથી તે અક્ષરબ્રહ્મની પ્રકૃતિ (સંકલ્પ શક્તિ) માત્રમાં આટલું મોટું સામર્થ્ય છે.

તિન સે કાયમ હોત હે, સદરતુલ મુંતહા જિત ।
હોએ નાહીં ઈન જુબાં, નૂર મકાન સિફત ॥ ૭૮ ॥

કુરાનમાં જેને ‘સદ્રતુલ મુંતહા’ કહ્યા છે, આવા અક્ષરધામના સ્વામી દ્વારા નિત્ય પ્રતિ બ્રહ્માંડોની રચના અને લયનો સંકલ્પ થતો રહે છે. અક્ષર બ્રહ્મના આ ધામના મહિમાનું વર્ણન નશ્વર જીભ

વડે સંભવ નથી.

સદરતુલ મુંતહા થેં, આવત નૂર જલાલ ।
જિત હૈ અરસ અજમ, ખાવંદ નૂર જમાલ ॥ ૭૯ ॥

અક્ષરધામથી અક્ષરબ્રહ્મ નિત્યપ્રતિ પોતાના ધરી અક્ષરાતીતનાં દર્શન માટે પરમધામ આવે છે,
જ્યાં પરમધામના ધરી અક્ષરાતીત બિરાજમાન છે.

સો નૂર નૂરતજલ્લા કે, દાયમ આવેં દીદાર ।
ઈન દરગાહમેં ઉમત, રૂહેં બારે હજાર ॥ ૮૦ ॥

આવા અક્ષરબ્રહ્મ (નૂર) નિત્યપ્રતિ અક્ષરાતીત (નૂરતજલ્લા)નાં દર્શન માટે પરમધામ આવે છે.
આ અક્ષરાતીત પરમધામમાં બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓનો સમુદ્દર છે.

એહ મરાતબા રૂહન કા, જિન કા હાદી અહંમદ ।
મીમ ગાંઠ જબ ખુલી, તબ સોઈ હક અહદ ॥ ૮૧ ॥

બ્રહ્માત્માઓની આ મોટી પ્રતિષ્ઠા છે કે શ્યામાજી તેમના શિરોમણિ સદ્ગુરુ બનીને આ ખેલમાં
આવ્યા છે. કુરાન અનુસાર જ્યારે આ મુશ્કેલ ગાંઠ ખુલ્લી જશે, અર્થાત્ માયા (ફરામોશી
ઉંઘ)નું આવરણ દૂર થઈ જશે (બ્રહ્માત્માઓ ધામમાં જાગ્રત થશે), ત્યારે તે બધા પોતાના અદ્વૈત
સ્વરૂપ પરમાત્મા (હક અહદ વાહિદ)માં જ એકાકાર અનુભવશે.

મહામત કહેં એ મોભિનો, દેખો ખસમ ઘાર ।
ઈસા મહંમદ અંદર આએ કે, ખોલ દિએ સબ દ્વાર ॥ ૮૨ ॥

મહામતિ કહે છે, કે હે બ્રહ્માત્માઓ ! ધામધારીના પ્રેમને તો જુઓ. સદ્ગુરુ શ્રી દેવચન્દ્રજી
(ઈસા) અને રસૂલ મહંમદે મારી અંદર બિરાજમાન થઈને બધાં દ્વાર ખોલી નાખ્યાં. અર્થાત્
બધા ધર્મગ્રંથોનું રહસ્ય સ્પષ્ટ કરી પરમધામનો અનુભવ કરાવી દીધો.

પ્રકરણ ૧૭ ચોપાઈ ૧૦૦૮

અબ તુમ નિકસો નીંદ સે, આએ પોહોચી સરત ।
કૌલ કિયા થા હકને, સો આઈ કયામત ॥ ૧ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! હવે તમે આ અજ્ઞાનરૂપી ઉંઘમાંથી જાગો. ધામધારીએ પોતે પ્રગટ થવાનું
જે વચન આપ્યું હતું, તે આત્મ-જાગૃતિ (ક્યામત)ની ધરી આવી ગઈ છે.

જબરાઈલ હક હુકમેં, લ્યાયા નામેં વસિયત ।
કુરમાન ફીરોં સફકત, લે આવે દુની બરકત ॥ ૨ ॥

ધામધારીના આદેશથી જિબ્રીલ ફિરસ્તા મકાથી અધિકારપત્ર (વસિયતનામું) લઈને આવ્યા.
તેમની સાથે જ તે કુરાનની શક્તિ (બરકત), ફીરોના આશીર્વાદ (શફકત) તથા લોકોનો
વિશ્વાસ વગેરે પણ લઈને આવી ગયા.

દ્વાર તોબા કે બંદ હોએસી, અગ્યારેં સદી આખર ।
જો હોવે અરવા અરસ કી, સો નીંદ કરે ક્યોં કર ॥ ૩ ॥

કુરાનમાં આ જ કહ્યું છે કે મહંમદી અગ્નિયારમી શતાબ્દીના અંતમાં પ્રાયશ્રિત (તૌબા)નાં દ્વાર

પણ બંધ થઈ જશે. આ વાતો સાંભળીને પરમધામના આત્માઓ અજ્ઞાનરૂપી નિદ્રામાં કેવી રીતે પડી રહેશે ?

આએ બૈલ કે ખેલમે, લેને અરસ લજત ।
સુખ સાંચે ઝૂઠે દુખમે, લેને કો એહ બખત ॥ ૪ ॥

પરમધામના અખંડ આનંદનો વિરોષ અનુભવ કરવાને માટે જ બ્રહ્માત્માઓ આ સ્વખનવત્તુ ખેલ (લૈલ)માં અવતરિત થયા છે. આ અનિત્ય સંસારનાં દુઃખોમાં રહેલા પરમધામના અખંડ આનંદ (સુખ)નો અનુભવ કરવાનો આ જ સારો અવસર છે.

આપન બૈઠે બીચ અરસ કે, અરસ કો નાહીં સુમાર ।
દસો દિસ મન દૌડાઈએ, કાઢું ન આવે પાર ॥ ૫ ॥

હકીકતમાં આપણે બધાં અખંડ પરમધામની અંતર્ગત મૂલભિલાવામાં જ બેઠાં છીએ. પરમધામનો કોઈ પાર નથી. દશોય દિશાઓમાં મન દૌડાવીએ છતાં પણ તેનો પાર પામી નથી શકતો.

ખસમે ખ્વાબ દેખાઈયા, બીચ અરસ અપને ઈત ।
હક હાદી રૂહેં મિલાએ કે, ઉડાએ હે ગફલત ॥ ૬ ॥

પરમધામના મૂલભિલાવામાં બેસાડીને ધામધણીએ સ્વખનવત્તુ જગતનો ખેલ બતાવ્યો અને અહીં શ્યામાજીએ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા બ્રહ્માત્માઓને એકત્ર કરી જગ્રત કર્યા અને અજ્ઞાનરૂપી ઊંઘ ઉડાડી દીધી.

એ ખેલ તો જરા હૈ નહીં, સબ હૈ અરસ ખસમ ।
બૈઠે ઈતહીં જાગિએ, ઉઠો અરસમે તુમ ॥ ૭ ॥

હકીકતમાં આ સ્વખનવત્તુ ખેલનું લેશમાત્ર પણ અસ્તિત્વ નથી. વાસ્તવમાં જે છે તે ધામધણી તથા તેમનો આદેશ જ છે. આથી અહીં બેઠાંબેઠાં તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જગ્રત થઈને પોતે પરમધામમાં બેઠા પણી અનુભવ કરવો જોઈએ.

અરસ બાગ હૌજ જોએ કે, કરો યાદ હક કે સુખ ।
જ્યોં પેડ ઝૂઠે ખ્વાબ કા, ઉડ જાએ સબ દુખ ॥ ૮ ॥

હે બ્રહ્માત્માઓ ! પરમધામનાં વન, ઉપવન, હૌજકૌસર, યમુનાજનું સ્મરણ કરતાં (કરતાં) ધામધણીના અખંડ સુખોનો અનુભવ કરો. જેવું સંસારનું સ્વખ નિર્મળ થઈ જશે કે તરત અહીંનાં બધાં દુઃખો પણ દૂર થઈ જશે.

અસલ આરામ હિરદે મિને, અરસ કો અખંડ ।
તથ એ ઝૂઠે ખ્વાબ કો, રહે ન પિંડ બ્રહ્માંડ ॥ ૯ ॥

જ્યારે હૃદયમાં પરમધામના વાસ્તવિક આનંદનો અનુભવ થઈ જશે ત્યારે આ સ્વખનવત્તુ ખેલનો પિંડ તથા બ્રહ્માંડનું અસ્તિત્વ પણ મટી જશે.

કાયમ હક કે અરસમે, બૈઠે અપને ઠૌર ।
હક કે ઈત વાહેદતમે, કોઈ નાહીં કાઢું ઔર ॥ ૧૦ ॥

ધામધણીના અખંડ ઘર પરમધામના મૂલમિલાવામાં આપણે બધા આત્માઓ બેઠા છીએ.
ધામધણીની આ અદ્વૈત ભૂમિમાં તેમના સિવાય બીજું કોઈ નથી.

મહામત કહેં એ મોમિનો, ઈસક લીજે હક ।
અસલ અરસ કે બીચમે, હક કા નામ આસિક ॥ ૧૧ ॥

મહામતિ કહે છે, હે સુંદરસાથજ ! આ પ્રકારે ધામધણીનો અખંડ પ્રેમ ગ્રાપ્ત કરો. કારણ કે
અખંડ પરમધામમાં શ્રી રાજજીને પ્રેમી (આશિક) કહેવાયા છે.

પ્રકરણ ૧૮ ચોપાઈ ૧૦૨૦

[કિતાબ કુરાનકી. ઈનમેં એટે બાબ હૈનું, ખુલાસા કુરમાન કા, ગિરો દીન કા, ભ્યારાજ નામેકા,
ખુલાસા ઈસલામકા, બિસ્ત સિફાયત કા બેવરા, હકકી સૂરત કા, નાજ ફિરકે કા, રૂહોંકી બિને,
નૂર નૂરતજલ્લા, જહૂર નામા, દો નામા કે પ્રકરણ પાંચ, મીજાન, અરસ અજીમકી મહાકારન,
મોમન આએ અરસ અજીમ સે ।]

કિતાબ કુરાનની. આમાં આ બાબતો છે :- ખુલાસો ફરમાનનો, ખુલાસો ધર્મનિષ સમુદ્દરય
(ગિરો દીન)નો, ખુલાસો સાક્ષાત્કાર (ભ્યારાજ)નો, ખુલાસો ઈસલામનો, મુક્તિધામોની
વિશેષતાઓનું વિવરણ (બિસ્ત સિફાયત કા બેવરા), નાજ ફિરકાનું વિવરણ, પરમાત્માનું
સ્વરૂપ (હક સૂરત), બ્રહ્માત્માઓના નિયમ (રૂહોંકી બિને), અક્ષર, અક્ષરાતીત (નૂર
નૂરતજલ્લા)ની પિછાણ, જહૂરનામા, દો-નામાનાં પાંચ પ્રકરણ, મીજાન, પરમધામ (અરસ
અજીમ)નું મહાકારણ, બ્રહ્માત્માઓ (મોમિન) આવ્યા અરસ અજીમથી]

કુલ પ્રકરણ ઉદ્દો કુલ ચોપાઈ ૮૪૮૨

શ્રી ગ્રંથ ખુલાસા સંપૂર્ણ

पहले बीज उत्तम हुआ, पुरी जहां नैतन ।
सब पुरियों में उत्तम, हुई धन धन ॥
ए मधे जे पुरी कहवे, नैतन जेहुं नाम ।
उत्तम चौदे भवनमां, जिहां वालानो विश्वाम ॥

- महामति श्री प्राणनाथ

श्री ५ नवतनपुरीधाम, जामनगर